

Die rol van prediking in die bevordering van gemeenskapsontwikkeling:

‘n kontekstueel-teologiese besinning.

DEUR

SHAUN VICTOR BURROWS

PROEFSKRIF INGELEWER VIR DIE GRAAD DOKTOR IN TEOLOGIE AAN
DIE UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

PROMOTOR: PROF J CILLIERS

Cr tkl'2014

VERKLARING:

Deur hierdie proefskrif elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, dat ek die alleen outeur daarvan is (behalwe in die mate uitdruklik anders aangedui), dat reproduksie en publikasie daarvan deur die Universiteit Stellenbosch nie derde party regte sal skend nie en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

S. BURROWS.....

DATUM.....

OPSOMMING:

Terwyl die kerk se benadering tydens die apartheidsera gekenmerk is deur bevrydingsteologie en prediking, vra die post-apartheid era, wat steeds gekenmerk word deur sosio-maatskaplike verval, morele verarming en veral toename in armoede, gesinsgeweld, egskeidings en 'n gees van individualisme, 'n verskerpte fokus op die volhoubare uitwissing van armoede.

Terwyl Christelike etiese refleksie onder apartheid gekenmerk was deur 'n modus van weerstand, gemik daarop om die mure van apartheid af te breek, moet die kerk in die post-apartheid era skuif na 'n modus van samewerking, om die mure van die sosiale infrastruktuur wat deur die armes en gemarginaliseerdes benodig word, op te bou. Die onderliggende navorsingsvraag van die voorgenome studie is dan ook: kan die kerk dít doen deur te begin met 'n teologie van ontwikkeling, wat sosiale en ekonomiese rekonstruksie veronderstel?

Daar word ook in hierdie studie gepoog om aan te toon dat 'n teologie van rekonstruksie 'n kontekstuele teologie beteken. Dit spreek die spesifieke of huidige situasie van gemeenskappe aan deur, onder andere, duidelike vrae te stel oor die ekonomie en ontwikkelingsprogramme wat die lewens van mense elke dag beïnvloed. Dit is terselfdertyd 'n terugwerkende teologie, wat probeer om die oorsake van historiese pyn en lyding in die gemeenskap reg te stel. Die kerk, wat die boodskap van hoop moet verkondig, kan haarself tereg met hierdie teologie identifiseer, omdat dit onder andere dimensies soos heling en herstel beklemtoon.

In hierdie studie word geargumenteer dat post-apartheid Suid-Afrika 'n fundamentele konsensus aangaande bindende waardes, ononderhandelbare standaarde en moreel aanvaarbare grondhoudings teenoor mekaar dringend benodig. Dit is juis in hierdie verband dat die rol van die *prediking* ter sprake kom. In 'n konteks van grootskaalse armoede, werkloosheid, onsekerheid en 'n gevoel van ongeborgtheid, apatie, onbetrokkenheid en depressie by baie, kan etiese prediking as 'n *oriëntasiegebeurtenis* 'n nuwe menswaardigheid by mense skep.

ABSTRACT:

The Church's approach during the apartheid-era was mainly characterised by liberation-theology, as well as liberation preaching. However, the post-apartheid era, which is still being marred by social degradation, moral decline, a general increase in poverty, family violence, divorce and a sense of individualism, requires an increased focus on the sustainable eradication of poverty.

Furthermore, while Christian ethical reflection under apartheid was embodied through a series of violence and resistance movements aimed at breaking down the walls of apartheid, the Church must now shift the focus to a general sense of co-operation; to rebuild the social infrastructure, needed by the impoverished and marginalized. The underlying question of the undertaken study is: can the Church achieve this by starting with a theology of development, which will be a vehicle for socio - and economic reconstruction?

This study furthermore suggests that a theology of reconstruction is also a contextual theology. It addresses the specific or current situations plaguing communities by posing clear questions regarding the economy and development-programmes that have an effect on people's daily lives. It is also a back-tracking theology, in the sense that it attempts to rectify the pain and suffering brought on by our history. The Church, who must serve the message of hope, can also identify with this theology, because it is emphasizing dimensions like healing and recovery.

In this study it is argued that what post-apartheid South Africa urgently needs, is a fundamental consensus regarding binding values, non-negotiable standards and morally accepted humane attitudes to one another. It is in fact in this regard that the purpose and possibilities of preaching come into question. In this context of poverty, unemployment, uncertainty, a sense of non-belonging, apathy and emotional depression, ethical preaching can, as an orientation-instrument, create a new sense of dignity and value for many.

DANKBETUIGINGS:

By die finale inhandiging van 'n stuk navorsing is 'n mens se formele studie voltooi en jou arbeid grootliks afgehandel. Daarom dan ook die behoefte om dankie te sê aan almal wat op jou pad daarmee ondersteun, begelei en bygestaan het.

Hiermee wil ek met groot dank, waardering en agting uitspreek teenoor my promotor, Prof Johan Cilliers vir sy aansporing om die doktorsale studie aan te pak, die geleentheid wat hy my gebied het om vir so 'n lang tydperk byna voltyds besig te kon wees daarmee, die mooi leiding en voortdurende entoesiame gedurende hierdie tydperk en bowenal sy vriendelikheid en medemenslikheid. Sy wyse raad, belangstelling en ondersteuning en bekwame begeleiding was onmisbaar.

'n Besondere woord van opregte dank rig ek aan my vrou vir haar liefde, geduld, aanmoediging en verdraagsaamheid die afgelope klompie jare. Sy is die naaste aan my en moes die meeste opofferinge maak, en die swaarste help saamdra. Sonder haar ondersteuning sou ek nie die studie kon voltooi nie. Ek kan nie aan 'n meer gepaste dankwoord dink as om hierdie werk aan Kaylene Burrows, my lewensmaat op te dra nie.

Dan gee ek graag ook erkenning aan al die instansies en organisasies van wie ek finansiële hulp ontvang het. Verder ook my opregte dank aan almal wat behulpsaam was met die gereedmaking en finale afronding van die manuskrip.

Aan al die leraars en Kerkrade van die Ring van Stellenbosch wat deur hulle deelname bygedra het tot die studie my opregte dank. Graag ook 'n opregte woord van waardering aan die jong lidmate van die VGK Franschhoek wat so behulpsaam was om as veldwerkers op te tree in die versameling van die data en Juffrou Olivier in die samestelling van die grafieke.

My gebed is dat hierdie studie op een of ander manier mag bydra tot 'n beter verstaan en verkondiging van die Woord van God in 'n situasie van armoede.

Franschhoek

Desember 2013

INHOUDSOPGAWE:

Hoofstuk 1: Inleiding ten opsigte van probleem oriëntering en metodologiese verantwoording.

1. Agtergrond/Rasionaal	1
1.1.1 Die Bevrydingsdebat	1
1.1.2 Die Belydenis van Belhar	2
1.1.3 'n Verskerpte fokus: die stryd teen armoede	3
1.1.4 Tyd vir 'n Teologie van Rekonstruksie	4
1.1.5 Die rol van die kerk in gemeenskapsontwikkeling	7
1.1.6 Die bydrae van die prediking	11
2. Navorsingsprobleem	13
3. Doelstellings	14
4. Navorsingsmetodes en navorsingsontwerp	15
4.1.1 Navorsingsmetodes	15
4.1.2 Hoofstuk Uiteensetting	18
5. Moontlike waarde van die studie vir die vakgebied:	20

Hoofstuk 2: Rekonstruksie en ontwikkeling as konseptuele velde in post-apartheid teologiese beoefening: Die Belhar Belydenis in konteks.

2.1 Die Belhar Belydenis: geskiedenis, oorsprong en pleiddooi	22
2.2 Post-Apartheid Suid Afrika: Die Belhar Belydenis se pleitdooi	30
2.3 Die maniere van armoede bestryding deur die VGK en ook die breë kerk	31
2.3.1 Onmiddellike verligting van armoede of “charity”	31
2.3.2 Die Projekte benadering	34
2.4 'n Kontekstuele Teologie as beginpunt vir bestryding van armoede	37
2.4.1 'n Teologie van ontwikkeling	39
2.4.2 'n Teologie van Rekonstruksie	42
2.5 Hoe moet die VGK begin met 'n teologie van rekonstruksie?	46

Hoofstuk 3: Die prediking as ‘n medium vir gemeenskapsontwikkeling: ‘n teoreties-teologiese verkenning.

3.1 Suid-Afrika: Huidige konteks	49
3.2 Behoefte om te behoort	50
3.3.1 Die doel van Prediking	54
3.3.2 Profetiese Prediking	57
3.3.3 Etiese Prediking	61
3.3.3.1 Etiese prediking handel oor geregtigheid	63
3.4 Prediking as taal van hoop	68
3.5. Predikers	70
3.5.1 Wat doen prediking aan mense?	71

Hoofstuk 4: Preekanalises van 4 preke vanuit VGK gemeentes in die Ring van Stellenbosch.

4.1 Wat is die eerste indruk van die preek?	80
4.2 Watter tipe God getuig die prediker van in sy preek?	80
4.3 Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?	81
4.4 Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?	81
4.5 Waarheen is die preek oppad?	81
<u>Preek 1:</u> Preek met ‘n Sendingmotief, Skriflesing: <i>Matt: 6:9-10</i>	85
Ontleding van Preek 1 met titel: “Preek met ‘n Sendingmotief” en teksvers <i>Matt: 6:9-10</i>	90
<u>Preek 2:</u> “Die God van tweede kans”, Skriflesing: <i>Jesaja 54:1-10 en Lukas 2:10-11</i>	96
Ontleding van Preek 2 met die teksvers <i>Jesaja 54:1-10 en Lukas 2:10-11</i>	102
<u>Preek 3:</u> <i>Lukas 12:13-21; Matteus 6:1-15</i> , “Gierigheid”	107
Ontleding van Preek 3 met die teksvers <i>Luk 12:13-21, Matteus 6:1-15</i>	111
<u>Preek 4:</u> <i>Luk 10:25-37</i> : “Naasteliefde is nie net praat nie, maar om te doen”	115
Ontleding van Preek 4 met die titel: “Naasteliefde is nie net praat nie, maar om te doen” met die teksvers <i>Luk 10:25-37</i>	119
5. Opsomming van Preke	122

Hoofstuk 5: Die versameling van inligting oor prediking aangaande armoede ten einde persepsies en ervarings van die prediking onder lidmate en leierskap in VGK gemeentes te verken.

5.1.1 <u>Demografiese inligting van Gemeente A</u>	126
5.1.2 Ontleding van inligting uit demografiese Data versamel	127
5.1.3 Ontleding van inligting versamel oor Vrae 1-8 op Vraelys	128
5.2.1 <u>Demografiese inligting van Gemeente B</u>	128
5.2.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel	130
5.2.1.2 Ontleding van inligting versamel oor Vrae 1-8 op Vraelys	131
5.3.1 <u>Demografiese inligting van Gemeente C</u>	131
5.3.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel	133
5.3.1.2 Ontleding van inligting versamel oor Vrae 1-8 op Vraelys	134
5.4.1 <u>Demografiese inligting van Gemeente D</u>	134
5.4.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel	136
5.4.1.2 Ontleding van inligting versamel oor Vrae 1-8 op Vraelys	137
5.5 Inligting uit demografiese data versamel van al 4 gemeentes gesamentlik	137
5.6 Grafiese Uitbeelding van antwoorde op Vrae 1 tot 7 in die Vraelys	139
5.7 Afleidings uit die data verskaf deur vraelyste	143

Hoofstuk 6: Sintese van perspektiewe en aanbevelings

6.1 Die Rol van die Prediker: Roeping	148
6.2 Die rol van die prediker: Die Persoon	154
6.3 Die Bybelteks	159
6.4 Die rol van die gemeente	171
6.5 Afleidings, aanbevelinge en voorstelle	184

Bibliografie	193
---------------------	------------

Addenda:	208
-----------------	------------

Hoofstuk 1

Inleiding ten opsigte van probleem oriëntering en metodologiese verantwoording.

1. Agtergrond/Rasionaal

1.1.1 Die Bevrydingsdebat

Gedurende die 1970's en 1980's het daar 'n hewige debat in Afrika oor bevryding gewoed. Hierdie debat was gebaseer, onder andere, op die oortuiging dat die Christelike geloof nog nie werklik gewortel was in die bewussyn van sogenaamde Afrika kultuur nie, en het hoofsaaklik gefokus op die dekolonisasie van Afrika (Mugambi 2003:17). Die bevrydingsparadigma het veral ook die noodsaaklikheid beklemtoon vir die kerk om as 'n agent van sosio-politieke bevryding betrokke te raak.

Bevryding was dus tot 'n groot mate ook die dominante tema in Suid-Afrika se teologiese debatte gedurende die 1980's – onder andere gevoer deur kerklike organisasies soos die Christen Instituut, die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke, die Instituut vir Kontekstuele Teologie en sekere kerklike denominasies wat 'n sterk anti-apartheid standpunt ingeneem het. Hierdie debat is verwoord in dokumente en programme soos: *The Message to the People of South Africa*, die Kairos dokument en die Belhar Belydenis (De Gruchy & Ellis 2007:1).

Dié debat, wat terselfdertyd ook 'n belangrike tema in Suid-Amerika was, het meegewerk tot die ontstaan en beoefening van 'n *teologie van bevryding* in Suid-Afrika (Mugambi 2003:19), waarin groot klem geplaas is op *praxis*¹. Hierdie teologie van bevryding het teoloë aangemoedig om by die menigtes aan te sluit in hul stryd vir ekonomiese geregtigheid. Die eerste generasie van Afrika se politieke leiers was trouens vir baie soos Moses in die boek Eksodus, wie se rol dit was om die “volk” uit die magte van die Farao's te bevry. Hierdie en derglike beelde en

¹ “Praxis” beteken volgens Hendriks: “reflective (prayerful) involvement in this world. This reflection involves making use of what history and systematic theology teaches: using theory wisely to engage in the witness and work of the church in the world” (2004:10).

metafore vanuit die Bybel (veral die Ou Testament), is gebruik om mense in Afrika teen koloniale dominansie en geïnstitutionaliseerde rassisme te mobiliseer. Die metodes wat deur hierdie teologie voorgestaan is, was veral polemies van aard, met die gevolg dat bevrydingsteologie voor 1994 hoofsaaklik beoefen is in die vorm van ‘n dialektiese diskoers. Dit het ‘n voorveronderstelling van konflik tussen die regeerder en diegene oor wie daar regeer is aangeneem. Bevrydingsteologie het primêr gehandel oor bevryding van die sosiaal-politieke en ekonomiese verdruktes. Die leiers van die gemeenskap of land spreek en handel in hierdie teologie oor geregtigheid vir hul mense (Mugambi 2003:28, 165).

Volgens Boesak (1979:2) het Swart Christene in dié tyd van verdrukking in Suid-Afrika gesoek na ‘n woord wat vertel het van God se nabyheid in hul lewens, ‘n woord wat ‘n weg gewys het uit die stikke duisternis van verdrukking, armoede en ellende, en terselfdertyd aangespoor het tot aktiewe deelname aan God se stryd vir geregtigheid en bevryding.² Na Boesak se mening was relevante prediking inderdaad altyd politieke prediking (1979:10, 16). Daar word meer oor hierdie aangeleentheid gepraat in punt 1.1.6, wat handel oor die rol van prediking.

1.1.2 Die Belydenis van Belhar

Bogenoemde bevrydingsteologie is gebore en beoefen tydens verslegtende omstandighede, in veral die swart, bruin en Asiër-woonbuurte in Suid-Afrika. Op grond van hagleke sosio-ekonomiese toestande was die toekoms vir baie mense onseker. Te midde van hierdie skynbare hooplose situasie, as’t ware as kreet vanuit die geleedere van die armes, het ‘n *Status Confessionis* ontstaan – later verwoord in die *Belydenis van Belhar*. Dié belydenis was ‘n konfessionele artikulasie deur die (destydse) Sendingkerk³ van die teologie van bevryding (Botha & Naude 1998:23-33).

Wat die inhoud van die *Belhar belydenis* betref, is daar doelbewus besluit om apartheid nie eksplisiet te vermeld nie, vanweë die tipies gereformeerde siening van belydenisskrifte. Die rede vir die ontstaan van ‘n belydenisskrif is wel altyd histories; die waarheid en geldigheid van die

² In hierdie proefskrif word die manlike vorm om God te beskryf, soms gebruik. Dit word egter deurgaans as gender-inklusief bedoel.

³ Die Nederduits Gereformeerde Sending Kerk in Suid Afrika staan vandag bekend as die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider Afrika, na eenwording met ‘n gedeelte van die Nederduits Gereformeerde Kerk in Afrika in April 1995.

inhoud daarvan moet egter aan die evangelie ontleen word, sodat dit ook later en op ander plekke nuwe relevansie kan hê. Alhoewel apartheid die historiese aanleiding tot *Belhar* was, was die oortuigings op grond waarvan apartheid teengestaan en verwerp is tog, na die NGSK se oordeel, algemene Christelike waarhede wat ook op ander plekke, onder ander omstandighede, ná apartheid, steeds waar sou wees. Dit is vandag waarskynlik deel van die rede waarom *Belhar* in verskillende lande en kerke steeds ‘n groeiende werkingsgeskiedenis het, bestudeer en bespreek word, en selfs toegeëien en aanvaar word (Smit 2006:5).

1.1.3 ‘n Verskerpte fokus: Die stryd teen armoede

Terwyl die kerk se benadering tydens die apartheidsera gekenmerk is deur bevrydingsteologie en -prediking, vra die post-apartheid era, wat steeds gekenmerk word deur sosio-maatskaplike verval, morele verarming en veral toename in armoede, gesinsgeweld, egskedings en ‘n gees van individualisme, ‘n verskerpte fokus op die volhoubare uitwissing van armoede.

Volgens Terreblance (2002:383), leef tussen 50% en 60% van die bevolking (ongeveer 19 miljoen mense uit ‘n totale bevolking van ongeveer 40 miljoen) in die armste 40% van huishoudings. So ook leef 27% van die bevolking (ongeveer 10 miljoen mense) in die armste 20% van huishoudings en word dus geklassifiseer as ultra-arm. Die werkloosheidsyfer onder mense wat in armoede woon het amper verdubbel. Armoede kan op baie maniere gedefinieer word. Die mees gebruiklike definisie handel oor gebrek aan basiese lewensmiddele, ‘n uitsluiting van ekonomiese en sosiale infrastrukture en ‘n vervreemding van die res van die *gemeenskap*.⁴ Slegs ongeveer die helfte van die bevolking van Suid-Afrika kan as “nie-arm” geklassifiseer word.

Die Belydenis van Belhar is steeds relevant vir hierdie konteks van armoede. Die taak en rol van die kerk in hierdie verband word duidelik in paragraaf een van Artikel 4 gestel:

Ons glo dat God Homself geopenbaar het as die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring; dat Hy in ‘n wêreld vol onreg en vyandskap op ‘n besondere wyse

⁴ Wanneer daar nie genoeg kos is om die familie of jouself te voed nie, leef mense voort in armoede. Daar is te veel inwoners in ‘n klein vertrek of huisie. Daar is ‘n gebrek aan skoon water en basiese vorme van energie, asook ‘n gebrek aan werkseleenthede.

die God van die noodlydende, die arme en die veronregte is en dat Hy sy Kerk roep om Hom hierin na te volg; dat Hy aan verdruktes reg laat geskied en brood aan hongeriges gee; dat Hy die gevangenes bevry en blindes laat sien; dat Hy die wat bedruk is ondersteun, die vreemdelinge beskerm en weeskinders en weduwees help en die pad vir die goddelose versper; dat dit vir Hom reine en onbesmette godsdiens is om die wese en die weduwees in hulle verdrukking te besoek; dat Hy sy volk wil leer om goed te doen en die reg te soek.

(Belydenis in: Cloete & Smit 1984:7)

Die hart van die Christelike geloof en tradisie is geleë daarin dat God op ‘n besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en verontregte is. God se liefde sluit alle mense in. Volgens Smit (1998:10), maak die formulering in Belhar dit baie duidelik dat die uitdrukkings “noodlydendes, armes en verontregtes” en later “mense in enige vorm van lyding en nood” ‘n getroue weergawe is van die konteks waarbinne die rykdom en volheid van die Bybelse getuienis oor die ontferming van God beleef mag word.

Koopman (2002:255) sluit rondom hierdie verstaan van armes by Smit aan. Die arme is volgens beide ‘n alles omvattende kategorie vir diegene wat in verskillende vorme slagoffers van die samelewing is; mense wat weens onderdrukkende omstandighede geen deelname in die samelewing het nie, die randfigure en gemarginaliseerdes. Dit is mense wat vanweë hulle omstandighede en lewenservaringe moeilik kan aanvaar dat hulle God se beeldraers in hierdie wêreld is (vgl. ook Van Niekerk 2001:143).

1.1.4 Tyd vir ‘n Teologie van Rekonstruksie

Terwyl Christelike etiese refleksie onder apartheid gekenmerk was deur ‘n *modus van weerstand*, gemik daarop om die mure van apartheid af te breek, moet die kerk in die post-apartheid era skuif na ‘n *modus van samewerking*, om die mure van die sosiale infrastruktuur wat deur die armes en gemarginaliseerdes benodig word, op te bou. *Die onderliggende navorsingsprobleem van die voorgenome studie wat healtyd beantwoord moet word (vgl verder aan by 2) is dan ook: kan die kerk dít alleen doen deur te begin met ‘n teologie van ontwikkeling, wat sosiale en ekonomiese rekonstruksie veronderstel?*

Vanselfsprekend kan dieselfde gereedskap wat gebruik was om die mure af te breek nie dieselfde wees waarmee dit weer opgebou word nie. Tog was die prediking die een essensiële aspek in die apartheidera wat gebruik was om die mure van apartheid af te breek en is dit ook, na my mening, een van die gereedskapstukke om te help om armoede en ongeregtigheid aan te spreek. Daar word deur hierdie nuwe teologiese benadering nuwe uitdagings aan die kerk en haar beoefening van teologie gestel. Mugambi⁵ vat die essensie van so ‘n *teologie van rekonstruksie* goed saam:

This theology should be reconstructive rather than destructive; inclusive rather than exclusive; proactive rather than reactive; complementary rather than competitive; integrative rather than disintegrative; programme-driven rather than project driven; people centred rather than word-oriented; participatory rather than autocratic; regenerative rather than degenerative; future-sensitive rather than past-sensitive; cooperative rather than confrontational; consultative rather than impositional.

(Mugambi 2003:166)

Volgens Mugambi (2003:61), is rekonstruksie die logiese gevolg van bevryding. Aangesien bevryding vanuit politieke verdrukking en ongeregtigheid in Suid-Afrika verkry is, is rekonstruksie ná die politieke bevryding en oorgang na ‘n politieke demokrasie nou nodig. Mugambi is van mening dat ‘n nuwe gemeenskap gevorm moet word binne die puinhope van die ou gemeenskap. Hy beskou bevryding en rekonstruksie as sosio- politieke prosesse binne die geskiedenis in spesifieke kulturele kontekste (2003:61).

Ge-evalueer vanuit die voorafgaande definisie is dít dus wat nou in Suid-Afrika nodig is: die opbou van ‘n nuwe gemeenskap. Die uitgangspunt van rekonstruksie is volgens Mugambi (2003:74) dat die politieke stryd, ten minste in beginsel, alreeds gewen is en dat mense nou moet help met die ontwikkeling van ‘n nuwe gemeenskap. Dié opdrag van rekonstruksie vra dat alle mense binne die gemeenskap daaraan moet deelneem, trouens, die *pedagogie van rekonstruksie* konsentreer daarop om op ‘n inklusiewe wyse energie en bronne in te span in die heropbou van

⁵ Daar is wel kritiek op die gebruik van Esra en Nehemia as Ou Testamentiese boeke in die bewys van ‘n Teologie van rekonstruksie deur Farisani in *Journal of Theology for Southern Africa No. 116 JI 2003, p 27 – 50*. As Navorsers wou ek nie betrokke raak by hierdie argument nie aangesien dit my fokus sou kon wegneem van die oorspronklike argument.

die gemeenskap. Kortom, dit beteken om die politieke vryheid, wat alreeds verwerf is deur bevrydingsteologie, deur 'n teologie van rekonstruksie uit te bou.

Villa-Vicencio (1992:2) is ook van mening dat dit tans by uitstek die teologiese verantwoordelikheid van die kerk is om menslikheid en waardigheid, as skeppingsgawes, in die samelewing terug te plaas en in die proses by ander rolspelers aan te sluit om te verseker dat die nuwe gemeenskap 'n kwalitatiewe verbetering van die oue is. Die uitdaging is dus om nie terug te keer na ou modi nie, maar om 'n innoverende teologie van rekonstruksie te ontwikkel. In hierdie teologie van rekonstruksie moet gemeenskappe gehelp word om weg te draai van selfsug, oorheersing en uitbuiting na gemeenskaplike waardering. Dit is dan in hierdie verband dat ek aanvoer dat die prediking veral 'n groot rol het om te speel. Deur prediking kan mense aangespreek word en terselfdertyd opgeroep word om as rolspelers betrokke te raak in die verbetering van hulle eie omstandighede.

In hierdie teologie van rekonstruksie benodig die kerk die teologiese wysheid van die eeue en die onderskeidingskreatiwiteit van kontekstuele besluitneming; die vermoë om die evangelie te vertaal in terme van sosiale realiteite van die huidige situasie (Villa-Vicencio 1992:8). Dit beteken wel dat die kerk uit die verlede moet leer. Volgens Villa-Vicencio (1992:23) is teologie inderdaad 'n poging om ons menslike bestaan te verstaan in terme van die Christelike tradisie. In hierdie teologie van rekonstruksie moet ons egter bewus wees van twee uiterste pole. Die een is die *verabsoluttering* van relatiewe politieke sisteme en ideologieë, wat veronderstel dat God uitdruklik geïdentifiseer kan word met 'n spesifieke politieke opinie. Die ander is die *reduisering* van alle politieke sisteme en ideologieë tot die vlak van sondige ongenoegsaamheid, om daardeur Christene toe te laat om teologies onveranderd en onbetrokke te bly ten opsigte van spesifieke politieke keuses (Villa-Vicencio 1992:38).

Dit is duidelik dat 'n teologie van rekonstruksie 'n *kontekstuele teologie*⁶ beteken. Dit spreek die spesifieke of huidige situasie van gemeenskappe aan deur, onder andere, duidelike vrae te stel oor die ekonomie en ontwikkelingsprogramme wat die lewens van mense elke dag beïnvloed. Dit is terselfdertyd 'n terugwerkende teologie, wat probeer om die oorsake van historiese pyn en

⁶ "Contextual theology reflects on the acting of God in the manifold of the living people's perspectives, which intersect in a common environment." (Bergman 2003: 106)

lyding in die gemeenskap reg te stel. Die kerk, wat die boodskap van hoop moet verkondig, kan haarself tereg met hierdie teologie identifiseer, omdat dit onder andere dimensies soos heling en herstel beklemtoon.

Die teologie van rekonstruksie daag die kerk(e) uit om teologie op 'n nuwe manier te beoefen, met nuwe denke, nuwe voorveronderstellings en met nuwe grondwaardes. Dit vra dat die kerk introspektief na haar *praxis* en praktiese betrokkenheid by die probleem/kwessie van armoede moet kyk (vgl. Lategan 1995:225).

Dit roep om 'n verandering in teologiese diskoers, tot dié mate waar sodanige teologiese diskoers ander relevante sosiale diskoerse sal komplementeer in die proses van rekonstruksie van die samelewing (Swart 2004a:9). Dít kan die kerk alleen doen deur met alle relevante organisasies en rolspelers saam te werk. So 'n teologie van rekonstruksie is inderdaad nie 'n individuele saak nie, maar 'n gemeenskaplike teologie.

1.1.5 Die rol van die kerk in gemeenskapsontwikkeling

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die kerk 'n unieke rol het om te vervul in die herstel of ontwikkeling van gemeenskappe, oftewel *gemeenskapsontwikkeling*⁷. Wat Suid-Afrika betref het ontwikkeling, soos ook in ander dele van die ontwikkelende wêreld die geval is, 'n dominante metafoer geword wat die aspirasies van Suid-Afrikaners vasgevang het ná die politieke veranderinge van die vroeë 1990's en die land se daaropvolgende transformasie van apartheid tot 'n ontwikkelende staat. Hierdie verandering in die populêre en offisiële gedagtes word nêrens beter geïllustreer as in die vroeë geskiedenis van die land se verandering, toe die Heropbou en Ontwikkelings Program (HOP) in die verkiesings manifes van die ANC gedien het tydens die eerste demokratiese verkiesings in 1994 nie.

Hierdie dokument maak dit duidelik dat in die nuwe, demokratiese Suid-Afrika, die idees van ontwikkeling en rekonstruksie die bevrydingsmetafore wat die apartheid era gedomineer het, vervang. In hierdie opsig het ontwikkeling en rekonstruksie iets aangedui en aangeroeer wat

⁷ “Die primêre doel van gemeenskapsontwikkeling is om mense wat in absolute armoede leef daaruit te bevry.” (Hendriks 1998:38)

spesifiek gerig was aan die adres van gewone, arm Suid-Afrikaners, wat gely het onder die apartheidsera, en verlang het na 'n beter sosiale en materiële lewe (Swart 2006:5).

Dié teologiese en kerklike interesse in ontwikkeling het ontstaan binne die konteks van die *ekumeniese beweging*. Dit het veral aandag geniet ná die Wêreldraad van Kerke se wêreld konferensie oor die kerk en samelewing te Geneva in 1966. Dit is eers in die 1980's dat meer ernstige refleksie oor die spesifieke tema van ontwikkeling binne die *evangeliese beweging* ("evangelical movement") in Christelike kringe na vore getree het.

In Suid-Afrikaanse kerke het die tema van ontwikkeling eers op 'n baie latere stadium plaasgevind. Die eerste inisiatief het gekom van 'n groep navorsers (teoloë en nie-teoloë) onder leiding van J.J. Kritzinger, wat navorsing begin doen het oor die rol van godsdiens in ontwikkeling. Dit is egter die reeks verslae en studies oor kerk en ontwikkeling wat jaarliks gepubliseer is deur die "Ecumenical Foundation of Southern Africa" (EFSA), wat heelwat literatuur (veral tussen 1992-1997) in hierdie verband vir die Suid-Afrikaanse konteks gebied het.

Die globale ekumeniese beweging genereer steeds op deurlopende basis teologiese literatuur oor die tema van ontwikkeling, en is trouens die groep wat waarskynlik die meeste worstel met hierdie tema. Binne die ekumeniese teologiese debat oor ontwikkeling word daar nog steeds 'n kritiese uitdaging aan die tradisionele teologiese en kerklike sektore gerig oor sekulêre ontwikkelingsdiskoers (Swart 2006:2-3). Die woorde van die eerste spreker wat tydens die eerste konferensie van EFSA opgetree het, wat byvoorbeeld goed saam wat nou in Suid- Afrika behoort te gebeur:

The word "development" is a political buzzword. It replaces, or is fast replacing the word "liberation". The struggle is no longer for liberation, but for the development of people in the post apartheid South Africa. The struggle for political liberation has now brought us to the point where we are forced to consider the future of the struggle and the contents and character of the new society we all intend to build.

(Govender *et al* 1992:14)

Dit is duidelik dat die kerk wel in die verlede op verskillende maniere betrokke was by ontwikkeling. Die armes is wel gehelp, maar die sosiale werklikheid van armoede en sy onderliggende faktore en oorsake het basies onveranderd gebly. Swart (2004b:328-330) wys daarop dat die kerk tans nog oorwegend in ‘n kultuur van “*works of charity*”⁸ vasgevang is, ‘n etos van donasies gee vir onmiddellike verligting, kos pakkies en sop kombuise. Natuurlik is dit alles belangrike maniere vir die onmiddellike verligting van lyding, maar dit bly steeds net “*charity.*”

Verder wil ek ook byvoeg dat die kerk in haar betrokkenheid op só ‘n manier altyd reaktief optree en nie noodwendig proaktief nie. In hierdie tipe betrokkenheid is dit die kerk wat van buite af kom met hulle sogenaamde “*works of charity*”, soos genoem deur Swart, terwyl niemand van binne hul situasie van armoede werklik self betrokke is nie. Hulle is wel betrokke in die uitdeel van hierdie pakkies, maar die inisiatief kom nie vanuit die geleedere van die armes sêlf nie; dit kom van buite.

Pieterse (2001:118) voer aan dat, indien ons God se liefde, genade, heil en bevryding aan die armes in ons land wil kommunikeer, ons dit met konkrete dade van opheffing sal moet doen. Die kerk moet met daad en woord, waarskynlik in hierdie volgorde, optree onder die armes, gedring deur die Christelike liefde. Hierdie volgorde sou goedsikks ook omgeruil kon word: ons moet eerstens die Woord verkondig sodat mense deur die Woord verander kan word deur die werking van die Gees. Tweedens, moet ons wel betrokke raak by die armes, maar in hierdie geval moet die armes as veranderdes self inisiatief neem, anders is dit alles weereens “*works of charity.*”

Volgens Swart (2006:58) het daar wel tot ‘n mate ‘n klemverskuiwing begin plaasvind vanaf “*charity*” na die uitvoer van “projekte”. Die vraag kan egter gevra word of só ‘n benadering tot ontwikkeling wel ‘n ander ideologiese, operatiewe en verwantskapsraamwerk bied as die “*works of charity*” in die vorige benadering. Op die lang duur kan dit immers nie die probleem oplos nie, want:

⁸ “Christians and their churches are locked within a charity mode of thinking and practice and they do not know how to go beyond such mode. Indeed, this inability to move beyond a relief mode is clearly illustrated in the new theological and church debates about poverty in our news papers” (Swart 2004b:330).

For to continue to act as though the poverty of nearly a billion people can be eliminated by aided projects is to fail to take seriously both the nature of the problem and the nature of the world.

(Elliott 1987:178)

Na Swart (2004b:337) se mening, kan nuwe en volgehoue gemeenskappe deur samewerking slegs gebou word wanneer sosiale en ekonomiese alternatiewe gevorm word deur netwerke van gemeentes en gemeenskappe wat saamwerk. Deur sulke netwerke sal skeidslyne tussen arm en ryk gemeenskappe ontbind word. Dit sal dus alles plaasvind as 'n teologie van ontwikkeling sentraal staan in die kerk se benadering. Die doelwit vir teologie moet, onder andere, die soeke wees na 'n doeltreffende sosiale teoretiese verstaan, wat alleenlik verkry kan word vanuit 'n blootstelling aan die sekulêre konteks van ontwikkeling, wat dan in kritiese dialoog gebring word met die dissipline van teologie en die kerke.

Die vraag om te vra is nie hoe kerke betrokke moet wees in ontwikkeling nie, maar wel na die tipe *modus van teologie* wat die effektiewe *praxis* in ontwikkeling insluit (Swart 2004a:8). Hierdie nuwe modus van teologiese beoefening neem gemeenskappe uiteraard ernstig op. Gemeenskapsontwikkeling is immers 'n proses waarby die hele gemeenskap betrokke behoort te wees, om sodoende saam na moontlike oplossings te soek en te werk vir 'n beter lewe vir die hele gemeenskap (Burkey 1993:27; ook Koegelenberg 1992:13).

Voorafgenoemde uitgangspunte beklemtoon die rol van gemeenskappe om self hul omstandighede en lewenstoestande te verander. Ontwikkeling was nog altyd vir die VG kerk 'n saak van morele belang; om vir die arme en die verdruktes om te gee is nog altyd verstaan as deel van haar roeping. Die VG kerk se voortgaande, maar ook innoverende betrokkenheid is egter tans 'n saak van bespreking. Die rede waarom dit juis nou 'n punt van bespreking is, is omdat die *modus* waardeur die kerk betrokke was in die verlede, en ook nou moet wees, bevraagteken word.

Wat nou nodig is, is ‘n *holistiese benadering*⁹ tot ons knellende Suid-Afrikaanse probleem, ‘n benadering waarin die media, onderwys, private sektor, maar ook die kerk, en dan spesifiek ook verkondiging (prediking) in en deur die kerk, ‘n bepalende rol het om te speel (vgl. verder by 1.6). Die kerk, in samewerking met NGO’s (nie-regerings organisasies), kan in hierdie fase van nood en lyding deur middel van ontwikkeling help met die herskepping van die menswaardigheid, hoop en verwagting van mense, en so bydra tot transformasie van ons samelewing. Armoede het soveel fasette of gesigte, dat geen enkelvoudige oplossing iets aan die saak kan doen nie. Faktore wat armoede raak is verstrengel in politiek, kultuur, ekonomiese patrone, rasse-vooroordeel, historiese gevangenskap en selfsug (Bruwer 1988:6). Daarom mag die kerk, ook in haar prediking, nie aan hierdie faktore verbygaan nie, maar moet dit ook deur die prediking aangespreek word.

1.1.6 Die bydrae van die prediking

Wat post-apartheid Suid-Afrika dringend benodig, is ‘n fundamentele konsensus aangaande bindende waardes, ononderhandelbare standaarde en moreel aanvaarbare grondhoudings teenoor mekaar. Dit is juis in hierdie verband dat die rol van die *prediking* ter sprake kom. Volgens Swart (2004b:490), moet die kerk inderdaad ‘n fasiliteerder en begeleier word in die vraagstukke oor armoede en ontwikkeling. Binne hierdie proses kan etiese prediking ‘n integrale rol vervul, aangesien etiese prediking, as uitdrukking van ‘n eties verantwoordelike religie, by uitstek gerig is op die verandering van waardes en grondhoudings.

Swart haal die *Declaration of the Parliament of the World’s Religions* instemmend in hierdie verband aan:

We know that religions cannot solve the environmental, economic, political, and social problems of Earth. However, they can provide what obviously cannot be attained by economic plans, political programmes or legal regulations alone: a change in the inner orientation, the whole mentality, the ‘hearts’ of people, and a conversation from a false path to ‘n new orientation for life. Humankind urgently needs social and ecological

⁹ Die slagspreuk van die verslag oor “The people’s voices” is ook hier van toepassing: “Together we ended apartheid, together we can end poverty.” *The People’s Voices. National speak out on poverty hearings.* 1998. Commission for Gender Equality, South African Human Rights Commission & South African NGO coalition.

reforms, but it needs spiritual renewal just as urgently. As religious or spiritual persons we commit ourselves to this task. The spiritual powers of the religions can offer fundamental sense of trust, a ground of meaning, ultimate standards, and a spiritual home.

(1993:22; aangehaal in Swart 2006:207)

Etiese prediking is daarop gerig om die verstand, gemoed en wil van die hoorders aan te spreek. Dit wil informasie verskaf (die verstand aanspreek), die hoorders emosioneel aanraak (die gemoed aanspreek), maar uiteindelik ook tot handeling beweeg (die wil aanspreek) (Pieterse 2001:28). In 'n konteks van grootskaalse armoede, werkloosheid, onsekerheid en 'n gevoel van ongeborgenheid, apatie, onbetrokkenheid en depressie by baie, kan etiese prediking as 'n *oriëntasiegebeurtenis* 'n nuwe menswaardigheid by mense skep.

Hierdie etiese prediking as oriëntasiegebeurtenis neem in die eerste plek die *konteks* uiters ernstig op, in dié sin dat die konteks (van armoede, ens.) die prediking voortdurend inhoudelik en formeel informeer. Volgens Pieterse is prediking

... 'n hermeneutiese proses waar die prediker voortdurend homself/haarself verplaas van die wêreld van die gemeente na die wêreld van die teks, en weer van die wêreld van die teks na die wêreld van die gemeente gedurende daardie spesifieke tyd. Die prediker as hermeneut is 'n boodskapper wat heen en weer beweeg tussen teks en konteks totdat die twee wêrelde oormekaar skuif en die boodskap van die teks deursigtig word vir die prediker.

(Pieterse 2001:21)

Hierdie lees van die konteks is alreeds terapeuties van aard, aangesien dit die ruimte skep waar mense se lyding nie langer verbloem word nie, maar eerder ontdek en genoem word. In hierdie be-noeming lê *terapeutiese bevryding*.

Etiese prediking as oriëntasiegebeurtenis gaan egter ook verder, deurdat dit *alternatiewe moontlikhede, en nuwe wêrelde* voorhou. Die (etiese) prediking van die evangelie help mense deur hulle altyd te verras met nuwe vreugde, altyd te verstom met nuwe hoop, terwyl hulle gedink het daar bestaan nie meer so iets nie. Dit hou *metafore van 'n nuwe samelewing* voor, wat

bestaandes dekonstrueer en disoriënteer, ten einde re-oriëntasie te bewerkstelling (Cilliers 2000:13, 49, 119). In etiese prediking word uiteindelik ‘n nuwe visie van dié soort samelewing wat God vir sy mense en skepping in die oog het, aan die hoorders voorgehou. Hierdie soort prediking help om ‘n *habitat* te skep waarin moreel goeie waardes kan blom, ‘n habitat van geborgenheid, waarin menswaardigheid weer tot sy reg kom. Ten diepste verteenwoordig hierdie habitat ‘n *teovisie*¹⁰ op die samelewing (vgl. Jes.65:17-25).

Die verkondiging van ‘n nuwe, etiese habitat lei egter ook tot die vorming van ‘n nuwe *habitus*, in dié sin dat dit mense weer opnuut laat nadink nie alleen oor hulle identiteit (in Christus) nie, maar ook oor hulle etiese gedrag. Etiese prediking is gerig op nuwe denke, maar ook verantwoordbare optrede. Nuwe denke en nuwe optrede skep so nuwe “plekke van versoening, heling, eilande van hoop” (Cilliers 2000:8; vgl. ook Koopman & Vosloo 2002:148).

2. Navorsingsprobleem

In die lig van die voorafgaande, sou die navorsingsprobleem as volg bondig geformuleer kon word:

Watter rol kan die kerk, en in besonder die prediking, binne die paradigma van ‘n teologie van rekonstruksie en gemeenskapsontwikkeling speel om die post-apartheid konteks van armoede fundamenteel te transformeer? Verteenwoordig die kerk ‘n ruimte waarbinne, onder andere, fundamentele sosiale, politieke en humanitêre transformasie van die samelewing beliggaam kan word? Het die prediking die potensiaal om deurslaggewend mee te werk aan die skepping van hierdie ruimte - aangesien dit instrumenteel kan wees ten opsigte van aangeleenthede soos bewussynskepping, etiek, mobilisering, vernuwing van idees en verhoudings en dus die uiteindelijke herstel van die samelewing?

¹⁰ Teovisie beteken mense sien God opnuut raak, en ons maak ‘n vars en verrassende ontdekking van God se visie vir die wêreld (vgl. Cilliers 2004: 65-75).

3. Doelstellings

In die lig van die navorsingsprobleem, kan die doelstellings kortliks as volg saamgevat word:

Eerstens wil die studie aantoon dat teologie in 'n post-apartheid konteks op 'n nuwe manier beoefen moet word, met nuwe denke, nuwe vooronderstellings en met nuwe grondwaardes. Aangesien bevryding vanuit politieke verdrukking (apartheid) en ongeregtheid in Suid-Afrika verkry is, is 'n *teologie van rekonstruksie* ná die politieke bevryding en oorgang na 'n politieke demokrasie nodig.

Tweedens wil die studie aantoon dat die kerk alleen 'n teologie van rekonstruksie kan beoefen deur met alle relevante organisasies en rolspelers saam te werk. Die teologie van rekonstruksie is 'n gemeenskaplike teologie, gemik op 'n *holistiese herstel* van verskeurde gemeenskappe.

Derdens wil die studie aantoon dat *prediking* in hierdie konteks van rekonstruksie as 'n deurslaggewende hulpmiddel gesien moet word. Hierdie doelwit, wat uitdrukking van bogenoemde probleemstelling is, sal deur middel van empiriese navorsing as waar of vals bewys word (vgl. verder by 4).

Vierdens, wil die studie aantoon dat volhoubare transformasie van 'n samelewing in armoede alleen kan plaasvind as diegene wat onder armoede ly, bemagtig word om self aan die oplossings ten opsigte van gemeenskapsontwikkeling mee te werk.

Vyfdens wil die studie beklemtoon dat die VGK, as kerk binne die geleedere van die "gemeenskap van die armes", haar roeping moet herontdek. Die VGK het gepreek en opgetree teen ongeregtheid en verdrukking in die verlede (soos uitgedruk in die Belydenis van Belhar). Nou moet daar weer daadwerklik opgetree word teen armoede, deur 'n vennoot te wees in gemeenskapsontwikkeling.

4. Navorsingsmetodes en navorsingsontwerp

4.1.1 Navorsingsmetodes

- Hierdie studie word onderneem binne die *vakdissipline van die Praktiese Teologie*, aangesien dit praktyk-georiënteerd is, en die wyse waarop daar in die praktyk gehandel word, wil beïnvloed. Dit volg ‘n klassieke prakties-teologiese benadering, soos byvoorbeeld voorgestel deur Dingemanns met sy *deskriptiewe, verklarende, normatiewe en strategiese navorsingsfases* (1996:92-93). Dit is egter belangrik om te weet dat hierdie fases nie noodwendig in hierdie volgorde, oftewel *temporeel* op mekaar volg nie, maar dat daar gedurig *hermeneutiese oorvleueling en resiprositeit* plaasvind. Daar is dus ‘n *hermeneutiese sirkelgang*, waarin hierdie fases voortdurend op mekaar inspeel (Dingemanns 1996b: 68). Hierdie benadering word ook gevolg in die strukturering van die hoofstukke van die proefskrif (vgl. verderaan).
- Dit behels dus dat die probleem-area geïdentifiseer en die konstituerende kenmerke daarvan omskrywe word; dat ‘n krities, hermeneuties-suspisieuse verduideliking/verklaring van die agtergronde en komponente van bogenoemde probleem-area gegee word; dat bepaalde norme/tradisies waarbinne, in hierdie geval, etiese prediking binne ‘n konteks van rekonstruksie ge-evalueer kan word, voorgehou word; en, ten einde die geïdentifiseerde probleem te remedieër; voorstelle en suggesties rakende die uitvoering van laasgenoemde etiese prediking, gemaak word.
- In hierdie studie word daar voorts gebruik gemaak van ‘n *teks-gebaseerde literêre benadering* tot verskillende bronne wat betrekking het op die beoogde tema van die studie, dit wil sê, ‘n toepaslike literatuurstudie. Hier wou die navorser leer van ander navorsers, hoe hulle oor bepaalde sake aangaande prediking en ontwikkeling geteoretiseer en gekonseptualiseer het, wat hulle empiries bevind het, watter instrumente hulle gebruik het en met watter gevolg of effek dit was.
- Hier handel dit dus om die volle omvang van die verskillende tipes inligtingsbronne soos boeke, monografieë, kongresbundels, tydskrifartikels, koerante, tydskrifte, verslae,

beleidsdokumente, tesse en dissertasies aangaande prediking, die teologie van rekonstruksie en gemeenskapsontwikkeling.

- Daar word ook vervolgens gebruik gemaak van praktiese teologiese navorsing volgens die navorsingsontwerp van Dingemans, met 'n kwalitatiewe empiriese element en 'n literatuurstudie element. Hier word dus verskillende navorsingsmetodologieë, naamlik observasie van preke en vraelyste gebruik.
- Vir die studie was daar vooraf met predikers gekonsulteer om volledige manuskripte aangaande prediking oor armoede te verskaf. Dit was dus nie preke wat op die spesifieke Sondag tydens die navorsers en veldwerkers se besoek aan gemeentes gepreek is nie. As Addendums word die voorbeeld van die nodige toestemmingsbrief wat aan elke prediker en elke lidmaat verskaf was, die voorbeeld van die briewe aan elke kerkraad, asook die Vraelys wat versprei was aan die lidmate van die vier verskillende gemeentes binne die Ring van Stellenbosch aangeheg. Hierdie Vraelyste en ook die toestemmingsbriewe aan gemeentes se Kerkrade, lidmate en leraars was eers voorgelê aan die Etiese Komitee van die Universiteit Stellenbosch op 6 November 2012 en is goedgekeur op 29 November 2012. Die dokumentasie in hierdie verband word ook as Addendum aangeheg. In die verwerking van al hierdie inligting bly alle gemeentes en rolspelers anoniem en was daar geen vergoeding vir die werk verrig nie.
- Al hierdie inligting is gebruik om vas te stel wat die lidmate se persepsies aangaande die kerk se betrokkenheid in armoede bestryding is. Die inligting het ook gehelp om te toets hoe sekere tipes prediking mense beïnvloed het, of watter tipes prediking lidmate steun. Daar was ook gekyk of daar volgens lidmate werklik gepreek was oor betrokkenheid in die bestryding van armoede. Die uitgangspunt was hier die feit dat in Suid-Afrika die kerk die sterkste en mees invloedryke nie-regerings organisasie is wat 'n gemiddelde 54% van die Christelike populasie weekliks bereik (Erasmus, Hendriks & Mans 2006:14) en hoe lidmate werklik dink oor die invloed daarvan deur haar prediking.
- Met die oog op die data-analise het die navorsers 'n aantal preke geanaliseer, ten einde vas te stel tot watter mate hulle as etiese prediking in 'n konteks van armoede gefunksioneer

het. Hierdie preke is geensins verander nie, maar is net soos dit deur die predikers verskaf is, verbatim, vasgelê.

- Dit is belangrik om die gepaste model van inhoudsanalise te vind vir die spesifieke vraagstelling en benadering tot die preek-analise waarmee mens besig is. Volgens Pieterse (2010:121) is daar drie perspektiewe waarvolgens preekanalises gedoen kan word. Dit is analises met die oog op die persoon van die prediker en die invloed daarvan op die preek. Die tweede perspektief het te make met analises wat vra na die taal van die preek. Die derde perspektief is ondersoek na die inhoud van die preek, dus inhoudsanalises. Na sy mening is inhoudsanalises in ons tyd belangrik vanweë die pluraliteit van spiritualiteite en kontekste in die samelewing. By inhoudsanalise word geskrewe preke gewoonlik gebruik. Die doel van hierdie ondersoek na prediking oor armoede binne die VGK is dan ook om slegs geskrewe preke te analiseer - geskrewe preke wat wel op 'n spesieke tyd in 'n gemeente van die VGK Ring van Stellenbosch gepreek is.

Volgens Pieterse (2010:123), is prediking 'n gebeurtenis en volgens die teorie van resepsie-estetika is die hoorders betrokke by die interpretasie van hierdie preekgebeurtenis. Daarom, behoort die hoorders van die preek met onderhoude oor hul verstaan van die preek ondersoek te word. Deur slegs inhoudsanalise van geskrewe preke of getikte preke van bandopnames te analiseer, word 'n beperking op die ondersoek geplaas. Tog het die inhoudsanalise van geskrewe preke voordele. Wat die prediker werklik sê, watter teologie en eksegetiese gebruik is, die konteks van die gemeente en hoe hulle dit hanteer kan taamlik betroubaar opgespoor word. Verder is die inhoudsanalise nie deel van die kommunikasieproses in die erediens nie. Op hierdie wyse beïnvloed dit nie die inhoud van die boodskap nie.

In die navorsing word daar gebruik gemaak van die internasionaal erkende Heidelbergmetode, wat in die tagtiger-jare ontwikkel is deur die Switserse homileet Rudolf Bohren en die Duitse skrywer Gerd Debus.¹¹ Daar is gekyk na al die uitgangspunte van hierdie metode en die feit dat

¹¹ Daar is, volgens Pieterse (2010:121-136), 'n hele aantal preekanalitiese modelle wat almal die reformatoriese benadering tot die prediking deel. Hy praat van die ondersoeke van Cilliers (1982), Pieterse (1986; 1995a; 1995b),

elke preek in mindere of meerdere mate die prediker se teologie, of gebrek daaraan verwoord. Dikwels word die eintlike teologie wat die bepalende hermeneutiek dra, verberg in die skynbaar onbelangrike taalkonstruksies van 'n preekteks. Die metode bestaan uit 'n aantal analitiese, sowel as sintetiese stappe.

Enersyds word die *oppervlakstruktuur*¹² van die preekteks bepaal, en andersyds die *dieptestructuur*¹³ daarvan. So kom die grondmotiewe van die prediker aan die lig. Die preke word in hierdie analises dus linguïsties en teologies geïnterpreteer deur by elkeen die wisselwerking tussen die oppervlak-en dieptestructure, tussen eksplisiete en implisiete taal, noukerig na te gaan.

Die Heidelbergmetode is 'n *intratekstuele metode*, wat deur 'n "close reading" van die preekteks deurdring tot die grondstrukture van die preek, en ook tot die teologie wat die prediker in sy/haar preek verwoord. Hierdie metode van analise is niks anders as 'n gekonsentreerde lees en herlees van die preekteks nie, ten einde so na as moontlik te kom by dit wat werklik gesê word. Die metode bied dus 'n interpretasie van die preekteks, 'n hipotese wat vra om getoets te word (Cilliers 1996:238). Daar was ook, soos voorheen genoem, deur die navorser gekyk na alle ander moontlikhede, maar is besluit op hierdie metode aangesien dit veral werk met die preekteks self en veral omdat dit kyk na die tipe teologie wat gebruik word.

4.1.2 Hoofstuk Uiteensetting

In die lig van die voorafgaande, sien die *hoofstukke* as volg daarna uit:

Hoofstuk **een**: Inleiding ten opsigte van probleem oriëntering en metodologiese verantwoording.

Hoofstuk **twee**: Rekonstruksie en ontwikkeling as konseptuele velde in post-apartheid teologiese beoefening: Die Belhar Belydenis in konteks.

Moehn (1996), Vaessen (1997), Stark (2005), De Klerk *et al* (2009), en die model van Immink en Verweij (2007). Vir verdere bespreking, vgl. Hoofstuk 4.

¹² Dit word bepaal wanneer die betrokke preek se eksplisiete taal (woorde, sinne, paragrawe) as sodanig noukering ontleed word.

Hoofstuk **drie**: Prediking as 'n medium vir gemeenskapsontwikkeling: 'n Teoreties-teologiese verkenning.

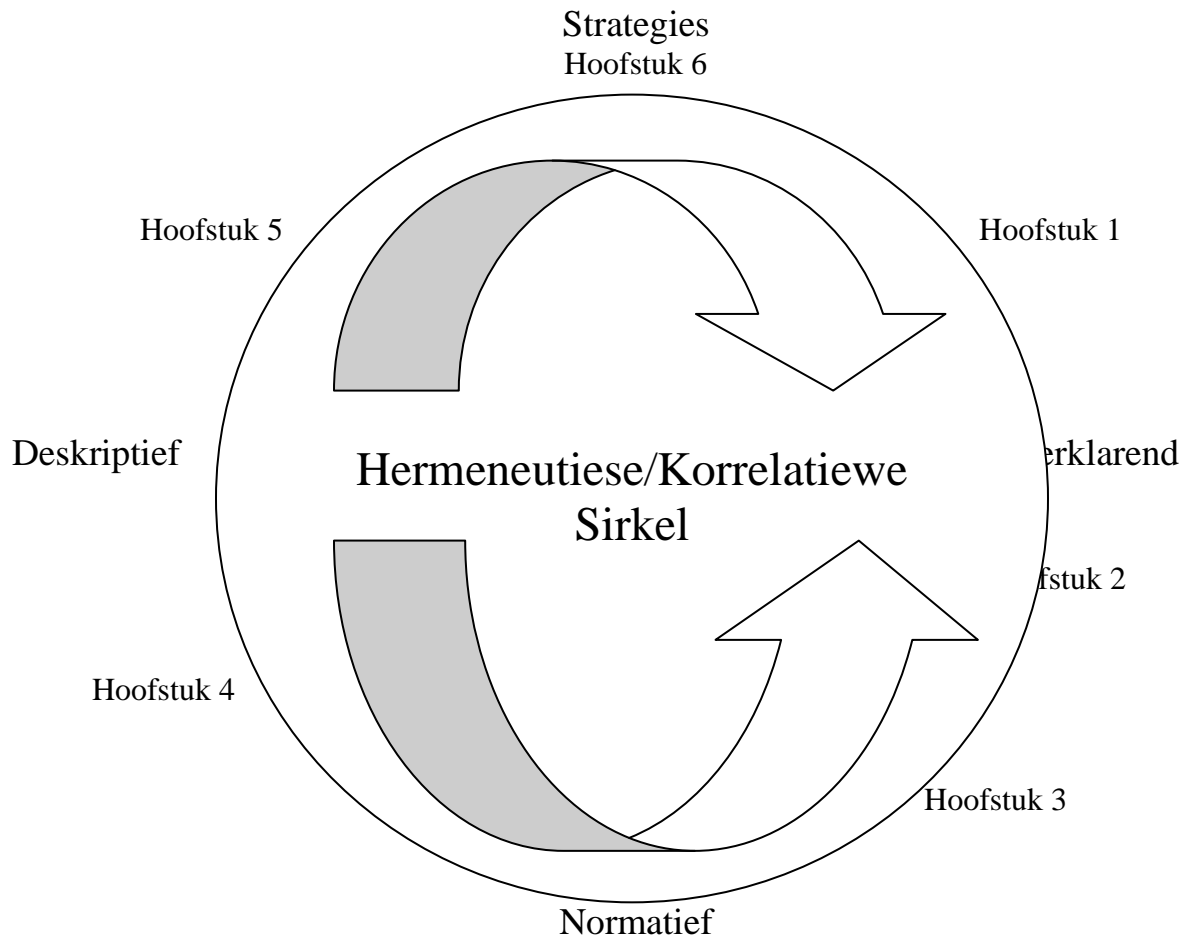
Hoofstuk **vier**: Preekanalises van prediking in VGK gemeentes in die Ring van Stellenbosch.

Hoofstuk **vyf** : Die versameling van inligting oor prediking aangaande armoede, ten einde persepsies en ervarings van die prediking onder lidmate en leierskap in VGK gemeentes te verken.

Hoofstuk **ses**: Sintese van perspektiewe en aanbevelings.

In die lig van Dingemans se verstaan van die *hermeneutiese sirkel*, oftewel *kritiese korrelasie-teorie* (1996b: 135-136), sou die hoofstukindeling as volg diagramaties voorgestel kon word:

¹³ Dit word bepaal wanneer die implisiete taal, die onderlinge verbande tussen woorde, sinne en paragrawe ontleed word om so die grondmotiewe van die betrokke preek vas te stel.

5. Moontlike waarde van die studie vir die vakgebied:

Die inhoud van hierdie studie beoog om die VG kerk te help om nuut na te dink oor haar betrokkenheid by gemeenskapsontwikkeling. Hierdie navorsing wil 'n oproep tot die kerk maak, veral die VGK as 'n kerk van die armes, wat so 'n waardevolle Belydenis het, om haar stem te laat hoor ten opsigte van armoede. Met kerk *van die armes* word bedoel die kerk wat in gemeenskappe bestaan waar armoede is. Alhoewel die oorgrote meerderheid van kerklike gemeenskappe in Suid-Afrika in hierdie situasie is, bely die VGK die Belydenis van Belhar, wat

beteken dat haar stem nog duideliker gehoor moet word. In hierdie proses wil die navorsing veral daartoe bydra dat die kerk nuut sal dink oor haar prediking en die belangrike rol daarvan, veral in situasies van armoede. Die gebrek aan 'n Suid-Afrikaanse prakties-teologiese ondersoek na die verbande tussen rekonstruksie, gemeenskapsontwikkeling en die prediking is na die oordeel van die navorser nie alleen tans nog 'n leemte nie, maar ook 'n saak van groot dringendheid.

Hoofstuk 2

Rekonstruksie en ontwikkeling as konseptuele velde in post-apartheid teologiese beoefening: Die Belhar Belydenis in konteks

2.1 Die Belhar Belydenis: Geskiedenis, oorsprong en pleiddooi

Die Belydenis van Belhar is tydens die eerste week van Oktober 1982 by die sinodevergadering van die destydse NG Sendingkerk geformuleer. Daar was allerlei redes vir die ontstaan van hierdie belydenis. Die barspunt was apartheid en die tye waarin mense toe geleef het was moeilik. Suid-Afrika was letterlik in rep en roer. Die omstandighede in die samelewing het elke dag versleg en die toekoms het al donkerder begin lyk, soos reeds in die voorafgaande hoofstuk genoem. Die apartheid wat deur die blanke regeringsbeleid ingevoer is, het mense sedert 1948 op grond van hulle ras en kleur doelgerig in groepe ingedeel. Elke mens se lewe is ten diepste daardeur bepaal. Waar mense kon woon, skoolgaan en studeer, waar hulle kon werk, speel en swem, dit alles is vir hulle bepaal by die registrasie van hul geboorte. Aparte deure, aparte treinkompartemente, aparte toonbanke, aparte hysers - so is die lewe gereël tot in die fynste besonderhede (Botha & Naude 1998:23-33).

Deur die jare het hierdie dinge ook die Suid-Afrikaanse kerklike lewe beïnvloed en Christene het dan ook met mekaar verskil en selfs lynreg teenoor mekaar stelling ingeneem hieroor. In die tussentyd het die situasie in Suid-Afrika versleg. Lidmate van die destydse NG Sendingkerk se lewensomstandighede het al hoe meer onuithoudbaar geword. Binne die NG Sendingkerk self, nog voor die koms van die Belhar Belydenis, het spanning dikwels breekpunt bereik. Vir sommige was die openbare kritiek vanuit die NG Sendingkerk 'n te sagte verwoording van die waarheid, te konserwatief, en veranderinge in die kerk en die openbare lewe gevaarlik stadig. Vir ander het juis die aandrang op skerper kritiek en die aanbring van openlike botsings met die leierskap in die kerk en van die staat, liefdeloos en baie gevaarlik voorgekom.

Dit was die tyd van 'n groter wordende beproewing. Mense uit hierdie kerkgemeenskap was nie maar sommer net moedswillig dwars of sonder rede opstandig nie. Die toenemende openbare beswaarmakery was gewortel in die groot en diep seer, wat oor die jare heen sterker gegroei het. Die NGK-familie in bruin en swart woongebiede is inderdaad in 'n baie groot krisis gedompel. Hierdie kerk moes eenvoudig begin nadink en het dit al hoe helderder ingesien dat daar 'n radikale probleem, inderdaad 'n wortelfout is. Behalwe vir die verlies aan eiendom, lewens en geloof is mense deur apartheid geleer om na mekaar te kyk met rassisme en vervreemding in hul harte. Apartheid, het die NG Sendingkerk besef, bevry nie, maar verkneg eerder, dit werk nie vir die geregtigheid nie, maar vir die onreg (Botha & Naude 1998:33-39).

Dit is teen hierdie agtergrond dat die Belhar Belydenis ontstaan het. Waaroor het die Sinode egter besluit moes daar belydenis gedoen word? Met ander woorde, wat sreek die Belydenis van Belhar aan? Die begeleidende brief wat deur die NG Sendingkerk saam met die Belydenis gegee is, help om die gesindheid waarmee die belydenis opgestel was, te verstaan. Die begeleidende brief bestaan uit vier paragrawe. Dit praat eers oor die gesindheid, dan oor die gesag, vervolgens oor die bedoeling, en laastens oor die verwagting van die Belydenis van Belhar.

Die Sinodale Kommissie vir Getuienisaksie gee dan ook 'n kort opsomming van die belydenis vir mense met minder skoolopleiding, wat ook hier gebruik gaan word vir 'n oorsig oor die inhoud van die Belhar Belydenis, in plaas daarvan om die hele belydenis woord vir woord te herhaal (opsomming soos in Lawrie & Cloete:1988:18-19):

1. Die Kerk is God se Kerk

God drie-enig roep self, deur Woord en Gees, mense om deel te wees van sy Kerk. Hy beskerm en versorg sy kerk.

2. God se Kerk is Een

Ons glo dat God ons as Christene roep om saam te staan, saam te werk en om hom saam te dien. Daar mag nie geskeidenheid, haat en vyandskap onder gelowiges wees nie. Alle

gelowiges moet God en mekaar in een kerk dien. Daarom glo ons dat dit verkeerd is dat gelowiges, wat dieselfde glo, in aparte kerke is.

3. God se Kerk is 'n vredemaker

Jesus Christus het die saak tussen God en mens kom regmaak. Die kerk moet aangaan om hierdie versoening tussen God en mens te verkondig. Christus het gekom om dit wat maak dat ons as mense nie met mekaar in vrede kan saamleef nie, soos haat, bitterheid en vyandskap, te oorwin. Ons glo dat God ons as sy Kerk roep om vredemakers tussen mense te wees. Daarom moet ons die dinge wat mense van mekaar af weghou as sonde sien en dit beveg. Die Kerk moet dinge wat skeiding bring, teenstaan en versoening bewerk. Daarom verwerp ons Kerk die leer wat dit goed praat dat mense op grond van ras of kleur gedwing word om apart te leef en in aparte kerke te wees.

4. God se Kerk soek Geregtigheid

Ons glo dat God nie tevrede is as mense onregverdig behandel word nie. God sien die saak van die arme, die verontregte raak en Hy staan by hulle. God roep ons as Kerk om Hom hierin te volg en op te kom vir die saak van mense wat arm is, in nood verkeer en wat onregverdig behandel word. Die Kerk moet getuig en stry teen enige vorm van ongeregtigheid.

5. God verwag Gehoorsaamheid van Sy Kerk

God verwag van ons om Hom in hierdie dinge te gehoorsaam, al sou menslike owerhede en wette daarteen wees en al sou dit meebring dat ons gestraf word en moet ly.

Uit die voorafgaande verkorte weergawe van die belydenis, blyk dit duidelik dat die hoofsaak waarom dit in hierdie belydenis gaan die volle gehoorsaamheid van sy Kerk aan die heerskappy van Christus is. Hierdie belydenis spreek dus reguit teen valse lering, valse geregtigheid en vir ekonomiese en sosiale geregtigheid. Vir die doel van hierdie navorsing is dit veral belangrik om op die vierde artikel te let, wat handel oor geregtigheid. Oor die belang van hierdie belydenis van die *“Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring en sy kerk roep om hom hierin na te volg”* moet geen twyfel bestaan nie. Daarom lui die artikel dan ook as volg:

Ons glo dat God Homself geopenbaar het as die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring; dat Hy in 'n wêreld vol onreg en vyandskap op 'n besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en die veronregte is en dat Hy sy Kerk roep om Hom hierin na te volg; dat Hy aan verdruktes reg laat geskied en brood aan hongeriges gee; dat Hy die gevangenes bevry en blindes laat sien; dat Hy die wat bedruk is ondersteun, die vreemdelinge beskerm en weeskinders en weduwees help en die pad vir die goddelose versper; dat dit vir Hom reine en onbesmette godsdienis is om die wese en die weduwees in hulle verdrukking te besoek; dat Hy sy volk wil leer om goed te doen en die reg te soek.

(Belydenis in Cloete & Smit 1984:7)

Voordat ons egter kyk na hierdie artikel, is dit goed om te besin oor wat bedoel word met eenheid en versoening. Wat die eenheid van die kerk betref, is Smit (1984:61) van mening dat die insig toenemend gegroei het dat die apartheidsideologie nie maar net onversoenlikheid en rassevooroordel legitimeer en bestendig nie, maar ook onregverdige, vernederende, mensonterende en dikwels onderdrukkende verhoudinge en samelewingstrukture goedkeur en bestendig en meer nog, ontwerp en implementeer.

Vir die meeste lidmate van die NG Sendingkerk is die morele en teologiese regverdiging van die afsonderlikheidsideologie sonder meer die poging om 'n onregverdige samelewing Christelik of Bybels te verdedig. Dan is daar ook die gebrek aan sigbare en werksame eenheid binne die NG Kerk familie, wat 'n direkte hindernis in die weg van die bestryding van onreg was. In die praktyk het dit in 'n hoë mate beteken dat die kerklike skeiding van groepe met verskillende ekonomiese peil, uiteenlopende grade van bevoorregting, radikale verskille ten opsigte van opleiding en vaardighede, en van deelname aan en invloed in die samelewing, ens. teologies geregtig was. Die skeiding het dus sonder twyfel ook te make met sondige klassevooroordel en 'n weiering om persoonlik, met ontferming, betrokke te raak by die minder bevoorregte naaste.

Smit voer hierdie argument verder (1984:62) deur te sê dat die werklikheid van die saak is dat die een liggaam van Jesus Christus in 'n bepaalde gemeenskap langs valse verdelingslyne verskeur word, dat ryk en arm, bevoorreg en benadeel, invloedryk en stemloos, maghebbend en

magteloos, opgelei en onopgelei, grootliks van mekaar verwyder word in afsondelike gemeentes. So word Christene beroof van die geleentheid om mekaar te leer ken en mekaar te leer liefkry en dien. So word dit al moeiliker en meestal feitlik onmoontlik om waarlik mekaar te bedien – dit wat diakonaat binne die een plaaslike kerkverband kon en moes wees - anders as via die onpersoonlike weg van anonieme bydraes en enkele kontakte deur middel van sendingkommissies. So word die onreg in die samelewing uiteindelik deur die kerk verdra en gesanksioneer, omdat die pyn van gemeenskapsarmoede met al sy gevolge, vernederinge, besorgheid oor die verbondskinders se opvoeding, leefwyse en toekoms, ens., by die Here uitgestort kon word, maar nie by die gemeenskap van gelowiges nie.

Dit is duidelik in hierdie verduideliking van Smit dat die Belhar belydenis pleit vir ‘n eenheid, wat nie maar net ‘n mooi klinkende slagspreuk sal wees wat ligtelik gebruik kan word nie. Dit pleit ook vir ‘n pad van eenheid waar die onreg op velerlei maniere blootgelê kan word. Wanneer ‘n valse vrede-danksy-skeiding plek sal maak vir die ware vrede van mekaar-ken-en-tog-liefhê ons daardeur inderdaad, soos die begeleidende brief by die Belhar Belydenis dit stel: “intense groeipyne sal ervaar terwyl ons worstel om die vervreemding, die bitterheid, die onversoendheid en die vrees te oorwin.”

Dieselfde pleiddooi van die belydenis geld vir versoening en geregtigheid. Die Gees van versoening, waarvoor die belydenis pleit, beteken nie om onreg en skuld te ignoreer, deur die vingers te sien of selfs oogluikend te laat voortduur nie. Die versoening met God in Christus het ook nie só tot stand gekom nie. Die geregtigheid van God het uitloop op die dood van sy Seun aan die kruis. Paulus skryf dat dit absoluut verregaande is om selfs maar net te dink dat vrye genade kan beteken dat hulle wat met God versoen is, in ongeregtigheid kan voortleef (Rom 6).

Smit (1984:63) voer verder aan dat ‘n alte maklike beroep op versoening, sonder ‘n opregte bereidheid om gehoor te gee aan die oproep om reg, selfs aan die verbasende of die vermetele kan grens. Daarom is die belydenis niks anders as ‘n oproep tot voortdurende gesamentlike selfondersoek nie. Els (1984:100) neem dit verder deur te noem dat hierdie waarhede van God’s Woord aangaande versoening en geregtigheid, en die selfondersoek waartoe dit oproep, kontekstueel verstaan en veral verkondig moet word.

In die lig van die sleutelrol wat die verwysing na geregtigheid in die belydenis vervul, is die logika van die betrokke artikel aangehaal reeds baie duidelik. Soos die hele belydenis, is dit allereers 'n belydenis aangaande God. In die belydenis dat God Homself openbaar as “*die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring...*”, skuil 'n onuitgesproke verwysing na Christus en die Skrifte en dus 'n ontkenning dat dit sou gaan om natuurlike teologie, groepprojeksie of 'n ideologiese en willekeurig gekonstrueerde Godsbeeld. Die tweede logiese stap in die artikel raak die rol van die kerk, wanneer met verskillende uitdrukkings bely word: “ons glo ... dat Hy sy kerk roep om Hom hierin na te volg.” Weereens help 'n verskeidenheid van Bybelse assosiasies om die indruk te versterk dat God die kerk roep om dieselfde geregtigheid en ware vrede na te jaag. Die Godsgeloof het etiese implikasies, wat nie beteken dat die kerk dit namens God op 'n aktivistiese wyse doen of dat die kerk dit volkome kan verwesenlik of dat dit van heilsbelang is nie. Daar word uitdruklik gesê dat dit op die vlak van navolging lê. In die vorm van algemene konkretisering word daar bely dat die kerk by die verontregtes teen die ongeregtigheid moet staan, asook moet getuig teenoor alle magtiges en bevoorregtes wat uit selfsug hul eie belang soek en oor andere beskik en hulle benadeel (Smit 1984:64). Myns insiens kan die kerk dit doen deur onder andere te preek teen ongeregtigheid en kan ons as predikers nie stilbly oor ongeregtighede nie. Of in die woorde van Cloete: “*Die belydenis moet tot hulle (die lidmate SB) kom as kairos-gebeure, as die stem van God vandag, om hulle te vermaan en te vertroos*” (1984:101). Met ander woorde, lidmate moet deur die woordverkondiging vermaan en tog ook vertroos, en ek wil verder neem deur te sê, ook opgeroep, word.

Die formulering dat God “*op 'n besondere wyse*” die God van die noodlydende, die arme en die veronregte is, is die basiese, oer-Bybelse en oer-Christelike oortuiging dat God die hulp van die hulpelose is. Dit was vir die Christelike kerk nog altyd vanselfsprekend, alhoewel dit meermale nie uitgeleef word nie, of geriefshalwe volledig vergeestelik word. Uit 'n verskeidenheid van sentrale Bybelse gegewens blyk dit maar alte duidelik, byvoorbeeld die Ou-Testamentiese wetgewing, wat op 'n verskeidenheid van maniere die armes en verontregtes of magteloses se belange beskerm, die herhaalde reddingsdade van God in die heilsgeskiedenis om enkelinge en sy volk uit die nood en die ellende te verlos, die talryke wyses waarop die regte van die wees, die weduwee, die vreemdeling en die bywoner verdedig word, die doksologiese beskrywings van

God in die Psalmboek as die hulp van die hulpelose en die beskerming van die arme in die wysheidsliteratuur, ensovoorts.

In die Nuwe Testament is dit veral die Lukas-evangelie wat hierdie tema aanraak, en wel dermate dat dit soms die evangelie van die armes genoem word. Jesus se vereenselwiging met die sosiale uitgeworpenes, misdeeldes, ellendiges, asook die Messiaanse betekenis van sy wonderdade, insluitende die vermeerdering van die brode en sy genesings, die aangrypende lering van Matt. 25:31-46 dat wie goed doen aan die geringstes, dit aan die Jesus self doen, voer hierdie saak tot by sy hoogtepunt (Smit 1984:65).

Aangaande bogenoemde uitspraak in die Belhar Belydenis, waarsku Smit (1984:66) dan ook dat dit belangrik is om daarop te let dat dit in elk geval nie sonder skade geïgnoreer kan word nie, aangesien dit om die hart van die Christelike Godsgeloof en belydenis gaan. Oor hierdie saak kan en mag daar geen meningsverskil bestaan nie. God het Homself openbaar as die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring en Hy roep sy kerk om Hom hierin na te volg.

Volgens Robinson (1984: 49-59), behoort daar geen meningsverskil te bestaan oor die feit dat dit 'n ernstige saak is wat die optrede en lewenstyl, assosiasies en lojaliteite, selfs die inrigting en prioriteite van die kerk mede moet bepaal nie. God se geregtigheid beteken vir geen oomblik dat Hy neutraal en onbetrokke is ten opsigte van menslike ellende en lyding, onregsverhoudinge, uitbuiting en onderdrukking nie. Hy is die God van die reg presies daarin dat Hy opkom vir diegene wat geen regte het of aan wie geen reg geskied nie. Sy geregtigheid is 'n aktiewe, helpende geregtigheid wat verlos en bevry en die reg herstel. Dit gaan vir God om die hele mens en die hele wêreld.

Dit is baie duidelik dat daar in die belydenis, behalwe vir sosiale geregtigheid, ook vir 'n kontekstuele en relevante teologie gepleit word. Dit gaan om God en sy Heilsopenbaring in Christus Jesus. Dit herroep met behulp van bepaalde Bybelse assosiasies, op feitlik doksologiese toon, enkele sentrale aspekte van die roeping van die kerk in die wêreld. Dit teken as't ware opnuut 'n visie, 'n ideaal, 'n droom van waartoe God se volk geroep is.

Daar is na Smit (1984:68) se mening 'n vierledige funksie aan hierdie belydenis. Eerstens verskaf dit 'n uitsig op die uiteindelijke heerskappy van God en die roeping waartoe Hy intussen sy nuwe skepping, die kerk roep. Juis daartoe dui dit tweedens ook die rigting of koers vir die kerk se lewenstyl, verbintenisse, voorkeure en optrede in die hede aan. Op hierdie wyse bied dit derdens 'n kritiese toets waaraan die gebroke wêreld, vol onreg en vyandskap, asook die kerk se betrokkenheid in hierdie wêreld, telkens opnuut gemeet moet word. Laastens, dien dit eindelik as inspirasie of versterking vir die kerk om hierdie droom met volharding en hoop, bereid tot selfverloëning en offervaardigheid, na te jaag.

Daar word volgens Smit (1984:68, 70,71) geen politieke of ekonomiese alternatief in die belydenis aangebied nie, trouens as Bybelse ideaal sal dit eerder krities voorgehou word vir elke nuwe beleid en bewind en daarin steeds toepaslik bly as belydenis aangaande die blywende roeping van die kerk. As belydenis en as Bybelse droom sal dit geldig bly, en as kritiese ideaal voorgehou word by elke aanpassing in die politiek of die ekonomie. Wanneer bely word dat die kerk mense in armoede, lyding en nood moet bystaan en ongeregtigheid moet bestry, is die vraag hoe dit in die praktyk die beste gedoen kan word, nog nie finaal beslis nie.

Wie hierdie belydenis uitspreek, sal daarna moet streef om iets daarvan in die werklike lewe waar te maak. Dit kan nie geskied met behulp van idealistiese en uiteindelik niksseggende slagspreuke nie, maar by wyse van 'n verstandige, eerlike worsteling met die werklikhede, die wetmatighede en die moontlikhede. Die belyers moet die belydenis beide praat en doen. Om die belydenis te doen, verwys na 'n daad van gedrag, na optrede en handeling. Die Belhar Belydenis is dus 'n belydenis wat hom by uitstek leen tot 'n direkte vertaling in daad; dit handel oor werklikhede wat smeek om sigbaar te word in die gemeente van die Here en in die wêreld (Bam 1984:117-118).

Volgens Smit (1984:72) is 'n belydenis nie net of selfs in die eerste plek aan die adres van ander gerig nie, maar is dit steeds 'n belydenis aangaande die een wat dit uitspreek, aangaande sy of haar diepste oortuigings en voornemens. Met ander woorde, die artikel oor geregtigheid is nie net aan die adres van andere as 'n imperatief of oproep bedoel, en aan die eie adres alleen maar as gerusstellende belofte en troos nie. Dat hierdie artikel 'n hartgrondige bereidheid tot selfverloëning van die NG Sendingkerk destyds gevra het en vandag van die VGK vra, is gewis.

Die VGK moet dus weet dat hy met hierdie belydenis 'n hele mondvol op homself geneem het om nou met dae van gehoorsaamheid waar te maak.

2.2 Post-Apartheid Suid Afrika: Die Belhar Belydenis se pleitdooi

Die werklikheid vandag, soos reeds in die voorafgaande hoofstuk volgens Terreblanche (2002:35) aangetoon, is dat baie mense hulle nog steeds opgesluit bevind binne die spasies van ontneming wat deur apartheid geskep is. Die kans is ook skraal dat mense uit hierdie omstandighede van strukturele armoede en uitsluiting kan ontsnap. Hy beklemtoon dit ook verder dat mense van die armste deel van die bevolking ná politieke transformasie nog steeds relatief onopgevoed, sonder formele werk en beroep is van informasie oor hul regte en geleenthede.

Kotze (2004:1-32) gee verder belangrike addisionele insigte deur, onder andere, die realiteite van landelike armoede, honger en wanvoeding en MIV/VIGS te beklemtoon. Haar perspektief plaas die klem op die kumulatiewe neiging van sosiale uitsluiting, deurdat sy op die effek van grootskaalse werksverliese, die stadige tempo van voorsiening in basiese geriewe en die dood en siektes as gevolg van VIGS op arm gemeenskappe in die land, veral in landelike gebiede, wys. Die eindresultaat, soos Kotze aandui, is een van toenemende armoede, sowel as honger en wanvoeding, waaronder veral kinders ly. Volgens haar moet die desperate toestande gesien word in die gevolg van die VIGS pandemie, waarby arm gesinne oorgelaat word om vir hulself te sorg, vir hulle gesinne wat siek is en besig is om te sterf aan VIGS en laastens, gedwing word om die laaste van hul karige bates te verkoop, of om in skuld gedompel te word om hul uitgawes te dek.

Terwyl die VG kerk se benadering tydens die apartheidsera gekenmerk is deur bevrydingsteologie en -prediking, vra die post-apartheid era, wat steeds gekenmerk word deur sosio-maatskaplike verval, morele verarming en veral toename in armoede, gesinsgeweld, egskeidings en 'n gees van individualisme, 'n verskerpte fokus op die volhoubare uitwissing van armoede en ongeregtigheid. Daar word nou ook van dié kerk gevra om, net soos in die verlede deur die Belydenis van Belhar, teen die ongeregtigheid te staan en by die verontregtes, asook om te getuig teenoor alle magtiges en bevoorregtes wat uit selfsug hul eie belang soek en oor andere beskik en hulle benadeel. Net soos in die verlede, moet die VG kerk hier en nou teen

ongeregtigheid en by die verontregtes staan; dit is tog wat haar belydenis vereis. Die kerk was in die verlede wel betrokke in armoede verligting; die vraag is nou: wat moet die VGK tans doen om armoede te verlig of selfs uit te wis.

2.3 Die maniere van armoede bestryding deur die VGK en ook die breë kerk

2.3.1 Onmiddellike verligting van armoede of “charity”

Om die VGK se betrokkenheid te evalueer sal daar in hierdie navorsing gekyk word na wat die meeste kerke in Suid-Afrika doen om armoede te verlig. Die meeste kerke se benadering, volgens Bowers & August (2004:419), is wat hulle sosiale uitreik noem. Die meeste van die tyd sluit dit op ‘n plaaslike vlak sop kombuise, kos pakkies en besoeke by bejaarde tehuse of kinderhuse in.

Vir baie Suid-Afrikaanse denominasies sluit dit eienaarskap of instandhouding van welsynsinstitusies in. In sy historiese kategorisering noem Kritzinger (1996:4-5) eersgenoemde die versorgingsbenadering en laasgenoemde die institusionele benadering. Die VGK was dus ook deel van hierdie denominasies wat met sosiale uitreik besig was en wat eienaarskap van verskillende welsynorganisasies gehad het. Uit hierdie benadering tot die probleem van armoede is dit duidelik dat die VGK nie apaties was oor die lyding van die armes nie.

Indien die VG kerk na hierdie benadering sou kyk, is dit baie duidelik dat dit binne die sogenaamde *eerste generasie raamwerk* van Korten sou val, soos geïnterpreteer deur Swart & Venter (2001:287). Eerste generasie benaderings word geïdentifiseer as verligting of welsyn wat die direkte lewering van basiese dienste (kos, gesondheidsorg, skole en beskutting) deur ‘n organisasie vereis. Swart (2000:27) sê dat dit gelykstaande is aan paternalisme, waar dinge *vir* die mense gedoen word en nie *met* die mense nie, wat op sy beurt weer ongelykheid veronderstel. Die uitslag van hierdie benadering vir die kerk is dat dit optree as ‘n skeidingsagent tussen die armes aan die een kant, en die kerk self aan die anderkant in terme van uitreiking van bo (die kerk) na die armes onder. In die VGK se geval beteken dit dat die kerk nie soseer optree as ‘n kerk van en vir die armes nie, maar as ‘n kerk wat die *simptome van armoede* onmiddelik wil verlig.

In hierdie benadering van die kerk is dit duidelik, volgens Bowers & August (2004:420), dat dit in stryd is met die kerk se magtigste gereedskap, naamlik bemagtiging wat mense help om meer krities bewus te word van redes vir armoede, en ook van 'n siening oor hoe om beheer te neem van hul bestemming. Die VG kerk was heeltyd besig met armoede verligting, eerder as bemagtiging of die ontwikkeling van mense, sodat hulle hul eie omstandighede kan verbeter.

Hierin staan die VGK egter nie alleen nie. Uit die geskiedenis (*veral van die ekumeniese beweging*) was dit volgens Swart (2006:17), die menslike kondisie waarop die kerk en individue gereageer het, wat gelei het tot, soos hy dit noem, "*charity*." Liefdadigheid of maatskaplike dienste, soos Itty (1980:143-144) dit noem, het 'n substansiële reeks van kategorieë, naamlik: gesondheidsdienste, sosiale welsyn en soorte ekonomiese ontwikkeling. Hierdie "*charity*" was dus 'n tipe modus van betrokkenheid. Die punt wat Swart (2006:18) maak, is dat die betrokkenheid van die kerk hier gestop het. Volgens hom het hierdie benadering of modus, ten spyte van al die goeie wat hierdie aktiwiteite ten doel gehad het, en ten spyte van die kerk se betrokkenheid, min bygedra om die samelewing weselik te verander.

Die punt kan nog verder beklemtoon word ten opsigte van die VGK, deur te noem dat die VGK dus besig was met armoede bestryding, maar as 'n manier van onmiddellike verligting. Dié kerk, wat die Belydenis van Belhar as riglyn gehad het, was net besig met idealistiese en uiteindelik niksseggende maniere van tydelike armoede verligting, maar daar was nie veel sprake van 'n verstandige, eerlike worsteling met die werklikhede, die wetmatighede en die moontlikhede rondom die komplekse verskynsel van armoede nie.

Hierdie benadering van "*charity*" het meer as net 'n onskuldige, neutrale en vrome verbintenis van kerke en in hierdie geval, van die VGK beteken. Dit was deel van 'n afsonderlike wêreldsiening of 'n ideologiese voorveronderstelling wat 'n sekere betekenis van die bestaande sosiale orde weergegee het, en wat hierdie orde aanvaar het as essensieël goed. Dit het die kerk in die breë, asook die VGK voorsien van weinige, indien enige, kritiese insae waarmee ideoloë en strukture wat versekering bied, bevraagteken sou kon word, en waardeur ander modi van sosiale betrokkenheid ge-eksploreer kon word. Wat hierdie tipe betrokkenheid eintlik gedoen het, was om 'n teologiese diskoers te veronderstel wat daarin gefaal het om die ideologiese

voorveronderstellings of wêreldsienings wat sulke regulasies onderhou, uit te daag. Dit het 'n teologiese bewustheid veronderstel wat onbekwaam was om die historiese manteldraaiery en partydigheid van sulke regulasies te ontbloot, en die moontlikheid van nuwe, alternatiewe regulasies voor te stel. Hierdie benadering deur die kerk en ook die VGK as kerk van die armes ten opsigte van armoede het geen kritiese uitdaging aan die teologiese diskoers gebied vir 'n betekenisvolle sosiale insig of verstaan nie. Dit het egter gewys op 'n teologiese diskoers wat terselfdetyd magteloos was om sulke handeling om te keer in 'n modus van kritiese sosiale betrokkenheid (Swart 2006:21-22).

In die VG kerk se benadering tot die verligting van armoede was daar nou 'n nuwe en groter klem geplaas op die menslike dimensie binne ekumeniese hersiening van ontwikkeling. Dit het vir die VGK net gegaan om die ekonomiese verbetering van mense se omstandighede. Swart (2006:38) is van mening dat ontwikkelings teorieë wat slegs gebaseer is op ekonomiese groei aan kritiek onderwerp moet word deur Christelike teologie, wat holistiese ontwikkeling van die hele gemeenskap as belangrik ag. Holistiese ontwikkeling fokus op die materiële, fisiese, sielkundige, emosionele en geestelike behoeftes van elke mens in die gemeenskap, ook nie net dié van die huidige generasie nie, maar ook van die toekomstige generasie.

Ontwikkeling moet dus gaan oor die bewuste worsteling teen massa armoede. Volgens Thomas (1972:35-36), is dit die ekonomiese aspek van ontwikkeling waarvolgens ontwikkelingswerk van die kerk se "*charitable*" diakonia onderskei moet word. Na sy mening beteken ontwikkeling 'n verandering in dié patroon van ekonomiese en sosiale lewenstandaarde wat veroorsaak dat die armes arm is. Volgens Parmar (1975a:9-10) moet beleide van ontwikkeling strukturele verandering bring. Die ontwikkeling moet nie net gesien word as 'n tegno- ekonomiese oefening vir die verkryging en verspreiding van bronne nie. Dit moet mik vir fundamentele veranderinge in die sosiale, ekonomiese, kulturele en politieke instellings. Uit bogenoemde kan afgelei word dat die VGK wel betrokke was in armoede bestryding, maar nie soseer in terme van hierdie breër verstaan van ontwikkeling nie.

2.3.2 Die Projekte benadering

Buiten die benadering van die onmiddellike verligting van nood, soos beoefen deur sekere kerke en ook die VG kerk, was daar 'n groter ekumeniese debat tussen teorie en praxis aan die gang, tussen die teologiese en ekklesiastiese ontwikkelingsdiskoers - soos gekonseptualiseer in en deur die Wêreldraad van Kerke - aan die een kant, en dit wat kerke en hulle gemeentes werklik doen in die veld van ontwikkeling aan die ander kant. Dit is wat Swart (2006:57) in hierdie projekte benadering die *pragmatiese debat* noem.

Dit laat die vraag ontstaan of die kerk se sogenaamde ontwikkelings aktiwiteite werklik iets anders artikuleer as "*charity?*" Want wat kerke en kerklike ontwikkelings-agentskappe, en in hierdie geval ook die VGK tans doen, is om betrokke te raak in verskillende ontwikkelings projekte waarin hulle gangbare sekulêre sienings en modelle van ontwikkeling naboots. Die vraag binne hierdie pragmatiese debat is of kerke in so 'n benadering wel 'n ander ideologiese, operasionele en rasionale raamwerk as dié van die werke van "*charity*" waarby kerke voorheen betrokke was, ten toon stel. Dit kan nog een stap verder gevat word deur te vra waarom die ontwikkelingspraxis van kerke nie die kritiese ontwikkelings diskoers wat ontstaan het binne die teoretiese verwysingsraamwerke van Christelike teologie en kerke reflekteer nie (Swart 2006:58)?

Swart (2006:59) twyfel egter of hierdie projekte benadering op dieselfde vlak is as dié van self onderhoud en sosiale geregtigheid, soos die nuwe dimensies in ontwikkeling dit beklemtoon. Hy gebruik die sogenaamde *eksterne faktor argument* van Kurien (1974:201-202), in hierdie verband. Die punt in hierdie argument is dat baie ontwikkelingsprojekte net begin is omdat finansies van buite beskikbaar was. Dit beklemtoon verder dat die feit van die saak was dat die meeste kerke en die meerderheid van hul lede geen eienaarskap van hierdie ontwikkelings aktiwiteite gehad het nie, juis vanweë die feit dat hulle nie daarby betrokke was nie of nie daarvan bewus was nie. Baie van hierdie sogenaamde ontwikkelingsprojekte het geen kontak met die kerke en min met die teorie van ontwikkeling te doen gehad, buiten vir die name wat dit gehad het. Hulle het ook die indruk geskep dat die afhanklikheid van buitelandse bronne die maklikste manier was om ontwikkeling te laat plaasvind (Swart 2006:59).

As gevolg van hul benadering, was die meeste van die projekte inadekwaat om die armste van die armes van die populasie te bereik, naamlik die plaasarbeiders in landelike gebiede en die behoeftiges in die stede. Daar kan gesê word dat hierdie projekte as deel van 'n langer kollektiewe poging, tekort skiet wat die fundamentele strukturele veranderinge wat benodig word om lewensomstandighede te verbeter, vereis. Daar was veral, volgens Swart (2006:62), iemand soos Dickinson (1968:77), wat vir hierdie projekte benadering geargumenteer het. Hy het geargumenteer dat wat nodig was, nie die afskaf van die projekte was nie, maar liever die behoefte om die kerk se ontwikkelings objektiewe te verbeter en te herinterpreteer. Hy voer verder die argument aan dat daar alreeds sekulêre agentskappe betrokke was in voorkomings werk en dat die kerke die meeste benodig word in kuratorskap en herstellende werk. Hierdie argumente wat aangevoer was, is gekenmerk deur 'n aandrang vir vernuwing en 'n herdink van die kerke se ontwikkelingswerk.

Daar word egter deur Elliot (1987:16-48), in sy kritiek op die projekte benadering, volgehou dat die kerke niks meer was as 'n onkritiese namaking en omhelsing van die westerse modernisasie paradigma van ontwikkeling nie. Die projekte sisteem van die kerke dui nie net op 'n handeling van paternalisme waardeur ontvangers of die armes volle deelname en eienaarskap van die ontwikkelingsproses geweier word nie - dit is ook 'n instrument van 'n groter ontwikkelings onderneming wat 'n bepaalde model van die samelewing op ander gemeenskappe afdwing, 'n model met sy spesifieke wêreldsiening en idees, sy strukture en regulasies van 'n gemeenskap. Volgens Elliot (1987:16-48) wil kerke, terwyl hulle hulself deur 'n nuwe ekumeniese inisiatief laat definieer, uit die missionêre manier van dinge doen en bedink ontsnap en hulself identifiseer met die sekulêre paradigma van ontwikkeling.

Die groot kritiek van Elliot (1987:32) is die idee dat die institusies en gedagtepatrone van mense in ontwikkelende lande nie geskik is vir die vlak van ekonomiese groei wat benodig word om hulle te transformeer tot die soort gemeenskappe wat benodig word nie. Na sy mening was die die kerk se denkwysse baie beïnvloed en deurdrenk met die ideologie van modernisasie. Dit was 'n eienskap wat duidelik sigbaar was in hulle projekte van ontwikkeling. Die benadering is gebou op die grondrede dat dit die lae inkomste gemeenskappe is wat nodig is om verander te word, sodat lewenstandaarde moet lig. Die probleem is dus konsekwent daar buite en verandering moet daar buite plaasvind. Dit veronderstel gerieflik dat die ryk ontwikkelde lande

net 'n kritieklose, voordelige impak op die arm ontwikkelende land deur hul ontwikkeling kan hê.

Na aanleiding van die voorafgaande, is die kritiek op die projek sisteem wat deur kerke gebruik was, dat dit die dominante posisie van die ryk en magtige onderhou. Volgens Swart (2006:81) verteenwoordig 'n verandering van rigting, met 'n beginpunt by die armes en ondergeskikte, 'n radikale deurbraak en transformasie. Daarvoor is ten minste die afstanddoening van 'n projekte woordeskat nodig. Dit vereis 'n diepsinnige reoriëntasie.

Die betekenis van artikel vier van die Belydenis van Belhar maak dit baie duidelik dat God Homelf geopenbaar het as die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring en dat Hy sy kerk roep om Hom hierin na te volg. Oor die feit dat dit 'n ernstige saak is wat die optrede en lewenstyl, assosiasies en lojaliteite, selfs die inrigting en prioriteite van die kerk mede moet bepaal, behoort daar eweneens geen meningsverskil te bestaan volgens hierdie betekenis nie.

Volgens die belydenis beteken God se geregtigheid vir geen oomblik dat Hy neutraal en onbetrokke is ten opsigte van menslike ellende en lyding, onregsverhoudinge, uitbuiting en onderdrukking nie. Hy is die God van die reg presies daarin dat Hy opkom vir diegene wat geen regte het of aan wie geen reg geskied nie. Sy geregtigheid is 'n aktiewe, helpende geregtigheid wat verlos en bevry en die reg herstel. Dit is baie duidelik deur die voorafgaande dat die betrokkenheid by armoede deur die VG kerk daarenteen, eerder gefokus het op tydelike verligting as op daadwerklike strukturele verandering en geregtigheid.

Die VGK kan verder gekritiseer word vir hoofsaaklike bevoordeling van projekte wat onmiddellike nood van individue ten opsigte van kos, klere en beskutting adresseer. Dit is terselfdetyd 'n modus van betrokkenheid wat dié kerk se onvermoë en ongewilligheid om betrokke te raak in meer onderhoudende en lang termyn modi van aksie illustreer – modi wat sal handel met die meer ingewortelde sake rakende die gemeenskap, soos gesondheid, opvoeding, gesinsgeweld en ouerlike bekwaamheid, afhanlikheids-verslawing, mentorskap, werksopvoeding en werksverskaffing. Die probleem met dié kerk se benadering kan gesien word as een wat direk aansluit by die strukturele onvermoë binne die VG kerk se teologie om alternatiewe, konseptuele

modelle te bedink; in plaas daarvan bly dié kerk by wat hulle ken, ‘n teologie van diensbaarheid wat deur ‘n individualistiese dienslewering gekenmerk word.

2.4 ‘n Kontekstuele Teologie as beginpunt vir bestryding van armoede

Die uitdaging van hierdie toestand van armoede in Suid-Afrika is ‘n duidelike oproep aan die VGK en ook die breë kerk se praktiese teologiese beoefening. Volgens Swart is dit inderdaad in Suid-Afrika binne die dissipline van praktiese teologie dat daar ‘n nalatigheid van die probleem van armoede plaasgevind het (Swart 2007:4). Dit is belangrik om te sien dat hierdie benadering duidelike vereistes stel wat ‘n duidelike verskil aandui met dít wat die VG kerk huidiglik mee besig is, naamlik liefdadigheid, oftewel “*charity*”, terwyl wat werklik verlang word ontwikkelings-betrokkenheid is.

Volgens Rendtorff (1971:102-103), beteken ontwikkelings-betrokkenheid nuwe modi van samewerking en integrasie. Hierdie ontwikkelingsmodi van betrokkenheid moet bepaal word deur ‘n bewustheid van beperkte vaardigheid en ‘n gevoel van afhanklikheid deur kerke en teologie. Na sy mening moet die kerk se ervaring in ontwikkeling, gebasseer op haar wêreld-betrokkenheid, haar bring tot by die punt om te erken dat enige ontwikkelingswerk op haar eie aangepak, arrogant of naïef sal wees. Die kerk alleen kan dus maar net ‘n beperkte rol speel in die ontwikkelingsopdrag as geheel. Wat die VG kerk betref, is dit duidelik dat haar betrokkenheid ‘n beoefening van noodverligting en “*charity*” behels het, wat beskou kan word as die dominante modus of paradigma van betrokkenheid in die Suid-Afrikaanse konteks.

Vir Lategan (1995:225) moet die diskoers in hierdie Suid-Afrikaanse konteks proaktief reageer op die nuwe uitdagings en geleenthede wat deur die samelewing aangebied word, maar meer spesifiek, die behoefte om by te dra tot die instelling van ‘n nuwe publieke etos in die burgerlike samelewing. Binne die Suid-Afrikaanse konteks sal dit baie belangrik wees om in meer konkrete terme die kondisies en karaktereenskappe van die tipe nuwe diskoers wat nodig is, uit te spel. Hy is van mening dat wat benodig word vir die regte tipe benadering, is om te fokus op die behoeftes en vereistes van die derde publiek van die breë gemeenskap of burgerlike samelewing. Met die derde publiek bedoel hy burgerlike samelewing.

Volgens Lategan (1995:226-227), sal só 'n diskoers net moontlik word as die vakwetenskap teologie gewillig is om sy bevoorregte posisie prys te gee, en verby sy vooroordeel van homself, sy geldigheid oor sy eie waarheids-eise, sy verdedigende houding, sy ervaring van marginalisering en sy self-ontslag om nie 'n invloed op die burgerlike samelewing te hê nie, verbybeweeg. Tweedens vereis só 'n diskoers van teologie 'n verandering in styl, waarmee dit verby beweeg by dit wat konvensioneel bekend staan as 'n teologiese diskoers, en die beperkinge van 'n tipe taal wat primêr geïnteresseer is daarin om die integriteit van teologie te eksploreer. In so 'n modus sal teologie, en by implikasie die kerke, 'n meer eksterne posisie inneem, maar volle verantwoordelikheid neem vir wat voorgestel word deur middel van paslike (en meer beskeie) optrede.

Vir so 'n diskoers om suksesvol te wees sal daar baie spesifieke karaktereenskappe benodig word: i) Daar sal van teologie verlang word om 'n nie-voorskrywende modus of diskoers aan te neem; ii) teologie moet 'n inklusiewe styl van diskoers aanneem, waarby dit oop word vir die vloei van idees, vir die fundamentele nuwe en onverwagte en veral ten opsigte van alle moontlike bydraes; iii) daar sal van teologie verlang word om 'n interaktiewe, deelnemende styl van diskoers aan te neem wat nie meer ontwikkel word binne die beskermende omgewing van sy eie groep nie; iv) teologie sal 'n diskoers moet aanneem wat bewys lewer van sy hermeneutiese bevoegdheid; v) teologie sal 'n dienende modus van diskoers moet aanneem; vi) teologie sal 'n nuwe konstruktiewe diskoers, wat verby weerstand en protes beweeg moet aanneem, en 'n bereidheid om uit te reik, op te bou en verantwoordelikheid te aanvaar, en vii) teologie sal 'n nuwe, anonieme, sekulêre of gekamoefleerde diskoers moet aanneem (Lategan 1995:228).

Volgens Swart (2004:491) moet die derde publiek nie die eerste publiek (akademie) en die tweede publiek (geloofsgemeenskap) uitsluit in hul benadering nie. Wat eintlik nodig is, is 'n interaksie tussen die verskillende publieke vir teologie om relevant en effektief, veral in die veld van ontwikkeling te wees. Na Swart (2004:85) se mening, was 'n belangrike eienskap van die Suid-Afrikaanse teologiese ontwikkelingsdebat oor die laaste dekade die manier hoe die NGO¹⁴ perspektief geïntegreer is in die nadenke oor die rol van die kerk in ontwikkeling. Veral die benadering van David Korten, soos reeds voorheen genoem, staan baie duidelik uit in hierdie

¹⁴ Hierdie afkorting staan vir "Non Governmental Organisation"

verband. Die reeks verslae en studies oor kerk en ontwikkeling wat jaarliks gepubliseer is deur die “*Ecumenical Foundation of Southern Africa*” (EFSA), asook die konferensies oor die kerk en ontwikkeling in die 1990’s waarin verslae gehandel het oor die onderwerp van die NGO’s in ontwikkeling, was verder van groot belang - veral die tema van die derde konferensie, naamlik “Die Heropbou en Ontwikkelings Program: Die rol van die Kerk, Burgerlike samelewing en die NGO’s (Koegelenberg 1992; 1994, 1995).

2.4.1 ‘n Teologie van ontwikkeling

Daar heers, na my mening, op die huidige oomblik ‘n tipe vakuum binne die VGK wat die regte teologie vir effektiewe ontwikkeling betref. Dit, terwyl die Belhar Belydenis baie duidelik is daaroor dat, behalwe vir sosiale geregtigheid, daar ook vir ‘n kontekstuele en relevante teologie gepleit moet word. Wat dus eintlik benodig word vir die benadering tot ontwikkeling deur die VGK, asook die kerk in die breë, is ‘n teologie van ontwikkeling. Volgens Swart (2004:483), kan ‘n teologie van ontwikkeling, met ander woorde ‘n teologie wie se opdrag dit is om kerke te bemagtig tot ‘n effektiewe rol in ontwikkeling, nie deur die tradisionele maniere van teologie doen, bedink word nie. Hy haal in hierdie verband vir Rendtorff aan:

The complex, diverse, and far-reaching problems of development are, as is well know, far beyond the competence of the churches to solve. They can play only a modest part in the task confronting us here. Any development work undertaken exclusively by the churches would be either arrogant or naïve. Here if anywhere, the need is for cooperation with all social, national and international bodies engaged in development work...

(Rendtorff 1969:210)

Swart (2004:483) voer verder aan dat die samewerkings-faktor beteken dat ons nie ‘n teologie van ontwikkeling kan konstrueer vanuit bestaande kerklike dogmatiek alleen nie. Hierdie faktor daag ons uit tot ‘n nuwe konsep van teologie, een wat *supra ekklesiasties* is. Ons benodig dus ‘n duidelike refleksie oor die teologiese metode wat deur ‘n teologie van ontwikkeling aangevra word. Hierdie teologie van ontwikkeling kan op sy beste gekonstrueer word deur ‘n nuwe dialektiese interaksie. Binne hierdie hermeneutiese raamwerk van dialektiese interaksie is die mees uitstaande kenmerk die klem wat geplaas word op die konteks van ontwikkeling as ‘n beginpunt vir teologiese refleksie. Die essensiële taak van ‘n teologie van ontwikkeling is om in

verband gebring te word met die beskrywing van huidige menslike kondisies en die Christelike boodskap (Swart 2004:484).

Dit is dus duidelik dat, terwyl die kerk, en ook die VGK, die motivering vir hul deelname in ontwikkeling in die Christelike beginsel van liefde gevind het, dit erken kan word as 'n fundamentele punt dat die tradisionele Christelike bronne nie in hulself bevoegd was om kerke na 'n effektiewe praxis in ontwikkeling te lei nie. Volgens Rentdorf (1969:212) het so 'n vertrekpunt gelei tot 'n *simplistiese modus van betrokkenheid*, gedefinieër deur die konsep van liefdadigheid - dus wel 'n gehoorsame reaksie op Christus se wet van liefde - waardeur egter niks anders as basiese benodighede vir die lewe in die oog gekom het nie.

'n Teologie van ontwikkeling berus op 'n nuwe sosiale verstaan waardeur die VGK en ander kerke bemagtig kan word vir 'n ontwikkelingspraxis wat op die moderne wêreld en haar probleme van armoede kan reageer. Vanuit 'n strategiese benadering het hierdie perspektief nuwe klem geplaas op die belangrikheid van teologiese navorsing. Dit het kerke en teoloë gekonfronteer met 'n tweevoudige uitdaging: aan die een kant, om 'n meer objektiewe verstaan van die komplekse probleem rakende ontwikkeling te bekom en daarom effektief betrokke te raak in die proses van ontwikkelingsnavorsing; en aan die ander kant, om 'n beter geïnformeerde opinie te vorm en gemeentes en die Christelike siening van hul huidige betrokkenheid in ontwikkeling daardeur te beïnvloed (Swart 2004:284).

Uit die voorafgaande kan ons aflei dat dit alles 'n fundamentele nuwe teologiese houding deur die VG kerk tot die wêreld vereis. Dit beteken dat die tema's van ontwikkeling nou ook aanvaar kan word deur die VGK as hul eie, teologiese temas. Daaruit kan ons aflei dat die vraag na 'n effektiewe praxis, wat deur teologiese gesprekke gedomineer was deur die afgelope dekades (*hoe kerke betrokke behoort te wees*), as't ware 'n verkeerde beginpunt was, soos reeds bewys deur VGK se onvermoë om 'n ingeligte modus van ontwikkelingpraxis aan te neem. Die vrae wat gevra moet word, moet handel oor die modus van teologiese diskoers, die modus van hoe om 'n teologie te beoefen wat die ander modi voorsien van 'n effektiewe ekklesiastiese praxis in ontwikkeling. Die uitdaging aan teologie is dus om die sekulêre konteks van ontwikkeling te neem as hul beginpunt van interaksie en om in ernstige gesprekke met hierdie teorieë en akteurs van die konteks te tree (Swart 2004:485).

Volgens Swart (2004b:337), kan nuwe en volgehoue gemeenskappe deur samewerking slegs gebou word wanneer sosiale en ekonomiese alternatiewe deur netwerke van gemeentes en gemeenskappe wat saamwerk, gevorm word. Deur sulke netwerke sal skeidslyne tussen arm en ryk gemeenskappe ontbind word. Dit kan dus alles plaasvind as ‘n teologie van ontwikkeling sentraal staan in die kerk se benadering. Die doelwit vir teologie moet, onder andere, die soeke wees na ‘n doeltreffende sosiale teoretiese verstaan, wat alleenlik verkry kan word vanuit ‘n blootstelling aan die sekulêre konteks van ontwikkeling, wat dan in kritiese dialoog gebring word met die dissipline van teologie en die kerke. Terwyl Christelike etiese refleksie onder apartheid gekenmerk was deur ‘n modus van weerstand, gemik daarop om die mure van apartheid af te breek, moet die VG kerk in die post-apartheid era skuif na ‘n modus van samewerking, om die mure van die sosiale infrastruktuur wat deur die armes en gemarginaliseerdes benodig word, op te bou. Deur dit te doen staan die VG kerk aan die kant van die armes as ‘n kerk vir en van die armes, presies soos gepleit word deur die Belydenis van Belhar.

Hierdie verandering in die offisiële en populêre gedagtes ten opsigte van rekonstruksie word nêrens beter geïllustreër in die vroeë geskiedenis van die land se verandering as in die Heropbou en Ontwikkelings Program nie, wat ook in sy gedokumenteerde formaat gedien het as die “*African National Congress*” se verkiesings manifes in die eerste demokratiese verkiesings in 1994 en ook as die aanvanklike nasiebou projek van die nuwe demokratiese gemeenskap. Soos die HOP¹⁵ dokument dit duidelik maak, is die gedagte van ontwikkeling en rekonstruksie in die nuwe Suid-Afrika daar om die stryd-metafore wat in die apartheid periode gedomineer het, te vervang. Hierdie benadering van ontwikkeling en rekonstruksie was veral gerig op die arm en gewone Suid-Afrikaner wat benadeel was deur die apartheidsregering, met die oog op sosiale en materiële verbetering in hul lewens (Swart 2007:5).

Daar word deur hierdie nuwe teologiese benadering nuwe uitdagings aan die kerk en haar beoefening van teologie gestel. Vir die VG kerk om ‘n relevante kerk te wees, beteken dat sy betrokke sal raak in die breër sosiale wêreld. Ons benodig dus hierdie voorbeeld vir samewerking, omdat ons in ‘n nuwe situasie leef. Die VG kerk in Suider-Afrika het inderdaad ‘n geskiedenis van opbou. Ons is geneig om van hierdie geskiedenis te vergeet. Die opdrag tot

¹⁵ Heropbou en Ontwikkelings Program.

ontwikkeling verteenwoordig dus 'n soort ironiese Suid-Afrikaanse herinnering dat die kerk 'n roeping het om betrokke te raak by sosiale, ekonomiese, kulturele ontwikkeling en rekonstruksie van die samelewing.

2.4.2 'n Teologie van Rekonstruksie

Die uitdaging aan die VGK is dus om nie terug te keer na ou modi nie, maar om 'n innoverende teologie van rekonstruksie te ontwikkel. Die soort teologie van rekonstruksie wat deur die uitdaging benodig word, is in elke faset daarvan 'n "post exilic" teologie (Villa-Vicencio 1992:8). Dit betrek die belangrike opdrag om vooroordele ten opsigte van ras, geslag, ens. af te breek en het die moeilike opdrag om 'n inklusiewe gemeenskap te bou op grond van die waardes wat die meerderheid onder apartheid nie beskore was nie. Dit is 'n opdrag wat die teologiese wysheid van die eeue en die onderskeidings-kreatiwiteit van kontekstuele besluitneming vereis. Hierdie teologie van rekonstruksie het te doen daarmee om die gaping tussen die ideale van mense wat in hul lang ballingskap gedroom het van 'n nuwe Suid-Afrika, en die huidige realiteit, te vernou (Villa-Vicencio 1992:8).

Villa-Vicencio (1992:2) is ook van mening dat dit tans by uitstek die teologiese verantwoordelikheid van die kerk is om menslikheid en waardigheid, as skeppingsgawes, in die samelewing terug te plaas en in die proses by ander rolspelers aan te sluit om te verseker dat die nuwe gemeenskap 'n kwalitatiewe verbetering van die oue is. Of, in die woorde van De Gruchy en Ellis:

The context may have changed, and our challenges may be quite different, but the desire of the previous generation to make a difference and a willingness to speak truth to power, is something we can receive with gratitude from those who have gone before.

(De Gruchy & Ellis 2007:3)

Villa-Vicencio (1992:20, 23, 29) maak die punt dat die kerk altyd heeltemal uitgesluit van die politieke besluitnemingsproses of gebruik as 'n instrument van ideologiese legitimasie moet wees. Die punt wat hy probeer maak is dat teologie goed werk om politieke misbruik teen te gaan, maar 'n gevaarlike wapen word in die magsarena. Dit het veroorsaak dat teoloë getwyfel het oor hoe om te beweeg van bevrydingsteologie na 'n teologie van rekonstruksie. Teologie het

inderdaad dikwels deur sy lang geskiedenis die *status quo* gehandhaaf. By tye het dit verset en revolusie aangemoedig, maar weinig het dit wesenlik bygedra tot die moeilike program van nasiebou en rekonstruksie. Vir 'n teologie van rekonstruksie is dit nodig dat die hele samelewing daaraan meewerk en daarby baat.

Volgens Mugambi (2003:30) daag rekonstruksie as 'n paradigma teoloë en ander spesialiste uit om die rol van akademiese dissiplines in sosiale vakmanskap in heroorweging te bring sodat leierskap meer aanspreeklik kan wees ten opsigte van gewone mense. Die metode van teologie-beoefening binne die rekonstruksie paradigma is *multi-dissiplinêr, ekumenies en inklusief*. 'n Teologie van rekonstruksie is self-waarnemend in die sin dat dit begin by die fondasies wat gelê is deur diegene wat geveg het vir bevryding in die voorafgaande generasie en 'n nuwe bewustheid laat ontstaan wat na die toekoms kyk met hoop, terwyl dit al die bronne tot sy beskikking onder huidige omstandighede in ag neem. Teologie is inderdaad onmisbaar in die hele proses van rekonstruksie omdat dit die epistemologiese grondwaarheid voorsien waarop sosiale institusies gelegitimeer kan word - 'n epistemologiese grondwaarheid wat egter telkens ook deur self-waarneming krities benader moet word.

Dié opdrag van rekonstruksie vra dat alle mense binne die gemeenskap daaraan moet deelneem, trouens, die pedagogie van rekonstruksie konsentreer daarop om op 'n inklusiewe wyse energie en bronne in te span in die heropbou van die gemeenskap. Diegene wat nie die nodige vaardighede in die gemeenskap besit nie, kan ook hul arbeid gebruik in die rekonstruksie-proses, in bepaalde sektore waar dit benodig word (Mugambi 2003:47).

Volgens Villa-Vicencio (1992:31, 38) moet die kerk binne hierdie teologie van rekonstruksie ook realisties toegewyd wees aan dit wat moontlik is hier en nou as deel van die groter visie. 'n Teologies veantwoordelike visie van wat moontlik en realisties is, moet egter altyd ge-evalueer word vanuit die perspektief van die armes en gemarginaliseerdes in die samelewing. Om hierdie verantwoordelikheid na te laat is vir die kerk om sy fundamentele politieke rol in die gemeenskap te vergeet. Dit is nodig dat Christene binne hierdie situasie van verandering in Suid-Afrika leer uit die insigte en foute van ander wat alreeds met soortgelyke programme van teologiese en politieke rekonstruksie in ander tye geworstel het.

Dit is net so belangrik binne hierdie teologie van rekonstruksie dat teologiese imperatiewe van sosiale vernuwing lewend gehou moet word. So is dit ook vir die kerk belangrik om te aanvaar dat, as teologie ernstig geneem wil word in die politieke arena, veral in 'n periode van rekonstruksie, dit moet bydra tot die proses deur gedurig konkrete voorstelle oor hoe om komplekse politieke en ekonomiese probleme te hanteer, te produseer.

Dit is binne hierdie situasies van rekonstruksie dat die behoefte ontstaan vir 'n teologie wat nie 'n globale *status quo* of bepaalde neo-koloniale strukture handhaaf nie. Die behoefte is vir 'n teologie wat in staat is om sekere materiaal en ideologiese bronne wat nodig is om die mag van die minderheid (ryk en magtiges), oor te dra na die menigtes (armes en magteloses). In hierdie teologie van rekonstruksie moet ons egter bewus wees van twee uiterste pole. Die een is die *verabsoluttering* van relatiewe politieke sisteme en ideologieë, wat veronderstel dat God uitdruklik geïdentifiseer kan word met 'n spesifieke politieke opinie. Die ander is die *reduisering* van alle politieke sisteme en ideologieë tot die vlak van sondige ongenoegsaamheid, om daardeur Christene toe te laat om teologies onveranderd en onbetrokke te bly ten opsigte van spesifieke politieke keuses (Villa-Vicencio 1992:38).

'n Teologie wat daarin faal om die belangrikste vrae wat deur gewone mense gevra word te probeer beantwoord, is nie 'n teologie nie. Dit is net 'n bietjie meer as 'n akademiese oefening wat bepaalde verouderde of sterwende religieuse doktrines oor God beoefen. 'n Teologie van rekonstruksie is, daarenteen, by slot van sake 'n kontekstuele teologie - soos reeds in die voorafgaande hoofstuk genoem. Dit spreek die spesifieke of huidige situasie van gemeenskappe aan deur, onder andere, duidelike vrae te stel oor die ekonomie en ontwikkelingsprogramme wat die lewens van mense elke dag beïnvloed. Dit is terselfdertyd 'n terugwerkende teologie, wat probeer om die oorsake van historiese pyn en lyding in die gemeenskap reg te stel. Hierdie teologie ontstaan in relasie met moeilike, ongemaklike vrae oor die ekonomie, internasionale verhoudings en nasionale ontwikkelingsprogramme, asook plaaslike sake wat die lewens van gewone mense op 'n materiële en 'n geestelike vlak beïnvloed. Vir dít om te gebeur is dit nodig dat kerkleiers en teoloë gedurig aan kritiese ekonomiese, sosiale wetenskaplikes en politieke ontleders blootgestel word (Villa-Vicencio 1992:41).

Volgens Villa-Vicencio (1992:42) sal dit in 'n post-apartheid Suid-Afrikaanse situasie onder 'n toegewyde regering wat nasionale rekonstruksie bevorder, die taak van die kerk bly om kritiese, maar ook positiewe bydraes te lewer rakende rekonstruksie op die vlak van konstitusionalisme en wetmaking vir 'n land in oorgang. Die kerk moet dus in hierdie rekonstruksie proses 'n waardesisteem genereerder wees, wat die gemeenskap leer van waardes wat mense fasiliteer en bemagtig om in wedersydse respek te leef. Mugambi (2003:130) beklemtoon dat mense in hierdie rekonstruksie proses aangemoedig moet word om te fokus op proaktiewe initiatiewe in plaas van reaktiewe reaksies.

In die voorafgaande is daar genoem dat die probleem met die sogenaamde projekte benadering van die kerk was dat die probleem konsekwent as *daar buite* gesien is, en dat verandering daar buite moet plaasvind. Dit veronderstel gerieflik dat die ryk ontwikkelde lande net 'n voordelige impak op die arm ontwikkelende land deur hul ontwikkeling kan hê. Daar was ook die kritiek op die projekte sisteem wat deur kerke gebruik was dat dit die dominante posisie van die ryk en magtige onderhou. Binne die teologie van rekonstruksie is die uitgangspunt egter dat God almal na sy goddelike beeld geskape het, wat beteken dat mense individueel die vermoëns het om konstruktief mee te werk aan die verbetering van hul sosiale kondisie (Mugambi 2003:148).

Villa-Vicencio (1992:46) neem hierdie argument nog verder deur te sê dat 'n teologie van rekonstruksie wat regtig die evangelie van bevryding ernstig opneem 'n teologie is wat demokrasie op alle vlakke bevorder. Dit gaan van die veronderstelling uit dat die beste en mees effektiewe manier om menseregte te bevorder is om die volle en ongekwalfiseerde deelname van mense van alle rasse, geslagte en alle klasse in alle aspekte van die samelewing te bewerkstellig. Mugambi (2003:166) beklemtoon ook hierdie argument deur te sê dat sosiale rekonstruksie 'n proses is waarby alle sektore van die populasie genooi word om deel te neem aan die ontwikkeling van 'n nuwe sosiale orde. Elke individu word genooi om 'n positiewe bydrae te maak ten opsigte van die welstand van die hele gemeenskap.

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die VG kerk, en ook die breë kerk, uitgedaag word om teologie op 'n nuwe manier te beoefen, met nuwe denke, nuwe voorveronderstellings en met nuwe grondwaardes. Daar word van die VG kerk gevra om introspektief na haar *praxis* en praktiese betrokkenheid by die probleem/kwessie van armoede te kyk. Daar word ook gevra om

‘n verandering in teologiese diskoers, tot die mate waar sodanige teologiese diskoers ander relevante sosiale diskoerse sal komplementeer in die proses van rekonstruksie van die samelewing. Dít word egter verder aangevoer dat dié kerk dit alleen kan doen deur met alle relevante organisasies en rolspelers saam te werk. Die argument is dus dat ‘n teologie van rekonstruksie inderdaad nie ‘n individuele saak is nie, maar ‘n gemeenskaplike teologie.

2.5 Hoe moet die VGK begin met ‘n teologie van rekonstruksie?

‘n Baie eenvoudige antwoord is: begin met die nodige beskikbare bronne. In die eerste instansie moet daar die passie wees om in verhouding te gaan met die breë gemeenskap wat voorheen meegewerk het aan die weerstand teen apartheid. Die lidmate van baie kerke in Suid-Afrika, en in hierdie geval ook die VGK, is nog altyd oorweldigend arm en verteenwoordig dus tans ‘n soortgelyke pastorale en profetiese konteks vir die kerk as in die verlede. Die konteks mag dalk verander het en die kerk se uitdagings mag dalk op ‘n ander vlak lê, maar die verlange van die vorige generasie om ‘n verskil te maak en die gewilligheid om die waarheid te praat is iets wat die kerk met dankbaarheid kan neem van diegene wat haar vooraf gegaan het. Dit alles beteken om te leer van hulle wat voorheen in ander omstandighede was, en dit te gebruik as getuïenisse wat die kerk in die hede kan versterk en bemoedig.

Tweedens: die kerk is moontlik so vasgevang in die Christelike beweging om apartheid teen te gaan, dat sy vergeet van haar ryke geskiedenis en tradisie om ook die samelewing op te bou. Hier is voorbeelde van missionêre betrokkenheid, die werk en betrokkenheid van swart Christelike leierskap van absolute belang. In die breë gemeenskap is die geskiedenis met diegene wat daarin betrokke was dus van absolute belang in ‘n teologie van rekonstruksie (De Gruchy & Ellis 2007:3-4).

Derdens is daar ook die wysheid en kapasiteit van die sogenaamde leke Christene. Dit is die mense wat in ‘n uiteenlopende reeks van verskillende noemenswaardige dissiplines werksaam is. Dit is die ekonomie, politiek, ontwikkeling, publieke gesondheid, filosofie, antropologie en landbou. Dit blyk dat daar baie min, indien enige, aandag aan die insigte en kapasiteit van hierdie belangrike bron gegee is tot benadeling van die kapasiteit van die kerk om enige sinvolle bydra ten opsigte van ontwikkeling te maak. Dit is dus vir die kerk van kardinale belang om in die post-apartheid era weereens betrokke te raak by die breër bronne van geleerdes in die

interdissiplinêre werk van ontwikkeling. Dit beteken dat teoloë wat werk met hierdie vraagstuk uitgedaag sal word deur geleerdes in die velde soos ekonomie, politiek, ekologie, sosiologie en publieke gesondheid. Nog 'n belangrike bron is om teologiese en etieke reaksies ten opsigte van ontwikkelings uitdagings te ondersoek deur gebruik te maak van bronne van buite Suid-Afrika, insluitend die ekumeuniese beweging (De Gruchy & Ellis 2007:5).

Uit die voorafgaande is dit baie duidelik dat daar baie bronne is waarvan gebruik gemaak kan word vir teologiese en etiese refleksie rakende ontwikkelings sake in Suid-Afrika. Hierdie proses is alreeds ook aan die gang deur verskeie organisasies en Universiteite. Dit is egter nodig dat daar ook nie vergeet word van die hindernisse wat daar mag wees nie. Dit is dan ook ten opsigte van hierdie hindernisse waar die prediking se rol van absolute belang kan wees. As gevolg van verliese in die vorige generasie van leierskap, laat dit nou 'n gaping waar die regte prediking, met die regte teologiese basis mense kan motiveer om aktief betrokke te raak. Die prediking kan kreatief, aandagtig en duidelik beklemtoon hoe die huidige generasie leiers Christelik - etiese leiding kan bied ten opsigte ontwikkelings uitdagings, en wel ook op 'n interdissiplinêre manier. Die prediking dien as 'n goeie beginpunt vir die vorming en skepping van waardes by leiers en lidmate.

Deur die regte waardes te help skep, en deur die vorming en transformasie wat die prediking tot gevolg kan hê, kan daardeur eerstens verhoed word dat huidige leiers verlei word deur die mag van die Staat of die private sektor. Tweedens, kan die transformasie deur die prediking leiers en ook ander mense bemagtig vir ontwikkeling. Die taak wat die prediking dus kan verrig, is om die nodige ruimtes te help skep waarbinne etiese leiers kan ontwikkel, en waarbinne hulle hulle eie visie en opdrag in en vir die nuwe Suid-Afrika aan kritiese toetsing kan onderwerp. Wat post-apartheid Suid-Afrika dringend nodig het, is 'n fundamentele konsensus aangaande bindende waardes, ononderhandelbare standaarde en moreel aanvaarbare grondhoudings teenoor mekaar. Dit is juis in hierdie verband dat die rol van die *prediking* ter sprake kom. Daar sal daarom in die volgende hoofstuk hierna gekyk word.

Hoofstuk 3

Die prediking as ‘n medium vir gemeenskapsontwikkeling: ‘n Teoreties-teologiese verkenning

In die voorafgaande hoofstukke is daar alreeds daarop gewys dat daar ‘n nuwe teologiese beoefening in die VGK nodig is. Daar is aangetoon dat ‘n teologie van ontwikkeling nodig is waarbinne ‘n teologie van rekonstruksie funksioneer. In die laaste gedeelte van die vorige hoofstuk is daar beklemtoon dat, as gevolg van verliese in die vorige generasie van leierskap, dit nou ‘n gaping laat waar prediking, met toepaslike teologiese basis, mense kan motiveer om aktief betrokke te raak. Die prediking kan kreatief en duidelik beklemtoon hoe hierdie generasie leiers Christelik - etiese leiding kan bied met die oog op ontwikkelings uitdagings, en wel ook op ‘n interdisiplinêre manier.

Deur die regte waardes te help skep en deur die vorming en transformasie wat die prediking tot gevolg kan hê, kan daar eerstens verhoed word dat huidige leiers verlei word deur die mag van die Staat of die private sektor. Tweedens, kan transformasie deur die prediking leiers en ook ander mense bemagtig vir ontwikkeling. Die taak wat die prediking dus kan verrig, is om die nodige ruimtes te help skep waarbinne leiers kan ontwikkel om hulle eie teologies-gefundeerde visie en opdrag in en vir die huidige Suid-Afrika te ontwikkel. Post-apartheid Suid-Afrika het inderdaad dringend ‘n fundamentele konsensus aangaande bindende waardes, ononderhandelbare standarde en moreel aanvaarbare grondhoudings teenoor mekaar nodig. Dit is juis in hierdie verband dat die rol van die *prediking* ter sprake kom.

Vir die navorser is die uitdaging om in ‘n konteks van grootskaalse armoede, werkloosheid, onsekerheid en ‘n gevoel van ongeborgtheid, apatie, onbetrokkenheid en depressie by baie, te bewys dat etiese prediking as ‘n *oriëntasiegebeurtenis* ‘n nuwe menswaardigheid by mense kan skep.

3.1 Suid-Afrika: Huidige konteks

Om hierdie *oriëntasiegebeurtenis* te help beskrywe, moet die huidige konteks van Suid-Afrika eers geskets word. Volgens Pieterse leef ongeveer 50% van die bevolking steeds net op of onder die broodlyn. Dit is mense wat per volwasse persoon in 2008 se geldwaarde nie meer as R1054.00 per maand verdien nie, of anders uitgedruk, huishoudings wat 'n inkomste van R0.00 tot R5000.00 per jaar het. Dit is mense wat na sy mening in die armoede strik sit en nie daaruit kan ontsnap nie. Hierdie mense is volgens hom daarin gebore. Dan is daar diegene wat in armoede is as gevolg van werkverlies. Dit is die werkende middelklas wat hulle werk verloor en dan in armoede verval (2009:138-142).

Sedert 1994 was daar 'n gereelde skuif van werkloosheid tussen 29% en 25%. Daar is ook diegene wat in armoede verval het as gevolg van die feit dat hulle beroof is deur korrupte beleggingsbestuurders. Daar is 'n relasie tussen die verkryging van werk en die vlak van primêre en sekondêre skool opvoeding en geleenthede beskikbaar vir tersiêre opleiding. Die kwaliteit van opvoeding in Suid-Afrikaanse staat skole is swakker as dié van Malawi, Lesotho, Mozambique, Namibia, Uganda, Zimbabwe, Kenya en Swaziland. So lank as wat hierdie situasie aanhou, sal armoede aanhou. Mense sonder huise is ook 'n aanhoudende groeiende probleem. Plakkerskampe is besig om te groei op die omtreke van dorpe en stede. In baie van hierdie plakkerskampe is daar geen dienste van water, elektrisiteit en sanitêre geriewe nie (Pieterse 2013:5).

Volgens Zegeye & Maxted (2005:11) bevind 20% van die populasie hulself in nog erger omstandighede van armoede. Die huidige 2013 maatskaplike toelae dien 15.6 miljoen mense uit 'n populasie van net oor die 45 miljoen. Dit word toegeken aan die bejaarde armes wat nie 'n pensioen het nie, kinders van arm moeders, weeskinders, gestremdes en arm aanneem kinders. Ongelukkig bereik hierdie maatskaplike toelae nie altyd die armes nie. Volgens die Minister van Sosiale Ontwikkeling. Me Bathabile Dlamini, in 'n toespraak gelewer in die Parlement, het R41 miljoen vanaf Augustus 2009 tot Desember 2011 as gevolg van korrupte amptenare 'weggeraak'. Korrupsie van maatskaplike toelae ontnem die armes van die land hul mees basiese behoeftes om te oorleef. Die probleem is dat hierdie maatskaplike toelae byna nie eers in die basiese behoeftes vir oorlewing van die armes kan voorsien nie (Pieterse 2013:2).

Volgens Pieterse (2013:3), is dit so dat, alhoewel die regering meer mense laat baat vind deur die maatskaplike toelae, die gaping tussen die rykes en die armes net nog groter word. Maatskaplike toelae is dus nie 'n goeie manier om armoede te verlig nie. Die armes word uitgesluit uit die rykdom van hul mede Suid-Afrikaners en ervaar dit as ongeregtheid wat teenoor hulle gepleeg word.

Volgens Le Bruyns & Pauw (2004:208), het die regering tussen 1994 en 2002, 1.6 miljoen huise gebou, 17.3 miljoen huishoudings het toegang tot skoon drink water gehad, 3.8 miljoen mense het elektrisiteit in hul huise gehad en 700 klinieke was gebou. Hierdie is egter net die hoeveelheid en is nie 'n werklike weergawe van die kwaliteit van hierdie dienste nie. Na hulle mening was die doel oor die afgelope paar jaar net gerig op die lewering van kwantiteit en nie soseer op die lewering van kwaliteit dienslewering nie.

Ten spyte van hierdie situasie, soos geskets in die voorafgaande paragrawe, kom gemiddeld 54% van die bevolking weekliks kerk toe, soos genoem in hoofstuk 1. Die vraag is dus hoekom mense kerk toe gaan? Is dit omdat daar 'n verlange na gemeenskap met God is of gemeenskap met die breë gemeenskap? Of is dit gewoon omdat mense op een of ander manier, êrens, wil behoort ("*belong*")?

3.2 Behoefte om te behoort

Baie mense kom om verskeie redes kerk toe; sommige kom uit gewoonte, ander uit skuldgevoel, sommige uit lojaliteit, ander kom uit diep oortuiging en dan is daar diegene wat nie kom vanweë 'n spesifieke rede of oortuiging nie. Die feit bly, soos reeds voorheen genoem, dat baie mense kerk toe kom, ryk of arm. Volgens Long (2001:16), appélleer aanbidding binne die kerk steeds tot baie mense en as die kerk net kan leer om hierdie appél te versterk en uit te bou, kan nog meer mense gelok word. Dit is hierdie aanbidding binne die kerk en wat met mense gebeur in die teenwoordigheid van die lewende God, wat uiters belangrik is vir hierdie navorsing.

Dit is die verandering van mense, oftewel die transformasie van mense tydens aanbidding in die erediens, waar die prediking ook sentraal staan. Long (2001:18) verklaar dat dit in aanbidding gaan oor mense wat verander word in die teenwoordigheid van God en sy Heilige Woord, en dit

is na sy mening nie 'n soort *strategie* wat gevolg word nie, maar eerder die onberekenbare van die genade wat hier ter sprake kom.

Volgens Long (2001:19) het mense gemeenskap met God nodig en wil mense aan God behoort. Hy voer die argument verder deur te sê dat mense in gemeenskap met ander, hulself aan God gee. Volgens hom is wat mense nodig het om hulself, hul energie, hul werk, hul ontspanning en hul verhoudings, met ander woorde alles aan God te gee. In Long se eie woorde:

In other words, what truly gives meaning is not the acquisition of things for ourselves but, to the contrary, giving ourselves away, self offering... human beings profoundly desire to enter life's great sanctuary and symbolically to place them on the altar.

(Long 2001:20)

Mense gaan onder andere kerk toe om ook in die teenwoordigheid van ander mense te wees. Dit is dus binne die kerk waarbinne mense 'n gevoel van behoort en gemeenskap met mekaar moet ervaar. Volgens Long (2001:30), is mense honger vir God binne gemeenskap met ander. Wat ons nodig het, na sy mening, is om na die kultuur te luister met insig en 'n dieper verstaan. As ons na die kultuur luister, sal ons mense hoor wat smag na meer as wat hulle kan sê - dit is na meer en ware gemeenskap en na die lewende God. Uit die voorafgaande is dit duidelik dat mense kerk toe kom gereed om te offer, honger is om erken te word as mense sodat hulle saam met ander hulself kan offer.

Volgens Crossin (1998:34) is die gedagte om te behoort nie net opsioneel nie, maar is dit essensieël. Die kerk verskaf die uitnemende plek waar mense persoonlik, sowel as spiritueel kan groei. Die kerkgemeenskap roep ons uit onself om te groei, maar ook om ander te dien. Die kerk roep diegene daarin betrokke om hul subjektiwiteit te meet teen die waardes van menslike natuur en ook teen die standarde van menslike waardigheid. Dit is ook na Crossin (1998:35) se mening so dat die kerk langdurige effekte op ons het. Dit help om mense te vorm en te ondersteun. In hul sensitiwiteit ten opsigte van hul verhouding tot God en deur hul gehoorsaamheid aan Hom, versprei dit outomaties uit na andere, asook na die gemeenskap.

Die punt is dus, baie mense kom steeds kerk toe, ook arm mense wat soek na die waardigheid van behoort. Vir die kerk, voer Le Bruyns en Pauw (2004:207) aan, kan armoede nie net gevind word in die gemeenskap daarbuite nie, maar ook binne die Christelike gemeenskap. Dit is nie net die armstes wat met armoede leef nie - van die 54% is daar ook diegene wat ekonomies sukkel om te oorleef en vooruit te gaan. Alhoewel die kerk party keer nie intensioneel en konstruktief betrokke is in die publieke sfeer nie, is kerke die meeste van die tyd besig met interne onderhouding. Hierdie is dan ook die geleentheid waar die kerk strategies kan fokus op die aanspreek van armoede onder lidmate wat teenwoordig is Sondag na Sondag en wat met die breër samelewing in verbintenis is.

Soos wat die kerk aanvaar dat armoede en die armes deel van haar lidmaat-tal, asook van haar geloofsroeping is, is sy al klaar besig om 'n tree in die regte rigting te gee. Met ander woorde, armes en armoede-situasies soos beskryf en genoem in die voorafgaande paragrawe is nie net mense *daarbuite* wat nie deel vorm van die kerk se lidmaatskap nie. Armoede is ook wesenlik deel van sommige lidmate se lewens.

In die woorde van Le Bruyns en Pauw (2004:207), kan armoede en enige ander menslike lyding egter nie mense van hul menswaardigheid beroof nie. 'n Mens se menswaardigheid is iets intern, opgesluit in menswees. Armoede is in werklikheid 'n identiteitsmerker opsig self. Om arm te wees beteken nie om nie seker of onder die armoede lyn te leef, of minder as normaal te wees en te veg om oorlewing nie. Om arm te wees, met ander woorde, is 'n identiteitsmerker wat mense se ervarings van menswaardigheid uitdaag. In die lig hiervan het die kerk 'n verantwoordelikheid om menslike identiteit te rekonstrueer in relasie tot menswaardigheid. Opgesluit in hierdie opdrag is die behoefte om sensitief aandag te gee aan die narratiewe dimensies van menswees, wat vir die armes bestaan in hul situasie van swaarkry en pyn. Armoede het dus 'n menslike kant, 'n menslike dimensie wat hart en gedagtes aanraak. Die kerk moet daarom 'n belangrike rol vervul in die herstel en bevestiging van menswaardigheid vir almal, veral vir die armes. In hierdie geval moet die kerk die goeie nuus van wie ons voor God is, naamlik beelddraers, mense met groot potensiaal, aan almal bekendmaak. 'n Persoon se ekonomiese status in die gemeenskap, alhoewel krities belangrik vir die impak op mense se toestand, moet en kan nie 'n persoon se *ontologiese identiteit voor God, coram deo*, bepaal nie. Die armes word gemerk as armes, maar net as 'n identiteitsmerker deur die ekonomiese wêreld,

terwyl die kerk 'n groot verantwoordelikheid het om mense te help om die integriteit van hul identiteit te verstaan en te behou.

Verder is dit ook belangrik om te beseft dat arm mense se situasie ook bydra hoe hulle God sien en ervaar. Die VGK bestaan hoofsaaklik uit bruin en swart Suid-Afrikaners. Daar kan dus verskille bestaan in hul siening van God en hul ervaring van God. Om dus die siening van armes oor God en die aard van hul ervaring van God te verstaan, is dit belangrik om eers 'n idee te kry van die algemene siening van God in Afrika – alhoewel daarmee nie gesuggereer word dat dit homogeen van aard is nie. Intendeel, Afrika bestaan uit baie kontekste, spiritualiteite, en dus ook Godsbeelde. Wat volg, is hoogstens buitelyne, wat telkens anders ingevul sou kon word.

Volgens Pieterse (2001:104-107) word God in die Afrika tradisie gesien as 'n "*supreme being*" wat nie buite hierdie wêreld is nie, maar wel ver weg, en moeilik te beskryf is. God word gesien as Skepper, maar eerder as die groot argitek van die wêreld as 'n Skepper uit niks. Vanweë die noue verbintenis van die mens met hierdie "*supreme being*", en omdat alle dinge in werklikheid as geslote sisteem beskou word, word slegte ervarings soos siekte, teenslae en armoede konkreet in verhouding met God beleef. In die Suid-Afrikaanse bevrydingsteologie kom die noue verbintenis tussen God en die nood van mense byvoorbeeld sterk na vore. Die Bybel is met nuwe oë binne hierdie teologiese uitgangspunt gelees en die goeie boodskap van God wat aan die kant van die verdruktes en die armes is, is opnuut weer gehoor. Die aard van hierdie Godsbeskouing dui daarop dat ervarings van armoede, asook hulp in die nood van armoede, as God se eie hand gesien kan word wat daarin werksaam is, al sou dit dan deur die bemiddeling van mense wees.

Dit is egter duidelik, volgens Wepener en Cilliers (2010:420), dat daar meer faktore is as net die gebrek aan inkomste in 'n definisie van armoede. Teenoor die gevoel van behoort, die formasie van vertrouwe en identiteit, kan armoede beskryf word as *uitsluiting of ontbreking*. Die armes word hulle identiteit as waardige mense of lede van die gemeenskap ontken. Hulle het 'n gebrek aan die ontwikkeling van bruikbare siviele talente. Armoede is dus 'n toestand waar die afwesigheid van materiële bronne, sowel as die gebrek aan gemeenskaplike geleenthede tot transformasie, lei tot 'n gebrek aan hoop, of ten diepste tot die ervaring dat God se hand teruggetrek is. Armoede tas Godsbeelde ten diepste aan.

Vanweë die feit dat armes ‘n noue verband sien tussen God en hul situasie, veral met die oog op die verbetering van hul situasie, is dit duidelik dat ons moet dink aan kerklike optrede wat konkreet aan die toestand van armoede verandering kan bring. Die prediking kan byvoorbeeld help om bepaalde Godsbeelde te vestig of te verander. Indien ons God se liefde, heil, genade en bevryding aan die armes in ons land wil kommunikeer, is die prediking ‘n uiters waardevolle medium.

Dit is in hierdie situasie en konteks waar die prediking kan bydra tot die transformasie van mense. Tog is dit belangrik om vooraf eers te vra wat die (teologiese) doel van prediking is?

3.3.1 Die doel van Prediking

Daar is reeds op die oortuiging gewys dat die evangelie meer as net “charity”, beoefen deur weldoeners, behels. Ons moet maniere vind om die bestaande *oorsake van armoede* te konfronteer. Ons kan nie net bekommerd wees oor die effekte van armoede en ongeregtigheid nie, ons moet die sisteme aanspreek wat hierdie ongeregtigheid veroorsaak (Hauerwas 1977:132).

Volgens Hauerwas (1977:134) moet die Christelike lewe meer wees as net om te identifiseer met die verdruktes of om ‘n verdrukte te wees. Volgens hom is die huidige toestand van die kerk onder andere toe te skryf aan die verskynsel van sogenaamde etikettering. Daar is die etikettering van groepe en individue, wat dan juis struikelblokke word waarna mense luister en waardeur hulle hul menings laat vorm. Dit kan lidmate so besig hou en soveel aandag vereis, dat dit veroorsaak dat lidmate nie mekaar sien vir wie hul werklik is nie. Dit verhoed ook dat mense mekaar se waardigheid genoeg respekteer om net na daardie persoon te luister, om werklik aandag te gee aan hul gevoelens en geloofwaardigheid, in plaas daarvan om net te reageer volgens die etiket wat aan daardie mens toegedig is. Daar moet eerder ‘n opregte respek by mense wees vir die waardigheid van ander, ongeag hul omstandighede (Crossin 1998:40).

Na Crossin (1998:41) se mening is *nederigheid* dikwels dit wat by mense ontbreek wat in beter ekonomiese posisies as ander is. Nederigheid is dié deug wat mense help om hulself te sien soos hulle werklik is. In nederigheid verlaag en verhoog mense nie hulself nie, maar mense erken

slegs hul tekortkominge en swakhede. Die erkenning van persoonlike feilbaarheid is dus wesenlik as teenvoeter vir etikketering. Hierdie erkenning maak mense meer oop om meer te leer. Daar moet dus 'n wedersydse respek vir die waardigheid van ander by arm mense, sowel as by ryk mense binne die kerk bestaan. Daar word deur beide 'n stuk kritiese selfondersoek verlang.

Binne die kerk self weier mense egter dikwels deur hul optrede om die verantwoordelikheid en uitdagings in hierdie verband te aanvaar. Mense hou liever vas aan hul sogenaamde sekuriteite. Volgens Crossin is dit waarna die kerk moet strew: "a realistic balance of respect for individual conscience on the one hand and for the importance of the common good community life on the other" (1998:41). Crossin (1998:42) voer verder aan dat Christelike geloof wel emosioneel, maar nie op emosies gebaseer is nie. Geloof behels 'n persoonlike ontmoeting met Jesus Christus. As mense hulself aan God gee om Hom te dien, word hul emosies, asook hul rede fundamenteel gekonfronteer deur hul verhouding met God. Terselfdertyd vra hierdie verhouding ook vir aksie. Daar is nie ware geloof sonder dae van deugde wat ontstaan uit liefde vir andere nie. Hierdie kennis binne mense se verhouding tot God vorm dan hul aksies. Ware geloof is dus emosioneel, maar word ook gelei deur die rede, en dring tot dae.

Die vraag na ons emosies, rede en dae is tegelykertyd 'n vraag na die vernuwing van ons *morele lewe*. Crossin (1998:44) is oortuig daarvan dat die toekoms van morele teologie in die studie van die Christelike deugde lê. Om dit nog verder te voer: die morele vernuwing van beide arm en ryk lê in die uitdaging tot teologies verantwoorde *etiese prediking*. Moraliteit, volgens Smedes (1986:17), is hoe ons mense behandel, insluitende ons self. Moraliteit is om dinge te doen aan mense wat tot gevolg het dat hulle regte gerespekteer word en ook aandag gegee word aan hul behoeftes. Dit is nie net om te voldoen aan gewoontes en tradisies nie. Dit is nie om in te pas by die samelewing se tradisionele waardes nie. Moraliteit is eerder om op so 'n manier te leef dat jy andere se regte respekteer en omgee vir hul behoeftes.

Volgens Buttrick (1987:449-457), is ons prediking, met alle etiese dimensies daarvan, 'n voortsetting van die prediking van Jesus Christus. In ons prediking gaan die Opgestane Christus voort om met die kerk te praat en deur die kerk tot die wêreld. Deur ons prediking word Christus bekend gestel aan die wêreld. Die doel van prediking is die doel van God in Christus, naamlik

versoening met die wêreld. Ons prediking as ‘n voortsetting van Christus se prediking en werk is nie net gemik op ‘n hartsverandering nie, maar sodat ons inderdaad anders kan wees as die wêreld. Die reaksie wat prediking moet ontlok is ‘n wegbeweeg van die ou weë en manier van dink na ‘n nuwe manier van handel. Die doel van prediking, vir Buttrick, is om die werk van Christus voort te sit in die wêreld met die belofte van die teenwoordigheid van die Heilige Gees. Hy is ook van oortuiging dat daar daadwerklik iets met die luisteraar *gebeur*. Die luisteraar word daad-werklik, ontologies, *getransformeer*. Of, in die woorde van Feltman: “...*the end to be desired in preaching is not hearing, but changed behavior...*” (1996:13).

Mitchell (1990:51) glo verder dat ‘n goeie preek voortspruit uit ‘n huwelik tussen die Bybelse teks en die menslike gedragsdoel. ‘n Verandering in gedrag is die doel van spirituele groei. Die integriteit van die teks is primêr, maar die prediker moet weet hoe hy of sy die hoorder op ‘n ander manier wil laat optree nadat hulle die preek gehoor het. Volgens Pieterse (2001:18), is die doel van prediking om ‘n ontmoeting tussen God en mens tot stand te bring. Binne hierdie kommunikatiewe konteks waarin God by ons en ons by Hom is, kan daar kontak en kommunikasie met God wees. Wanneer mense die boodskap uit die Bybel hoor, waarin God se wil en sy roeping in Sy woorde en daede bekend word deur die ervaring en getuïenisse van die mense van die Bybelse tyd heen, dan kan mense ‘n ervaring van God hê. So ‘n ontmoeting bring verlossing, heil, ‘n nuwe lewe, nuwe hoop en inspirasie. Mense sien dan die lewe gewoonlik in ‘n ander lig en ‘n nuwe perspektief – dit is die vrug van *etiese prediking*.

Ons bely dat dit alles alleen moontlik is deur die werk van die Heilige Gees. Hierdie werk van die Gees word moeilik waargeneem of vasgepen. Dit is soos die wind wat waai sonder dat jy die wind kan sien. Maar jy hoor sy geluid en jy sien en beleef sy effek. Mense wat glo in God en hulle lewe aan Hom toewy, word opgebou in die geloof deur die bediening van die kerk, waarby die prediking ook ‘n belangrike rol speel. Dit is die soort mense wat deur die Christelike geloof gevorm word en wat in ons konteks die stryd teen hulle omstandighede kan aanpak om hulle lot te verbeter.

Om die vraag aangaande die doel van prediking dus te antwoord is eerstens om te erken dat prediking *verandering kan bring – daar waar die prediker die goeie nuus van God se bevrydende en versoenende werk verkondig.*

Die vraag is egter, wat is dan hierdie Goeie Nuus? En, om te vra wat is die goeie nuus beteken ook om te vra: Watter preke is goeie nuus?

3.3.2 Profetiese Prediking

Profetiese prediking is die verkondiging van God se wil vir God se mense in die konteks van hul gemeenskap en die wêreld. Dit beteken egter nie dat profetiese prediking sy boodskap ontwikkel en verkondig vanuit ‘n psigoterapeutiese perspektief, of dat dit ‘n sosiale program voorstel vanuit die perspektief van publieke welsyn, of dat dit saamwerk met nasionale regerings of sekulêre organisasies om die publieke behoeftes te dien nie.

Profetiese prediking is ook nie ‘n skoling wat mense wil oorreed om ‘n sekere ideologie of ‘n sekere sosiale of politieke siening of program aan te neem nie. Profetiese prediking wil egter die gemeente inlig aangaande God se wil sodat die verhouding tussen God en sy mense herstel kan word. Dit beoog om God se wil en intensie vir sy mense, die gemeenskap en die hele mensdom en die wêreld bekend te maak, asook die implikasies daarvan vir sosiale en politieke realiteite in geheel. Volgens Kim: “In short, prophetic preaching should be a passageway through which God’s will is proclaimed and realized in relation to the needs of God’s people, to social issues, and political situations” (1999:136).

Na Miller (2003:77) se mening is predikers seuns en dogters van dié profete, so hulle moet ‘n duidelike profetiese bediening hê. Daar is egter verskeie vereistes wat benodig word vir ‘n profetiese bediening. Die primêre vereiste is dat predikers sal besef dat hulle geroep is om te werk en leef onder outoriteit. Deelname in profetiese prediking is nie primêr net ‘n werk of kontrak nie. Dit is nie iets waarvoor predikers gehuur of uitgenooi word om te doen nie, maar die woorde en gedagtes wat gepreek word kom van God, onder wie se outoriteit predikers staan. Hierdie eerste aspek van profetiese prediking en bediening is kritiek. In ‘n bloeiende, self-

tevrede en self-bekragtigde samelewing is dit die opdrag van predikers as seuns en dogters van profete om die mag van God se woord te bring in die vorm van kritiek teen alle vorme van selfbelang wat die swakkes, kleines en die magteloses afskeep. Hierdie kritiek is ook teen almal wat nie geregtigheid en regverdigheid as primêre kriteria gebruik in hul benaderings tot die samelewing nie.

Dit is tydens sulke prediking dat lidmate, maar ook die magte en strukture van die samelewing daaraan herinner moet word dat hulle nie onpartydig kan wees teenoor die verwrongenheid van menslike lewe en die menslike gemeenskap nie. Die profetiese kritiek in prediking vra vir 'n duidelike verstaan van wat God vra van die menslike gemeenskap (Miller 2003:77).

Soms klink sodanige profetiese stemme helderder buite as binne die kerk op. Let byvoorbeeld op die woorde van niemand minder nie as die destydse President William (Bill) Clinton van die Verenigde State van Amerika:¹⁶

All citizens should have a share in the control of the society's basic economic good as the instrument of their status, access to rights, and freedom. The administration of order should protect and support this distribution against economic and political processes that erode it. Institutional law should be subject to interpretation and correction by the worth of persons and moral values. Wealth which prejudices the welfare and rights of others is unjust. The treatment of those least favored in the society is the fundamental criterion of the achievement of justice.

Volgens Miller (2003:79) het die profete destyds vier dinge gedoen wanneer God se geregtigheid geïgnoreer of onder voet vertrap was, naamlik:

Eerstens, het die profete van ouds God se oordeel aankondig oor 'n gemeenskap wat nie volgens reg en geregtigheid en vertrou in God alleen kon leef nie.

¹⁶ "State of the Union address available online March 2003 at www.fas.org/news/usa/2000/000127-sotu-text.htm"

Tweedens, het die profete gepleit vir berou en 'n wending na die regte weë by die gemeenskap. Derdens, het die profete tot die geloof en gewetens van mense gespreek op eenvoudige en duidelike maniere.

Vierdens, het die profete deur hul verkondiging mense in magsposisies gekonfronteer, ten einde voor te stel wat God se wil en doel vir die samelewing is.

Profetiese prediking moet die boodskap verkondig dat God dié lewende en aktiewe Wese in die geskiedenis is. Dit beteken dat profetiese prediking meer is as om net oor die wil en stem van God te praat asof dit ons nie raak nie. In profetiese prediking moet die soewereiniteit, uniekheid, majesteit, heelheid, magtigheid, wysheid en genadigheid van God, wat die Skepper van die heelal en die soewereine Koning van alles is, verklaar en uitgeroep word. Die verkondiging van God se grootheid korrespondeer met die doel van profetiese prediking. Deur die erkenning van die soewereiniteit en mag van God word die gemeente in die teenwoordigheid van die lewende God gebring. Hierdie boodskap kan help om die kerk as 'n profetiese gemeenskap met 'n unieke identiteit as verbondsmense van God op te voed (Kim 1999:138).

In profetiese prediking moet die kerk se situasie en behoeftes, haar sosiale konteks en kontemporêre uitdagings, asook die kerk se verantwoordelikheid ten opsigte van die gemeenskap, soos dit beide die hoorders en die gemeenskap raak, aan die orde gestel en verkondig word. Profetiese prediking moet egter nie net die teenswoordige verkondig nie, maar ook eskatologies van aard wees. Dit beteken dat profetiese prediking dui op die voorlopigheid van alles, maar ook op die realiteit van God se beloftes, hier en nou; dat die alreeds en nog-nie verkondig word. In die proses kan die boodskap van oordeel ook nie geïgnoreer word nie. Profetiese prediking moet die sondes van God se mense en die korrupsie en ongeregtigheid in die gemeenskap aanspreek. Dit moet gedoen word met direktheid en passie, maar nie met woede of haat nie (Kim 1999:150).

'n Verdere voorwaarde vir profetiese prediking is solidariteit met die armes. In 'n kontemporêre konteks van armoede word die VG kerk en haar predikers, asook die kerk in die breë uitgedaag as dissipels van Jesus Christus om te staan aan die kant van die armes. Dit is onmoontlik om die armes in Suid-Afrika te ignoreer en om net te preek oor geloof as 'n private en spirituele saak.

Hierin is dit duidelik dat die ongeregtigheid en onregverdigheid in die samelewing aangespreek moet word deur profetiese prediking. Campbell, in sy boek *The Word before the Powers*, praat van hierdie ongeregtigheid as magte en strukture, wat beide materieel en spiritueel is. Die magte waarna Campbell verwys is, in kort:

The principalities and powers are the inner and outer aspects of any given manifestation of power. As the inner aspect they are the spirituality of institutions, the within of corporate structures and systems, the inner essence of outer organizations of power. As the outer aspect they are political systems, appointed officials, the chair of an organization, laws- in short, all the tangible manifestations which power takes. Every Power tends to have a visible pole, and an invisible pole, an inner spirit or driving force that animates, legitimates, and regulates its physical manifestation in the world.

(Campbell 2002:20)

In kort, die magte beslaan alle sosiale, politieke en korporatiewe realiteite in beide sigbare en onsigbare manifestasies. Volgens Campbell (2002:21) skaaf die magte die gees van mense en die tekstuur van menslike lewens op diepsinnige wyses. In werklikheid is die magte nie net op die materieële of fisiese vlak nie, maar meestal op die spirituele vlak van menslike lewens werksaam.

Die magte wat daar heers in die samelewing wil oor mense domineer. Volgens Campbell (2002:26) word die totale gestalte van die magte die beste gedefinieer as die *dominansie sisteem*. Die magte is nie die sisteem nie, dit is egter die individuele institusies en strukture versprei onder al die afdelings van die dominansie sisteem. Hierdie sisteem word gekenmerk deur die mag wat dit uitoefen oor ander, deur die beheer van ander, asook deur rang as die primêre kenmerk van sosiale organisasie, deur middel van hiërargieë van dominanties en ondergeskiktes, en wenners en verloorders. Campbell (2002:27) voer die argument verder wanneer hy sê dat die magte deur middel van hierdie sisteem mense verander in gereedskap, vir hulle eie doel. Binne hierdie deurdringende sisteem word 'n gees van dominansie binne die hele sosiale kompleks versprei, sonder dat mense daarvan bewus is. Hierdie sisteem verander en mislei mense om te glo dat hulle hul posisies verdien en dat hierdie sosiale orde die enigste een moontlik is.

Vir hierdie navorsing is dit van belang om te sien dat mense, as gevolg van hierdie magte, ook gedemoraliseer kan word:

By now truly demoralized, they suffer no conscience and they risk no action. Their human interest in living is narrowed to meager subsisting; their hope for life is no more than avoiding involvement with other humans and a desire that no one will bother them. They have lost any expectations for society, they have no stamina left for confronting the principalities, and they are reduced to docility, lassitude, stupor, profound apathy and default.

(Campbell 2002:36)

Wat dus nodig is, is nie net dat daar vir mense in armoede gepreek word nie, maar dat die magte wat bydra tot die groei in armoede aangespreek word. Hiervoor word die stem van die ekumeniese kerk benodig. In 'n konteks van ongeregtigheid en uitsluiting reik profetiese prediking oor die grense van 'n enkele gemeente (Pieterse 2013:8). Dit het 'n boodskap vir die ekumeniese Christelike kerk, die breër samelewing en die regering.

3.3.3 Etiese Prediking

Prediking, volgens Campbell (2002:79), moet die weg van gewelddadige dominansie vervang. Prediking is die weg van nie-gewelddadige weerstand teen die dominerende magte en strukture. Dit is die manier om mense vry maak van hul gevangenskap deur die magte van sonde en dood in die wêreld. Die beoefening van prediking sluit 'n etiese nakoming in van die storie van Jesus. Prediking skryf 'n konkrete, etiese nakoming van Jesus se sogenaamde *derde weg* voor, die weg van aktiewe, nie-gewelddadige teenstand teen, en nie-betrokkenheid by, die dominerende strukture en magte van die wêreld. Prediking is dus die betekenisvolle handeling van morele gehoorsaamheid aan die weg van Jesus. Dit is 'n handeling van dissipelskap. Selfs die prediker word opgeroep tot nie-gewelddadige teenstand teen die magte.

Wink vat hierdie derde weg van Jesus so saam:

Seize the moral initiative. Find a creative alternative to violence. Assert your own humanity and dignity as a person. Meet force with ridicule or humor. Break the cycle

of humiliation. Refuse to submit or to accept the inferior position. Expose the injustice of the system. Take control of the power dynamic. Shame the oppressor into repentance. Stand your ground. Make the Powers make decisions for which they are not prepared. Recognize your power. Be willing to suffer rather than retaliate. Force the oppressor to see you in a new light. Deprive the oppressor of a situation where a show of force is effective. Be willing to undergo the penalty of breaking unjust laws.

(Wink 1987:23)

Die prediking van die Woord help mense met die vryheid van keuse, besluitneming en uitdrukking. Die prediking van die Woord vra gelykheid; dit weier om een persoon - die hoorder - die objek te maak, wat 'n kenmerk van die magte van tegnologie en kapitalisme is. Die prediking van die Woord maak mense bewus van die geleentheid om subjekte te word, eerder as objekte. Prediking is dus ook profetiese prediking teen die magte en nie net 'n weg van belanglose passiwiteit nie. Afgesien van al die woorde wat gepreek word, tree die prediking as waarheid ook op as 'n getuienis. Prediking is 'n vreemde en waaghalsige manier van die kerk om die magte aan te spreek en mense se oortuiging te versterk (Campbell 2002:82).

Dit is baie duidelik dat etiese prediking dus die gemeenskap help om weerstand op te bou teen die magte. Binne hierdie prediking word daar nie gepreek teen mense nie, maar teen die magte wat mense gevange hou. Die prediker vaar nie teen mense uit of belas mense met skuldgevoelens nie, maar verkondig bevryding van hierdie magte. Binne hierdie tipe prediking is dit duidelik dat dit meer empaties en hoopvol is, as wat dit oordeel of woede verkondig. In die lig van die magte is wat benodig word, nie primêre beginsels of norme in besluitnemings prosesse nie, maar 'n konkrete beliggaming van mense wat eties verantwoord leef. Etiese prediking wys nie mense aan om spesifieke besluite te neem in spesifieke rigtings nie. Dit wil egter mense vrymaak om in die wêreld anders te leef, om ander tipe mense te wees. Mense word deur etiese prediking gevorm om die wêreld anders te sien en anders daarin te leef. Of, anders gestel: Dit moet prediking wees wat sin maak in die konteks van armoede en wat armes kan inspireer, hoop gee en 'n weg aanwys waarlangs 'n beter lewe gevind kan word (Pieterse 2001:17).

3.3.3.1 Etiese prediking handel oor geregtigheid

Die evangelie van Jesus Christus bly die fondasie waarop die prediking gebou moet word. Wanneer Christene die heiligheid van die lewe nastreef teen alles wat dit – die lewe - bedreig, antisipeer hulle die triomf van lewe onder die regering van God (Childs 2000:13). Wanneer Christene nie net die siekes besoek en die lydendes vertrous nie, maar ook probeer om honger te bekamp en om gesondheidsorg vir almal te bewerk, is hulle getuienisse van die gesondheid en heelheid van God se finale toekoms in Jesus Christus. Wanneer Christene met die armes identifiseer en alle vorme van verdrukking teenstaan, verwag hulle die vrede van God se regering. Preke is Bybels én prakties – of moet dit ten minste wees. Preke het te doen met verhoudings, huweliksverhoudings, kommunikasie, familie, lewe, sosiaal, polities en ekonomiese dimensies en dissiplines. Ware prediking is inklusief en het te doen met mense se alledaagse sosiale, fisiese, materiële en godsdienstige welstand.

Deur die prediking word mense dikwels gekonfronteer met die verskansende realiteit van hul vervreemding van God en van ander mense, en ook met die koste van hierdie vervreemding. Prediking oor geregtigheid moet mense verby hulle eie persoonlike verderflikheid en verlossing neem, en hulle naderbring aan die waarheid van sosiale ongeregtigheid, soos gereflekteer in hul wedersydse vervreemding van mekaar. Met God begin geregtigheid met die uitroep van pyn en gaan dit voort met die werke van genade. Mense se reaksie op die uitdaging van geregtigheid is dikwels egter nie een van genade nie, maar een van raming, van weeg en tel; nie ‘n deernisvolle reaksie op pyn nie, maar ‘n onbewoë analise van al die struikelblokke vir verandering. Die menslike neiging, beide as ‘n gemeenskap en as individue, is om te begin by die opsomming van die probleme wat in die pad staan om hierdie behoeftes aan te spreek (Childs 2000:28).

Binne die VGK is dit nodig om ook geregtigheid te verkondig. Om geregtigheid¹⁷ te preek wat nie moralisering is nie, roep mense op om God se geregtigheid te doen in die naam van die evangelie wat nie net vergewe nie, maar ook ‘n nuwe skepping belaaie met nuwe moontlikhede. Die basis van Christelike hoop is hierdie belofte. Die hoop van gelowiges se strewe is in hierdie

¹⁷ “In Preaching justice the indicative of God’s affirmation is the wellspring of the imperative to seek justice” (Childs 2000:29).

belofte en die nuwe moontlikhede wat dit onder hulle, asook binne hulle skep, gevestig. Alhoewel ons in algemene terme kan sê dat alle prediking profeties is, is profetiese prediking in 'n situasie waar 'n gedeelte van die samelewing of gemeenskap ongeregtigheid en uitsluiting ervaar, eiesoortig (Tisdale 2010:4).

Om geregtigheid te preek, alhoewel dit deurdringend moet wees in oordeel, beteken ook om beter te doen as om mense te bestook met wat hulle nie doen nie en wat hulle behoort te doen. Dit beteken om God se woord toe te laat om hul harte te roer vir wat hulle deur die genade van God kan doen. Met ander woorde, prediking wat direk van sonde na redding gaan of van die kruis tot die opstanding sonder om ooit te stop by heiligmaking, mis iets van kritieke belang. Om geregtigheid te preek, wat meer is as moralisering, verkondig God se genade op só 'n manier dat mense telkens bevry word om mense nuwe mense te wees wie se geloof in God gegrond is (Childs 2000:29).

Die gee van geld vir die gemeente se begroting, kerklike voordele en om te help met noodsaaklike kerklike aktiwiteite, pas by rentmeesterskap. In die breër visie van rentmeesterskap kom die manier hoe Christene geregtigheid binne 'n meer mededeelsame gemeenskap deur politieke, ekonomiese en sosiale maniere uitleef, ook aan die orde. Dit beteken 'n direkte deelname in armoede-bestryding en nie net die gee van noodverligting om armoede te bestry nie. Dit is rentmeesterskap as 'n beoefening van geregtigheid in die breedte sin van die woord (Childs 2000:69).

Die prediking van die evangelie kan nie alleenlik handel oor die opstanding, kruisiging en lewe of selfs die geboorte van Jesus Christus, asof dit verwyderd is van die lewe nie, maar moet deurdring tot God se openbaring van liefde en genade teenoor die mensdom (Craddock 1996:73). Volgens McMickle (2003:3) is die Bybelse geloof nie stil oor die probleem van ongeregtigheid nie, maar is dié wat vandag geroep word om te preek oor ekonomiese ongeregtigheid helaas baie stil. God praat oor hierdie saak, maar daar is te veel kansels regoor die wêreld wat daarin faal

om hierdie boodskap te eggo. Dit is nie moontlik om die faksies en spanning te verstaan wat skreeu vanuit die straathoeke en in 24 uur nuushoof trekke, sonder om die volgehoue probleem van armoede en ekonomiese ongelykheid te begryp of te verstaan nie.

Dit is belangrik om te verstaan dat armoede nie net 'n voldonge feit van die lewe is nie. Armoede is 'n slypende en verlagende manier van lewe wat hoop dreineer en die gees van diegene wat daarmee worstel, breek. Armoede neem die vorm aan van 'n onvoldoende dieët waarvan die resultaat elke keer siekte is. Die beste geneesmiddel vir armoede is werk. Dié wat in armoede vasgevang is, vind dit egter moeilik om werk te kry. Armoede as 'n manier van lewe het ook ander bydraende faktore as dimensies. Die armes moet dikwels in 'n beknopte en gevaarlike publieke huis bly en huur betaal, juis vanweë die feit dat hulle nie 'n maandelikse paaient op 'n huis kan bekostig nie. As 'n resultaat het die armes nooit die ekonomiese hefvermoë van regverdigheid, belastingaftrekkings en tweede verbande wat beskikbaar is vir diegene wat huiseienaars is nie. Armoede as 'n manier van lewe is nie net beperk tot hulle wat nie werk het en afhanlik is van een of ander publieke bydrae nie. Die meer subtiële en skaam gesig van armoede raak die werkersklas. Dit is die oorgrote meerderheid waaruit die VGK lidmate bestaan.

Diegene wat wil preek op maniere wat ons aandag vestig op die probleem van armoede en ekonomiese ongelykheid moet verstaan dat die meeste van hierdie probleme opgelos kán word, onder andere deur kreatiewe en moedige veranderinge in sommige van ons land se openbare beleide. Predikers moet dus in hul prediking hierdie openbare beleide aanspreek en blootlê. Predikers kan help om 'n nasionale konsensus teenoor sulke beleide te bou. Die probleem wat geassosieer word met armoede en ekonomiese ongelykheid het 'n definitiewe effek op mense en ook op die wêreld. Dit is baie makliker vir die prediker om hierdie sake te ignoreer en uitsluitlik te fokus op veilige onderwerpe soos liturgiese seisoene en denominasionele punte van belang. Die feit is egter dat God predikers oproep om op te staan en te praat oor hierdie belangrike sake wat 'n impak het op lidmate se lewens en ook 'n impak het op die kwaliteit van lewe van miljoene ander regoor Suid-Afrika en die wêreld (McMickle 2007:12).

Volgens Brown (2003:19) is baie politieke leiers se beloftes leë beloftes omdat die kerk hulle nie verantwoordelik hou vir hierdie beloftes nie. Die kerk is dus gelei deur hierdie persone se teenwoordigheid en behandel hulle soos beroemdes en nie soos publieke dienaars wat in posisies van mag sit om geregtigheid deur regte sisteme aan almal te voorsien nie. Die kerk moet juis deur die prediking ook hierdie mense bewus maak wat hulle moet doen om hul ampte te vervul. Die kerk het deur die prediking die mag om verandering ook in hierdie sistemiese verband te bring.

Die kerk kan deur die prediking die stem wees wat leiers verantwoordelik hou vir hul beloftes. Die kerk moet, volgens Ortberg (2010:52), preek oor geregtigheid. Ek wil dit nog verder neem deur te sê dat God die kerk, en spesifiek ook die VGK, roep om geregtigheid op aarde te verteenwoordig en te beliggaam. Die geloof en volharding van die kerk word die stem vir die stemloses. Die werkende middelklas asook die armes se stem kan dus so gehoor word.

Om te preek oor sake van geregtigheid gee predikers die ideale geleentheid om die realiteite van die slegte nuus onder mense se aandag te bring. In plaas daarvan om lidmate op tydelike en sporadiese skuldgevoel sessies te neem in die vorm van preke, beteken geloofwaardige en effektiewe prediking oor geregtigheid 'n deeglike analise van die huidige slegte nuus wat mense se kontemporêre bestaan raak, maar ook die verkondiging van die goeie nuus van God se volgehoue dekonstruksie van dominerende magte. Sodanige prediking het trouens die vervanging van hierdie magte met gemeenskappe wat omgee, en geregtigheid wat vir almal bedoel is, op die oog. Sulke prediking transformeer beide die prediker en die hoorders se lewens tot volhoubare beliggaming van geregtigheid en geloofwaardige aksie (Childs 2003:35).

Tog is dit moeilik, volgens Ortberg (2010:52), om oor geregtigheid te preek in ons samelewing vandag. Ons samelewing het so gepolitiseerd geword dat mense baie keer woorde soos

geregtigheid, lewe, die armes en selfs passie hoor as kodewoorde vir een of ander politieke beweging. Daar is 'n baie dun lyn tussen prediking oor geregtigheid en moralisme. Prediking oor geregtigheid kan ook die gevaarlike pad loop waar ideologiese korrektheid karakterontwikkeling vervang. Mense kan verkeerdelik verstaan dat, om aan die regte kant van sosiale kwessies te wees, nie noodwendig beteken om 'n transformasie van hart en gedagtes te ondergaan nie.

As Christelike prediking, volgens Childs (2003:37, 43), 'n verantwoordelikheid by mense wil stimuleer oor geregtigheid as 'n intergrale deel van die kerk se getuienis, moet die prediking verby oordeel en bloot praktiese raad gaan, en die genade van God en die mag van hierdie genade verkondig om mense te verander. Die mag van God se genadige beloftes moet deur die prediking beklemtoon word as dit wat mense se poging energie gee om die huidige toestand te antisipeer, en ten spyte van alle kompleksiteite, te soek vir verandering wat alle mense dien. In 'n stukkende wêreld is dit natuurlik om sekuriteit te soek en risiko's te verminder, maar die prediking moet mense oproep om geregtigheid, vrede en die gemeenskaplike goeie te soek al is daar risiko's aan verbonde. Hierdie risiko's maak mense egter oop vir die behoeftes van die wêreld, maar berus ook op die geloof in mense se waardigheid en behoefte aan liefde.

Wat die VGK dus nodig het, is prediking oor geregtigheid en nie bloot 'n opsweping tot "*charity*" nie. Volgens die Profeet Amos (5:24; New International Version) word ons as volg opgeroep: "*Let justice roll down like waters.*" Dis nie *charity* waarvan hier sprake is nie, en met goeie rede. Waar liefdadigheid die effekte van armoede verlig, wil geregtigheid die oorsaak daarvan elimineer. Liefdadigheid is 'n saak van persoonlike hoedanigheid, terwyl geregtigheid 'n saak van publieke beleid is. Vir sommige predikers is dit baie makliker om met hul gemeentes te praat oor liefdadigheid as oor geregtigheid. Liefdadigheid bedreig glad nie die *status quo*, waarby 'n groot aantal lidmate kan voordeel vind nie, terwyl geregtigheid aan die ander kant direk kan lei tot politieke omstredeheid (Coffin 2003:49-53).

Volgens Brueggeman (2003:67, 73) het God 'n hartstogtelike belang in (en teen) die donker en vuil besigheid van die menslike gemeenskap, asook kennis van die gemeenskap se vooroordele en basiese houdings ten opsigte van menslike menswaardigheid en welstand. Waar sulke sake deur die welgesteldes gemanipuleer word vir hul eie voordeel en die uitbuiting van die mees kwesbare mense, word die geloofsgemeenskap en in besonder hul predikers opgeroep om te praat en die lyn te trek teen sulke optrede. Die feit bly egter dat baie predikers, wat administratief verantwoordelik is vir kerklike programme, begrotings en institusionele instandhouding en wat bekommerd is oor hul pensioen, nie hoorbare stemme is wat met oortuiging kan of wil optree nie. Brueggeman voer dit nog verder deur te sê dat predikers wat geregtigheid wil preek eers moet skriba's word wat profetiese tekste ondersoek. Daarmee bedoel hy dat, indien predikers so – deur die tekste heen - na hulself kyk, hulle vry word van die oordrewe regverdigheids-verontwaardiging wat dikwels verbind word met konvensionele maniere van prediking. Die werk van 'n prediker, oftewel 'n skriba soos hy dit noem, is om die gemeente in geregtigheid, patos en hoop te nooi om weg te breek van die narkotisisme van verbruikersdruk.

3.4 Prediking as taal van hoop

Gepaardgaande met die prediking van geregtigheid is dit ook so dat prediking kan opklink as die taal van hoop vir die hopeloses. Volgens Hermelink (2007:41) is hoop aan die een kant iets wat ontvang moet word, dit moet dus aan mense geopenbaar word; mense moet na die stemme van hoop luister in prediking, en dit ook opnuut in antieke tekste en in teologiese of filosofiese tradisies ontdek. In hierdie sin kan preke dus hoop aanbied as 'n geskenk wat reeds ontvang is. Aan die ander kant is hoop ook 'n aktiwiteit, 'n oefening. Daar word van die luisteraars verwag om na Christus te draai en Hom te verkondig en in sy belang te werk. Om te hoop verander die manier hoe jy jou lewe leef. Miskien kan gesê word dat hoop 'n lewenshouding, 'n *habitus* is. Om dus hoop te preek beteken om hierdie *habitus* ook onder woorde te bring.

Prediking kan ook verstaan word as 'n bemagtiging tot hoop. Die doel daarvan om hoop te preek, is om luisteraars te skep wat op hulle beurt hoopvol sal praat. Doelbewus en arbeidsaam

sal die prediking die luisteraars moet bring tot 'n posisie waar hulle hul eie hoop kan uitspreek en waar hulle in hul eie stem kan praat. Om hoop te preek, is om jou luisteraars te bemagtig om verantwoordelike, self-voorsienende getuies te wees van wat hulle gesien, gehoor en gelees het. Prediking van hoop beteken om mense so te bemagtig dat hulle self niks anders kan wees as predikers van hoop nie (Hermelink 2007:42-43).

Betroubare en ware prediking benodig 'n perspektief op hoop wat gewortel is in die realiteit. Selfs in tye waar daar 'n gebrek aan perspektief is, moet homiletiese teorie maniere vind om hoop te preek, aangesien hoop die mees essensiële deel van prediking en geloof vorm. As hoop iets is wat gedeel moet word, kan prediking gedefinieër word as 'n manier om hoop te deel. As prediking beteken om te deel, dan is dit belangrik dat prediking regte ervarings deel en dat prediking 'n deel vorm van 'n voortgaande gesprek, soos tans gepropageer in sommige homiletiese konsepte. Gesprekvoerende konsepte van prediking moet verbind word met die teologie van hoop in Jesus Christus.

Prediking wat hoop gee moet fokus op die transformerende krag van die koninkryk van God. Dit beteken dat homiletiese teorie en navorsing moet fokus op die uitkoms van die predikingsproses en die ontvangs van prediking. Die taal van hoop moet sensitief en oop wees vir ou en nuwe simbole van hoop. Die taal van hoop moet 'n dimensie van die *alreeds* en die *nog nie* in verkondiging bevat. Prediking van hoop bevat 'n fundamentele appél om in God se transformerende Koninkryk betrokke te raak, maar ook 'n profetiese dimensie om valse hoop te identifiseer (Stark 2007:107-109).

Maar hoe lyk die profiel van hierdie predikers wat die boodskap van hoop en geregtigheid verkondig?

3.5. Predikers

Voordat predikers kan preek oor moraliteit, of enigsins kan praat, moet hulle eers kan sien, moet hulle eers *visie* hê. Om 'n prediker te wees is om 'n getuie te wees, een wat eers sien voordat daar gepraat kan word. Predikers praat nie met vreemdelinge nie, maar met mense wat uit vrye wil gekom het om daar te wees, die gemeente. Dit is egter ook 'n verleidelike en gevaarlike saak as predikers toelaat dat die teenwoordigheid van 'n relatiewe verdraagsame gemeente predikers tot die konklusie bring dat, wanneer hulle preek, hulle 'n sosiaal aanvaarbare, kultureel mededigende en universele aanvaarbare daad verrig. Mense kan nie in koninkryksgedrag ingeforseer word nie, maar as hulle die visie van die koninkryk het, sal hulle alles gee om daarvan deel te wees. Met ander woorde, as mense werklik dit glo sal hulle begin om alle bande te breek met die magte en beginsels wat hulle onderhou het (Long 1996:6-7).

Volgens Long (1996:8) plaas die magte en beginsels van die samelewing almal eintlik in die beskuldigdebank. Wanneer predikers preek oor wat hulle sien klink dit egter dikwels soos 'n swak getuienis in die verhoor van die wêreld, terwyl dit inderdaad 'n verkondiging is en moet wees in God se verhoor van die verslawende effekte van hierdie magte. Predikers moet dus meer gefokus wees in hulle kontak met wat in hul gemeente of gemeenskap gebeur. Effektiewe prediking kan alleenlik plaasvind as predikers in werklike kontak is met die behoeftes en honger van die mense. Die kansel is dus nie net 'n opvoedings-stoel nie, maar ook 'n getuienis-stoel; die waarheid wat hier bely word verg meer as net opvoeding.

Na Cilliers (2007:159) se mening moet predikers 'n taal voorsien wat vorm gee aan die fundamentele hulpkrete van mense. Die effektiwiteit van hierdie taal lê in die feit dat dit stem gee aan die lyding binne die samelewing. Met hierdie taal kan predikers protesteer teen die absurditeit van lyding en, teologiese gesproke, kan daardeur bevestig word dat alle mense volgens die beeld van God geskape is en dat lyding as gevolg van armoede nie is wat God wil vir sy skepsels nie. Dit is die taal van weeklag. Daar kan geen taal van hoop wees as daar nie ook 'n taal van weeklag is nie. Weeklag is 'n oproep tot God om te onthou en te reg te handel. Die taal van weeklag neem die verlede in herooring met die oog op die toekoms. Daarom kan dit ook 'n taal van hoop genoem word. Hierdie taal van hoop artikuleer die oortuiging dat dinge kán verander. Die taal van weeklag word die taal van hoop omdat dit nie net beskryf wat alreeds is

nie, maar dit ontlok ook in werklikheid wat nog nie is nie, selfs in en deur die daad van prediking self.

3.5.1 Wat doen prediking aan mense?

Volgens Cilliers (2009:6), het die prediking van verlossing ook altyd 'n *gerigtheid op 'n spesifieke adres*. Prediking wat vryspraak is, is meer as algemene waarhede wat aan enigen oorgedra sou kon word en bevat meer as net teologiese leerinhoud, Christelike wêreldbeskouings of Bybelse antropologieë – hoe belangrik en leersaam dit alles ook al mag wees. Prediking wat vryspraak is, praat met spesifieke mense, op so 'n manier dat hulle deur die Een wat met hulle praat, inderdaad vrygespreek word. Dit spreek egter ook die *omstandighede en strukture* aan waarbinne spesifieke mense hulleself bevind.

In die erediens is daar arm mense, sowel as ryk mense, almal met verskillende behoeftes. Dit is nodig om ook te sien dat daar by beide van hierdie partye 'n verandering moet plaasvind. Indien hierdie verskeidenheid van luisteraars die goeie nuus gehoor het, moet hy of sy beweeg word tot 'n vlak van transformasie. Die doel van prediking en aanbidding is dus transformasie.

Volgens Brueggemann (1991:172-173) verstaan die getransformeerde persoon God as die enigste bron van krag vir die lewe. Sulke mense identifiseer die Een wat roep en hulle gee uitdrukking aan hulle geroepenheid op 'n konkrete manier, binne die gemeenskap van geroepenes. Mense wat getransformeer word, bestaan nie in isolasie nie, maar is in verhouding met die publieke prosesse van omgee binne die geloofsgemeenskap. Brueggemann (1993:24) voer dit verder deur by te voeg dat mense nie verander of veel verander as gevolg van doktrinale argumente of kognitiewe oproepe nie. Mense verander ook nie as gevolg van morele oproepe nie. Wat mense in die postmoderne samelewing wél laat verander is die aanbidding van nuwe modelle, beelde en prente wat die eienskappe het om mense te dra en betekenis aan hulle lewens toe te voeg.

“Verandering” is dus 'n komplekse proses, en sou ook meervlakkig verstaan kon word, as persoonlike verandering; sosiale verandering; politieke verandering; ekonomiese verandering, ens. Dit is verder ook nie altyd meetbaar nie, en gebeur ook nie noodwendig oornag nie.

Verandering blyk eerder 'n proses van opbou te wees, van heropbou, waarin ook die kerk as rolspeler (kritiese kollaborateur) in 'n samelewing mag deelneem deur in die eerste plek te weier om situasies van immoraliteit te aanvaar, deur daaroor te begin praat en veral daarteen te begin handel, nie in 'n negatiewe sin nie, maar positief, opbouend, vanuit die gesindheid en inhoud van die evangelie, omdat die waardigheid van alle mense vir hierdie evangelie ononderhandelbaar is, en omdat, soos reeds vermeld, hierdie evangelie altyd ook die *omstandighede en strukture* aanspreek waarbinne spesifieke mense hulleself bevind. Die opdrag van die prediker is dikwels om 'n aantal fragmente te verklank, op so 'n manier dat mense dit kan saamvoeg tot 'n vars en betekenisvolle eenheid. Transformasie kom dikwels alreeds met die begrip dat nuwe moontlikhede beskikbaar is.

Wink (1989:42, 77) verklaar dat, om getransfomeer te word, meer beteken as om net iets nuuts by 'n ou struktuur te voeg. Dit beteken om die struktuur opsigself te vernuwe. Dit beteken om jouself toe te laat om na onbekende plekke te gaan om God op maniere te ontmoet wat vir mense onbekend is. Transformasie behels die beweging van 'n egosentriese beheer van 'n mens se lewe na 'n bestaan wat gesentreer word rondom die toewyding aan God se wil. Dit beteken om ons aandadigheid aan sisteme en strukture van die samelewing wat mense se lewens kniehalter, te ontmasker en eerder agente van geregtigheid te word.

Transformasie sou verstaan kon word as 'n hoogs individuele saak. Ek wil dit egter verder neem deur te noem dat transformasie ook 'n gemeenskaplike doel het. Die rede hiervoor is eenvoudig: transformerende prediking is ook, en primêr, prediking vir die gemeente. Elke keer as daar gepreek word, is daar per slot van sake ook 'n geloofsgemeenskap betrokke – 'n gemeenskap wat rondom verhale opgebou is. MacIntyre (soos deur Cilliers aangehaal; 2009:12), wys daarop dat ondersoek getoon het dat veranderinge in mense nie noodwendig plaasvind deur direkte konfronteringe nie, maar deurdat mense assosieer met, en opgeneem word in verhale wat bepaalde etiese waardes uitnodigend oor- en voortvertel. Hierdie verhale kom uit spesifieke gemeenskappe op, en word deur die gemeenskappe as draers van die verhale bewaar. Veranderinge vind dus nie normaalweg net op 'n individualistiese wyse plaas nie, maar word in so 'n gemeenskap aangeleer, deurdat geloofwaardige rolmodelle die waarheid beliggaam, dit as't ware voort- en voorleef. In hierdie verband bly die samekomsste van die gemeente in die eredienste van groot belang (Cilliers 2009:12).

Verandering hang dus nie net af van die prediker se retoriese vermoëns of selfs die inhoud van sy of haar boodskap nie, maar van die transformerende kragte wat in die geloofsgemeenskap werksaam is. Hiermee is egter nog nie alles gesê nie, aangesien hierdie gemeenskap deur die Woord van God in die lewe geroep is, en telkens weer deur hierdie Woord verander word. In hierdie *transformerende karakter* van die Woord word die Reformatoriese Skrifbeskouing waarskynlik op sy beste saamgevat: in die Woord ontmoet ons die Persoon van die sprekende God (Calvyn: *dei loquentis personae*) op só 'n manier dat ons daardeur verander word (vgl. Cilliers 2000:21).

Die prediking van verlossing is dus altyd meer as net 'n woord òòr God, dis ook 'n woord vàn God; meer as net *inligting* oor verlossing, eerder 'n *gebeure* van verlossing self; meer as net 'n *uitspraak*, eerder 'n *vryspraak*. Die Woord doen, volgens Reformatoriese belydenis, immers altyd wat dit sê, bring tot stand wat dit onder woorde bring. Daarom is die Bybelse teks nie bloot *informatief* nie, maar inderdaad ook *performatief*; as God se Woord keer dit nie onverrigter sake na Hom toe terug nie, maar dit doen wat God gedoen wil hê en bring tot stand waarvoor Hy dit gestuur het. Deur die prediking van dié Woord word ook die kerk gekonstitueer (as 'n *creatura verbi*), en word ons tot nuwe mense verander (Cilliers 2009:5).

Die Heilige Gees werk transformerend saam met die Woord. Volgens Pieterse (2009:136-137), is die Bybelse skrywers geïnspireer deur die Heilige Gees om die openbarende handeling van God, sy woorde en daede in die geskiedenis, met die volledige en finale openbaring in die lewe, sterwe en opstanding van Christus, op skrif te stel. Die werking van die Heilige Gees is die voorwaarde vir ons verstaan van die Skrif. Die bron van die krag en outoriteit van die prediking lê in die werking van die Gees. Die Woord en die Gees kan nie los van mekaar bedink word nie. Die spanning en wederkerigheid van die werk van Christus en die werk van die Gees, asook die werking van die Woord en die Gees in die prediking, kan nooit los van mekaar gemaak word nie. Volgens Pieterse (1988:17) is Christus in die prediking self teenwoordig in sy Woord deur die werk van die Gees.

Dit is alleenlik, volgens Pieterse (1979:87-120), in die prediking van die Skrifteks dat die Woord van God in die teks gehoor kan word. Die Woord van God kan in die preek gehoor word in

soverre die teks se boodskap in die preek funksioneer. Die werking van die Gees maak dit alles lewend en bevrydend sodat 'n ontmoeting met God deur sy Woord in die prediking moontlik word. In die lig hiervan kan ons van die prediking praat as 'n Woordgebeurtenis. 'n Gebeurtenis waarin die lewende Woord van God in die prediking gehoor en ervaar kan word. Cilliers (2009:16) neem dit nog verder deur te sê dat om Bybelse tekste reg te verstaan, jy jousef daardeur moet laat beweeg. Die intensie van die teks is juis om die hoorders en lesers binne die ruimte van 'n bepaalde atmosfeer te bring waar verandering op 'n ander vlak kan plaasvind as bloot deur middel van die deurgee van steriele inligting.

Hierin, dat God by ons is, en ons Hom as sodanig mag interpreteer, lê die oorreringskrag van performatiewe prediking. Die verkondiging van die evangelie lei tot die vorming van 'n nuwe *mense*, in dié sin dat dit mense weer opnuut laat nadink; nie alleen oor hulle identiteit (in Christus) nie, maar ook oor hulle etiese gedrag. Etiese prediking spreek dus ook tot mense ten opsigte van verantwoordbare optrede. Nuwe denke en nuwe optrede skep so nuwe plekke en moontlikhede van versoening, heling, eilande van hoop. Dit is presies wat gemeenskapsontwikkeling (gemeenskappe-in-transformasie) nodig het: nuwe mense, met nuwe gedrag; nuwe mense wat in die prosesse van gemeenskapontwikkeling fokus op proaktiewe initiatiewe in plaas van reaktiewe reaksies.

Soos in die eerste hoofstuk vermeld is gemeenskapsontwikkeling immers 'n proses waarby die hele gemeenskap betrokke behoort te wees om sodoende saam na moontlike oplossings te soek en te werk vir 'n beter lewe vir die hele gemeenskap. Dit is juis dan wanneer hierdie nuwe mense wat verander is deur die prediking van die woord, 'n uiters belangrike rol het om te vervul. Transformasie is 'n gawe, geskenk deur die prediking van die evangelie van genade; dit is egter ook 'n opdrag en verantwoordelikheid met betrekking tot self-bemagtiging. Die nuwe en veranderde mens kan deur die oriëntasie van die Woordverkondiging bemagtig word om sy of haar eie omstandighede te verander. Selfbemagtiging gaan, altans in teologiese sin, van die oortuiging uit dat mense die vermoë geskenk word om hul eie omstandighede te verbeter – deur die verkondiging van die evangelie en die gevolglike transformerende kragte wat binne die geloofsgemeenskap werksaam is. Kritzinger (1995:394) is trouens van mening dat die kerk as spirituele gemeenskap slegs betekenis het wanneer dit met die persoon in sy of haar geheel handel. Dit kan gedoen word wanneer die kerk uitreik tot die persoon as 'n sosiale wese. Ook

De Gruchy (2003b:36-39) is oortuig dat die kerk sosiaal moet deelneem aan die selfbemaagtiging van die individu.

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die prediking mense, en die geloofsgemeenskap in besonder, moet oproep om aan die kant van die armes te staan. Met ander woorde, die prediking moet mense help om die grense wat deur die materiële werklikhede daar geplaas word, oor te steek en hulle met mekaar te verbind, om sodoende te help om nuwe gemeenskappe te skep van hoop. Die kerk moet verder deur haar prediking die private sektor aanspreek oor ongeregtheid in die samelewing. Die fokus van prediking moet dus beweeg vanaf die middel van die geloofsgemeenskap na die randfigure van die samelewing wat ook deel vorm van die gemeente. Laastens, moet die prediking mense help deur hul te verander sodat hulle self agente kan word vir verandering in hulle omstandighede.

Kyk 'n mens in die geskiedenis na 'n verstaan van etiese prediking tydens die apartheidjare, maak Boesak (1979:ix) dit byvoorbeeld duidelik dat 'n preek gemaak word in 'n bepaalde gemeente, in 'n bepaalde situasie en tyd. Dit word uitgespreek in 'n kring waar daar 'n intimiteit en gemeenskap is waarin die woorde en die Woord op besondere wyse verstaan en aangeneem word. Reeds tydens hierdie tydperk het daar ook 'n vraagteken gehang oor die prediking. Hierdie vraagteken het nie bloot oor die vorm van die preek gehang nie, maar oor die inhoud, met ander woorde oor wat gesê word. Die krisis in die prediking van daardie tydperk, veral binne die swart kerke, het hoofsaaklik gesentreer rondom die inhoud.

Volgens Boesak (1979:2), het swart Christene in dié tyd van verdrukking in Suid-Afrika gesoek na 'n woord wat vertel het van God se nabyheid in hul lewens, 'n woord wat 'n weg gewys het uit die stikke duisternis van verdrukking, armoede en ellende, en terselfdertyd aangespoor het tot aktiewe deelname aan God se stryd vir geregtigheid en bevryding, maar wat tegelykertyd nie bloot 'n opsweping tot sinlose onverantwoordelikhede moes wees nie.

Dit is egter duidelik dat die prediking in die tyd van apartheid - behalwe vir enkele, uitstaande predikers soos Allan Boesak, Desmond Tutu, en Beyers Naude - egter juis dikwels nie ryk was aan konkrete, transformerende inhoud, soos bo omskrywe nie. Sou daar gekyk word na prediking binne dieselfde tydperk, spesifiek prediking deur die media of radio, ontbreek die etiese inhoud

opsigtelik, in die sin dat bepaalde, brandende sake in die samelewing feitlik glad nie behandel word nie. Die opvallendste was die absolute gebrek aan etiese implikasies - met 50% en meer van die boodskappe wat geen etiese implikasies gehad het nie, asook 70% van die oordenkings en 66% van die gemeente preke, soos in steekproewe vasgestel (Muller 1989:28).

Statistiek het gewys dat die inhoud van prediking in die apartheidstydperk, volgens Muller (1989:29), as volg gelyk het:

Algemene gewelddadigheid, insluitende moord, misdaad, 0,06%

Algemene menseregte 0,03%

Aanhouding, politieke verhore 0

Persbeheer 0

Militêre geweld, regeringsoptrede 0

Reg tot opstand, onluste 0

Groepareas 0

Diskriminasie, byvoorbeeld in opvoeding, gesondheidsdienste, lone 0

Arbeidsverhoudinge en aangeleenthede 0,03%

Armoede, honger, behuising 1,38%

Werkloosheid 0,03%

Seksualiteit 1%

Dwelmmiddels, alkohol 0,06%

Omgewingsbeheer, ekologie 0

Dit is ook opvallend dat daar niks oor menswaardigheid, eerbied vir die lewe, verdraagsaamheid en absoluut niks oor geregtigheid gesê word nie, en dit in 'n tydvlak waarin die kerk in haar breë ernstig hieroor besin en ingrypende besluite hieroor geneem het. Die gevolgtrekking kan nog verder geneem word deur te noem dat daar volgens bogenoemde dus nooit oor arbeidsaangeleenthede, nooit oor die ekologie, nooit oor menseregte gepraat was nie. Daar was dus 'n tipe godsdienstige verkondig aan die orde van die dag wat nooit werklik die samelewing aangespreek of konkrete wegwysing vir die lewe in Suid-Afrika gegee het nie.

In die volgende hoofstuk sal daar, deur middel van die ontleding van verskillende preke, gekyk word of dieselfde tendens nie steeds heers in die verkondiging van die Woord in die post-

apartheid konteks nie. Daar sal veral gekyk word na die inhoud van preke, wat volgens die predikers wél handel oor armoede, ook in die lig van die voorafgaande bespreking van die eienskappe van prediking wat eties verantwoordelik is.

Hoofstuk 4

Preekanalises van vier preke vanuit VGK gemeentes in die Ring van Stellenbosch

Daar bestaan nie getoetsde kennis oor wat predikers in Suid-Afrika in hul preke verkondig aan arm mense, of wat hulle inhoudelik preek oor armoede nie (Pieterse 2009:135). My vermoede, en ook die vermoede van Pieterse, is dat daar 'n navorsingsleemte bestaan in die veld wat betrekking het op wat predikers in hul prediking sê oor armoede en die manier waarop hulle hulle prediking rig op arm mense, wat in die VGK dan ook 'n groot gedeelte van die hoorders uitmaak. In hierdie hoofstuk word daar gepoog om op 'n induktiewe wyse, met behulp van preekanalises, dit wil sê uit die preke self, oor hierdie saak ondersoek in te stel. Die invalshoek waarmee die terrein van ondersoek benader word, is om induktief vas te stel wat predikers preek oor armoede en wat hulle boodskap is, en hoe hulle die gemeente oproep om in die konteks van armoede op te tree.

In hierdie ondersoek word gewerk met 'n teologiese vertrekpunt rakende die prediking binne die gereformeerde tradisie. Soos reeds genoem in hoofstuk 1, is daar drie perspektiewe waarvolgens preekanalises gedoen kan word. Dit is analises met die oog op die persoon van die prediker en die invloed daarvan op die preek. Die tweede perspektief het te make met analises wat vra na die taal van die preek. Die derde perspektief is ondersoek na die inhoud van die preek, dus inhoudsanalises. In ons tyd, sê Grözinger (2008:299-300), is inhoudsanalises veral belangrik vanweë die pluraliteit van spiritualiteite en kontekste in die samelewing.

Daar is, volgens Pieterse (2010:121-136), 'n hele aantal preekanalitiese modelle wat almal die reformatoriese benadering tot die prediking deel. Hy praat van die ondersoeke van Cilliers (1982), Pieterse (1986; 1995a; 1995b), Moehn (1996), Vaessen (1997), Stark (2005), De Klerk *et al* (2009), en die model van Immink en Verweij (2007). Die uitgangspunt van Cilliers se vraagstelling is die teologiese begrip van Rudolf Bohren in aansluiting by A.A. van Ruler, naamlik *Theonome Reziprozität*, die werk van ons en die Gees tesame, waarin die Gees die

inisiatief en die primaat het. Cilliers (1982:7) kies die model van preekanalise wat as die Heidelbergse model bekend staan en in die Bohren kring ontwikkel is. Die preekpraktyk word ondersoek met 'n kwalitatiewe praktykanalise op 'n teologies-deduktiewe wyse. Die ondersoekmodel is deduktief verbonde aan 'n voorafgaande teologiese teorie en kwalitatief in die opset van die analise (Pieterse 2010:121-136).

Volgens Pieterse (2010:121-136), werk Cilliers met 'n viervoudige vraagstelling aan die preekteks. **Die Naam:** Heilig die prediker die Naam (van God)? Word 'n wettiese evangelie, 'n wettiese wet, 'n kombinasie van albei, of die eenheid van wet en evangelie verkondig? Is die prediker 'n getuie van die teenwoordigheid van God? **Die Bybelteks:** 'n Preek is die uitspraak van die Bybelteks. Eer die prediker die konteks van die teks? Bly hy en sy getrou aan die taalstruktuur en tydsvorm van die teks en word die performatiewe krag van die teks en die teenwoordigheid van God vandag uitgespreek? **Die gemeente:** Het die prediker begrip vir die diepere relasie tussen God, die Bybelteks en die gemeente? Word die gemeente as volwaardige volk van God of as onvolwasse opponent benader? Word die gemeente in die teenwoordigheid van God geplaas, waarop hulle "amen" kan sê op die Woord? **Die prediker:** Die prediker stel hom- of haarself, bewus of onbewus, in sy of haar prediking voor. Vereenselwig hy of sy hom of haar met die gemeente, of distansieer die prediker hom- of haarself? Is sy of haar intensie selfgesentreerd of in diens van die heiliging van die Naam? Wat is die relasie van die prediker tot die Bybel- teks? Word daar eise aan die gemeente gestel wat hy- of syself nie kan uitvoer nie?

Vir die doel van hierdie navorsing gaan die navorser nie in detail kyk na die ander modelle nie, maar sal daar gebruik gemaak word van die Heidelbergse model. Die rede vir die gebruik van hierdie model is al reeds verduidelik in hoofstuk 1. Daar is egter ook nog relevante analitiese vrae wat gekoppel kan word aan hierdie vrae van Cilliers en dit nog verder uitbrei.

4.1 Wat is die eerste indruk van die preek?

Die eerste vraag het te doen met die indruk wat die preek op die potensiele hoorder daarvan maak. Hierdie potensiele hoorder kan gesien word as 'n verteenwoordiger van die hele gemeente. Hy/sy kan hierdie eerste indruk beskou as die begin punt vir verdere analise. In die hoor van die preek word die luisteraar 'n getuie van die waarheid van die preek (waarop hulle "amen" kan sê op die Woord). Indien hy/sy nie amen kan sê nie, maar 'n kritiese opinie het, beoordeel hy/sy die gebrek aan waarheid in die preek. In die lig van die eerste indruk daarvan, maar ook van die verdere analise moet die analiseerder as 'n aandagtige luisteraar na die preek hierdie vraag vra of probeer antwoord: *Hoe sal ek die intensie of doel van die preek beskryf?*

4.2 Van watter tipe God getuig die prediker in sy preek?

Volgens Louw (1998:330), het elke prediker 'n unieke beeld van God wat sy of haar eie ervaringe van God reflekteer; dus 'n beeld van wat God persoonlik vir die prediker beteken. Hierdie unieke beeld of siening hoef nie noodwendig negatief te wees nie; intendeel, dit onderstreep die menslikheid van God se openbaring aan ons. Tog is alle beelde wat ons van God het, nie positief nie; tog moet alle beelde van God nie in die prediking ter sprake kom of gebring word nie. Enige ongepaste beeld van God wat die prediker aanneem in sy of haar preek mag lei tot 'n disfunksionele patologiese resultaat in die gemeente se geloof en gedrag (Louw 1998:331). Die pertinente vraag om dus te vra in die ontleding van ons preke sal wees: *Van watter tipe Godsbeeld getuig die prediker in die preek; en ook: watter Godsbeeld word voorveronderstel?* Die volgende pertinente vrae met betrekking tot die inhoud van die Godsbeeld en die verhouding tussen God en mense wat die prediker artikuleer in die preek, kan gevra word: Sluit die beskrywing van God konsepte soos *almagtigheid, vernedering, genade, oordeel, vertroosting, gelowigheid* en *medelye* in? Word God beskryf met woorde van *aksie of wese*, of in 'n *moralistiese of troostende modus*? Is God teenwoordig in die modus van *genade, redding of in die werk van redding*? *Watter perspektief van die verhouding tussen God en mense is dominant in die preek?*

4.3 Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?

Omdat die preek op die Skrif, asook op 'n sekere beeld of dogma van God gebaseer en geassosieer met die Bybelse teks is, is daar ander belangrike vrae in die analise met betrekking tot die prediker se interpretatiewe manier om met die Skrif om te gaan. Baan hy of sy die weg vir die Bybelse teks om 'n sekere beeld van God voor te stel, of forseer hy of sy die teks om aan sy of haar eie arbitrêre siening van 'n beeld te voldoen? Laat die interpretasie van die prediker die afstand tussen Skrif en die gemeente krimp sodat die Skrif die gemeente kan lei tot God of verdof dit die weg na God? Hoedanig dra die gebruik van die Skrif by tot die verwesenliking van die doel van die preek?

4.4 Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?

Die volgende aspekte is belangrik: Die prediker se siening van die gemeente, die kommunikasie modus en wat die prediker aan die gemeente deurgee ten opsigte van die preek se doel. Natuurlik openbaar en bepaal die prediker se verhouding met die gemeente die prediker se unieke siening van die gemeente, hul behoeftes of hul basiese motivering waarom hulle die erediens op 'n Sondag bywoon. Die verhouding tussen die prediker en sy of haar gemeente bepaal ook die spesifieke kommunikasie modus of retoriese strategie wat die prediker benut om die doel van die preek te verwesenlik. 'n Voldoende siening van 'n prediker se retoriese benadering en strategieë is nie altyd moontlik deur een preek te ontleed nie. Tog, as gevolg van die feit dat elke preek sekere elemente weerspieël soos die prediker se unieke persoonlikheid, sy of haar siening van die luisteraars, sy of haar spesifieke perspektief van God wat in die preek verkondig word, is dit nie te veel om te aanvaar dat die algemene retoriese modus van die prediker ten minste gedemonstreer kan word deur die ontleding van slegs een preek nie.

4.5 Waarheen is die preek oppad?

Volgens Bohren (1971:547), is daar dikwels 'n verskil tussen die doel wat die prediker met die preek beoog, en die werklike effek van die preek op lidmate in die kerkbanke. Om hierdie rede moet ons ook, sover moontlik, en steeds in die lig van die preekteks wat ons voor ons het, die

moontlike resultaat en effek van die preek ondersoek. Hierdie effek moet geanaliseer word in die lig van die volgende drie dimensies: Op die individu, die kerk en laastens, op die sosio-politiese dimensie buite die kerk. Eerstens, moet ons vra watter gedagtes oor, bewustheid van of veronderstelde reaksies van die individu deur die preek vloei? Die tweede vraag om te vra, is hoe die hele gemeente sou kon reageer op die preek? Laastens, watter tipe houding ontlok die preek ten opsigte van die kerk se wese en rol in die wêreld?

In die lig van die voorafgaande is die volgende vyf kriteria vir preekontleding geformuleer: *Wat is die eerste indruk van die preek? Watter tipe God getuig die prediker van in sy preek? Hoe hanteer die prediker die Bybelteks? Wat van die prediker se verhouding met die gemeente? Waarheen is die preek oppad?* Dit is dan ook hierdie kriteria wat gebruik gaan word in die hieropvolgende ontleding van preke.

Wat die keuse van relevante preke betref, was dit moeilik om preke in te samel wat werklik handel oor die tema van armoede. Hierdie preke is ontvang van verskillende leraars binne die VGK Ring van Stellenbosch, en roer almal, in mindere of meerdere mate, die tema van armoede aan. In 'n vraag oor hoekom daar nie werklik oor armoede gepreek word nie, was die antwoord eenvoudig: Ons preek oor hoe ons moet *optree teenoor* mense in armoede en nie oor *armoede self* nie. Die rede vir die keuse van die VGK is eerstens, omdat die navorser ook deel vorm van hierdie denominasie en tweedens, omdat gemeenskaps-ontwikkeling nog altyd vir die VG kerk 'n saak van morele belang was en omdat die omgee vir die arme en die verdruktes nog altyd as deel van haar roeping verstaan is.

Die VGK is ook 'n kerk waarvan die oorgrote meerderheid van haar lidmate elke dag werklik worstel met armoede as 'n wesenlike probleem. Dit is dus 'n kerk wat sit met armoede as deel van haar alledaagse uitdagings, met ander woorde, nie net 'n kerk *vir* die armes nie, maar ook 'n kerk *van* die armes. Indien dit dus 'n kerk van die armes is, moet daar tog werklik oor armoede gepreek word en hoe God volgens die Belydenis van Belhar op 'n besondere wyse die God van die verontregte is, en sou hierdie kerklike konteks eintlik ideaal moes wees vir die opsporing van

preke wat handel oor armoede en nie net oor optredes teenoor mense in armoede nie. Dit wil egter voorkom asof hierdie ideaal tot 'n groot mate nog nie gerealiseer het nie.

Die navorser is bewus daarvan dat die voorafgaande stelling soos 'n veralgemening mag klink. Tog wil die ondersoek nie daarmee sê: so is daar in die hele Suid-Afrika of dan spesifiek in die VGK die afgelope tydperk na bevryding oor armoede gepreek nie. Maar wel: so is daar óók gepreek. Daar het natuurlik ook ander stemme opgeklank, stemme wat die situasie oor armoede anders verwoord het. Daar is ook preke, miskien die meederheid, wat geen woord oor die situasie gerep het nie – soos ons alreeds in die voorafgaande statistiek in hoofstuk 3 gesien het. Dit is duidelik dat ons nie die rol van die prediking as meningsvormer moet oorskot, of onderskat, veral as dit handel oor die legitimering en bestendiging van bestaande godsdienstige en sosiale profiele nie. Die prediking is helaas dikwels slegs 'n spieëlbeeld van die gemeenskap wat dit bedien (Muller 1987:43-44).

Al die preke in hierdie ondersoek is verkry deur 'n oorspronklike manuskrip van die verskillende leraars binne die Ring te ontvang, volgens die proses soos verduidelik in hoofstuk 1, en binne die riglyne van die Etiese Komitee van Stellenbosch Universiteit, soos bevestig deur die addenda. *Dit is belangrik om te onthou dat al die predikers wat hulle preke aangebied het, dit met die oortuiging gedoen het dat hierdie spesifieke preke wel oor armoede handel.* Die spesifieke datums en tye wanneer dit gepreek was, word nie aangedui nie, alhoewel al hierdie preke in die post-apartheid tydperk gepreek is. Daar is uitdruklik deur die predikers gevra dat hulle in hierdie hele proses anoniem sal bly. Daarom is sommige van die plekke en name binne die preek verander na X, vir anonimiteit. In die analise van die preke word die direkte aanhalings uit die preke in “**Bold**” weergegee. Die ontleding van hierdie preke is uiteraard nie die finale sê oor hoe preke behoort te wees nie, maar is eerstens slegs 'n kyk na hoe daar wél gepreek was, en tweedens beoog dit om dialoog daaromtrent aan te help. Hierdie ontleding neem dus letterlik predikers op hul woord om eerstens hulle so goed as moontlik te verstaan, en tweedens om vas te stel hoe daar gedink word aangaande die onderwerp van armoede. Dit beteken nie dat elke sin of woord van die preek ontleed sal word nie, maar solank dit na oordeel van die analitikus 'n impak het op die hermeneutiese struktuur, sal dit genoem word in die analise. Die preek volg eerste en

daarna die ontleding daarvan. Die preke word *verbatim* weergegee. Elke preek, asook elke sin van elke preek is genummer om te help met verwysings.

Preek 1: Preek met 'n Sendingmotief

Skriflesing: Matt: 6:9-10

1 **Prayer must be central in the lives of every Christian.** We should start our day with prayer,
2 we should spend our days in prayer and we should conclude every day with a word of prayer.
3 During prayer we spend time in the presence of God; a God who created every one of us and
4 who also wants to spend time with us; a God who is holy and just; a God who loves and is kind;
5 a God who is our beginning and our end.

6 In God's presence we will come to realize just how great this God is who we serve; we will
7 come to realize that He created each one of us with one purpose in mind and that is to serve Him
8 and Him alone. In His word God gives clear guidelines on how to serve and honor Him. In order
9 for us to truly understand God and His word we need to spend time on our knees. On our knees
10 we will receive the clear guidance of God's Holy Spirit.

11 **Kyk ons na die kerklike jaar**, dan bevind ons onself in die tydperk tussen Pinkster (Uitstorting
12 van God se Gees), en Advent (geboorte van Jesus). Hierdie tydperk tussen Pinkster en Advent,
13 staan bekend as Koninkrykstyding. In hierdie tydperk moet ons onself en ons medemens voorberei
14 vir ontmoetings met God met die oog daarop om eendag deel uit te maak van God se koninkryk.

15 In Koninkrykstyding moet ons, as kerk van God, ons daarop toespits om hierdie boodskap oor die
16 koninkryk van God by soveel moontlik mense uit te bring. **In hierdie tyd moet die kerk
17 opgeroep word om soveel moontlik tyd op hul knieë deur te bring.** Ons moet God vra om ons
18 te wys wat Hy in gedagte het vir hierdie wêreld en hoe om effektief uit te reik na ander mense.

19 Hierdie aksie van die kerk om uit te reik na ander mense staan bekend as sendingwerk of uitreik
20 werk. Om sendingwerk of uitreikwerk vir God te doen beteken dat ons God toelaat om ons toe te
21 rus en uit te stuur. Ons raak dus, deur middel van ons uitreik na ander, God se gestuurdes. Ons
22 raak mense wat deur God se bemiddeling aktief betrokke raak in die lewens van ander.

23 Wanneer die kerk, dis nou ons, met sendingwerk besig is moet ons egter altyd beseef dat dit
24 eintlik God is wat uitreik na mense wat Hom nodig het. Hy gebruik maar net vir ons om sy werk
25 te doen. Sending werk is dus altyd God se uitreik na 'n wêreld in nood. Ons is dus besig met God
26 se sending.

27 Ek gaan my nou vir 'n wyle bietjie slim hou. In Latyns, ja Latyns, staan hierdie uitreik van God
28 na die mens bekend as *missio Dei* (**God se sending**). Ja, ons mag dalk die uitreik-werk doen,
29 maar dit bly nog steeds God se sending, Sy uitreik. Dit is God se werk wat deur middel van ons
30 plaasvind.

31 Hoekom moet daar in hierdie tyd gepreek en gepraat word oor sending of uitreik na ander? Daar
32 is so baie mense wat die donker kant van die lewe ervaar en wat God se Lig nodig het in hul
33 lewens. Daar is so baie mense wat as gevolg van die storms van die lewe nie meer glo in God se
34 voorsienigheid en Sy liefde nie. Hierdie preke en gesprekke oor sending of uitreik na ander moet
35 ons, as kerk, aanspreek en mobiliseer om introspeksie te doen aangaande ons roeping in die
36 wêreld.

37 Die vrae wat ons onself moet afvra is: **Hoekom het God my geskape? Wat is Sy doel met my**
38 **lewe? Hoekom bevind ek my nou juis in x? Hoekom het Hy my deel gemaak van die VGK**
39 **X? Wat is die rol wat ek moet vervul in hierdie gemeente en gemeenskap? Hoe kan ek, as**
40 **individu, God se hande en voete wees? Hoe kan ek, swakke mens, God se Lig, vir die mensdom**
41 **wys?**

42 Prediking oor die sending-rol van die mens moet wees soos 'n twee-snydende swaard wat skerp
43 en ontledend ingaan op die lewe van sowel Christen as nie-Christen. In elke geval moet dit die
44 hoorder oproep tot 'n lewenswandel volgens God se wil. Ons moet kyk na ons eie manier van
45 dinge doen – in ander woorde hoe plaas ons ons Christenskap in die praktyk toe – en dit vergelyk
46 met God se wil vir die mensdom.

47 **Elke persoon het die roeping ontvang om God se verlossings-boodskap tot aan die uiterstes**
48 **van die aarde te verkondig.** Tydens preke oor uitreik word die individu gedwing om te kyk op
49 watter manier hy/sy hierdie roeping uitleef of waar hy kan verbeter.

50 Prediking oor uitreik wil gelowiges oproep om God se Woord meer as net woorde te maak. Dit
51 wil gelowiges oproep om met woord en daad aan die goeie nuus van God gestalte te gee.

52 I said earlier that we find ourselves in the period between Pentecost and Advent. During
53 Pentecost the church were born with God's mission in mind and that is to carry the burden of the

54 weak and give hope to those who lost hope; during this period the church were blessed with
55 God's Holy Spirit who will equip each member for the tasks which lies ahead.

56 **As a church we are equipped and guided by God's Spirit on our way to eternity.** So in a
57 sense we find ourselves to be the task-group of God's Holy Spirit. People equipped by the same
58 Holy Spirit and ready to be send out.

59 But God also wants us to prepare ourselves for this big task. And the only way we can prepare
60 ourselves is to spend time with God. We need to spend time on our knees in front of God. In
61 plain and simple English: **we need to start praying!**

62 Through prayer we admit that we are dependable upon God; through prayer we admit that we
63 need God on this journey of reaching out to people in need; through prayer we admit that it is not
64 about our strength, but about God's strength; through prayer we can experience the power of the
65 Holy Spirit in all its might and glory; through prayer we become aware of the fact that we are
66 apart of God's plans for this world.

67 **Every venture we undertake should start with a word of prayer.** We should not put our faith
68 in our plans or our structures, but we should put our trust in God Almighty who can make the
69 impossible possible and for whom nothing is too great to overcome. In other words we need to
70 take all our plans for the future and place it before God, trusting Him to show us the right path to
71 follow. I believe that a congregation who do not spend time on their knees is a congregation who
72 is without power.

73 The first Christian church received God's power through prayer and they were equipped by the
74 Holy Spirit. We need to go out and spread God's message of hope, reconciliation, restoration and
75 forgiveness. But in order to do that we need to spend enough time speaking to God and asking
76 for His guidance.

77 **We also need God's power and the guidance of the Holy Spirit.** And this could only be
78 achieved by spending time on our knees in prayer in God's presence. And what best way to do
79 this then by reciting the words of the Our Father prayer. The Our Father prayer has all the
80 elements we need to become a true, faithful, and praying congregation.

81 Ons het 'n gebed nodig wat oor die volgende kwaliteite beskik. **Dit moet 'n gebed wees tot**
82 **God, in die Naam van Jesus Christus en in die krag van die Heilige Gees.** Dit moet 'n gebed
83 wees wat lei tot openbare getuienis aangaande die voorsienigheid van hierdie Drie-enige God.

84 Ons moet weet dat ons, as God se gestuurde, word as't ware gestuur om te gaan veg op die
85 slagveld. Die kans is groot dat ons op hierdie slagveld seer kan kry of selfs een van die
86 noodlottiges mag wees. In ander woorde ons moet bewus wees van die feit dat ons nie vrywaar
87 gaan word van seerkry en pyn nie. Ons moet weet dat hierdie pad, van geroepene van God, geen
88 maklike pad is nie.

89 Daarom moet ons die woorde van Mattues 6:9-10 graveer op ons harte: **“Ons Vader wat in die**
90 **hemel is, laat U Naam geheilig word; laat u koninkryk kom; laat u wil geskied, soos in die**
91 **hemel.”** Deur hierdie woorde kom sê ons vir God dat ons eie doele, ons eie begeertes en ons eie
92 planne vir die lewe ondergeskik is aan Sy doele, aan Sy planne en aan Sy begeertes vir die
93 wêreld. Ons kom sê vir God sonder omhaal van woorde die volgende: 'Nie soos ek wil nie, my
94 God, maar soos U wil.'

95 **Deur hierdie woorde kom plaas ons ons hede en ons toekoms in God se hande.** Ons erken
96 Hom as ons Vader en as Heerser oor elke gebeurtenis in ons lewens. Ons erken deur hierdie
97 woorde dat alles aan God ondergeskik is. Ons erken grootliks deur hierdie woorde dat ons 'n
98 minimale rol het om te vervul. Ons erken dat elke ding wat ons doen, deur Hom geïnisiëer word.

99 Ons mag dalk uitgaan en God se blye boodskap gaan verkondig en uitleef, maar ons is slegs
100 instrumente in God se hande. Ons planne is God se planne. Ons roeping is God se roeping. Ons
101 uitreik is God se uitreik. Hierdie gebed vra dat ons minder moet word en God meer. Hierdie
102 gebed vra dat ons denke deur God beheer moet word.

103 Our congregation is in the process of reaching out to people in need. May we prayerfully go
104 through this process, knowing that our guidance and help comes from a God who loves us so
105 much that He did not spare His Son. **Because of this great love for us, His Son had to die.**
106 Because of this great love, we are also called to sacrifice our lives and love others as God loves
107 them.

108 The best of it all is that Jesus also died for people who do not believe in Him or His Father. May
109 we always remember this when we go out into this world. May our actions draw those who do
110 not believe, to the cross of Calvary where they could receive love, restoration, healing and
111 forgiveness.

112 THE GRACE OF THE LORD JESUS CHRIST AND THE LOVE OF GOD, OUR FATHER
113 AND THE FELLOWSHIP IN THE HOLY SPIRIT BE WITH YOU ALL
114 AMEN

Ontleding van Preek 1 met titel: “Preek met ‘n Sendingmotief” en teksvers Matt: 6:9-10

Wat is die eerste indruk van die preek?

Die eerste indruk wat ek van die preek kry, is dat dit hoofsaaklik oor gebed handel. Dat die beste en eerste plek waar ‘n Christen of ‘n gemeente moet begin met enige sendingwerk op hul knieë is, in die teenwoordigheid van God. Die prediker wil die indruk skep dat lidmate op hul knieë in die teenwoordigheid van God is, of ten minste moet wees, en dat hul afhanklikheid van God sal bepaal hoe suksesvol hulle werklik sal wees in sendingwerk. Indien lidmate op hul knieë bly, sal hulle beseft dat hulle maar net gestuurdes is in die hele proses van uitreik. Die sending waarmee mense besig is, is God se sending. Die prediker wil die hoorders daarop wys dat daar ook mense is aan die anderkant, oftewel buitekant van die gemeente, en dat die luisteraars opnuut moet beseft wat hul verantwoordelikheid is teenoor diegene wat swaarkry. Die preek praat dus met mense wat nie hulself in armoede bevind nie, maar met mense wat ‘n verpligting het teenoor die armes. Die prediker lê klem daarop dat lidmate moet beseft dat hulle nie net moet praat oor uitreik nie, maar dat dit ook ‘n saak van daad beteken. Die kerk van God het ‘n groot taak om, eerstens, te begin bid: **Every venture we undertake should start with prayer** (67). Lidmate moet bid sodat hulle krag kan ontvang en onder leiding van die Heilige Gees kan gaan **veg op die slagveld** (85).

Van watter tipe God getuig die prediker in sy preek?

Hierdie gemeente word opgeroep om deur gebed op God te vertrou: **we need God’s power and the guidance of the Holy Spirit** (77). Dit is baie duidelik dat die tipe Godsbeeld wat hier gebruik word, een is van ‘n God wat oor alles beskik. ‘n God wat liefdevol, regverdig en Heilig is. ‘n God wat die begin en die einde is. Die God wat deur die prediker beskryf word, is ‘n God wat in beheer is van alles en almal, of, in die woorde van die prediker: **God who is our beginning and our end** (5). Die alomteenwoordige en magtige God van wie die prediker en lidmate maar net instrumente is. Hierdie God is die een wat genader moet word in alles, ook in die redding van siele. Die eerste kerk het van God hul krag ontvang: **The first Christian**

church received God's power through prayer (73). Deur terug te kyk na wat God in die verlede gedoen het en wie God in die verlede was, met ander woorde, na die inisiatief van God en die teenwoordigheid van God in die vroeë kerk, word dit duidelik dat die Bybelse karakters destyds toegerus was, **equipped by the Holy Spirit** (73-74). Dit wil voorkom asof die prediker wil beklemtoon dat in die teenwoordigheid van hierdie *God van die verlede*, die boodskap van **hope, reconciliation, restoration and forgiveness** (74) ook vandag verkondig kan word. Die prediker wil die lidmate dus aanmoedig deur te beklemtoon dat hulle so suksesvol kan wees soos die vroeë kerk, met die voorbehoud: **spending time on our knees in prayer in God's presence** (77).

Die gedeelte wat handel oor wat die gemeente kan doen in verband met situasies van donker en pyn, is hoofsaaklik *situasies van die toekoms*. 'n Voorbeeld hiervan is wanneer die prediker verwys na: **ons doele, ons eie begeertes en ons planne vir die lewe** (91) - wat alles op toekomsgebeure en toekomsprojeksies dui. Die implikasie is: deur die Heilige Gees word mense in staat gestel om as instrumente van God sending te gaan doen – maar dit is nog nie 'n realiteit nie. In die woorde van die prediker: **Our congregation is in the process of reaching out to people in need** (103). Dit impliseer dat sending, soos deur die prediker gevisualiseer, nog moet plaasvind. Die toekomsgerigtheid van die preek plaas die gedagte van 'n **process** (104) inderdaad binne die raamwerk van doelwitte en planne - vir die toekoms.

In hierdie preek is dit duidelik dat God voorgestel word as 'n vertrooster, aangesien Hy vol empatie en simpatie is, en binne in elke gelowige leef - wat moed, mag en hoop binne in gelowiges tot gevolg het. Dit is ook duidelik dat God in hierdie preek as teenwoordig voorgestel word in die modus van redding, maar ook as die beginpunt daarvan. Dit is egter ook asof God deur uitsprake soos die volgende voorgestel word as 'n tipe Wonderwerker, selfs as 'n soort "*Magician*", wat alle struikelblokke onmiddellik uit die weg kan en moet ruim: **we should put our trust in God Almighty who can make the impossible possible and for whom nothing is too great to overcome** (69.) Die vraag hier is na die aard of gewig van hierdie **trust**, waartoe die hoorders opgeroep word. Hier word nie soseer verklaar wat God *doen* nie, maar wat God *kan*

(of: *sou kon*) doen. Dit blyk egter afhanklik te wees van (die aard of gewig van) ons **trust** (68). 'n Moontlike implikasie van so 'n stelling is dat, indien gelowiges se planne of strukture nie uitwerk nie, dit geblameer kan word op swak geloof, op **trust** (68) wat benede standaard is. By implikasie: as jy beter geloof gehad het, sou dinge beter uitgewerk het.

Die inhoud van so iemand se geloof is dat God die antwoord het op alle probleme. Geloof is dus die regte formule vir die oplossing van hierdie probleme. Dit wil voorkom asof die gelowige, indien hy/sy net maar genoegsaam op sy/haar knieë in gebed is, in staat is om uit te kan gaan om die wêreld te verander. Die oorsprong van verandering in die wêreld mag wel God wees, maar die mens is die een wat dit in plek moet en kan stel, soos byvoorbeeld navore kom in die volgende aanhaling: **...dat ons God toelaat om ons toe te rus en uit te stuur** (20-21). Mense moet God sekere dinge **toelaat**. God word by implikasie eers op 'n tipe aanhou-lyn geplaas, want die luisteraar moet eerste tot aksie oorgaan. Die luisteraars moet eers die woorde van Matt 6:9-10 op hul harte graveer en daardeur vir God kom sê: **Nie soos ek wil nie, my God, maar soos U wil**. Die klem is dus hier nie soseer op wat God moet doen nie, maar op wat ons moet doen. Die godsdienstige mens moet nou deur sy/haar optrede God tot aksie oproep. Deur sy/haar keuses (20-21), word die toekoms, dit wat God *wil* doen, soos dit wat God gedoen *het* in die tyd van die vroeë kerk. Dit dui op 'n soort *religieuse relativisme*; God *het* (verlede tyd), God *wil* (toekomstige tyd), maar *die mens moet eers* (hede). God se handeling word gerelativeer deur mense se handeling. In uitsprake soos hierdie word, volgens Cilliers (1996:98), die aksies en reaksies van die mens, wat ironies genoeg bedoel word om God te aktiveer, eintlik aksies en reaksies wat God buite aksie stel.

Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?

In hierdie preek kom die teks, wat in hierdie geval gehandel het oor 'n paar verse uit die onse Vader gebed, eers werklik aan die einde van die preek aan die orde. Alhoewel daar oor gebed gepraat word regdeur die preek, en beklemtoon word dat God se wil moet geskied, en nie dié van gelowiges self nie, is dit ironies dat die teks self aan die einde soos 'n soort bewysstuk of legitimerende formule gebruik word. 'n Formule wat beklemtoon dat dit inderdaad *gelowiges is*

wat God se wil moet laat geskied. Die eerste gedeelte van die preek handel oor wie God is, wat gebed is en hoe gelowiges God moet nader as hul bron van geloof. Maar dan word die teks gebruik as ‘n boekstaving van hierdie metode, inderdaad as formule vir die sukses van bogenoemde aksies en reaksies van mense.

Daar word dus nie in hierdie preek soseer aan die Bybelse teks gehou, in die sin dat dit die inhoud en struktuur van die preek van meet af aan bepaal nie, maar eers ‘n uitleg gegee van bepaalde religieuse aksies en reaksies, en die teks dan later as ‘n bewysstuk hiervoor gebruik. Dit hang daarmee saam dat die historiese, sosiologiese, en retoriese konteks van die teks nie ontsluit en ontgin word nie. In geen gedeelte van die preek word daar enigsins genoem wat die teks vir die hoorders van sy tyd gesê het, hoe dit gesê was en hoekom dit gesê was nie. Kortom: die historiese aard van die Bybelteks funksioneer geensins in hierdie preek nie. Dit is asof hierdie woorde slegs vertaal of oorgeklank word aan vandag se luisteraars, met die oog op hul eie situasie, sonder enige eksegesis van die teks self.

Hoe het die prediker dus die afstand tussen toe (die verlede) en nou (die hede) oorbrug? *Dit blyk dat die prediker ‘n homiletiese kortpad gebruik wat by die historisiteit van die Bybelteks verby beweeg.* Dit het deurslaggewende implikasies vir die preek as geheel – onder andere dat hierdie (basies moralistiese) metode ‘n nuttige hulpmiddel word om lidmate op te roep tot aksie met betrekking tot hulle (die armes) *wat daar buite is.*

Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?

Die eerste indruk wat verkry kan word vanuit die aanspreekvorme wat deur die prediker benut word, is dat lidmate wel in ‘n verhouding met God staan, maar dat dit hoofsaaklik ‘n persoonlike verhouding is. Die uitgangspunt is dat daar by lidmate ‘n gebrek bestaan om na mekaar en ook ander uit te reik. Dit word wel nie pertinent deur die prediker gestel dat lidmate nie aan ander dink wat **die donker kant van die lewe ervaar** (32) nie, maar dit sou wel so geïnterpreteer kon word. Dit blyk uit die prediker se verhouding met die gemeente dat hy uitgaan van die vertrekpunt dat hulle nie hul geloof reg toepas en uitleef nie. Die gelowiges in hierdie gemeente vervul nie hul volle potensiaal as gelowiges nie, en die prediker pleit vir introspeksie (35).

Uit die benadering van die prediker tot die lidmate in hierdie gemeente blyk dit dat hy oortuig is dat hulle nie in afhanklikheid van God leef nie, maar eerder op hulle eie kragte staatmaak. Met behulp van verskeie retoriese tegnieke maak die prediker dit duidelik dat lidmate wel deel is van God se taakspan, maar tog nog baie gebreke het. Dit wil voorkom asof die gemeente, altans volgens die prediker, nie genoeg bid nie, byvoorbeeld volgens die aanhaling: **I believe that a congregation who do not spend time on their knees is a congregation who is without power** (71-72).

Die oorwegende indruk wat die prediker skep is dat, soos alreeds genoem is, lidmate op hul eie kragte, eie begeertes en eie planne staatmaak. Die lidmate van hierdie gemeente het volgens hierdie boodskap nog nie werklik God erken as die Heerser oor elke gebeurtenis in hul lewens nie. Die verhouding wat die prediker met hierdie gemeente het, is egter wel een waarin die prediker ook deel vorm van hierdie gebrekkige toewyding aan God as die Heerser van hul lewens, aangesien die taal wat regdeur die hele preek gebruik word, inklusief van aard is.

Waarheen is die preek oppad?

Individuele effekte

In 'n positiewe sin vra hierdie preek van elke luisteraar 'n meer toegewyde en spirituele verantwoording ten opsigte van God se werk. Luisteraars word direk aangespreek ten opsigte van God se doel met hul lewens en om Hom te erken as die Heerser van alle fassette van hul lewens. Dit vra vir introspeksie en om, as God se instrumente, gestalte te gee aan die goeie nuus van die evangelie.

Alhoewel daar van die dinge is wat die prediker vra wat redelik maklik is om te doen, kan - in 'n negatiewe sin - sommige van dít wat die prediker van die luisteraars vra dalk te moeilik wees om uit te voer, byvoorbeeld as hy verklaar: **Ons moet weet dat ons as God se gestuurde, word as't ware gestuur om te gaan veg op die slagveld... ons word nie gevrywaar van seerkry en pyn**

nie (86-87). Imperatiewe soos hierdie funksioneer baie sterk in hierdie preek en dien verder die gedagte dat die stryd, en dus swaarkry, daar *buite* is.

Kerklike effekte

Dit is baie interessant dat die individu en die kerk in hierdie preek in werklikheid as een gesien word, vanweë die feit dat die individue, volgens die prediker, saam die kerk vorm. By implikasie is die prediker dus oortuig dat die kerk as sodanig nie genoeg tyd op hul knieë deurbring nie. Daar sit ‘n soort spanning in die preek: aan die een kant reik die kerk al reeds uit na mense, maar, aan die ander kant, doen hulle dit nie effektief genoeg nie. Die kerk besef nie, altans volgens die prediker se interpretasie, dat hulle die gestuurdes van God is nie. Die kerk moet dus (weer) ‘n kerk van God wees, met die implikasie dat die kerk dit in effek nie meer is nie.

Sosio-politiese effekte

Die oorheersende gedagte is, soos reeds vermeld, dat die behoefte aan verandering daarbuite is, met ander woorde, binne in die kerk is sending nie so nodig nie, maar wel daarbuite. Dit blyk uit hierdie preek dat hierdie gemeente nie soseer ‘n kerk *van* die armes is nie, maar ‘n kerk *vir* die armes. Die slagveld en verandering, soos deur die prediker genoem, is daar buite. Woorde soos *uitgaan, uitleef en gaan verkondig* maak hierdie punt baie duidelik. Daar moet wel ‘n geestelike verandering binne die gemeente plaasvind, maar al die ander sosio-politieke veranderinge moet daarbuite gebeur; “*reaching out*” moet in hierdie verband plaasvind.

Preek 2: Die God van tweede kans

Skriflesing: Jesaja 54:1-10 en Lukas 2:10-11

1 Liewe Susters en broers, oor Jesaja 54 kan daar eintlik ‘n tesis vir ‘n meestersgraad of ‘n
2 doktrale proefskrif geskryf word. Dit is ‘n Bybel hoofstuk wat ryk is aan teologiese betekenis.
3 Die sendingwetenskap of missiologie, met ander woorde die gestuurdheid van die kerk word hier
4 aangespreek. The Great Commission of Jesus to His Church in Matthew 28 verse 16-20 can be
5 linked to this portion of Scripture.

6 Die groei en ontwikkeling van die kerk van die Messias kry in hierdie teks gestalte. Vergelykings
7 word hier gevind met die Joodse kerk wat uit die Babiloniese ballingskap terugkeer asook die
8 kerk van Jesus Christus in die Nuwe Testamentiese bedeling, hoe dit van haar oerbestaan deur
9 genade groei tot haar huidige bedeling en dinamika.

10 Daar is so ‘n wye en ryk verskeidenheid van Bybelse betekenis in hierdie teks dat dit eintlik
11 onmoontlik is om by geleentheid van hierdie preek reg aan al hierdie inligting te laat geskied.
12 Wat ook hier veral uitstaan is die toekomsverwagting van die kerk van die Here,...die ingrype
13 van God in die geskiedenis van die wêreld en die kerk. Die feit dat die kerk reikhalsend vorentoe
14 kyk na die koms van die hemelse bruidegom wat Sy bruid op die aarde kom haal. Selfs die
15 sakramente van die Nagmaal en die Heilige Doop word in hierdie teks gestalte gegee.

16 Ek sal probeer om so veel as moontlik van die beskikbare inligting sinvol saam te pers sodat ons
17 as gemeente God kan hoor praat met ons veral in ons eie konteks van kerk wees en die betekenis
18 van ons hier wees. Mag die bedoelde uitkomst van hierdie preek ons opnuut bemoedig om vas
19 te hou aan dit wat ons in die Here het, om dit te vind wat ons soek en om te bou op dit wat ons
20 reeds in ons persoonlike asook ons gesamentlike belewenisse as gemeente in die Here ontdek het
21 en steeds besig is om te ontdek.

22 We have to also bear in mind that we cannot separate chapter 54 from chapter 53. It is all about
23 Christ in these verses. After the “Servant of God” has made amends for the sin of His people by
24 the sacrifice of Himself and after Israel has acknowledged its fault in connection with the
25 rejected One, Christ,...the denied Servant of God, and after they have entered into the possession

26 and enjoyment of the salvation made possible by the Rejected One, the glory of the church,...the
27 church that has now become a partaker of this salvation through repentance and faith,...this
28 glory is now ready to burst forth.

29 Sisters and brothers, Isaiah 54 verses 1-17 refers specifically to the fruit of the Messiah's
30 suffering. Israel's final admission to her past wrongs, thus her unbelief and ultimately her
31 conversion and the resultant joy accompanying her restoration and also her enlargement by
32 *JAHWE*,...God whose wrath is but momentarily and whose kindness is everlasting. God se toorn
33 is maar vir 'n vlugtige oomblik,...sy liefde is standvastig en tot in ewigheid.

34 Israel se bekering word vergelyk met 'n vrou wat weens haar buite-egtelikheid verstoot
35 was,...maar nou vergewe in 'n nuwe verhouding met haar man staan. God,...die God van tweede
36 kanse en weer oor begin. "New Beginnings,...New Horizon".

37 Die vrou word hier simboliek van die kerk,...die kerk in haar proses van voortdurende
38 vernuwing,...die kerk wat daaglik in die Here hernu, herstel, her-inspireer en bekragtig word.
39 Daaglikse groei en vernuwing as grond, teëlaarde, basis en fondament van die gereformeerde
40 protestantisme. Gereformeerd wees beteken om insiklik te wees vir God se plan vir vernuwing
41 van die individuele gelowige asook die gelowige binne die konteks van die gemeentelike
42 geloofsbelewenis.

43 When I contemplate and explore this mornings text I am reminded of a beautiful book written by
44 Julio De Santa Ana that has the title, ***Good News To The Poor, The Challenge Of The Poor In***
45 ***The History Of The Church***. He was the director of the World Council of Churches
46 Department for Development during the early 1970's. In this book Santa Ana addresses the
47 struggle of the poor and oppressed.

48 Our text this morning has significant bearing on God's bountiful provision of unmeasured mercy
49 and love for those who suffer at the hands of oppressors and God's promise that His church will
50 survive in its resistance to physical and spiritual oppression and suffering. God will come
51 through for His Church. I find Santa Ana's reference to Psalm 9: 7-12 especially applicable to
52 our message this morning. Allow me to read it to you:

53 *See, Yahwe is enthroned for ever,*

54 *He sets up his throne for judgment;*
55 *He is going to judge the world with justice,*
56 *And pronounce a true verdict on the nations.*
57 *May Yahwe be a stronghold for the oppressed,*
58 *a stronghold when times are hard.*

59 *Those who acknowledge your name can rely on you;*
60 *You never desert those who seek you, Yahwe.*
61 *To Yahwe with his home in Zion, sing praise,*
62 *Tell the nations of his mighty actions;*
63 *He, the avenger of blood, remembers them,*
64 *He does not ignore the cry of the wretched.*

65 When the church receives this good news from God then she bursts forth in joy! This joy is also
66 mentioned in Zephaniah 3:14, “Sing and shout for Joy, people of Israel! Rejoice with all your
67 heart, Jerusalem!”

68 Die idee wat hier sterk na vore kom is dat die Hebreuse kerk in sy oerbestaan die eintlike
69 moeder is van die Christelike Kerk,...van sy vroeë bestaan af tot vandag toe. Die bekering van
70 die nasies van die wêreld en hul gevolglike vrye toegang tot lidmaatskap van hierdie kerk van die
71 Here word met groot blydskap begroet in terme van Jesaja 54 vers 1. Dit is die rede waarom daar
72 met vreugde geskree en met blydskap gesing moet word.

73 Die bekeerde nasies word as die vrug van die baarmoeder van die lang verstote maar nou
74 herstelde vrou voorgestel. In haar toestand van verwerping deur God was die Joodse kerk
75 onvrugbaar en is geen geestelike kinders, dus kinders van bekering, voortgebring nie. Jesaja
76 54:3, 49:20 en 49:21 onder andere sê dat die deur wawyd oop is vir die nasies van die wêreld en
77 dat hulle deur die spesiale en spesifieke genade van God aangeneem kan word as lidmate van

78 hierdie oorspronklike Joodse kerk van die Here,...die kerk is nie net vir die Jode nie maar in
79 terme van God se belofte aan Abraham, vrylik toeganklik vir al die nasies.

80 Paulus verwys hierna wanneer hy in Galasiërs 4:27 die kerk van die Nuwe Testament vergelyk
81 met die kerk van die Ou Testament. Die volle verwesenliking of verheerliking van hierdie kerk
82 sal in die toekoms plaasvind.

83 The Church of God under the Old Testament was confined within the narrow boundaries of the
84 Jewish nation. There were also only a very small number of true believers in this Old Testament
85 Church. It seemed as if God, the husband of this church would sometimes leave her. Thus this
86 church was barren at times,...unfruitful and no life was found within its structures,...no spiritual
87 growth,...an insignificant existence with an unrealized potential and no visible visionary or
88 missionary action within its confines. The church is the barren woman and she was desolate.

89 She is now reconciled with her Husband and is encouraged to celebrate in the strongest terms.
90 Gentiles, thus people regarded as heathens, barbarians, not of faith, now have access to this
91 church. The converted gentiles are considered by prophet Isaiah as adopted children, admitted
92 into the original Church of God, and united with it. This is exactly the mind of Paul according to
93 Galatians 4:27.

94 **Sing, O barren, thou that didst not bear,...**

95 “sing praise. O Jerusalem, which was a barren woman that bears not;” ...and so the apostle Paul
96 refers to Jerusalem in the context of our text,...the mother of us all,...the then present Gospel
97 church. Galatians 4:26 describes Jerusalem from its first setting,...in the times of Christ, during
98 his life and at the time of his death, before the Day of Pentecost,...how it was barren,...it was
99 like a barren woman. The numbers converted were very small. Few believed the Gospel,...few
100 confessed Christ,...few submitted to his ordinances,...the names of the disciples were but one
101 hundred and twenty at that time. There were few instances of conversion,...few were born again
102 of incorruptible seed by the Word of God and there were no signs thereof.

103 Now it was different. Multitudes were being converted in Judea and the rest of the then known
104 world. Now the church and its members are called to break forth into singing,...and to cry
105 aloud,...and to express their joy aloud in songs of praise, setting forth the glory of God’s free

106 grace in Jesus Christ,...praising God for the regeneration,...the re-birth of men and women. This
107 is a matter of joy for the angels in heaven as well as for the saints on earth.

108 **For more are the children of the desolate than the children of the married wife, saith the**
109 **Lord,...**

110 More souls were born again, and added to the church after the death of Christ,...when she was in
111 a desolate condition, like a woman deprived of her husband, and in a widowhood state, than
112 there were while Christ was here on earth, personally present with his people, and preaching the
113 Gospel himself unto men and women; three thousand were converted under one sermon, and
114 great numbers were added on afterward, so that the church in Jerusalem was in a much more
115 flourishing condition after the death of Christ than before; more fruitful when it was become like
116 a widow than when the bridegroom was with her, and the church of Christ still increased yet
117 more and more afterwards.

118 Waar laat dit alles vir ons,...ek en u? Hoe reageer ons op hierdie verklaring van die
119 belangrikheid en betekenis van Jerusalem van ouds in ons huidige konteks van kerk wees van die
120 Here? Is ons 'n kerk,...'n gemeente wat die oproep tot uitbundige vreugde en vrede eerbiedig?
121 Is ons mense wat bly is in die Here? Of sit ons maar ook hier in die kerk met ons agendas van
122 mislikheid en ondankbaarheid? Hoe dien ons die Here wanneer ons Sondagoggende hier
123 bymekaar kom?

124 Sisters and brothers,...allow me to tell you the good news this morning,...its all about Jesus in
125 worship. Our worship services must be saturated with Jesus and his empowering presence.
126 Nothing keeps God at the center of worship like the Biblical conviction that the very essence of
127 worship is deep,...it is heartfelt,...**satisfaction** in Him and the conviction that the pursuit of that
128 happiness is the very reason why we are together here this morning.

129 Worship is an end in itself. If the inward satisfaction of worship is satisfaction in God, then
130 worship cannot be a means to anything else. You simply can't say to God, I want to be satisfied
131 in You so that I can have something else. That would dishonour God, not worship Him.

132 For many people the event of Worship on a Sunday is understood as a means to accomplish
133 something other than worship. We worship to raise money,...we worship to attract crowds,...we

134 worship to heal human hurts,...we worship to improve church morale or we worship to give
135 talented musicians an opportunity to fulfill their calling; we worship to teach our children
136 righteousness,...we worship to help marriages stay together, we worship to evangelize the lost
137 amongst us,...we worship to motivate people for service projects,...we worship to give our
138 church a family feeling and so on and so on,...

139 In all of this we bear witness that we are confused as to what true worship is. Genuine affections
140 for God are an end in themselves. I cannot say to my wife, “ I feel a strong delight in you so that
141 you will make me a nice meal.” That is not the way delight works. It does not have a nice meal
142 in mind. I cannot say to my son, “I love playing ball with you so that you will cut the grass.” If
143 my heart really delights in playing ball with him, then that delight cannot be performed as a
144 means of getting him to do something.

145 We need to focus on the essence of worship, not on the form. We need to be clear as to what
146 unites us in worship.

147 Let me just name a few of the important elements of true worship without elaborating on them,
148 in closing.

149 God centeredness,...focusing on the vertical relationship of the congregation on a Sunday in the
150 service. We must worship expecting the powerful presence of God. Our sermons and our actions
151 must be Bible based and Bible saturated. We must worship with head and heart. Our worship
152 must be in earnestness and intensity,...focused on what would Jesus have done,...Our
153 communication must be genuine. In other words, we must renounce all sham and deceit and
154 hypocrisy and pretense. God must be manifested in our worship experience and lastly we must
155 mingle the old and the new music in worship to the glory of God.

156 People of God,...Don't be afraid! I am here with good news for you, which will bring great joy
157 to all the people. This very day in David's town your Saviour was born-Christ the Lord!

158 Amen

Ontleding van Preek 2 met die teksvers Jesaja 54:1-10 en Lukas 2:10-11

Wat is die eerste indruk van die preek?

Die eerste indruk van hierdie preek is dat daar wel duidelike eksegetiese gedoen is. Die verduideliking van waar die kerk was, hoe die destydse kerk gelyk het en hoe dit vandag lyk, is baie duidelik. Daar is egter 'n paar woorde wat ek dink die alledaagse luisteraar moeilik sal vind om te verstaan; woorde soos Missiologie en Gereformeerde Protestantisme, alhoewel die verduidelikings daarvan gegee word. Die preek het 'n baie goeie verduideliking van hoe verandering in Christus mense kan laat uitbars van vreugde.

In hierdie preek word daar veral klem gelê op die verandering en nie soseer die rede vir die verandering, naamlik Christus se lyding en sterwe nie. Daar is 'n aanhaling uit 'n boek met die naam: **Good News to the Poor, The challenge of the poor in the history of the church** (44-45), maar hierdie punt word geensins verder geneem in die preek nie. Daar word min genoem van die hedendaagse uitdagings aan die kerk, en hoofsaaklik gefokus op die geskiedenis.

Die preek gee 'n duidelike uiteensetting van hoe die kerk was voor rekonsiliasie met God, asook eienskappe van hierdie toestand, naamlik **unfruitful, no spiritual growth and no visible visionary action within its confines** (86-87); Daar word verder gelet op hoe daar rekonsiliasie plaasgevind het tussen God en die kerk deur Christus, en hoe die kerk nou lyk na rekonsiliasie. Die vraag na waar dit vir ons vandag laat, word wel gevra, maar daar word nie soseer klem gelê op hoe hierdie blydskap of verandering vandag kan plaasvind nie; daar word eerder gefokus op die resultaat van 'n verandering wat reeds plaasgevind het.

Watter tipe God getuig die prediker van in sy preek?

Die prediker getuig van 'n God van tweede kans, 'n God wat vrye genade gee, en 'n God wat **bountiful provision of unmeasured mercy and love** (48-49) gee vir hulle wat ly onder die hand van die verdrukters. God word ook in hierdie preek voorgestel as 'n God wat sy beloftes waar maak en uitkoms sal gee. Uitkoms uit fisiese en spirituele verdrukking en

lyding. God is ook 'n God wie se toorn maar vlugtig is, maar wie se liefde standvastig en ewig is (32-33). Dit is, volgens die preek, baie duidelik dat God se liefde vir almal is, Jood en nie-Jood, aangenome kinders en nie-aangenome kinders.

Wat God dus vir die kerk in die verlede gedoen het deur sy Seun se sterwe moet aan die kerk rede gee vir dankbaarheid en haar oortuig om weer in die huwelik met God te tree sodat die kerk weer kan wees soos in Jerusalem: **in a much more flourishing condition after the death of Christ than before** (114- 116). Deur te kyk na die kerk in die verlede en God se handeling, wil die prediker dit beklemtoon dat die inisiatief van God gelei het tot die groei in getalle en groei in geloof (95-101). Die prediker het 'n visie van wat God in die Bybelse tyd gedoen het en wil graag sien dat sy hoorders so optree of so word soos die kerk met wie God gehandel het.

In die retoriese vrae, **Waar laat dit alles vir ons ... ek en u? Hoe reageer ons op hierdie verklaring van die belangrikheid en betekenis van Jerusalem van ouds in ons huidige konteks van kerk wees van die Here? Is ons 'n kerk ...'n gemeente wat die oproep tot uitbundige vreugde en vrede eerbiedig? Is ons mense wat bly is in die Here? Of sit ons maar ook hier in die kerk met ons agendas van mislikheid en ondankbaarheid? Hoe dien ons die Here wanneer ons Sondae oggende hier bymekaar kom?** (118-123), is dit die intensie van die prediker om die geloof van die luisteraars te meet aan dié van die karakters in die Ou Testament. Dit is asof die prediker die luisteraars wil laat skuldig voel oor hul huidige manier van kerkwees – gemeet aan die geloofsreus van ouds. Met behulp van vrae soos hierdie, wat 'n mens aan 'n inkwisisie laat dink, word die hoorders volgens Cilliers (1996:33) op hul tekorte gewys, met die veronderstelling dat hulle dit nou self kan en behoort aan te vul.

Retoriese vrae soos hierdie mag inderdaad die indruk skep van 'n tipe *kontrolelysie vir selfondersoek*. Dit is 'n tegniek wat so wydverspreid in preke voorkom dat 'n mens die indruk kan kry dat predikers aan 'n soort neurotiese angskly om die gemeente tog net nie met leë hande huis toe te stuur nie, simptome van 'n (waarskynlik goeie) bedoeling om *handvatsels vir verandering* aan gemeentelede te gee. Die implikasie is egter dat die fokus van/vir verandering dan skuif na die religieuse potensiaal van mense. 'n Mens is nie seker

watter soort antwoorde predikers op hierdie tipe vrae verwag nie: ja of nee? Indien die antwoord ja is, het die hoorders nie die evangelie nodig nie; indien hulle nee antwoord, kom daar gewoonlik nog 'n vraag by, naamlik: wat moet ek nou gaan doen om tog regmerkies agter elkeen van hierdie vrae te kan plaas? Dit stuur lidmate by die kerkdeur uit, óf verbete, óf moedeloos, óf afgestomp. (vgl. Cilliers 1996: 33-34).

Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?

Breedweg gesproke sou ons kon sê dat daar baie goed met die een gedeelte van die Bybelteks omgegaan word. Die gedeelte in Jesaja is baie duidelik die sentrale gedeelte waarom die preek gebou word. Dit is goed om te sien dat die vorige hoofstuk en ook ander hoofstukke van die Jesaja boek ook in relasie gebring word met die betrokke teks in Jesaja 54. Die prediker gebruik ook die gedeeltes in Galasiërs en Sefanja om die relasie met die kerk en ook om die uitwerking van die rekonsiliasie met God uit te beeld. Die tweede skrifgedeelte in Lukas word egter net as 'n tipe aanhaling gebruik, en daar word geen grondige eksegese daaromtrent gedoen nie. Die vraag ontstaan dus of dit enigsins nodig is vir die inhoud van die preek?

Daar word in hierdie preek getrou gehou aan die (eerste gelese) Bybelse teks en 'n uitleg daarvan gegee. In sekere gedeeltes van die preek word daar genoem wat die teks vir die hoorders van sy tyd gesê het, hoe dit gesê is en hoekom dit gesê is. Die historiese aard van die Bybelteks funksioneer wel tot 'n mate in hierdie preek. Terwyl hierdie teksgedeelte vertaal of verduidelik word aan vandag se luisteraars met behulp van duidelike eksegese van die teks self, is dit opvallend dat die konkrete vraag wat hierdie gedeelte vir ons vandag sê, nie soseer in terme van die teks self *beantwoord* word nie.

Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?

Uit die verhouding van die prediker met sy gemeente, blyk dit dat hy die gemeente se manier van aanbidding wil aanspreek. Volgens die prediker is God nie die middelpunt van lidmate se aanbidding is nie. Hy noem dit trouens pertinent dat mense God met ander motiewe aanbid: **For many people the event of Worship on a Sunday is understood as a means to accomplish something other than worship** (132-133). Hulle aanbid God sodat hulle iets

kan ontvang, en is dus ook nie opreg in hul aanbidding van God nie. Die prediker sien mense as mense wat, soos hy dit noem, **confused** (139) is ten opsigte van hul manier van aanbidding.

Die lidmate van hierdie gemeente het, volgens hierdie boodskap, nog nie ervaar wat dit is om God *werklik* te aanbid nie. Ook in hierdie preek sluit die prediker homself hierby in, en is die taal wat gebruik word deurgaans inklusief.

Waarheen is die preek oppad?

Individuele effekte

In 'n positiewe sin vra hierdie preek van elke luisteraar groter toewyding in sy of haar aanbidding van God. Luisteraars word direk gevra om konkrete besluite te neem ten opsigte van die valse en negatiewe aspekte in hul lewens, en om God te ervaar in hul lewens en aanbidding. Die gemeente word opgeroep tot introspeksie en om gestalte te gee aan die vrolike en mooi in hul lewens, deur die daadwerklike uitleef daarvan.

In 'n negatiewe sin: alhoewel daar van die dinge is wat die prediker vra wat op die oog af maklik lyk om te doen, kan sommige van dít wat die prediker vra dalk by voorbaat tot kerklike moedeloosheid en moegheid voer. Die prediker vra byvoorbeeld van lidmate om bly te wees, sonder om op 'n teologies-verantwoorde manier die (huidige) bron van hul blydschap te noem. Waar God die bron of die inisieerder van die blydschap en geestelike groei van die kerk in die verlede was, word God nou nie meer gesien of ten minste verkondig as die inisieerder van blydschap en groei nie, maar *is dit eerder die regte manier van aanbidding wat moet lei tot hierdie dinge*.

Die toekoms van die kerk word dus, by wyse van spreke, in die handeling, of meer spesifiek gesê, in die regte manier van aanbidding van mense, geanker. Mense word opgeroep om in die hier en nou reg te aanbid. Tussen wat God in die verlede gedoen het vir die kerk en die voortsetting daarvan in die toekoms, staan die handeling, of in hierdie geval die regte manier van aanbidding, deur individue. Op die oog af (of: op die hoor af) klink dit alles reg, selfs

kerklik in orde, maar die implikasie is dat dit veronderstel word dat mense, hoe swak en gebroke hulle ookal mag voorkom, tog oor die vermoë beskik om sake reg te ruk, indien hulle net harder probeer. In werklikheid word die *potensiaal van ongebroke mense*, die vermoë van die *homo religiosus* (godsdienstige mens) as vertrekpunt geneem (vgl. Cilliers 1996: 53).

Kerklike effekte

Daar word van die kerk gevra om te kyk na haar manier van kerk wees. Die retoriese vraag is: leef die kerk hul opoep tot uitbundige vreugde en vrede uit? Die prediker beantwoord egter nie die vraag nie en beklemtoon eerder die feit dat lidmate bly moet wees, ongeag hul omstandighede. Die kerk se manier van aanbidding word onder 'n vergrootglas geplaas en dit is moeilik om te sien hoe hierdie oproep tot aanbidding in werklikheid verband hou met 'n *God van tweede kans* in hierdie gedeelte. Hierdie boodskap is verder hoofsaaklik vir lidmate binne die kerk en nie soseer hulle wat nie gereeld daar is nie.

Preek 3: Lukas 12:13-21; Matteus 6:1-15

Gierigheid

Broers en susters in onse Here Jesus Christus:

1 Die woordjie gierigheid is nie ‘n mooi woordjie nie. Dit het Jesus Christus egter nie verhoed
2 om ook hierdie woordjie te gebruik nie. Meer nog: waar ons miskien sal sukkel om die regte
3 definisie van hierdie woordjie te formuleer, het Jesus dit eenvoudig gesê wat gierigheid is.
4 Gierigheid, het hy gesê, word deel van jou lewe wanneer jy die waarde van jou lewe meet aan
5 dit wat jy besit.

6 Of anders gesê: gierigheid stel ‘n mens se waarde gelyk aan die dikte van jou beursie en alles
7 wat jy kan sê jy besit. En met dit as uitgangspunt, is dit dan baie maklik om die sommetjie
8 klaar te maak: jy het baie, daarom meen jy jy is baie, het jy min, reken jy dat jy maar min is.

9 Die gevolg van hierdie soort wiskunde, broers en susters, is uiters voorspelbaar. Indien jy
10 reken dat jy die somtotaal is van wat jy besit, dan moet jy soveel as moontlik besit. Dan moet
11 jy ten alle koste besit. Dat jy baie kan wees, baie belangrik, met baie status, met ‘n stewige
12 posisie in die samelewing, en baie belangrik in die oë van ander.

13 Nou is dit ook so, broers en susters, en as u juis so oor hierdie saak gedink het toe ek daarmee
14 begin het, sal ek u dadelik gelyk gee: ons is tog nie gierig nie! Beslis nie blatant gierig nie!
15 Maar Jesus, broers en susters, het dit ook geweet. Juis daarom waarsku Hy ons teen ‘elke
16 vorm van gierigheid’. Want Jesus het geweet: gierigheid dra baie maskers, dit het baie
17 gesigte.

18 En kom ek verduidelik wat ek hiermee bedoel. Op ‘n keer was daar ‘n man, ‘n leier in sy
19 gemeente, wat geld geërf het en besluit het om vir hom daarmee ‘n huis te bou. So is hy deur
20 sy bouprojek opgeneem, dat hy vir ‘n paar maande glad nie meer in die kerk gekom het nie.
21 Toe gaan besoek ‘n ouderling van die gemeente hom.

22 Op sy bouperseel het die ouderling hom aangetref, en was stom van verbasing. Die man het
23 ‘n karige R 3000 geërf, daarmee ‘n klein stukkie grond langs ‘n besoedelde moeras gekoop,
24 en hier was hy besig om met sy kaal hande ietsie kleiner as ‘n eenvertrekhuise op te rig. So
25 klein, dat dit hom nie langer as 20 sekondes geneem het om die ouderling sy hele bouprojek
26 te wys nie.

27 Hulle het toe gaan sit, en die ouderling het gesê dat hy eintlik gekom het om vir hom te kom
28 sê dat die mense van die gemeente hom mis, en dat hulle die leiding wat hy gegee het, nodig
29 het. Hy antwoord met trane in sy oë. Jy is reg ou maat, ek het perspektief verloor, ek reken ek
30 het net te gierig geraak!

31 Hierdie man, gierig, wil ons dadelik sê of vra? Hy bou 'n hut in 'n moeras en hy noem dit
32 gierig? Maar die ouderling het niks gesê nie. Want hy het besef die man was reg. Gierigheid
33 is relatief. Want gierigheid word nie gedefinieer deur wat iets kos nie, die word gemeet aan
34 dit wat dit jou kos. As enigiets jou jou geloof kos, of jou gesin, of jou gesondheid, of 'n
35 gebalanseerde lewe, dan is die prys te hoog.

36 Dit is, broers en susters, presies wat Jesus in hierdie gelykenis wil sê. 'n Man, vertel Hy, het
37 eendag so 'n meevallertjie gekry op sy belegging. Hy het 'n rekord oes gemaak. Dit het hom
38 gelaat met ekstra kontant en die baie benydenswaardige vraag: wat sal ek doen met al my
39 geld?

40 Die het hom nie lank geneem om te besluit nie. Hy sal dit wegsit. Hy sal 'n manier vind om
41 dit so op te gaar dat hy lekker sal kan lewe. Dus duidelik: sy plan is om op te gaar, en sy doel
42 is om te eet, te drink, en vrolik te wees. Hy sal by die see gaan woon, en lekker agteroor sit en
43 die hele dag ontspan.

44 Maar skielik sterf hy, en dan hoor ons 'n ander stem as die stem van hierdie man. God se
45 stem wat vir hierdie man geen goeie woord het nie. God se stem wat sê: jou dwaas!

46 Ja, op aarde was hierdie man heel waarskynlik hoog aangeskrewe. Heel waarskynlik het hy 'n
47 groot begrafnis en 'n duur kis gehad. Deftig geklede sakemanne het die kerk vol gesit en
48 hierdie vernuftige man bewonder. Maar in die voorste ry het sy naasbestaandes reeds begin
49 kibbel oor hulle pa se boedel. En weer hoor ons die woorde van God: Jou dwaas, wie kry nou
50 alles wat jy bymekaar gemaak het?

51 Hierdie man, broers en susters, het sy hele lewe daaraan bestee om 'n kaarthuis te bou. Maar
52 hy het nooit die storm sien opsteek nie. En nou het die wind baie sterk begin waai.

53 Maar die storm was nie al wat hy nooit gesien het nie. Hy het God ook nooit gesien nie. Want
54 luister na sy eerste woorde nadat hy sy lekker vet wins gemaak het: Wat moet ek doen? En
55 nie: wat Here, wil U hê moet ek doen nie. Nee. Hy het na die verkeerde plek gegaan, en
56 boonop nog die verkeerde vraag ook gevra.

57 Of kom ons sê dit anders. Die man se sonde was nie dat hy sy toekoms beplan het nie.
58 Intendeel, dit was wys. Ons moet immers ook verantwoordelik ons toekoms beplan. Sy fout
59 was egter dat hy sy toekoms sonder God beplan het. God was nie deel van sy toekoms nie.
60 Hy het God nie by sy toekomsplanne ingesluit nie.

61 En kom ons stel onself voor, iemand behandel ons so, broers en susters. Gestel ons gaan weg
62 vir 'n kort vakansie, en ons vra iemand om ons huis op te pas. Ons oorhandig die sleutels, die
63 instruksies, geld wat nodig mag wees, en ons vertrek.

64 Met ons terugkeer vind ons dat ons huis pers geverf is. Die slotte van die huis is ook
65 verander, en daarom druk ons maar ons eie deurklokkie. Wanneer die huisoppasser ons
66 innooi, sê sy, nog voor ons iets kan sê: kyk net hoe mooi het ek jou huis verfraai. En wat sien
67 ons? Die kaggel is vervang met 'n binnenshuise waterval. Die mat is vervang met pienk teëls,
68 en orals hang foto's van bekende popsterre teen swart fluweel op die mure.

69 En wat roep ons uit? Natuurlik: wat het jy gemaak, dit is mos nie jou huis hierdie nie! Dit is
70 myne! Maar dan eggo God se stem ons stem. Jy is verkeerd ou maat, dit is nie joune nie, dit
71 is eintlik myne! Soos Deuteronomium 10:14 dit duidelik stel: Die hemel, selfs die hoogste
72 hemel, behoort aan die Here jou God, ook die aarde en alles daarop

73 God, broers en susters, se eerste reël oor besittings is baie eenvoudig: my kind, jy besit eintlik
74 niks. Nie materiële dinge nie, nie gawes nie, nie talente nie, nie gesondheid nie, nie kinders
75 nie. Niks nie. Ek besit dit alles. Julle, my kinders, is bestuurders, nie base nie. Julle is
76 rentmeesters, nie grondbesitters nie. Niks behoort aan julle nie, dit behoort alles eintlik aan
77 My.

78 Hierdie man, broers en susters, het egter nooit hieraan gedink nie. Intendeel. Hy gee geen
79 oomblik se tyd of stukkie energie aandag aan hierdie moontlikheid nie. En let asseblief op,
80 broers en susters, dat God op geen stadium hierdie man se rykdom kritiseer nie. Nee, God
81 kritiseer sy verwaandheid, en sy prioriteite. Prioriteite wat baie duidelik uit sy woorde blyk:

82 Die sal ek doen:

83 Ek sal afbreek...

84 Ek sal opgaan...

85 Dan sal ek vir myself sê:

86 Ek het baie goed.

87 Op 'n keer moes leerlinge in 'n toets die woordsoorte ek en my definieer. Wat was een seun
88 se antwoord? Aggressiewe voornaamwoorde! Soos hierdie man aggressief selfgesentreerd
89 was. Sy wêreld was begrens deur homself. Sy wêreld was hy, en hy was die wêreld. En dit
90 het hom stokblind gemaak. Hy het net homself raakgesien, nie God nie, en ook nie ander
91 rondom hom nie. Jou dwaas, het God daarom vir hom gesê. Vannag nog sal jou lewe van jou
92 opgeëis word.

93 Is dit nie eienaardig nie, broers en susters, dat hierdie man genoeg verstand gehad het om
94 rykdom te versamel, maar nie genoeg verstand gehad het om voor te berei vir die ewigheid
95 nie. En nog eienaardiger, broers en susters, is dat ons soms dieselfde fout maak. Ek bedoel,
96 broers en susters, dit is nie asof God vir ons die toekoms geheim hou nie. Een kyk na 'n
97 begraafplaas behoort ons daaraan te herinner dat ons almal eendag tot sterwe sal kom, en een
98 besoek aan 'n begrafnis behoort ons daarvan te oortuig dat ons niks met ons kan saamneem
99 nie.

100 Lykswaens trek nie sleepwaentjies nie. En dooies stoot nie kruiswaens vol goed voor die
101 lykswa uit nie. Maar lewendes kan iets doen met die dinge wat God vir hulle geleen het. Ons
102 kan God daarmee dien. Anders gesê: as ons prioriteite reg is, sal ons God daarmee dien.

103 En laat ons nie eers praat, broers en susters, van dit wat ons in materiële dinge besit nie. Kom
104 ons begin eers by die dinge wat God elke dag aan ons leen. Hy leen ons sy genade, in wese.
105 Hy leen ons sy vergifnis, Hy leen ons sy liefde. En hoekom, wonder u miskien, gebruik ek
106 die woordjie leen hier?

107 Omdat broers en susters, God ons al hierdie dinge gee om iets daarmee te doen. As ons sy
108 genade en liefde en vergifnis net ontvang, amper daarna gryp, en nie ons hande wil oopmaak
109 om dit weer aan ander uit te deel nie, het ons nog nie God se rentmeesters geword nie.

110 God maak ons ryk, hy oorlaai ons met sy gawes, sodat ons ander ryk kan maak, ryk in die
111 ontvangs van liefde, genade en vergifnis. Dan is ons prioriteite reg. Dan dien ons God met
112 alles wat Hy ons gee. En dan leef ons soos God van ons verwag!

113 Amen.

Ontleding van Preek 3 met die titel: “Gierigheid” met die teksvers Luk 12:13-21, Matteus 6:1-15

Wat is die eerste indruk van die preek?

Die eerste indruk van hierdie preek is dat dit baie duidelik aan luisteraars wil deurgee wat die effek van gierigheid op hul lewens is, maar ook wat die verskillende vorme van gierigheid is wat daar bestaan. Gierigheid, volgens hierdie preek, veroorsaak selfsugtigheid en selfgesentreerdheid, selfs ‘n soort baas-spelerigheid oor wêreldse dinge wat eintlik nie aan ons behoort nie.

Verder wil die prediker lidmate goed laat verstaan dat alles aan God behoort en dat hulle maar net rentmeesters moet wees en, volgens die prediker, is lidmate baie maal juis nie dít nie. Die preek beklemtoon ook die feit dat, deur die opgaan van wêreldse dinge, lidmate baie keer hul sekuriteit plaas in hierdie dinge en nie in God nie. Hierdie preek wys daarop dat ‘n mens só op jouself en jou eie belange kan konsentreer dat jy heeltemal van God vergeet; dat jy só op materiële dinge kan fokus dat jy vergeet dat God die gewer van alle dinge is. Dit is dan presies, volgens hierdie preek, wat lei tot ‘n tipe gierigheid - wat as volg in die preek verduidelik word: **jy het baie, daarom meen jy jy is baie, het jy min, reken jy dat jy maar min is** (7). Die preek wil dus beklemtoon dat ons gierigheid veroorsaak dat ons eerste prioriteit nie is om God te dien nie, en ons gevolglik nie weet dat alles wat ons het, en is, van God kom nie.

Watter tipe God getuig die prediker van in sy preek?

Dit is volgens hierdie preek duidelik dat God die gewer van alles is. **Niks behoort aan julle nie, dit behoort alles eintlik aan My** (17-18). God leen aan ons sy liefde, sy genade en sy vergifnis. God leen dit volgens hierdie preek egter met ‘n doel, naamlik dat mense dit ook onder mekaar moet versprei. God gee egter ook die materiële dinge aan die mens, met die doel om dit te bestuur of, soos die preek dit stel, sodat lidmate rentmeesters daarvan kan wees: **Julle my kinders, is bestuurders, nie base nie. Julle is rentmeesters, nie grondbesitters nie** (75-76).

God is dus die God wat ‘n oorvloed rykdom gee en mense oorlaai met sy gawes, sodat ander ook daardeur verryk kan word. God is ook ‘n God wat reëls het - die prediker laat dit amper klink asof God só rigied is hiermee dat die mate waarin mense hierdie reëls nakom, sal bepaal waar hulle sal eindig. Die klem verskuif vanaf God, die verskaffer, na die mens, die doener: **Omdat broers en susters, God ons al hierdie dinge gee om iets daarmee te doen... God maak ons ryk, hy oorlaai ons met sy gawes, sodat ons ander ryk kan maak** (22, 25).

‘n Sin soos die volgende is wat Cilliers (1996:93) ‘n *voorwaardelike sinskonstruksie* noem: **As ons sy genade en liefde en vergifnis net ontvang, amper daarna gryp en nie ons hande wil oopmaak om dit weer aan ander uit te deel nie, het ons nog nie God se rentmeesters geword nie** (22-24), Dit is sinne waarin woorde soos “as” (en by implikasie, of soms eksplisiet, ook: “dan”) aandui dat daar aan ‘n sekere voorwaarde voldoen moet word voordat iets anders kan gebeur.

In sulke sinskonstruksies word die mens in werklikheid (letterlik; by wyse van spreke) die substituut vir God, volgens Cilliers (1996:96, 98). *Dit is dan nie meer God wat ons tot rentmeesters maak nie, maar ons self wat deur verskillende handeling ons tot rentmeesters konstitueer.* Die implikasie is dan dat wel verklaar word wat God (in die verlede) gedoen het, maar ook wat mense (vandag) moet doen om God weer (in die toekoms) te laat doen ooreenkomstig wat God in die verlede gedoen het. Soos voorheen vermeld: alhoewel sodanige voorwaardelike sinskonstruksies op die oog af reg lyk en klink, en selfs as gangbare kerklike taal beskryf sou kon word, is die *teologiese implikasie* daarvan: God is nou afwesig en die vakuum moet deur die mens self, as *homo religiosus*, vervul word.

Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?

Die Bybelteks word oor die algemeen goed regdeur die preek hanteer. Die gedeelte in Matteus 6:1-15 word egter geensins behandel in die preek nie. Nog ‘n interessante aspek is dat die prediker in sy verduideliking van die teks stellings soos: **Hy sal lekker by die see woon en lekker agteroor sit en die hele dag ontspan** (16-17) naatloos inlees, asof dit deel vorm van die teks.

Dit is ook interessant dat die Bybelgedeelte nêrens praat van **geld of ‘n meevallertjie** (11), soos deur die prediker genoem nie, maar eerder praat van “*grond wat goed gedra het.*” Ook

dit is die prediker se poging om die teks te verwoord in vandag se taal; dit druk sy soeke na *relevansie vir vandag* uit.

Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?

Die prediker se verhouding met die gemeente dui daarop dat hy hulle sien as mense wat dit redelik breed het, soos ook gesien uit die feit dat hy beklemtoon dat Jesus niks verkeerd vind met rykdom nie, en dat **God op geen stadium hierdie man se rykdom kritiseer** nie (24), maar wel die aanwending daarvan. Hy sien moontlik inderdaad sy luisteraars as mense wat eintlik net besittings wil vergader en dat hierdie aardse skatte mense sekuriteit gee.

Die prediker wil daarenteen beklemtoon dat mense nie hul sekuriteit moet plaas in dit wat tydelik is nie, in dit wat in die ware sin van die woord nie eers aan hulle behoort nie. Die prediker sien sy luisteraars as mense wat rykdom versamel en nie aan die ewigheid dink nie, as mense wie se prioriteite dus verkeerd is, omdat hulle net aan hulle self dink.

Waarheen is die preek oppad?

Individuele effekte

Hierdie preek wil luisteraars eerstens waarsku teen verwaandheid en verkeerde prioriteite wat veroorsaak word deur absolute vertrouwe in aardse besittings. Tweedens, wil die prediker ook beklemtoon dat alles op hierdie aarde eintlik aan God behoort; materiële dinge, sowel as mense se fisiese gesondheid.

Derdens, waarsku die preek teen selfgesentreerdheid, met ander woorde, dat mense só fokus op hul eie wel en weë dat hulle vergeet om dit te gebruik om God te dien. Die prediker versterk al hierdie waarskuwings deur mense *skuldig te laat voel* oor die feit dat hulle op hulself ingekeer is.

Kerklike effekte

Die vraag wat deur hierdie preek gevra word, is of lidmate of die kerk hulle gesondheid, rykdom en ander bronne, wat eintlik aan God behoort, aanwend tot uitbreiding van God se

koninkryk? Is die kerk dus werklik rentmeesters? Die interessante is egter dat die prediker hierdie rentmeesterskap tot 'n groot mate *vergeestelik* tot rykdom wat uitgedeel moet word in die vorm van *liefde, genade en vergifnis*. Die vraag is egter: wat van die materiële welstand van mense? Die implikasie van die laaste sin van die preek is dat die lidmate net hierdie dinge moet uitdeel, en dan sal alles verder reg verloop.

Hierdie vergeesteliking van rykdom en armoede word inderdaad dikwels in preke begelei deur *cliché-agtige uitsprake* soos bogenoemde. Rykdom wat uitgedeel moet word in die vorm van *liefde, genade en vergifnis*, is 'n algemeenheid wat alles sê... en niks (vgl. Cilliers 1996: 74). In 'n bepaalde sin word daar (telkens) weer teruggevlug in die veilige ruimte van bekende, kerklike taal, en word aan die konkrete werklikheid van mense se alledaagse leefwêreld verbygegaan, of word dit hoogstens op een, cliché-agtige wyse binnegetree, naamlik deur 'n eensydige, en vergeestelike opdrag: wees 'n sendeling – daarbuite (Cilliers 1996: 74).

In hierdie benadering word die hoorders telkemale, blykbaar sonder veel sukses, opgeroep tot 'n soort missionêre (missionale?) aktiwiteit, wat veral in terme van besondere, kerklik-religieuse (ook verstaan as geestelike) diens verstaan word. Preke van hierdie aard bly wentel in die binne-wêreld van kerklik-geestelike taal; dit verteenwoordig as 't ware 'n voortdurende herkou van vergeestelike algemeenhede. In hierdie sin sou ons inderdaad kon sê dat moralistiese prediking, hoe geestelik dit ookal mag klink, irrelevant is. Sodanige prediking is meestal a-polities, aangesien dit wegstrem van die konkrete uitdagings van die samelewing (soos byvoorbeeld armoede), en invlug in die verinnerlikte ghetto van die potensiaal van die *homo religiosus* (Cilliers 1996; 75).

Preek 4: Luk 10:25-37

Naasteliefde is nie net praat nie, maar om te doen

Broers en susters in onse Here Jesus Christus:

1 Een Sondag na kerk het 'n predikant 'n ontnugterende ervaring gehad. Een van sy ouderlinge
2 het hom na sy baie klein, maar netjiese, huisie vir tee genooi. In die loop van die gesprek het
3 dit duidelik geword dat die huisie vroeër deel van 'n baie groter familiehuis was, maar dat dit
4 tydens die Tweede Wêreldoorlog in 'n bomaanval feitlik verwoes is. Net 'n kamer of wat het
5 oorgebly.

6 Die dominee het sy spyt hieroor uitgespreek, maar die ouderling se antwoord was dat hulle
7 verlies eintlik 'n stuk genade was. Hoe toegewyd, het die dominee gedink, ek praat van
8 verlies en hy getuig van genade. Maar toe gaan die ouderling voort: Genade, ja, want nou het
9 ons nie las van die talle dakloses in die omgewing na die oorlog wat by ons vir blyplek kom
10 aanklop nie. Want daarvoor is die huisie te klein!

11 Vroom in die genade, maar genadeloos in die naasteliefde. Tussen teorie en praktyk gaap 'n
12 afgrond so wyd as die afstand tussen die hemel en aarde. Presies wat 'n mens seker sou kon sê
13 van die wetgeleerde wat in Lukas 10 met Jesus in 'n tweegesprek tree. Vroom was hy wel,
14 eintlik 'n vakman op sy gebied. Enige vraag oor die wet kon hy dadelik en dodelik korrek
15 antwoord, en met vers en kapittel boekstaaf.

16 Daarom, wanneer hy hier met Jesus in gesprek tree, is dit nie eintlik om van Jesus iets te leer
17 nie, eerder om vas te stel of hierdie man, van wie sommige sê dat Hy 'n rabbi (wetgeleerde)
18 is, ook werklik 'n vakkundige op die gebied van die wet is. En daarom stel Hy aan Jesus 'n
19 vraag om Hom te toets: 'Wat moet ek doen om die ewige lewe te verkry?'

20 Jesus laat Hom egter nie by 'n redenasie betrek nie, en antwoord die vraag met 'n teenvraag:
21 'Sê jy vir My, wat staan in die wet van Moses geskrywe. Wat lees jy daar?'. Waarop die
22 wetsgeleerde blitssnel antwoord: 'Jy moet die Here jou God liefhê met jou hele hart en met
23 jou hele siel en met al jou krag en met jou hele verstand, en jou naaste soos jyself'. En Jesus
24 se antwoord: 'Jy het reg geantwoord. Dit is tog eenvoudig. Doen dit en jy sal die lewe kry'.

25 Die wetgeleerde was egter nie tevrede met Jesus se antwoord nie, hy wou darem meer
26 geleentheid hê om sy kundigheid ten opsigte van die wet uit te stal, en daarom stel hy 'n
27 tweede vraag aan Jesus: 'En sê my 'n bietjie, wie is nou eintlik my naaste?' En hy hang aan

28 Jesus se lippe. Hoe gaan Jesus uit hierdie een loskom? Gaan Hy dalk 'n nuwe teorie oor
29 naasteliefde uitlê? Maar Jesus antwoord hom nie. Hy vertel 'n storie. 'n Storie wat ek vanaand
30 aan u wil oorvertel, maar aangepas in moderne vorm.

31 Eenkant lê daar 'n halfdooie man langs die berugte N X. Die kapers van sy motor het alles
32 van hom gesteel: sy geld, sy ID-boekie, sy horlosie, sy tjekboek, kredietkaarte, die hele
33 werke. Ons ken nie sy naam of adres nie. Intendeel. Hy is maar net nog 'n slagoffer van
34 vandag se tye van geweld op die uiters gevaarlike N X waarvan almal weet.

35 Dan stop daar gelukkig 'n man langs hom, in 'n swart pak geklee en 'n ewe deftige motor. Die
36 motorbestuurder agter die stuurwiel en die vlaggie voor op die motor sê duidelik dat hierdie
37 man 'n BBP is: 'n baie belangrike persoon.

38 Maar ook: 'n baie besige persoon. Want voor hy kyk of hy kan help maak hy eers sy
39 sakboekie oop om na sy afspraak te kyk. In die sakboekie staan: 19:00: Afspraak met
40 jeugaksie van die gemeente X. En die tema waaroor hy moet praat is: Wie is my naaste.

41 Is die gewonde man langs die pad darem nie gelukkig dat Jesus so 'n bekende kerkman langs
42 hom laat stop nie. Iemand wie se roeping dit juis is om mense soos hy te help nie. Maar hy
43 help hom nie. nee, die opdrag kom: `Ry bestuurder, ons sou graag wou help, maar ons kan
44 nie nou nie, ons sal laat vir ons afspraak wees.`

45 Dan stop daar 'n tweede motor. Nie 'n onbelangrike man nie, hy is immers 'n diaken van die
46 gemeente X en hy is op pad om alles te gaan regkry vir die diens van vanaand, asook vir die
47 praatjie na die diens wat handel oor die tema, `Wie is my naaste?` Daar gaan ook Nagmaal
48 wees, so, hy moet die tafel gaan dek, die wyn regkry sodat alles vanaand goed sal afloop.
49 Maar hy is klaar laat. So, al wou hy, hy kan nie nou nie. Sy tydskedule laat dit eenvoudig net
50 nie toe nie.

51 Dan kom 'n volgende motor op die toneel aan. Hy sien die man in die pad lê, en stop daarom
52 onmiddellik. Want dadelik besef hy: hierdie man het nog 'n kans om gered te word.
53 Buitendien: as gelowige kan hy nie anders as om naasteliefde te bewys nie. Daarom bewys hy
54 dit aan hom deur onmiddellik alles vir die man te doen wat hy kan.

55 In die dominee se sakboekie het daar gestaan: jy praat vanaand oor die vraag `wie is my
56 naaste`. Wat doen hierdie man? Hy staak al die gepraat oor naasteliefde, haal die woordjie uit

57 die besige sakboekie uit, uit al die doseerlokale en kerkgeboue, en beoefen dit daar op die
58 besige N X. Hy praat nie net nie, hy doen!

59 Maar nog meer. Die diaken was op pad om die wyn vir almal daar aan die Nagmaaltafel reg
60 te sit. Wat doen hierdie man egter. Hy haal die wyn uit die kerk uit, hy neem dit weg van die
61 Nagmaaltafel af, en haal die ontsmettingsmiddel uit sy noodhulptassie in motor en ontsmet
62 solank waar hy kan. Wat doen hy? Hy beoefen die erediens sommer daar langs die pad.

63 Hierdie moderne aanpassing van hierdie gelykenis, broers en susters, (vir wat dit werd is),
64 laat ons in ons tyd (en nie meer die skrifgeleerde nie) nou met die vraag: Wie van hierdie drie
65 is die naaste van Hom wat onder die geweldenaars verval het?

66 En die antwoord is eenvoudig: die man in die laaste motor. En die implikasie van die
67 antwoord is onontwykbaar: Doen dit en jy sal die lewe verkry. 'n Glashelder antwoord, broers
68 en susters. Maar tog so vatbaar vir geweldige misverstand. 'n Mens sou kon dink wat Jesus
69 ons hier leer 'n nuwe wet is, maar nogtans 'n wet. 'n Wet wat ek moet nakom om die ewige
70 lewe te verkry. Is dit so? Nee.

71 Heel waarskynlik, broers en susters, is die man in die derde motor nie so barmhartig gewees
72 omdat hy 'n kerkmens, belydende lidmaat of dalk eenvoudig maar net so 'n wonderlike mens
73 is nie. Nee. Hy het dit heel waarskynlik gedoen omdat hy ook maar, soos almal van ons, ook
74 maar net nog 'n gebroke mens is. Hy het immers ervaar wat dit beteken om as Samaritaan
75 deur almal verwerp te word. Om deur almal misken te word omdat hy nou nie so belangrik,
76 of dit of dat was nie.

77 Daarom help hy: as stukkende mens wat 'n ander stukkende mens wil help; 'n barmhartige
78 wat deur die onbarmhartigheid van ander tot barmhartigheid aangespoor word.

79 Eintlik is dit al wonderlik genoeg, broers en susters. Dit kon met hierdie man soveel ander
80 gewees het. Hy kon byvoorbeeld oorgeloop het van bitterheid oor al die geweld in sy buurt en
81 al die moord en doodslag op die paaie. Maar nou is hy vol barmhartigheid.

82 Heel waarskynlik 'n barmhartige wat deur die barmhartigheid van Iemand anders gevorm is,
83 ja, die barmhartigheid van God. Daarom tree hy soos 'n volgeling van Jesus op. Hoe is hy
84 deur die barmhartigheid van God gevorm, kan u vra? Die antwoord is eenvoudig: Toe hy die
85 betrokke oggend in die kerk was, het die predikant, op grond van die Woord en onder leiding

86 van die Gees — dus, eintlik God self — vir hom 'n prentjie geteken, 'n prentjie wat hom altyd
87 sal bybly.

88 Die prentjie van 'n onskuldige en barmhartige man wat stukkend geslaan word vir stukkende
89 mense. Die barmhartige wat onbarmhartig behandel word juis vir onbarmhartiges, die
90 prentjie van 'n man wat sy laaste asem uitblaas, sodat hulle wat dink hulle het die lewe,
91 daardie asem kan inasem en werklik kan begin lewe.

92 Gaan doen jy net so, broers en susters, die woorde van Jesus in ons gedeelte, kan nie maar net
93 in die kerk gehoor word en dan vergeet word nie. Want dan is dit nog nie barmhartigheid nie.
94 Gaan doen jy net so, broers en susters, is ook nie wet nie. Nee, dit is 'n uitnodiging om deel te
95 word van die evangelie van Jesus Christus, dit is 'n uitnodiging om deel te word van God se
96 barmhartigheid hier waar ons woon en daar waar ons beweeg. Kan ons hierdie uitnodiging
97 regtig weier as ons sê ons glo?

98 Maar voor ek vergeet. Die verhaal langs die pad is nog nie klaar nie. Daar kom nog twee
99 motors aangery terwyl die man van die derde motor oor die stukkende man buk. Uit die
100 motors klim niemand anders as u en ek nie.

101 Wat gaan ons doen? Moue oprol om te help, of dalk ons besige sakboekies raadpleeg.
102 Buitendien, as ons nie vanoggend in die kerk moes wees nie, sou ons nou baie meer tyd
103 gehad het!

104 Amen

Ontleding van Preek 4 met die titel: “Naasteliefde is nie net praat nie, maar om te doen” met die teksvers Luk 10:25-37

Wat is die eerste indruk van die preek?

My eerste indruk is dat dit ‘n baie goeie narratiewe aanpak is wat handel oor naasteliefde en dat daar binne hierdie narratief eintlik twee verskillende stories vertel word om een punt te maak. Die belangrikste vraag van die narratief word reg aan die einde gevra en die antwoord hierop is twee-ledig.

Hierdie preek, of moderne storie soos die prediker dit self noem, handel oor die vraag of naasteliefde net ‘n saak van praat bly, en of dit ‘n saak van doen word. Die preek skep die indruk dat lidmate baie keer so besig is met hul eie sake of selfs sake van die kerk dat hulle die werklike nood ten opsigte van hul naaste nie raak sien nie. Baie keer word daar gepraat en beplan rondom sake wat handel oor naastes, maar daar word nie werklik iets gedoen nie. Die preek wil ook aan lidmate verduidelik dat erediens en kerkwees nie altyd net in die kerk plaasvind nie, maar dat om kerk te wees ook oral kan plaasvind, veral daar waar nood is.

Watter tipe God getuig die prediker van in sy preek?

Die eerste beeld van God wat hierdie preek voorhou, is een van God as die barmhartige. Dié God wat sy Seun Jesus gestuur het om te ly, sodat mense ook kan verstaan dat hulself barmhartig is of moet wees. ‘n Tweede beeld is dié van ‘n God wat mense kan verander om soos God op te tree. God is die barmhartige God en sy volgelinge moet ook so, as barmhartiges, optree, en God inderdaad toelaat om hulle so te verander dat hulle barmhartige mense is en word.

Hoe hanteer die prediker die Bybelteks?

Dit is interessant om te sien dat hierdie teks, soos in die Bybel aangetref, vrylik vertaal en geïnterpreteer word. Die verhaal van die barmhartige Samaritaan word aangepas en

oorvertaal in 'n moderne vorm. Die karakters in die teks word, byna op 'n naatlose wyse, as hedendaagse karakters deur die prediker voorgestel, in sy poging om konnotasies met die teks te skep.

Mense uit die Bybel word dus hier voorgehou as voorbeelde en narratief nageboots, byvoorbeeld in uitsprake soos: **Hy het dit heel waarskynlik gedoen omdat hy ook maar, soos almal van ons, ook maar 'n gebroke mens is...; daarom help hy as stukkende mens wat 'n ander stukkende mens wil help, 'n barmhartige wat deur die barmhartigheid van ander tot barmhartigheid aangespoor word** (73-74; 78). Uitsprake soos hierdie rakende die Samaritaan en sy omstandighede bring sy karakter nader aan mense in die gemeente, wat ook gebrokenheid ervaar.

'n Mens sou wel kon vra of hierdie redelike ongekompliseerde en naatlose oorbrugging tussen die verlede en die hede nie 'n soort direkte kortpad na die toepassing vandag verteenwoordig, met bepaalde gevolge, soos byvoorbeeld dat die imperatiewe van die teks omskep word in 'n uitnodiging nie?

Wat van die prediker se verhouding met die gemeente?

In die prediker se interpretasie van die teks en retoriese vrae wat gevra word, word die indruk geskep dat lidmate, volgens die prediker, eintlik nie baie in verband met die betoon van naaste liefde doen nie, maar wel baie daaroor praat. Tog is dit interessant om op te let dat daar wel na lidmate verwys word as gebroke mense. Aan die eenkant is lidmate hierdie gebroke mense, en aan die ander kant word hulle uitgenooi om deel te word van Jesus Christus en sy barmhartigheid. Lidmate is dus, volgens die prediker, nog nie só deur die barmhartigheid van God gevorm, dat hulle soos volgelingen van God optree nie.

Waarheen is die preek oppad?

Individuele effekte

Al die retoriese vrae wat deur die prediker gevra word, het die potensiaal om lidmate (soos ook aangetoon in 'n vorige preek) te verwar: hoe is hulle nou veronderstel om op al hierdie

vrae te antwoord: ja of nee? As die antwoord *nee* is, het die preek die effek om 'n individu, en die gemeente as sodanig, skuldig te laat voel oor sy of haar betrokkenheid, of gebrek daaraan, teenoor hul naaste. Ten diepste vra die preek dat die gelowige se geloof krities ondersoek moet word, wanneer die prediker byvoorbeeld vra: **kan ons hierdie uitnodiging regtig weier as ons sê ons glo?** (12-13). Hierdie uitnodiging aan individue word later in die preek weer 'n opdrag; 'n opdrag wat wel 'n persoonlike saak is, maar ook gemeenskaplike van aard. Die basiese opdrag/ uitnodiging van die preek is dat die individu, 'n gebroke mens, in navolging van die (gebroke) Samaritaan, die wêreld kan en moet verander.

Kerklike effekte

Aan die einde van die preek is daar 'n direkte vraag aan elke individu, maar ook aan die kerk in die breë, naamlik om kerk te wees, ook *daar buite*, waar daar gewerk en gewoon word. Die voorbeelde uit die moderne vertaalde verhaal word basies direk van toepassing gemaak op die kerk, maar nie soseer ten opsigte van binne-kerklike aangeleenthede soos hoe getrou ek kerk bywoon of hoe ek my kerklike pligte nakom nie, maar eerder in terme van my verantwoordelikhede wat *daar buite* is. Alhoewel hier dus minder van 'n vergeesteliking plaasvind, is die fokus steeds op die gebrokenes buite die kring van die gemeente.

Sosiaal-politieke effekte

Soos bo genoem, wil dit voorkom asof die gemeente grotendeels opgeroep word tot (sosiaal-politieke) handeling ten opsigte van my naaste daarbuite. Daar word in die preek nie melding gemaak van my verpligtinge teenoor my naaste binne die kerk self nie. Die grond vir hierdie barmhartigheid teenoor my naaste daarbuite is dat God sy seun gegee het as Gebroke en Lydende God, maar ook dat God deur gebroke barmhartiges hierdie werk wil voortsit. In hierdie preek hoor ons dus 'n sterker klem op die handeling van God, wat beslag lê op ons, eerder as 'n reeks imperatiewe (onderstreep deur 'n kartets van retoriese vrae) wat op 'n vergeestelike manier mense wil manipuleer, onder andere deur skuldgevoelens, om die onmoontlike te verrig nie. Hier vind ons 'n groter openheid vir die

objektiewe werking van God se genade, buite ons om (*extra nos*), op só 'n wyse dat ons daarin opgeneem word (vgl. Cilliers 1996: 69-70).

5. Opsomming van Preke

Dit is belangrik om te onthou, soos alreeds in vorige hoofstukke beklemtoon, dat hierdie preke binne verskillende VGK gemeentes verkondig is, met ander woorde, 'n kerk waarvan 'n groot persentasie lidmate werklik elke dag worstel met armoede. In die ontleding van hierdie preke is dit duidelik dat lidmate hier aangespreek word oor hul geestelike lewens en ook oor hul optrede teenoor diegene wat werklik in armoede gedompel is. Die grondlyn in hierdie preke is duidelik: *armoede is daarbuite en nie hier binne lidmate se eie geledere nie*. Mense teenoor wie daar daadwerklik naasteliefde betoon moet word, is daar buite. Daar moet dus na hulle uitgereik word. *Hierdie oproep tot uitreiking word, in minder of meerdere mate, in die preke versterk deur bepaalde moralistiese retoriese tegnieke, asook deur vergeesteliking van die konkrete implikasies van die Evangelie*.

Hierdie navorsing handel oor die verandering wat deur die prediking en die werking van die Heilige Gees deur God se Woord bewerkstellig kan word – spesifiek in situasies van armoede. In die ontleding van die verskillende preke word dit egter op party plekke pertinent gestel dat, indien lidmate maar net geestelik reg is, hulle deur die regte houding en ingesteldheid die wêreld kan verander. Lidmate kan self verandering bring, maar dan verandering *daarbuite*. Nie een van die preke handel direk oor armoede binne die gemeente self nie - al die verandering wat lidmate kan bewerkstellig, word buite gemeente verband gedoen. Hiermee word nie, soos reeds voorheen beklemtoon, verklaar dat alle prediking in die VGK ten opsigte van armoede hierdie patroon volg nie; wel dat hierdie 'n moontlike, en selfs waarskynlike, *tendens* is.

Dit is dus duidelik dat mense wat in armoede is, volgens hierdie preke, nie soseer binne die VGK te vinde is nie. Die ironie is egter dat die VGK bekend (wil) staan as 'n kerk *vir* die armes en ook *van* die armes. Dit is ook opvallend dat die tema van armoede ook nie

eksplisiet aan die orde kom nie – meestal by wyse van indirekte verwysings; die woord armoede word nie meer as 10 keer in al vier preke genoem nie. *Dit is belangrik om hier te onthou dat al die predikers hulle preke aangebied het as preke wat eksplisiet oor armoede sou handel.* Hierdie stilswye oor armoede, en die konkrete voorkoms daarvan binne die kerk, spreek ook boekdele. Swye oor die status quo is aanvaarding van die status quo. Hierdie swye is waarskynlik ‘n *verdere tendens* waarop ons sal moet let, veral binne VGK konteks.

Die omgang met die Bybelteks is, soos reeds vermeld, dikwels moraliserend van aard. Predikers vertel morele lesse of stories wat die middelpunt word waar rondom die preek gebou word, en die Bybelteks word soms slegs gebruik as ‘n slot of bevestiging van hierdie morele les of storie.

Die mens word in sommige van hierdie preke die sentrale bron deur wie se regte of positiewe handeling alles verander kan word. Mense moet net die voorwaardes van God nakom sodat die wil van God geaktiveer kan word. Die implikasie is: mense kan, deur hierdie voorwaardes na te kom, die beloftes van die tekste waar maak. Dit is asof God sekondêr staan en die mens primêr is ten opsigte van die handeling wat verandering kan bring. *In die proses word Bybels-teologiese uitsprake verander in antropologiese voorveronderstellings.* Cilliers vat hierdie *tendens van moralisme* (van die vroom mens wat God vervang) as volg saam:

Die evangelie self word misverstaan as ‘n oproep tot morele verbetering – ‘n verbetering wat mense self, uit die reserwes van hulle religieuse potensiaal kan aanbring.

(Cilliers 1996:61)

Mense word in hierdie preke hoofsaaklik gevra om reg teenoor hul naastes in die samelewing op te tree, sodat hulle “ordentlike” Christene in hierdie samelewing en ook in

die kerk kan word, mense met 'n basiese passie vir diegene daarbuite. *Dit wil voorkom asof die meeste van hierdie preke simplistiese, en hoofsaaklik vergeestelike oplossings vir die komplekse probleem van armoede wil bied: indien lidmate A doen, sal B volg.* Die aktuele, maar ook komplekse saak van armoede word nie met konkrete inhoud gepak of positief gevul met die belofte van die evangelie, juis vir die alledaagse leefwêreld van die hoorders nie. Daar word eerder by hierdie werklikheid verbygepraat, terwyl lidmate die opdrag ontvang om *sendelinge-na-buite* te wees.

Na my mening bevestig hierdie preekanalises tot 'n groot mate die argument van hoofstuk 2, naamlik dat die VGK nog nie werklik tot 'n *teologie van rekonstruksie* oorbeweeg het nie. Die preke verteenwoordig eerder 'n tipe teologie wat gerig is op die oproep tot barmhartigheid wat na buite beoefen moet word, inderdaad as 'n tipe *charity*, hetsy individualisties aangepak, of as 'n *projek* verstaan. In hierdie grotendeels vergeestelike, en soms moralistiese oproep tot barmhartigheds-handelinge, word die armes wat in die gemeentes as sodanig voorkom, nie betrek in 'n proses van *kollaboratiewe aanpak* van die probleem, en veral ook die strukturele oorsake van die verskynsel van armoede nie – terwyl laasgenoemde, soos ook in hoofstuk 2 vermeld, juis een van die grondmotiewe van die teologie van rekonstruksie uitmaak.

Ons kyk vervolgens na hoe lidmate *self* die prediking in 'n konteks van armoede in hulle gemeentes ervaar.

Hoofstuk 5

Die versameling van inligting oor prediking aangaande armoede ten einde persepsies en ervaringe van die prediking onder lidmate en leierskap in VGK gemeentes te verken

Die metodologie wat gevolg is, was om vraelyste binne vier gemeentes in die VGK Ring van Stellenbosch te versprei vir voltooiing deur lidmate, versprei oor alle ouderdomsgroepe en organisasies binne die betrokke gemeentes. In hierdie vraelyste word daar geen persoonlike inligting gevra nie en was lidmate verseker dat hulle anoniem sal bly in hul betrokkenheid, asook in die boekstaving van data in die proefskrif. Lidmate was ook ingelig dat deelname aan hierdie navorsing absoluut vrywillig is, en dat daar geen vergoeding daaraan verbode is nie.

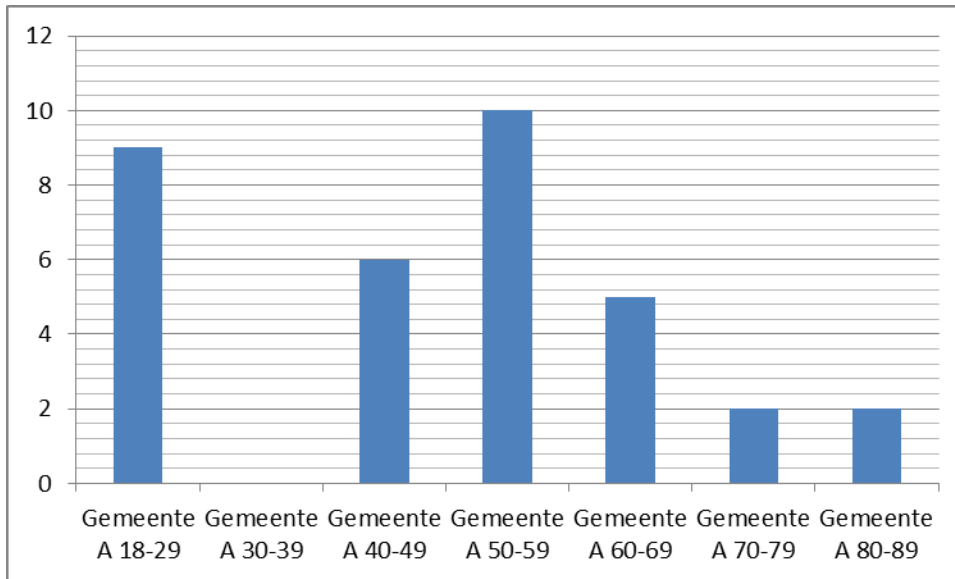
Om lidmate, predikante en die Universiteit te beskerm, en ook omdat dit Universiteitsbeleid is, was daar 'n vorm opgestel soos deur die Etiese Komitee verskaf, waarin lidmate, predikante en gemeentes toestemming moes verleen vir die navorsing en ook toestemming verskaf vir hul spesifieke deelname daaraan. Hierdie dokumente, asook die vraelys, word as Addendums by die proefskrif aangeheg.

Binne hierdie vier gemeentes was daar 50 vraelyste per gemeente versprei op Sondag, 3 Maart 2013. Ongelukkig kon die navorser net in een van die gemeentes self teenwoordig wees. In die ander drie gemeentes is daar gebruik gemaak van veldwerkers. Hierdie veldwerkers was volledig ingelig oor wat gedoen moes word en was vir twee sessies by die navorser sodat daar aan hulle verduidelikings deurgegee kon word. Die vraelyste wat terug ontvang is na voltooiing, was: 33, 34, 17 en 29 uit die vier gemeentes onderskeidelik, m.a.w van die 200 vraelyste wat uitgedeel is vir voltooiing het 113 voltooid terug gekom.

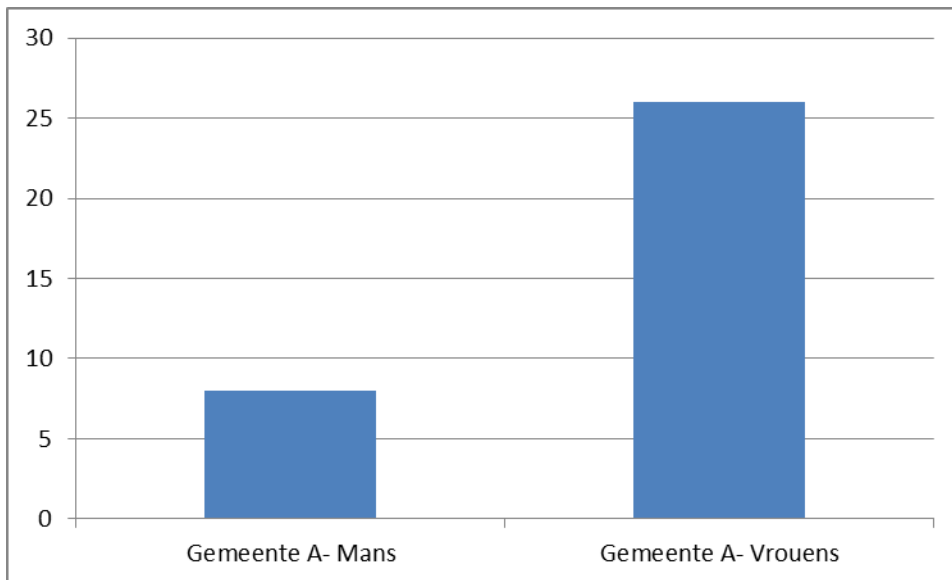
Al die inligting verskaf deur die volgende grafieke is inligting wat net so vervat is in die vraelyste. Eerstens volg grafieke aangaande die *demografiese inligting* soos versamel uit die verskillende gemeentes se vraelyste.

5.1.1 Demografiese inligting van Gemeente A: (34 Vraelyste voltooi)

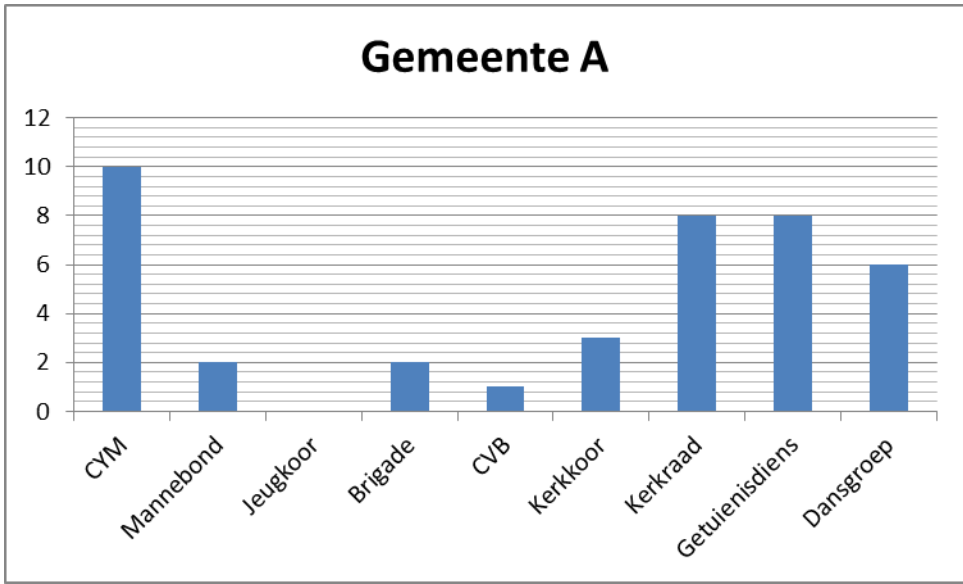
Ouderdom: 18-29 = **9**; 30-39 = **0**; 40-49 = **6**; 50-59 = **10**; 60-69 = **5**; 70-79 = **2**;
80-89 = **2**

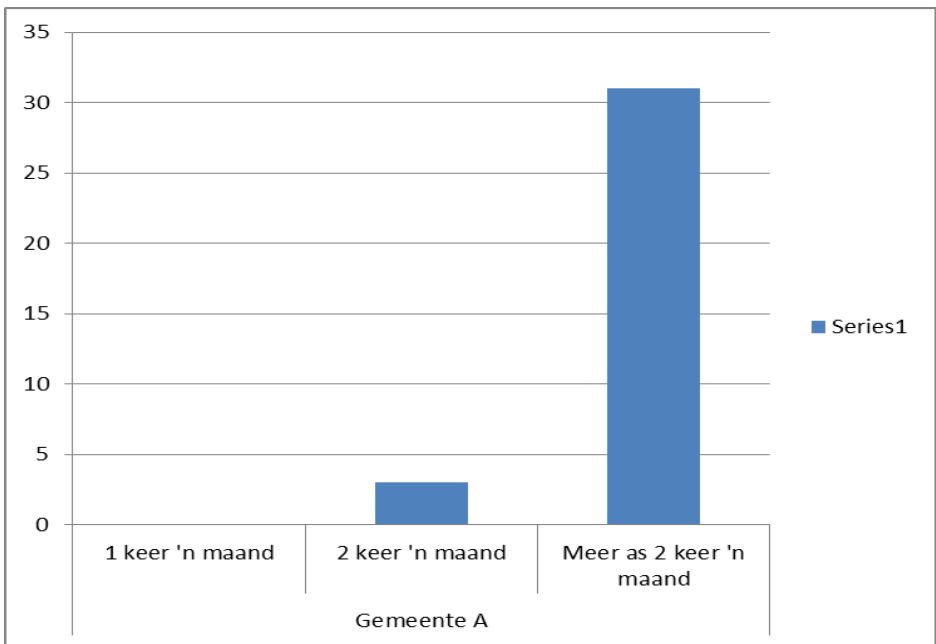
Geslag: Manlik = **8** en Vroulik = **26**

Bediening of Organisasie: CYM = **10**, Mannebond = **2**, Jeugkoor = **0**, Brigade = **2**, CVB = **1** Kerkkoor = **3** en Kerkraad = **8**, *Ander Organisasies nie op Vraelys:* Getuienisaksie = **8** en Dansgroep = **6**

Sondag Kerkbywoning: 1 Keer 'n maand = 0; 2 keer 'n maand = 3 en Meer as 2 keer 'n maand = 31

5.1.2 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel

In gemeente A is dit baie duidelik uit die inligting versamel deur middel van die vraelyste dat die meerderheid mense wat dienste bywoon tussen die ouderdom van

50-59 val, en dat die grootste meerderheid vroulik is. Die grootste meerderheid wat die vraelyste voltooi het behoort ook aan een of selfs meer organisasies van die gemeente, en 31 lidmate woon meer as twee keer 'n maand die eredienste by.

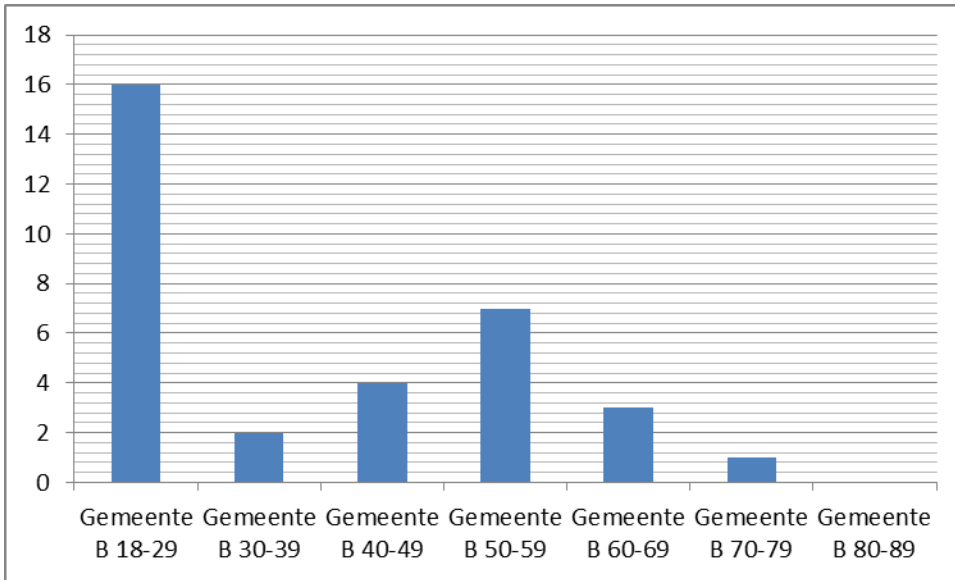
5.1.3 Ontleding van inligting versamel oor vrae 1-8 op vraelys

Vraag 1 handel oor die aangeleentheid of prediking samelewings-strukture kan verander, en 32 lidmate se antwoorde was ja, terwyl net twee lidmate onseker was. Uit die totaal van 34 lidmate is 19 lidmate seker dat daar gereeld in hierdie gemeente gepreek word oor armoede-verligting en 15 lidmate weer van mening dat daar somtyds oor hierdie tema gepreek word. Ten opsigte van die ingesteldheid van mense ten opsigte van armoede glo 33 lidmate uit die 34 dat armoede deur prediking verander kan word, terwyl een lidmaat daarvoor onseker is.

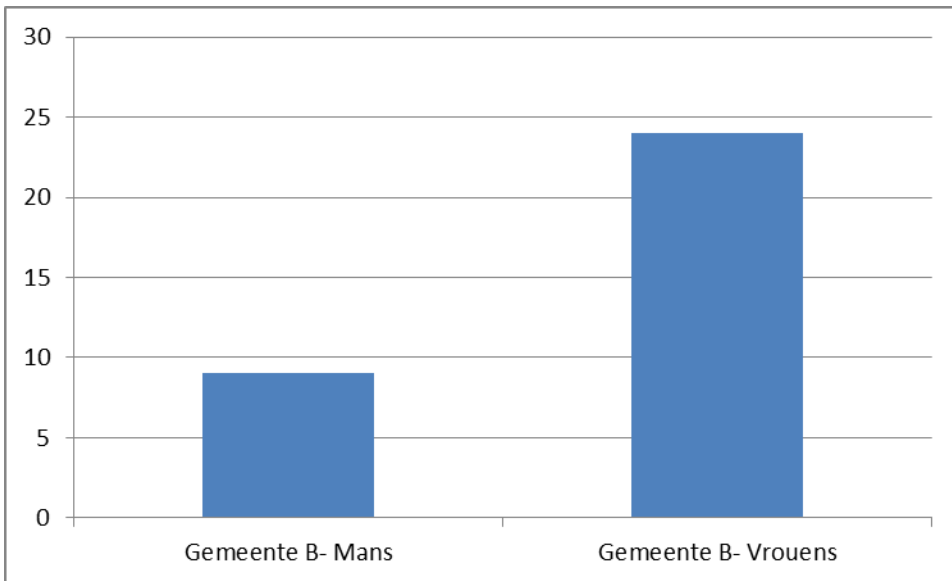
Juis as *kerk van die armes* is 26 lidmate daarvan oortuig dat die VGK 'n groter bewusmakingsrol deur haar prediking het ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede. Vier lidmate in hierdie gemeente is nie seker daarvoor nie en vier lidmate het nee op hierdie vraag geantwoord. Die rede vir die negatiewe antwoord kom basies daarop neer dat sigbaarheid met ander gemeentes ontbreek, volgens hierdie vier lidmate. Uit die 34 lidmate in gemeente A stem 30 lidmate saam met die stelling dat, indien daar meer oor armoede gepreek word, mense se gesindheid ten opsigte daarvan sal verander, terwyl vier lidmate onseker is. Laastens is 31 lidmate oortuig daarvan dat daar meer oor mense se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word en drie lidmate sê nee.

5.2.1 Demografiese inligting van Gemeente B: (33 Vraelyste voltooi)

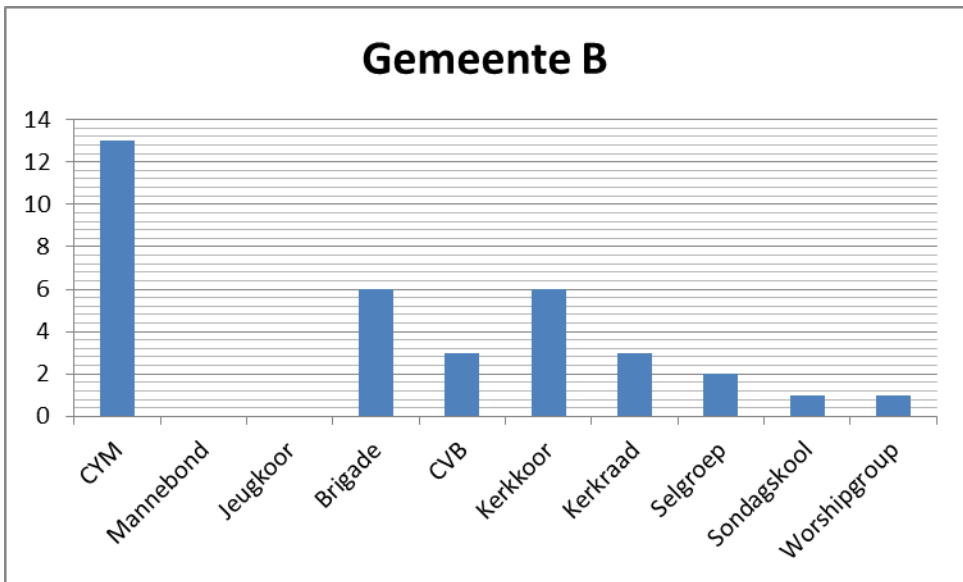
Ouderdom: 18-29 = **16**; 30-39 = **2**; 40-49 = **4**; 50-59 = **7**; 60-69 = **3**; 70-79 = **1**;
80-89 = **0**

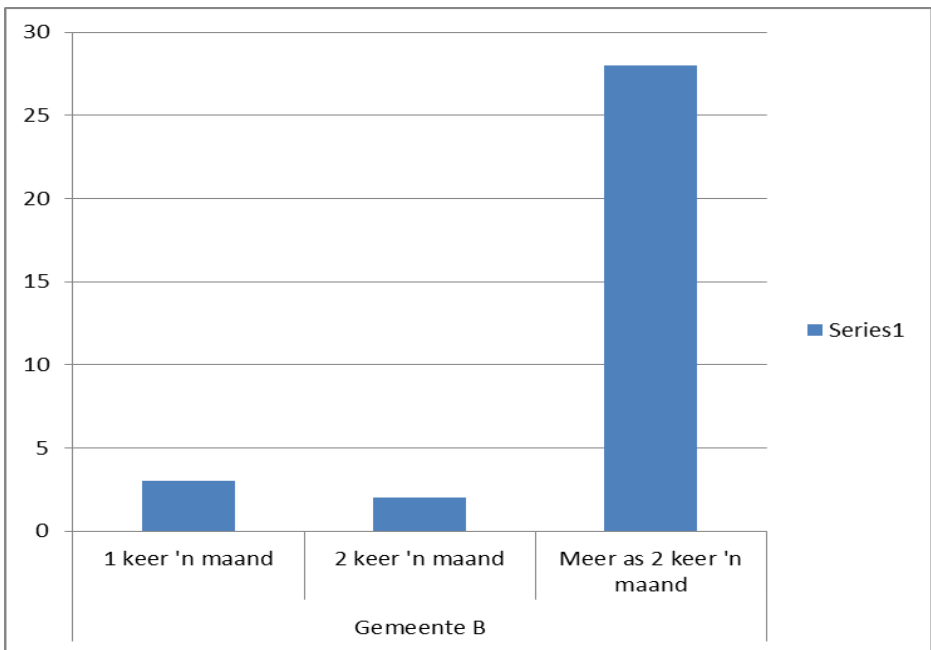
Geslag: Manlik = 9 en Vroulik = 24

Bediening of Organisasie: CYM = 13, Mannebond = 0, Jeugkoor = 0, Brigade = 6, CVB = 3, Kerkkoor = 6 en Kerkraad = 3, *Ander Organisasies nie op Vraelys:* Selgroep = 2 en Praise and Worshipgroep = 1 en Sondagskool = 1

Sondag Kerkbywoning: 1 Keer 'n maand = 3; 2 keer 'n maand = 2 en Meer as 2 keer 'n maand = 28

5.2.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel

In gemeente B is dit duidelik dat 16 van die lidmate in die ouderdomsgroep 18-29 val en die ander redelik eweredig versprei is wat kerkbywoning betref. In hierdie

gemeente behoort die lidmate wat die lyste voltooi het ook aan een of selfs meer organisasies van die gemeente. Die vroulike geslag is weer heelwat meer as die manlike geslag in hul verteenwoordiging, terwyl 28 lidmate van die 33 lidmate meer as twee keer 'n maand eredienste bywoon.

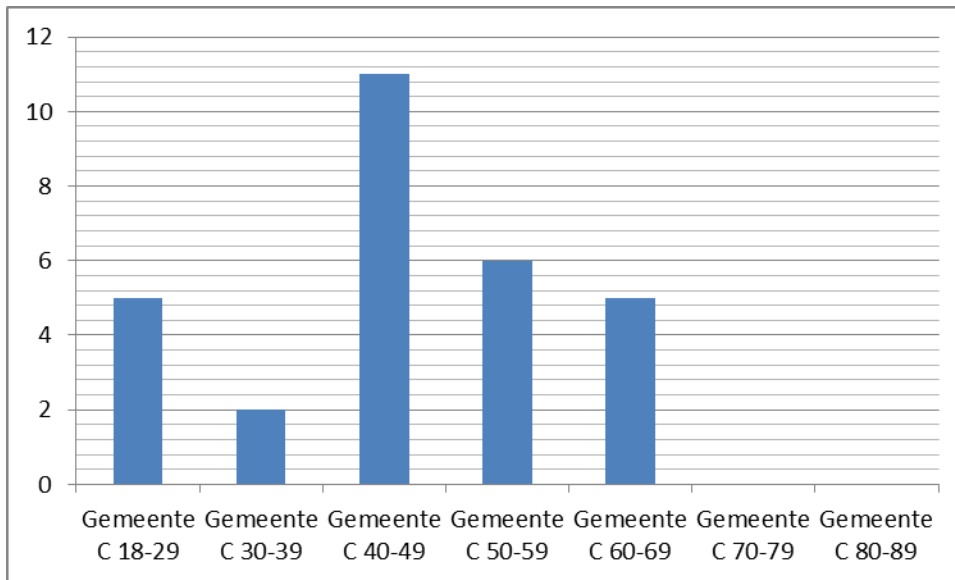
5.2.1.2 Ontleding van inligting versamel oor vrae 1-8 op vraelys

In gemeente B is 25 lidmate uit die 33 lidmate daarvan oortuig dat prediking verandering kan uitoefen met betrekking tot samelewing strukture, terwyl slegs agt lidmate onseker is oor hierdie vraag. Volgens die vraelyste van gemeente B, is 20 lidmate seker dat daar gereeld oor die kerk se bydrae tot armoede-verligting in hierdie gemeente gepreek word en 13 lidmate sê daar word somtyds daarvoor gepreek word. Die ingesteldheid van mense ten opsigte van armoede kan verander word deur prediking volgens 31 lidmate van gemeente B en twee lidmate is onseker oor hierdie vraag.

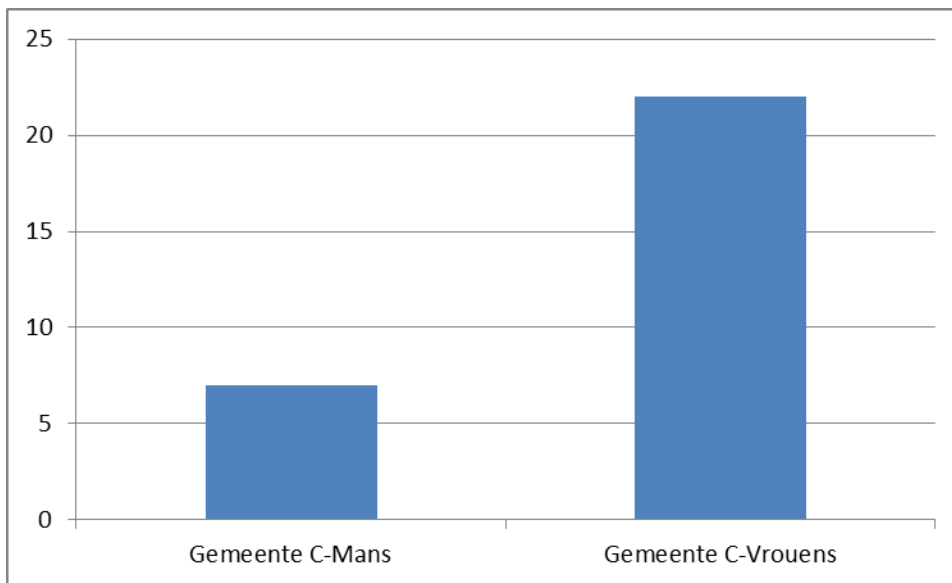
In gemeente B glo 27 lidmate dat die VGK as kerk van die armes deur haar prediking 'n groter bewusmakingsrol het ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede, terwyl twee lidmate nee sê op hierdie vraag en vier onseker is daarvoor. Daar is 28 lidmate wat daarvan oortuig is dat, indien daar meer oor armoede en mense se bydrae gepreek word, mense se gesindheid t.o.v armoede sal verander. Drie lidmate sê egter nee, en 'n verdere twee lidmate is nie so seker daarvoor nie. Laastens is 32 lidmate oortuig daarvan dat daar meer oor mense se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word en een lidmaat sê dat dit nie nodig is nie.

5.3.1 Demografiese inligting van Gemeente C: (29 Vraelyste voltooi)

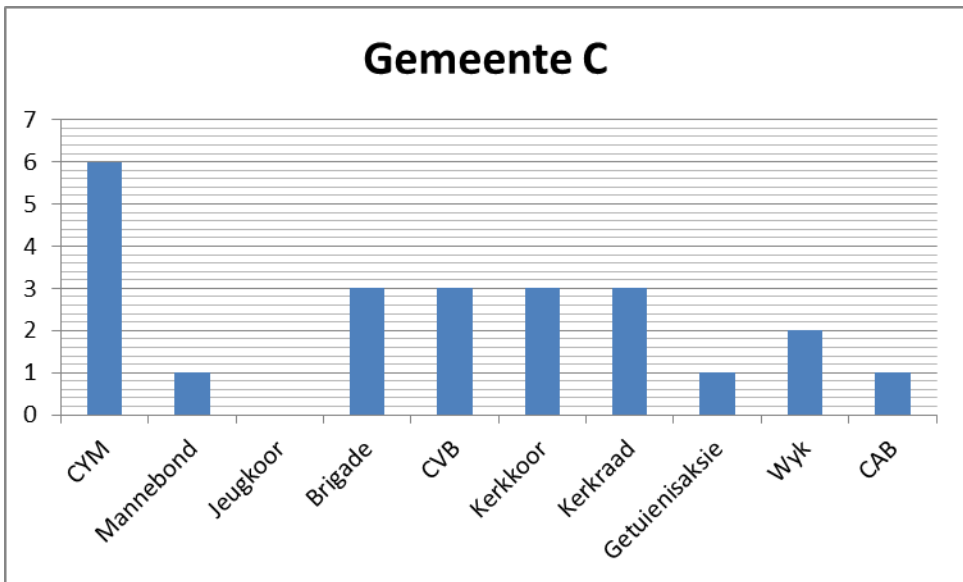
Ouderdom: 18-29 = **5**; 30-39 = **2**; 40-49 = **11**; 50-59 = **6**; 60-69 = **5**; 70-79 = **0**;
80-89 = **0**

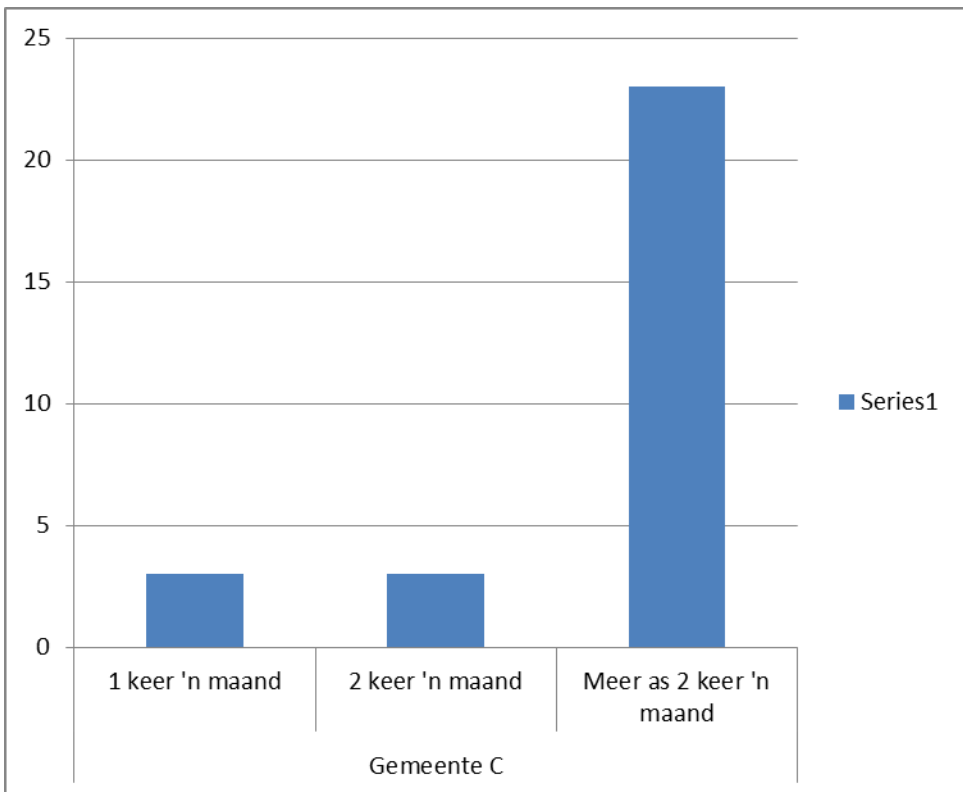
Geslag: Manlik = 7 en Vroulik = 22

Bediening of Organisie: CYM = 6, Mannebond = 1, Jeugkoor = 0, Brigade = 3, CVB = 3, Kerkkoor = 3 en Kerkraad = 3, *Ander Organisasies nie op Vraelys:* Getuienisaksie = 3 en CAB = 1

Sondag Kerkbywoning: 1 Keer 'n maand = 3; 2 keer 'n maand = 3 en Meer as 2 keer 'n maand = 23

5.3.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel

In gemeente C val 11 lidmate binne die ouderdomsgroep 40-49, terwyl die ander redelik gelykop wissel tussen ander groepe. Die bejaardes van die gemeente word hier glad nie verteenwoordig nie. In hierdie gemeente behoort almal nie aan een

of ander organisasie van die gemeente nie, slegs 23 lidmate behoort wel aan 'n organisasie en die ander ses lidmate nie. Die vroulik geslag oortref weer die manlike geslag in verteenwoordiging, met 22 lidmate wat vroulik is en slegs sewe wat manlik is. Uit die 29 lidmate gaan 23 lidmate meer as twee keer 'n maand gereeld kerk toe, terwyl drie lidmate een maal in 'n maand en drie lidmate twee maal in 'n maand eredienste bywoon.

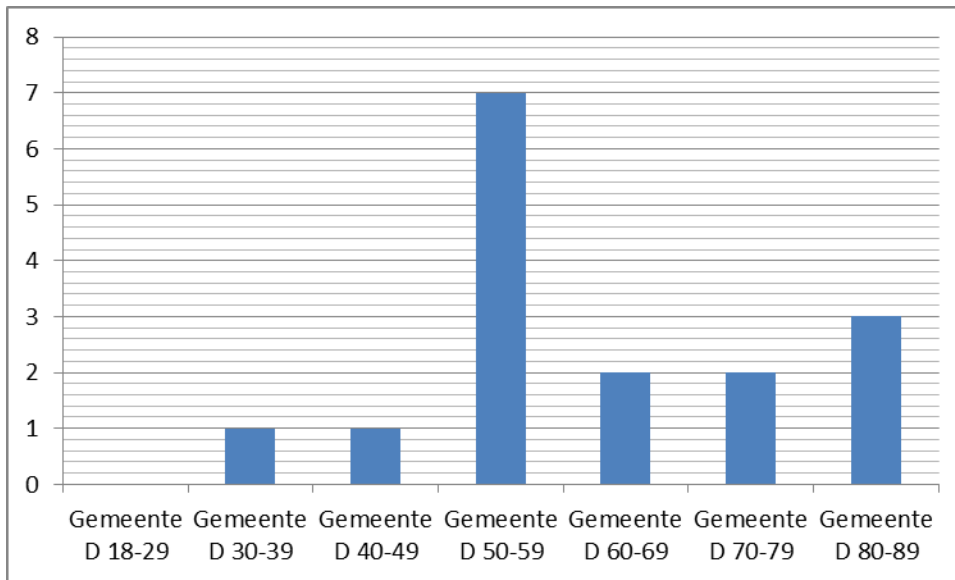
5.3.1.2 Ontleding van inligting versamel oor vrae 1-8 op vraelys

Uit 29 lidmate in gemeente C is 25 lidmate daarvan oortuig dat prediking verandering kan uitoefen oor samelewing-strukture, terwyl vier lidmate daaroor onseker is. In die gemeente is 16 lidmate oortuig dat daar gereeld oor die kerk se bydrae tot armoede-verligting in hierdie gemeente gepreek word, terwyl 13 sê dat daar net somtyds daaroor gepreek word. Volgens 27 lidmate kan die ingestelheid van mense ten opsigte van armoede verander word deur die prediking, en twee is onseker oor hierdie vraag.

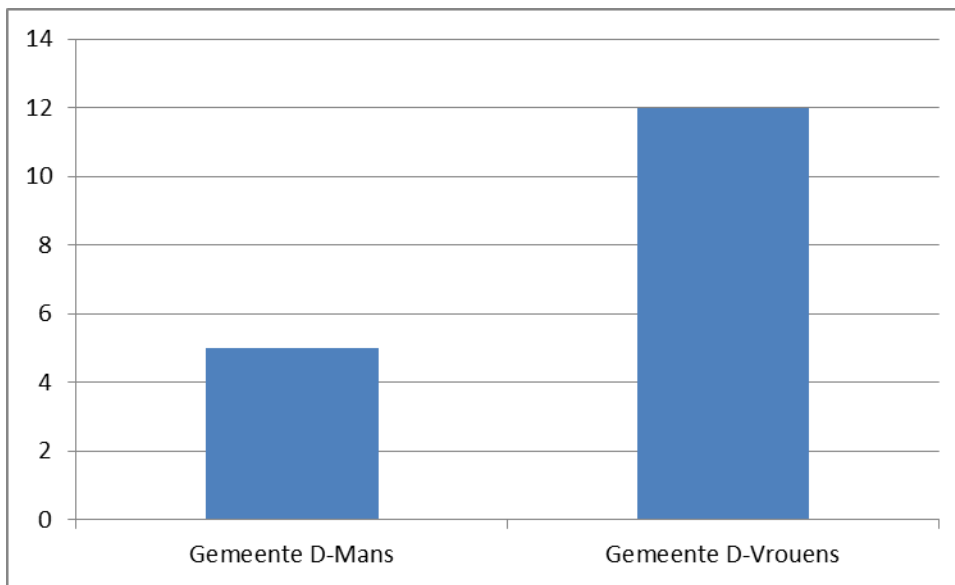
27 lidmate is daarvan oortuig dat die VGK as kerk van die armes 'n groter bewusmakingsrol deur haar prediking het ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede. Een lidmaat in hierdie gemeente is nie seker daaroor nie en een lidmaat sê nee op hierdie vraag. Uit die 29 lidmate in gemeente C stem al 29 lidmate saam met die stelling dat, indien daar meer oor armoede gepreek word, mense se gesindheid ten opsigte daarvan sal verander. Laastens is al 29 lidmate oortuig daarvan dat daar meer oor mense se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word.

5.4.1 Demografiese inligting van Gemeente D: (17 Vraelyste voltooi)

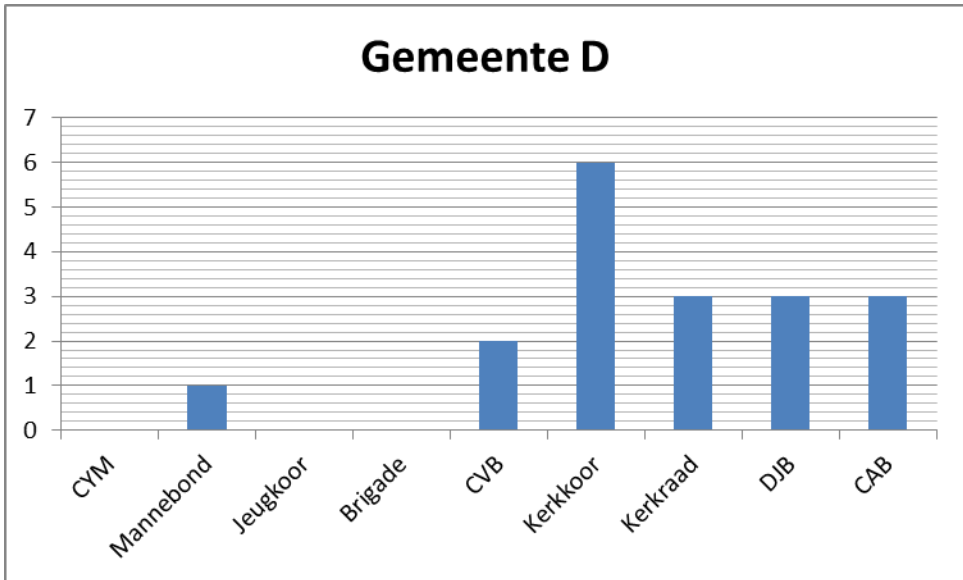
Ouderdom: 18-29 = 0; 30-39 = 1; 40-49 = 2; 50-59 = 7; 60-69 = 2; 70-79 = 2; 80-89 = 3

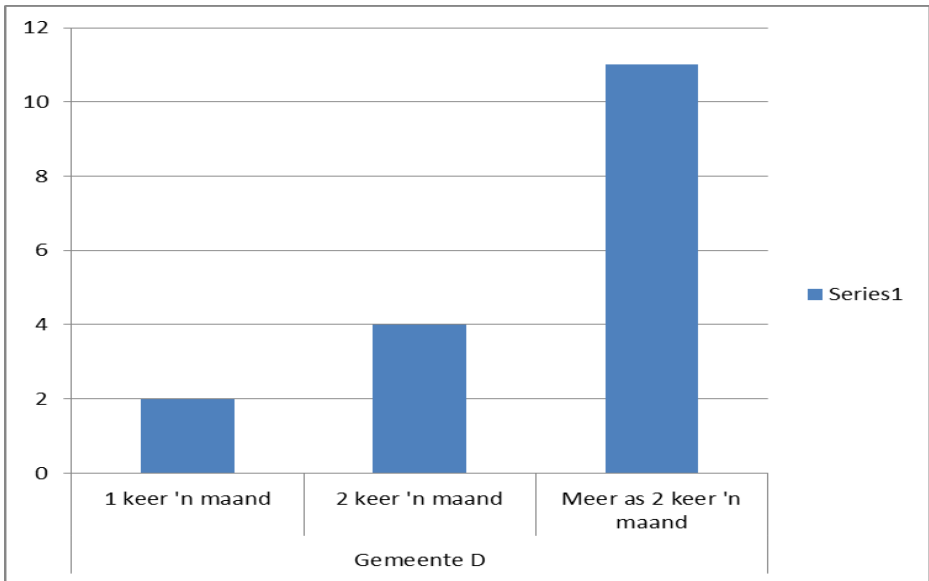
Geslag: Manlik = 5 en Vroulik = 12

Bediening of Organisie: CYM = 0, Mannebond = 1, Jeugkoor = 0, Brigade = 0, CVB = 2, Kerkkoor = 6 en Kerkraad = 3, *Ander Organisasies nie op Vraelys:* DJB = 3 en CAB = 3

Sondag Kerkbywoning: 1 Keer 'n maand = 2; 2 keer 'n maand = 4 en Meer as 2 keer 'n maand = 11

5.4.1.1 Ontleding van inligting uit demografiese data versamel

In gemeente D is dit duidelik dat sewe van die lidmate in die ouderdomsgroep 50-69 val en die ander is redelik eweredig versprei wat kerkbywoning betref. In hierdie gemeente behoort die lidmate wat die lysste voltooi het ook aan een of selfs meer organisasies van die gemeente. Die vroulike geslag is weer heelwat meer as

die manlike geslag in hul verteenwoordiging, met 12 lidmate teenoor vyf lidmate, terwyl 11 van die 17 lidmate meer as twee maal in 'n maand eredienste bywoon, vier lidmate twee maal in 'n maand en twee lidmate een maal in 'n maand.

5.4.1.2 Ontleding van inligting versamel oor vrae 1-8 op vraelys

In gemeente D is 16 lidmate uit die 17 daarvan oortuig dat prediking verandering kan uitoefen oor samelewing-strukture, terwyl slegs een lidmaat onseker is oor hierdie vraag. Volgens die vraelyste van gemeente D, is sewe lidmate seker dat daar gereeld oor die kerk se bydrae tot armoede-verligting in hierdie gemeente gepreek word; agt lidmate sê daar word somtyds daarvoor gepreek en twee lidmate is onder die indruk dat daar glad nie daarvoor gepreek word nie. Die ingesteldheid van mense ten opsigte van armoede kan verander word deur prediking volgens 16 lidmate van gemeente D en een lidmaat is onseker oor hierdie vraag.

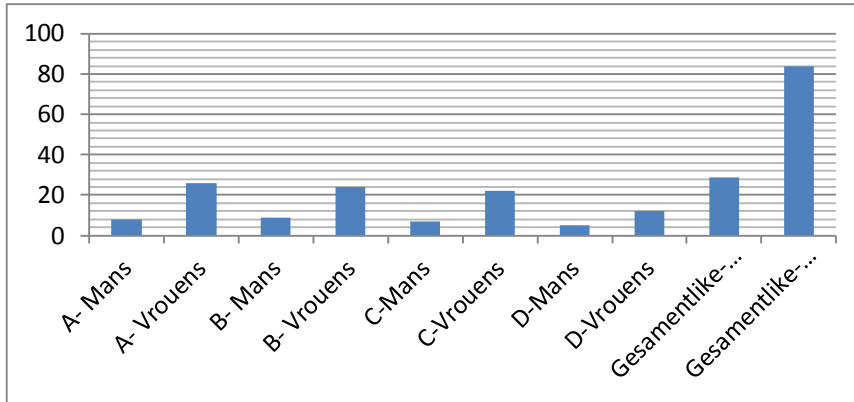
In gemeente D voel al 17 lidmate dat die VGK as kerk van die armes deur haar prediking 'n groter bewusmakingsrol het om te vervul ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede. Al 17 lidmate is oortuig daarvan dat, indien daar meer oor armoede en mense se bydrae gepreek word, mense se gesindheid t.o.v armoede sal verander. Laastens is al 17 lidmate oortuig daarvan dat daar meer oor mense se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word.

5.5 Inligting uit demografiese data versamel van al 4 gemeentes gesamentlik

Ouderdom

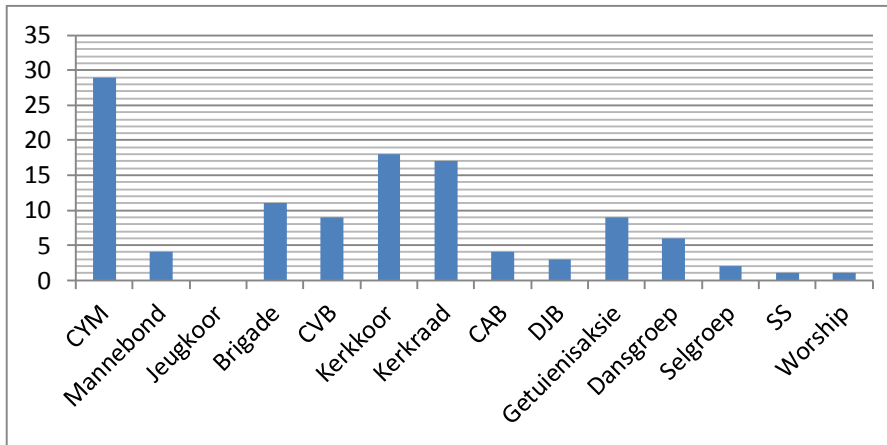
Wat die ouderdoms-verdeling betref, is dit interessant om te sien dat die groter meerderheid binne die ouderdomsgroepe van 18-29 en 50-59 val. In albei gevalle was dit 30 mense wat die lyste voltooi het. Die ouderdomsgroep met die derde hoogste getal is die van 40-49 jaar en die minste is 30-39; 70-79 en 80-89. Dit is dus duidelik dat daar nie net jongmense of bejaardes hierdie kerke se eredienste bywoon nie, maar dat daar 'n gelyke verteenwoordiging van jeug, asook mense tussen jeug en bejaard was.

Geslag

Wat die geslag betref, is dit insiggewend om te sien dat die vroue die oorgrote meerderheid is, met 84 teenoor die mans wat slegs 29 is. Tog is hierdie statistieke net ten opsigte van die mense wat die lysste voltooi het, en kan dit nie beskou word as 'n korrekte weergawe van die hele gemeente nie.

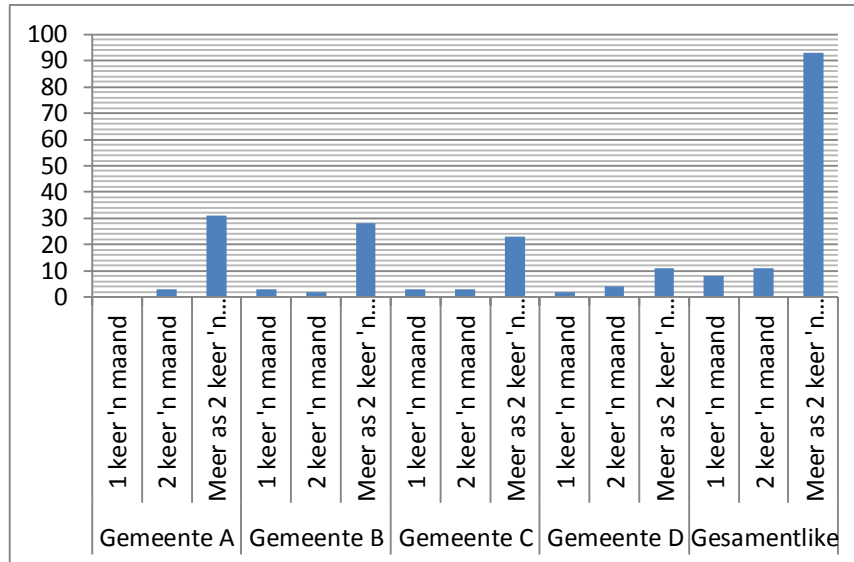
Organisasies

Van die vier gemeentes wat die lysste voltooi het, behoort die groot meerderheid aan een of ander organisasie van die gemeente. Uit al vier die gemeentes wat die lysste voltooi het is die grootste verteenwoordiging dié van die CYM, met 29 lidmate. Die kerkkore verteenwoordig 18 lidmate van diegene wat die lysste voltooi het, en die kerkraad 17 lidmate. Die brigade se verteenwoordiging is 11

lidmate en die CVB is nege lidmate; die CAB is vier lidmate; getuienisaksie is nege lidmate en al die ander organisasies is 10 lidmate in hulle verteenwoordiging.

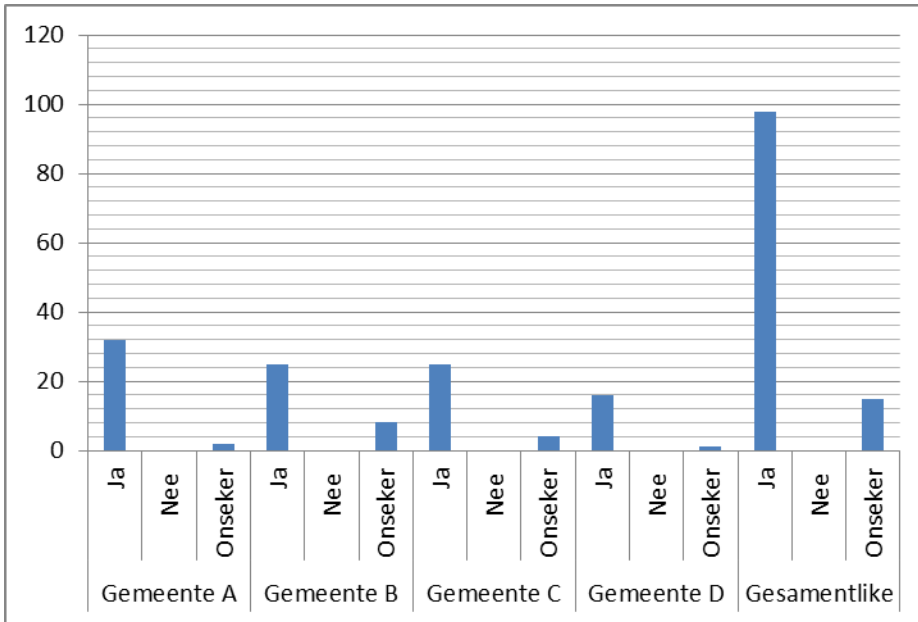
Kerkbywoning

Die kerkbywoning in al vier gemeentes dui daarop dat 93 lidmate van diegene wat die lysste voltooi het meer as twee maal in 'n maand kerk toe gaan. Net 11 lidmate gaan twee maal in 'n maand en agt lidmate gaan een maal in 'n maand kerk toe. Die afleiding wat hier gemaak kan word, is dat die oorgrote meerderheid van diegene wat die vraelyste voltooi het, gereeld Sondag die eredienste bywoon.

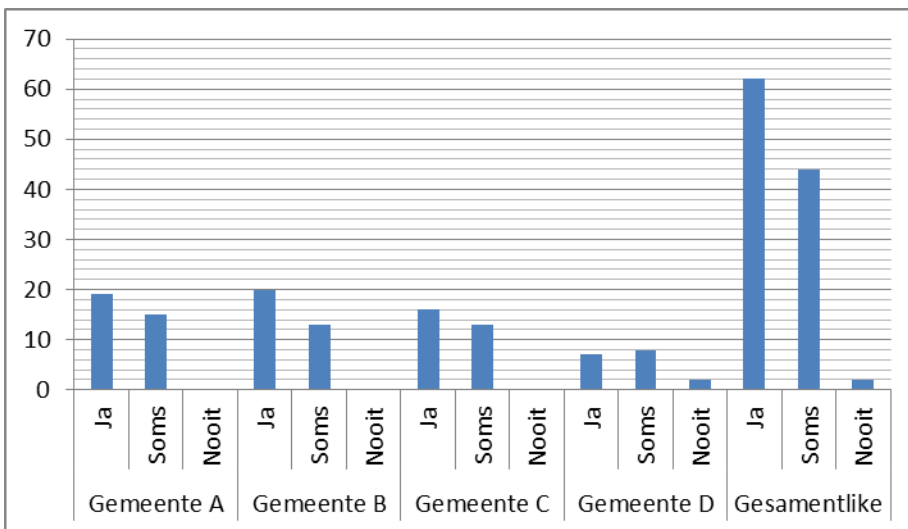
5.6 Grafiese Uitbeelding van antwoorde op vrae 1 tot 7 in die vraelys

1. Ek is oortuig dat prediking verandering kan uitoefen oor samelewingstrukture?

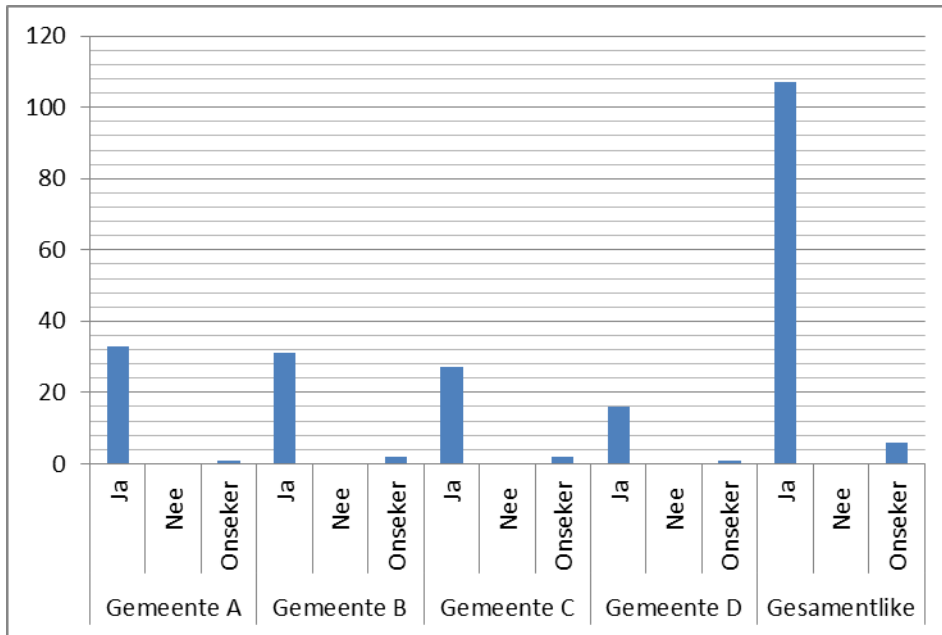
Uit die inligting hierbo is dit duidelik dat in al vier die gemeentes, lidmate oortuig is daarvan dat prediking verandering ten opsigte van samelewing-strukture kan uitoefen.

2. Kies asb een: Daar word oor die kerk se bydrae tot armoede verligting in hierdie gemeente gepreek?

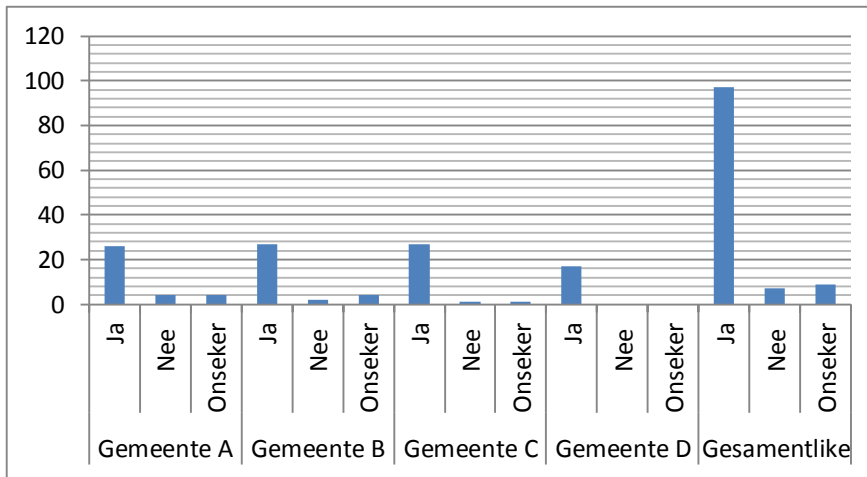
Dit is baie duidelik dat daar in Gemeente A, Gemeente B en Gemeente C gereeld oor die kerk se bydrae oor armoede-verligting gepreek word. In Gemeente D word daar egter net somtyds daarvoor gepreek.

3. Glo u dat prediking mense se ingesteldheid ten opsigte van armoede kan verander?

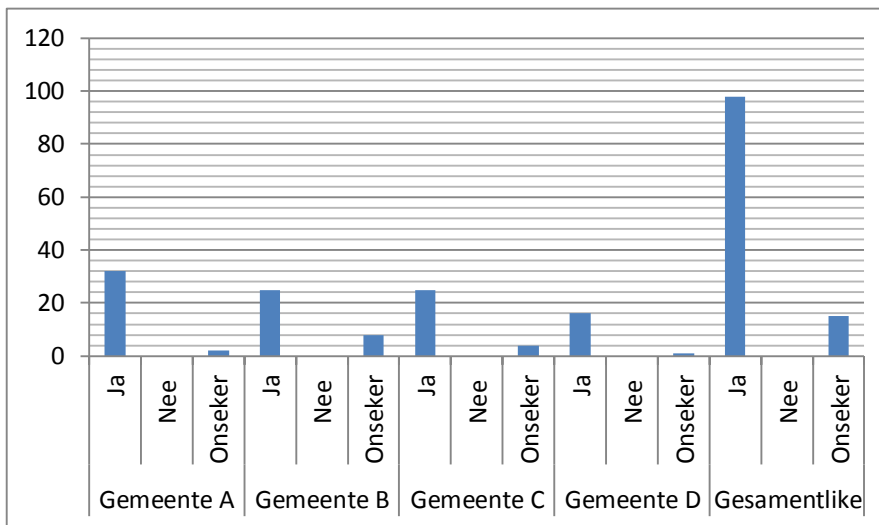
In al vier gemeentes is die oorgrote meerderheid lidmate dit eens dat prediking mense se ingesteldheid ten opsigte van armoede kan verander, terwyl slegs ses van die 113 onseker is.

4. Dink u dat die VGK as kerk van die armes vir uself ‘n groter bewusmakings-rol deur haar prediking het ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede?

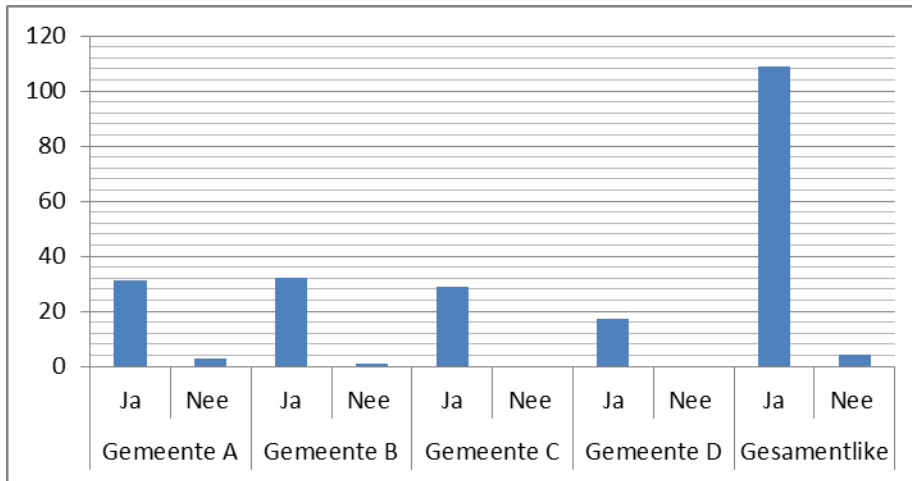
Uit die grafiese inligting is dit baie duidelik dat lidmate persoonlik oortuig is daarvan dat die VGK ‘n groter bewusmakingsrol het deur haar prediking ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede.

5. Stem u saam met die volgende stelling?: Indien daar meer oor armoede en mense se bydrae gepreek word, sal mense se gesindheid tov armoede verander. (Let wel: hierdie vraag is nommer 6 op die vraelys)

In al vier die gemeentes stem die oorgrote meerderheid saam met die stelling.

6. In jou opinie glo jy dat daar meer oor lidmate se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word. (Let wel: hierdie vraag is nommer 7 op die vraelys)

Die oorgrote meerderheid van lidmate glo dat daar meer oor lidmate se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word.

5.7 Afleidings uit die data verskaf deur vraelyste

Volgens die inligting verskaf aan die navorser is lidmate van al vier hierdie gemeentes binne die VGK Ring van Stellenbosch oortuig daarvan dat samelewing-strukture deur prediking *nie net aangespreek kan word nie, maar inderdaad ook verander kan word*. Indien ons egter die huidige samelewing-strukture in oënskou neem, kan mens nie anders as om te wonder of die stem van die kerk nie in hierdie verband stil geword het nie. Die groot hoeveelheid korrupsie, die vergroting van armoede en die onregverdige verspreiding van weelde in Suid-Afrika is besig om drasties toe te neem, aldus De Cruchy (2003a:82). Volgens die Suid-Afrikaanse Menslike Ontwikkelings Verslag (2003:5), val 48,5% van die Suid-Afrikaanse bevolking (21.9 miljoen mense) onder die armoede lyn. Verder val 15 miljoen mense buite die sosiale sekuriteits-ondersteuning sisteem.

Volgens lidmate moet die kerk die samelewing-strukture aanspreek deur haar prediking. Die kerk preek wel oor armoede in die verskeie gemeentes, soos

aangetoon in vraag twee van die vraelys. Die vraag is egter, eerstens, of al die *oorsake* aangespreek word en tweedens, of ons werklik preek as ‘n *kerk van die armes*? In die preke verskaf uit die vier gemeentes is dit duidelik dat armoede beskou word as iets wat hoofsaaklik daarbuite is. Hierdie toedrag van sake roep dus die VGK op om nie net oor armoede te preek asof dit ‘n saak is wat buite die gemeente is nie, maar om te begryp dat die mense wat vasgevang is in situasies van armoede ook lidmate van gemeentes is. Verder moet lidmate wat in leierskaps-posisies is en wat deel vorm van hierdie samelewing-strukture, aangespreek word deur die prediking. Baie lidmate behoort inderdaad aan verskillende politieke organisasies en ook aan verskillende nie-regerings organisasies en hierdie lidmate moet opgeroep word tot verantwoording. Die Prediking in hierdie verband moet immers nie net handel oor die *skep van (nuwe) waardes*, oftewel verandering van oortuigings nie; dit moet ook nie net handel oor die *oproep tot barmhartigheids-projekte* nie; dit moet ook *strukture* wat fundamenteel is tot die probleem, op ‘n direkte wyse aanspreek.

Die kerk het ‘n unieke roeping wat verskil van dié van politieke organisasies en nie-regerings organisasies. Die kerk is ‘n geloofsgemeenskap wat haar geloof vind in God, ‘n God wat haar uitstuur die wêreld in om in gemeenskap te wees met die mense van die wêreld. Die kerk *moet* dus betrokke raak in armoede-bestryding, en lidmate *moet* opgeroep word om betrokke te raak, maar nie só asof dit net mense daarbuite is wat in hierdie omstandighede vasgevang is nie. Die boodskap van hoop, die goeie nuus van die evangelie, moet verkondig word aan lidmate wat in armoede vasgevang is, wat Sondag na Sondag onder die geklank van die Woord sit.

Die verandering in mense om hulle omstandighede te verbeter kán volgens hierdie vraelyste plaasvind, maar hoekom gebeur dit dan nie? Dit is tog interessant dat daar wel gereeld oor armoede gepreek word in hierdie gemeentes en dit moet tog ‘n aanduiding wees dat mense gereeld hoor wat hulle te doen staan. Die probleem is egter, na my mening, tweeledig. Eerstens: daar word volgens die vier preke wat ontleed is, so baie moralistiese klem gelê op die werk wat mense moet en kan

verrig, dat die fokus wegskuif van God, wat hulle bemagtig, verander en uitstuur. Teologies gesproke, *ontmagtig die preke in werklikheid die gemeente*.

Tweedens: die probleem is juis die feit dat mense uitgestuur word na buite en nie hanteer word asof daar werklik armoede teenwoordig is in die plaaslike gemeente self nie. Daar sit werklik mense Sondag na Sondag in gemeentes wat moet hoor dat God hulle kan verander sodat hulle hul eie omstandighede kan verander. Mense het 'n behoefte aan hoop; maar dan hoop wat in die Woord gesetel is.

Met ander woorde, mense wat in armoede vasgevang is se gesindheid ten opsigte van hulle omstandighede kan alreeds op 'n eerste vlak aangespreek word. Volgens die inligting verskaf deur die vraelyste in vraag vier, is daar inderdaad 'n behoefte aan groter bewusmaking sodat mense se gesindhede ten opsigte van hulle omstandighede kan verander. Dit sluit daarby aan dat ons onself krities moet toets oor ons betrokkenheid in ons gebroke samelewing aan die hand van die vierledige droom van die belydenis van Belhar (vgl. Smit 1984:68).

Ek herhaal: daar word wél oor armoede gepreek, maar volgens die inligting verskaf, en na my mening, nie genoeg nie, en veral ook nie *fundamenteel* genoeg in terme van grondige gesindheidsverandering en strukturele kritiek nie. Daar bestaan inderdaad 'n behoefte by lidmate aan sodanige prediking oor hierdie onderwerp. Die profetiese stem van die kerk word in hierdie verband verlang deur haar lidmate. Dié lidmate wat die belydenis van Belhar uitspreek, moet opgeroep word deur profetiese prediking om iets te doen aan die werklikheid van armoede, nie as iets net daar buite nie, maar as 'n wesenlike probleem onder haar lidmate. Die VG Kerk, deur haar prediking, kan en moet die strukture aanspreek, moet die mense agter hierdie strukture aanspreek, vermaan en oproep tot geregtigheid. Die kerk het die boodskap van hoop ontvang om mense te bemagtig om verander te word en hulle omstandighede te verander. Uit die vraelyste en die antwoorde is dit duidelik dat dit nie gedoen word nie, of net gedeeltelik gedoen word.

Die stem vir die hopeloses het gedeeltelik stil geword; die goeie nuus word net gedeeltelik of glad nie verkondig nie. Die profetiese stem van die VGK is nie meer pro-aktief nie, en dit is asof die kerk eers reageer wanneer dinge alreeds gebeur het – te laat.

Hoofstuk 6

Sintese van perspektiewe en aanbevelings

Uit die *ontleding van die preke* het dit duidelik geword dat daar wel oor armoede gepreek word, maar só asof armoede ‘n verskynsel buite die kerk is waaraan die kerk (lidmate) iets moet gaan doen. Predikers moedig hulle gemeente aan om die situasie te gaan red omdat hulle, as Christene, volgens die predikers, by magte is om dit te kán doen. Verder word die lidmate in die gemeentes tot aksie opgeroep deur middel van verskillende *retoriese hefboome*, byvoorbeeld deur hulle skuldig te laat voel en hulle vlak van geestelikheid te vergelyk met dié van karakters in die Bybel. In sommige gevalle word die Bybelse teks verdraai om aan te pas by wat die prediker werklik wil verkondig en laastens, is die prediker nie altyd die draer van die goeie nuus nie, maar eerder die verdagmaker van mense se leefwyses.

Ek herhaal: hiermee wil die navorser nie te kenne gee dat alle prediking, altyd, só in die VGK daar uitsien nie. Maar wel dat dit kenmerkend van ‘n sekere homiletiese *tendens* in die kerk mag wees. Prediking verteenwoordig ‘n soort barometer vir die welsyn van die kerk, of gebrek daaraan. In die prediking word die hartklop van die kerk (*cor ecclesiae*) duidelik. ‘n Mens sou inderdaad kon sê: só prediking, só kerk; só kerk, só prediking (Cilliers 2004: 19). In die prediking word ‘n hele aantal kern-aangeleenthede duidelik, word dit gekonsentreer, byvoorbeeld: die prediker se spiritualiteit, kennis van dogmatiek, insig in die kerkgeskiedenis, hermeneutiese vaardighede, pastorale sensitiwiteit, etiese bewussyn – en nog veel meer. Uit die prediking kan ons dus veel aangaande ‘n kerk, maar ook in verband met die prediker self, leer.

Uit die *data wat versamel was*, het dit duidelik geword dat daar wel ‘n behoefte onder lidmate bestaan om meer prediking oor armoede te hoor en dat prediking volgens hulle ‘n rol kán speel in die verandering van mense en hul omstandighede. Dit is volgens die statistieke duidelik dat daar nie twyfel by lidmate bestaan dat daar meer oor lidmate se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word nie. Dit

eggo wat iemand soos TG Long in sy klassieke werk, *The Witness of Preaching*, oor prediking sê wat nie net in die innerlike wêreld van geloofservarings bly vassteek nie, maar ook die sosio-politieke ruimtes van menswees opsoek: “It is absolutely crucial that preachers understand that we are standing before scripture on behalf of the people in the full realities of their lives – personal and political.” (1989: 196)

Die vraag is dan: wat sou die kenmerke wees van sodanige preke wat op ‘n eties en teologies verantwoorde wyse oor armoede handel? Om hierdie vraag te beantwoord sal daar vervolgens gekyk word na die rol van die *prediker* in die gemeente, die rol van die *Bybelse teks* en die *gemeente* se rol in die prediking – na analogie van sommige van die basiese vrae wat ook in die Heidelberg Metode van preekanalise, soos benut in hierdie navorsing, aan die orde van die dag was.

6.1 Die rol van die prediker: Roeping

Voordat daar gepraat kan word oor die prediker as sodanig, moet daar eers gekyk word na die roeping van die prediker, en die verstaan van roeping. Dalk, as predikers hul roeping beter verstaan, sal hulle hul rol as predikers of pastors ook beter verstaan. Dit is egter opvallend dat daar nie veel resente bronne is wat roeping as ‘n eksplisiete, homiletiese kategorie hanteer nie.

Alle gelowiges het ‘n roeping (*vocatio*), maar dit is tog ook so dat predikers se roeping tot die bediening uniek van aard is. Volgens Nederhooft (1985:33) is lidmate dikwels besorg oor hul predikante omdat hulle besef dat hulle as lidmate in ‘n sekere sin afhanklik is van hierdie individue, wat op hulle beurt weer afhanklik is van hulle gemeentes. Daar is egter soms ‘n teenstrydigheid tussen gemeentes en hul predikante se verstaan van wat roeping dan nou sou beteken. Hierdie onsekerheid oor wat hul roeping werklik is, bestaan ook onder predikante self. Sommige weier om te aanvaar dat hulle ‘n unieke roeping het en wy hulself aan die beroep toe asof dit maar net nog ‘n professionele beroep is. Ander misbruik soms die gedagte van hulle roeping as ‘n soort alibi teen enige vorm van kritiek teenoor hulle.

Predikante moet groter duidelikheid vir hulself kry oor wat hul verstaan van hul roeping inhou. Hulle moet nadink oor wat hul roeping is, en inderdaad ook seker maak dat hulle wel 'n spesifieke roeping tot die bediening hét. En van verdere belang: hulle moet seker maak dat God hulle geroep het om verkondigers van die Woord te wees, en of prediking inderdaad hulle gawe is.

Roeping en beroep lê in die lewe van 'n predikant naby aan mekaar. Binne die Reformatoriese tradisie is elke beroep gelyktydig ook roeping. Ons moet egter die geroepenheid van die beroep onderskei en uitlig. Volgens Smit (2001:14), onderskei Luther tussen innerlike roeping, wat 'n spirituele roeping (*vocatio spiritualis*) is, en 'n uiterlike roeping (*vocatio externa*). Alhoewel daar twee verskillende roepings bestaan, kom dit as een, naamlik 'n *generalis vocatio*, omdat dit die persoon self is wat deur God geroep word deur hierdie dubbele roeping. Dit beteken die onmiddelijke, spirituele roeping (*immediate vocatio*) om te glo en om gedoop te wees, en die bemiddelende aardse roeping (*mediate vocatio*) om God en jou medemens te dien in jou alledaagse lewe. Om 'n predikant te wees beteken in hierdie sin gewoon om hierdie bemiddelende, dienende rol op alle vlakke van my lewe te volbring.

Dit vra egter ook 'n voortdurende en gesonde herevaluering van die predikant se roeping. Hier speel die *verhouding* met die Een wat roep 'n kritiese rol. Volgens Nel (2001:101) vind die roeping in ons lewens plaas wanneer ons glo en beleef dat God 'n Persoon is, dat God leef, dat ons verhouding met God in Christus deur die Gees herstel is, en dat ons in 'n intieme verhouding met God leef. Ons verhouding met God, en nie met iets soos godsdiens of 'n beroep nie, dui op ons werklike *roeping*.

Volgens Nederhood (1985:34), is daar wel sekere valse vorme en valse bevestigings van roeping. Een van hierdie valse vorme en bevestigings is die feit dat die bediening feitlik die enigste aktiwiteit is waar mense toegelaat word om vir lang periodes ononderbroke te praat met 'n gehoor wat verplig voel om te luister en aandag te gee aan wat hierdie persoon sê. Wat daar dus ook al oor prediking en

die effektiwiteit daarvan ten opsigte van die gemeente gesê kan word, is dit wel ook so dat, vir mense wat lief is vir praat, die prediking 'n soort satisfaksie verskaf wat nêrens gedupliseer kan word nie. Hierdie valse vorm van roeping verteenwoordig dus 'n bepaalde aantrekkingskrag tot die preekstoel. Gepaardgaande daarmee is 'n vorm van gehoor-manipulasie, wat nie net deur die sogenaamde televisie-evangeliste gebruik word nie, maar waarvan Gereformeerde predikers soms ook hul eie variante ontwikkel. Dit alles lei volgens Nederhooft (1985:34) tot 'n verpligting om te preek, maar nie noodwendig tot geloofwaardige prediking nie – al staan die meeste predikers ook bekend as *goeie mense*. Goeie mense is egter nie outomaties, of noodwendig, geroepe *predikante* nie.

Maar wat beteken dit dan om geroep te wees? Volgens Lloyd-Jones (1972:102), moet elke Christen kan sê hoekom hulle Christene is, maar dit beteken nie dat elke Christen kan preek nie. Na sy mening word daar in die Nuwe Testament (Handelinge 8: 4 en 5) duidelik onderskeid getref tussen sekere mense wat die boodskap moet bring as verteenwoordigers van die kerk, en gewone lidmate. 'n Prediker is in sy opinie nie iemand wat self besluit om te preek nie. Prediking is nie net iets wat iemand op 'n dag besluit om te doen nie, maar eerder 'n onontkombare roeping.

Daar is volgens Lloyd-Jones (1972:102) sekere toetse om vas te stel of jy geroep is tot die bediening of nie. Dit begin gewoonlik met 'n oortuiging binne in 'n mens se eie gees, 'n soort bewuswording wat jou dryf tot woordverkondiging. Jy dink nie bewustelik daaroor na nie, en sit en oorweeg nie die konsekwensies en gevolge daarvan nie. Dit is iets wat met jou *gebeur*; dit is God wat met jou handel deur sy Gees. Dit is iets waarvan 'n mens bewus word, 'n bediening wat aan jou toevertrou word, wat dan ook dikwels deur iemand anders, of deur bepaalde omstandighede bevestig word. In kort: dit is iets waartoe jy *gedronge* voel, of in die woorde van Lloyd-Jones:

The man who is called by God is a man who realizes what he is called to do, and he so realizes the awfulness of the task that he shrinks from it.

Nothing but this overwhelming sense of being called, and of compulsion, should ever lead anyone to preach.

(Lloyd-Jones 1972:104)

Volgens Lloyd-Jones (1972:104) lei hierdie roeping altyd tot 'n bekommernis oor andere en hulle welstand. Na sy mening sluit roeping altyd die bekommernis oor ander in, 'n belangstelling in hulle toestand en kondisie en om hulle te help om iets daaraan te doen.

Wanneer 'n mens, volgens Nederhood (1985:38), in die Bybel gaan kyk vir inligting en rigting oor die roeping tot die bediening van die Woord, is die inligting nie noodwendig behulpsaam nie. Die mense geroepe in die Bybel kan nie direk vergelyk word met wat vandag bekend staan as 'n predikant nie. Niemand in die Bybel het, volgens Nederhood, vrywillig aangebied om in die bediening te gaan nie. In die Bybel is daar slegs 'n paar, indien enige, godsdienstige ampsdraers wat navore gekom het en God versoek het om hulle te aanvaar vir spesiale diens. Diegene wat in die amptelike diens van die God van Israel gefunksioneer het in die Ou Testament, het in hul bediening gekom deur tradisie en oorerwing, en diegene wat werklik opgetree het as God se gesante het hul spesiale diens verrig omdat God hulle daartoe geroep en verplig het. God het hulle verplig, maar ook bekwaam - mense soos Amos, Samuel, Josua, Jeremia, en vele ander. Volgens Nederhood (1985:38) het diegene wat 'n daadwerklike rol in die kerk in die Nuwe Testament gespeel het, ook hulle roeping op 'n onontkombare manier ontvang – soos byvoorbeeld Paulus op pad na Damaskus (Handelinge 9).

Predikers word geroep tot diens, nie tot heerskappy nie. Dit is belangrik om te besef dat wanneer hierdie geroepene preek, dit in die erediens, binne die netwerk van bedrywighede in die gemeente, geskied. 'n Dialogiese aanpak in die prediking is dus die teenoorgestelde van 'n outoritêre aanpak. Baie predikers voel

verhewe bo gemeentelede, veral as die mense arm en ongeletterd is. Die prediker het gewoonlik 'n opleiding gehad, kry een of ander vergoeding en is deel van 'n groter organisasie, naamlik die kerkgenootskap. Selfs al kom die prediker self uit 'n arm gemeenskap, het die opleiding en die nuwe status as pastor, priester of prediker hom/haar uitgelig bo die vlak van die mense. Dit alles kan bydra om 'n outoritêre houding by predikers te kweek (Pieterse 2001:93).

Dit mag egter nie gebeur nie. Daarom, in 'n gemeente waar prediking wil bydra tot die verligting en bestryding van armoede, is dit belangrik dat predikers sal besef dat hulle geroep is om bemiddelende dienaars te wees, ook en juis vir die arm, eenvoudige mense. Dit is immers die geheim van die kerk en ook van die Christelike geloof: God self kom as *dienaar* om mense in nood te bevry, te genees en 'n nuwe lewe vir hulle moontlik te maak. Die prediker vorm slegs 'n klein en beskeie, maar nie onbelangrike skakel, as bemiddelende dienaar, in hierdie koms van God na mense in nood.

Hierin sit daar 'n spanning: alle predikante preek, en tog is dit nie billik om te aanvaar dat almal *kan* preek nie. Prediking is nie almal se gawe nie. Volgens Nel (2001:99) word roeping tot die *bediening* byna altyd eensydig as roeping tot *prediking* verstaan. Die bediening, in sy geïntegreerde diversiteit, is deel van roeping. Vir God is die opbou van sy duur gekoopte mense in totaliteit belangrik. Hiervan is die prediking deel. Roeping is 'n roeping tot bediening in, aan, en deur die gemeente. Waar elke geroepene in die geheel inpas, hou verband met gawes en opleiding. Nie alle geroepenes is tot prediking geroep, of hoef daartoe geroep te wees nie.

Terwyl dit aan die een kant bemoedigend is dat prediking so 'n prominente plek in roeping en bediening inneem, is dit aan die ander kant een van die redes waarom gemeentes soms blootgestel word aan predikers wat nie geroepe en begaafde

predikers is nie. Die prediking is 'n wesenlike element van die bediening, maar in belang van hierdie bediening moet die bediening as 'n totaliteit benader word. Juis hierdie totale benadering plaas nie alleen prediking in perspektief nie, maar vra ook om die herontdekking en interpretasie van roeping.

In die meeste VGK gemeentes is daar slegs een predikant, en is 'n spesialisasie van bedieninge, soos bo gesuggereer, moeilik. Die VGK moet egter besef dat die tradisionele verpligting van predikante tot alle vorme van bediening, nie noodwendig uitmuntenheid in elke vorm van die bediening impliseer nie. Dit impliseer hoogstens verpligting tot al die vorme van bediening wat deur die situasie vereis word. In die geval waar 'n predikant die enigste prediker is, moet hy/sy preek. Dit beteken nog nie dat sodanige predikers kán preek en dat dit hulle beste bydrae tot die totale bediening is nie.

Die ideaal sou wees dat die VGK tydens die prosesse van toelating tot die bediening moet probeer vasstel wat die gawes van voornemende predikante is, en 'n ruimte skep waarbinne hierdie gawes uitgeleef kan word. Ek is oortuig daarvan dat prediking nie geleer kan word nie, dit is onmoontlik. Predikers is gebore predikers, hulle word nie predikers gemaak nie en so ook pastors. Die kerk sal nooit mense kan leer om predikers te wees nie, tensy hy/sy nie alreeds die gawe besit nie.

Kortom: predikers moet 'n roeping ontvang vir die bediening in totaliteit, en die kerk moet hierdie persone verder help met die ontwikkeling van hul gawes. Dit sluit ook die gawe van prediking in. Dit lei tot die volgende vraag: Hoe lyk, benewens die roeping, die *persoon* van die prediker?

6.2 Die rol van die prediker: Die Persoon

Hier gaan dit om die vraag wie en wat die “*ek*” is wat preek. Volgens Nel (2001:14, 16) word die vraag na wie *ek as prediker* is, nie irrelevant wanneer, en omdat, hierdie *ek* ‘n *Christen* geword het en is nie. Die worsteling om my nuwe “*ek*” te verstaan en uit te leef, is tegelykertyd ‘n voortdurende ontdekking van, en vrede-maak met wie ek is, en dus met my persoonlikheid. Elke prediker moet weet dat prediking nie ‘n ek-lose gebeure is nie. Hoe ons ook al die prediking definieer, iemand, ‘n “*ek*”, preek. Prediking is inderdaad: “truth through personality” (Brooks, soos deur Nel aangehaal; 2001:16). Daar is dus elke Sondag meer as net ‘n preek op die kansel. Niemand is meer sigbaar as die “*ek*” van die prediker nie. Nog voordat die teks vir die prediking aangekondig word, is ‘n mens reeds deel van hierdie ontmoetingsgebeure wat ons die erediens noem. Of, in die woorde van Marianne Gaarden:

It is clear that the listener’s reception of the sermon cannot be separated from the preacher... It is as though the communication that takes place within the sermon represents a kind of contact, even though it is only the preacher who is speaking – at least from a phenomenological point of view. A key element in this contact seems to be the relation to the preacher, regardless of whether the relationship is there in advance, or occurs during the service, or specifically in the sermon. Relating to the preacher is clearly an important part of the listening process.

(2013: 185)

Met ander woorde, my persoon-wees beïnvloed ook my prediking. Wat bedoel ons egter met *persoonlikheid*? Volgens Nel (2001:17, 20) is dit geen eenvoudige saak om te omskryf wat persoonlikheid is nie. Persoonlikheid is na sy mening dít wat ‘n persoon werklik is, ongeag hoe ander hom/haar waarneem en ongeag die

metodes waardeur ons die mens bestudeer. Dit sluit nie verandering van gedrag binne veranderende situasies uit nie. Dit beklemtoon slegs dat elke persoon 'n innerlike struktuur en 'n reeks van kenmerke het, wat herkenbaar en eie aan daardie persoon is. Die begrip "karakter" moet volgens Nel nie met persoonlikheid verwar word nie.

Die prediker staan tussen die wêreld en die Woord, met sy/haar eie persoonlikheid. Hierdie persoonlikheid word gevorm deur die personalisering van 'n mens. Personalisering verwys na die proses waarin die persoonlikheidsstelsel van 'n persoon gevorm word. Alle invloede wat op die mens, op sy/haar oorspronklike stelsel inwerk, word deur die mens geïnterpreteer. Dit gaan dus nie net oor wat met 'n mens gebeur nie, maar ook oor 'n mens se ervaring van, en met, sy/haar wêreld. Hoe die mens hom of haarself met hierdie wêreld, en wat daarin met hom/haar gebeur in verhouding stel, beïnvloed die persoonlikheidsstelsel van die mens (Nel 2001:22).

Die persoon van die prediker is onlosmaaklik verbode aan die feit dat hy/sy 'n gelowige is. Dit handel hier inderdaad om 'n *persoonlike* piëteit, 'n *persoonlike* geloof, hoop en liefde wat ook tot uitdrukking kom in die preke van die prediker. Alhoewel hiermee nie 'n *valse teenstelling* bedoel word nie, moet ons tog sê: om dus afgestudeer te wees is nie genoeg nie; om effektief te preek is nie genoeg nie; om net bepaalde feite oor God te weet is nie genoeg nie - jy as prediker moet God *persoonlik* ken. Mense sal ons boodskap as predikers nie aanvaar indien ons persoonlike bestaan dit weerspreek nie (Markquart 1985:51, 52).

Ons as predikers is, volgens Nel (2001:50, 51), nie onbekend en vreemd as ons op die kansel verskyn nie. Mense lees ons voordat hulle ons hoor. Ons moet dus eg wees as predikers. Om eg te wees is, na Nel se mening, die eenvoudigste ding wat van ons gevra kán word. Om oneg te wees, daarenteen, is gekompliseerd en vra

baie energie om vol te hou, ook en veral gedurende prediking. Dit is in werklikheid onmoontlik om gedurig 'n rol te speel, en op die lang duur 'n masker te bly dra. Wanneer predikers eg is, presenteer hulle hulself duidelik en sigbaar en word so verstaanbaar en toeganklik. Juis hierdie openheid en openlikheid maak hulle as predikers betroubaar.

Volgens Nel (2001:86) beteken openheid 'n bewustelike erkenning en verwerking van my vooroordele, my emosionele betrokkenheid by dit wat waargeneem word, my agterdog, ensovoorts. Osmer (1990:214) noem dit "*principled openness*". Dit beteken 'n erkenning van mense se behoefte aan dialoog met ander, ten einde hulle eie perspektiewe op geloof te verruim of te korrigeer. Verder beteken dit om besorg te wees daarvoor dat aan almal en alles reg sal geskied, dat die integriteit van almal in die gemeente gehandhaaf sal word. *In hierdie sin is openheid, as eienskap van persoonlikheid, onontbeerlik vir die prediking in 'n konteks van armoede.*

Markquart (1985:51,52) praat in hierdie verband van "*passion.*" Hierdie woord kom van die Latynse woord *passio* en die Griekse woord *pascho*, wat lyding beteken, asook 'n intensiteit van liefde wat gebore word uit die deel van gemeenskaplike lyding, empatie en 'n identifisering met diegene wat ly as gevolg van ongeregtigheid, mishandeling en strukturele geweld. Openheid, soos bo omskrywe, lei tot passievolle meelewing, ook met hulle wat in kontekste van armoede leef. *Prediking in hierdie kontekste geskied dan met passievolle openheid, en openlike passie, wat weer saamhang met die persoonlikheid van die prediker.*

Pieterse (2001:93) maak dit prakties deur te sê dat die prediker *solidariteit* moet hê met die gemeentelede in hul konteks van armoede. Dit beteken dat die prediker 'n eksistensiële kennis van die situasie moet verkry. In die gemeenskap moet 'n

mens luister en waarneem. ‘n Pastorale naby wees by die mense is belangrik. Jy moet luister na die mense se verhale en hul siening van die lewe, van God en die kerk, van die regering en van ander mense. Deur met hulle te wees in hul nood, deur hulle kant te kies, deur hulle pastoraal by te staan en die liefde van God aan hulle te betoon, kortom, deur *solidariteit*, kan ‘n mens hulle vertrouwe wen.

Hierdie solidariteit, oftewel in verhouding tree met iemand, mense of dinge, gaan nie buite die persoonlikheid van die prediker, met al die kompleksiteite daaraan verbonde, om nie. Die prediker wat in sodanige verhouding tree of alreeds is, is iemand wat gevorm is deur baie dinge en ‘n langer of korter geskiedenis. Al hierdie sake speel in op die prediker se geestelike funksionering binne enige verhouding. Predikers se onderskeidingsvermoë word nie noodwendig hierdeur bepaal nie, maar wel beïnvloed. Dit kanaliseer predikers se moontlikhede met betrekking tot keuses en motiveer hulle op bepaalde maniere om keuses te maak. Dit gaan dus om die uitdaging dat predikers wel selfstandig geestelik kan funksioneer, maar ook om openheid vir die onderskeidingsvermoë van ander. In hierdie sin is die prediker ook gerig op die selfstandige, geestelike funksionering van ander. Die prediker kies nie vir ander nie, maar deel openlik ervarings van onderskeiding in sy/haar eie lewe met ander. Die hele bediening en die hantering van die Skrif in die prediking in besonder, is in hierdie sin ‘n model van onderskeidingsvermoë – wat by lidmate tot selfontdekking kan lei (Nel 2001:90).

Dit is duidelik dat die persoon van die prediker van groot belang vir die prediking is. Hierdie persoon staan egter in diens van ‘n groter saak. In die Woordverkondiging handel dit ook, en veral, om ‘n ander Persoon. Volgens Muller (1961:326) is die Woordverkondiging ‘n aktuele gebeurtenis wat die enkeling tot beslissing oproep, wat die gemeente rondom Christus vergader en wat ons in die ruimte van die triomferende en wederkomende Heer verplaas. Dit is in diens van hierdie Persoon, van hierdie Lewende Apostolaat, dat die persoon van die prediker staan. In die woorde van Muller:

Die apostolaat na die wêreld is verbonde met die sending van Christus na die wêreld. Hy is gestuur om die apostolaat voor te gaan, die apostolaat is gestuur om Hom op die weg na te volg. Daarom het ons 'n blywende apostolaat in die sin van aktuele dissipelskap, wat Hom elke dag as uitgestuurde dissipels moet volg.

(Muller 1961:328)

Predikers moet telkens weer besef wat hulle posisie en plek is; dat hulle 'n instrument van Christus is. Die prediker is 'n werktuig, 'n stemorgaan vir God se eie Woord. God gebruik predikers as instrumente om deur hulle Sy Woord in die wêreld te laat hoor. Die prediker stel die mens voor God se aangesig, die gemeente ontvang God se Woord en luister daarna as God se Woord deur die Heilige Gees. Predikers moet telkens weer besef dat hulle as instrumente niks aan die boodskap as sodanig mag toevoeg nie, maar dit moet dien deur dit uit te dra. Die inhoud en die krag van die prediking lê nie in die feit dat predikers mense moet opswEEP deur morele lesse of skuldgevoelens nie, maar in die aktualiteit van die lewende Woord in Jesus Christus self, aan Wie ons as predikers ons moet oorgee en tot Wie se beskikking ons ons moet stel (Muller 1961:328).

In die verhouding tussen die persoon en die Persoon staan en val dus baie, indien nie alles nie, in die prediking. Christus werk nie alleen, buite die persoon en werk van die prediker om nie. Predikers werk ook nie alleen in 'n Godverlate wêreld nie. Predikers is mede-arbeiders aan wie 'n rentmeesterskap toevertrou is, wat die taak opgelê is, wat al hulle inspanning en konsentrasie vereis. Die lewende Heer werk self saam met hulle wat Hy as instrumente en diensknegte geroep het, en bevestig self hulle arbeid (Muller 1961:329).

Ook predikers binne die VGK moet dus opnuut besef dat hulle preek omdat hulle gestuur en geroep is om hierdie Woord van die Lewende Here te verkondig, tydig en ontydig – ook, en veral, waar mense in die kontekste van armoede leef. Ons, as mense van die tyd, moet die Woord aan mense van die tyd verbrei, binne die ruimte van hulle nood en grondvrae, en in die strukture waarbinne hulle lewe. Ja, ons as predikers staan as instrumente en mede-arbeiders aan die sy van Christus en sit as sy verteenwoordigers, sy arbeid voort. In hierdie *inherente aktualiteit* van die prediking, is ook die boodskap van hoop vir mense in armoede vervat.

Ter opsomming: die prediker moet iemand wees met die gawe om te kan preek, maar wat ook geroep is om die Woord aktueel te verkondig. Jesus Christus kom dus na ons toe deur die persoon van predikers, maar langs die weg van die lewende Woord en die verkondiging daarvan. Jesus Christus gee aan die prediking, wat aan die lewende Woord gebonde is, die aktualiteit en volmag van die Woord. Aan hierdie Woord moet alle aktuele verkondiging gebonde bly, en dit bind op die harte van hulle wat na die preek luister. Die lewende Woord, waaraan die prediking diensbaar is deur dit uit en verder te spreek, is die enigste werktuig, wapen en dinamiek van die prediking (Muller 1961:330).

Die vraag is egter: Hoe lyk hierdie lewende Woord? Wat is die kenmerke daarvan?

6.3 Die Bybelteks

Volgens Cilliers (1996:21-24) is die Woord van God lewend en kragtig omdat dit die woorde van God bevat. Dit is ook die medium waardeur die Persoon van die sprekende God ter sprake kom. Deur die geheimenisvolle werk van die Heilige Gees word die letterlike woorde van die Skrif tot lewende woorde gemaak. Oor tydgrense heen word die kerk van alle tye vergader, beskerm en onderhou met die blye nuus van die evangelie. Die Bybel bevat alles wat ons nodig het om tot

kennis van die waarheid en tot saligheid te kom, en spreek dit ook daad-werklik uit.

God se uitsprake in die Bybel kom in verskillende gestaltes na ons, maar dit het heelyd met een saak te doen: die evangelie. Soms val die klem op die openbaarmaking van ons sonde, wanneer die evangelie tot ons kom as wet in sy oordeelsfunksie. Dit dryf ons na Christus toe. Ander kere val die klem weer op die dankbaarheid waartoe ons opgeroep word, wanneer die evangelie tot ons kom as konkrete riglyn vir gehoorsaamheid. In al hierdie verskillende gestaltes bly die Woord van God egter deurgaans niks anders as die evangelie wat tot ons kom nie.

Na Pieterse (1979:64, 66) se mening, is die wesenlike polariteit waarmee prediking te doen het die oorgelewerde Woord en die Woord wat in die hede moet geskied. Die teologie as hermeneutiek¹⁸ moet hierdie beweging, wat uitloop op die aktuele Woordgebeure, dien. Dit is die taak van die uitleg om die versmelting van die verstaanshorison uit die verlede en dié van vandag te bewerk. Wanneer die teks verstaan word, kom die Woord tot sprake en kan die mens aangespreek word omdat die Woord self hermeneutiese funksie het. Die enigste kontak tussen God en mens is die kontak deur die Woord. God ontmoet die mens deur die Woord. Die taak van die preekvoorbereiding is dus om die teks weer tot God se Woord in die mondelinge prediking te laat word. Die groot taak van die prediker en sy/haar teologie is dus om die geskiede verkondiging wéér tot geskiede verkondiging te maak.

Volgens Muller (1961:179-189) gee die Skrif getuienis van die openbaring van God in die tyd, in konkrete gebeure in 'n bepaalde tyd. Daarom is studie, indringende eksegeese en interpretasie nodig. Alle prediking is verklaring, 'n

¹⁸ Hermeneutiek het te doen met die totale teologiese aktiwiteit soos dit afspeel tussen die gegewe Skrifteks uit die verlede en die aktuele prediking in die hede.

dialektiese worsteling om die lewende inhoud van die Woord te hoor en die beweging daarvan op te neem. Daarom begin alle prediking met die lees van die Bybel. Die verdere arbeid wat daarop volg, dra die karakter van 'n vertaling wat nie die inhoud wil vervang of elimineer nie, maar interpreteer en deurgee.

Die Woord mag slegs gehoor en verstaan word met betrekking tot dit wat gesê wil word in die verbande en strukture waarin dit gesê is. Die grondbeginsel, vir die verklaring is, na Muller (1961:179-189) se mening, dat dit die ontsluiting van die ware inhoud van die Skrif moet wees. Die teks moet dus aan die woord kom. Die gevaar dreig altyd dat 'n metode van uitleg oor die teks gaan heers. Teksverklaring mag om geen prys ter wêreld die dialoog met die inhoud ontloop om die prys van aktualiteit of van die verstaan daarvan nie. Elke drang na aktualiteit, elke poging tot lewende dialoog met die situasie, elke eis tot kommunikasie wat buite die selfverklaringsprinsiep van die Skrif beweeg, mis die dinamiek van die lewende Woord. Die boodskap van die Skrif mag daarom nooit gereduseer word tot 'n sisteem van objektiewe waarhede, tot die objektiewe vormgewing van die mens nie. Die verklaring as Bybelarbeid, uitlegging en uitrigting van die boodskap is 'n gebonde en gekwalifiseerde verklaring van die Skrif, vanuit die sentrale inhoud.

Pieterse (1979:67) neem dit verder deur daarop te wys dat prediking nie 'n uitleg van die teks is in die sin van die historiese verstaan van die teks of 'n uitleg van die teks as geskiede verkondiging nie, maar as self geskiedende verkondiging. Dit beteken, na sy mening, dat die prediking die uitvoering van die teks is. Die prediking bring ten uitvoer wat die teks wil. Die teks word dus nie eers uitgelê nie, maar die teks kom self aan die woord. Die teks gaan dus in 'n sekere sin die lewe in en lê homself daarin uit. Die punt hier is dat die teks in die prediking self tot spreke kom, sy dit en juis daarom in 'n nuwe taal, die taal van die huidige situasie. Die bron van die prediking is die Skrif as die neerslag van die oorspronklike geloofsgetuienis aangaande Jesus Christus.

Gaventa en Willson (1998:392-404) sluit hierby aan wanneer hulle praat van die voortdurende en verantwoorde *herlees van die teks*. In die herlees van die teks word die intensie van die teks, asook die kode van die teks, die progressie, dominante metafoor, die atmosfeer van die teks, die rekonfigurasies, ensovoorts in die teks duidelik. Cillers gee breedvoering hiervan ‘n uiteensetting in sy artikel, *Skryfbeskouing en ooredingsretoriek*.¹⁹ Die punt hier is dat predikers nie versoek word om net maar iets in die studeerkamer voor te berei en dan daarmee na die kansel te gaan nie, maar om te leer om in die studeerkamer die teks, wat aan ‘n spesifieke geloofsgemeenskap geskryf is, te herlees met die oog op die huidige geloofsgemeenskap. Dit beteken om die Skrif te herlees en die progressie van die woorde daarin te hoor en daardeur bewus te word dat die teks ‘n rigting het en daardeur ‘n gebeurtenis wil laat plaasvind. Die betekenis van die teks word nie net gegenereer deur die beweging of retoriek binne die teks nie, maar ook deur die beweging van die teks na die gemeente wat daarna luister. Na Willson en Gaventa (1998:392-404) se mening, beteken die bewustheid van hierdie kodes, progressie en ander dinge, soos vroeër genoem, ‘n herstrukturering van goed gevestigde eksegetiese en homiletiese tradisies. Om die Bybelse teks te herlees vra dus ‘n sekere lees-houding ten opsigte van die teks, ‘n houding wat gekenmerk word deur aandag en verwagting.

Hierdie proses van verantwoordelike herlees van die Bybelse teks met die oog op die hede, onderstreep weer die belangrikheid van die teks in die preekgebeure. In die preekanalises wat gedoen is, was een van die probleme juis die wyse waarop die Bybelse teks benut is. Dikwels was daar die tendens om ‘n kortpad verby die teks te neem, om in besonder verby die historisiteit, die sosiale plasing, en die retoriese strukture van die teks self verby te beweeg, met deurslaggewende gevolge vir die prediking. Wie nie erns met die teks maak nie, verval byna

¹⁹ Cilliers, J. 2009: *Skryfbeskouing en ooredings-retoriek: Perspektiewe op Performatiewe Prediking in: Acta Theologica* 29 (1) 2009, 1-16.

vanselfsprekend in die makliker uitweg van moraliserende prediking, waarin konkrete sake dikwels vergeestelik word, en die kanseltaal bly voortwoeker in die binne-kring van kerklike en vroom-religieuse clichés, sonder om realiteite soos armoede werklik struktureel aan te spreek. Die verantwoordelike herlees van die Bybel onderstreep egter ook die navorser se uitgangspunt dat die Bybelse teks inderdaad, as God se Woord, deur die werking van die Gees, ‘n boodskap van hoop juis vir die konkrete en alledaagse, en dus ook vir mense in ‘n konteks van armoede, bevat.

Tog is dit verder, volgens Pieterse (1979:67), belangrik om daarop te let dat nie elke teks in die Bybel vanselfsprekend ‘n preekteks is nie. Die teks word tot preekteks wanneer die teks die verkondiging van die Woord van God dien. Dit gaan dus hier om die Woord van God wat ‘n inherente drang het om verkondig te wil word, en dit is hierdie een, brandende Woord van God, en nie veelvoude van tekste wat in die prediking aan die orde gestel moet word nie. ‘n Teks as preekteks het dus meer as historiese belang vir ons. As preekteks dra dit in sigself dit wat vir die menslike bestaan radikaal onontbeerlik is. Die rol van die teks is dus nie dat dit bloot histories, of andersins verklaar of verduidelik sal word nie. Die teks, as dit uitgelê word, dien slegs as hulp, as dryfkrag, as motor om die Woord van God weer te verkondig. Die prediking, as uitvoering van die teks, moet tot uitvoering bring wat die teks as Woord van God wil.

Cilliers (1996:36-37) beklemtoon verder dat, om getrou te bly aan die Bybelse teks, beteken dat daar gesoek moet word na wat hy ‘n dinamiese ekwivalent tussen die Bybelteks-struktuur en die preekstruktuur noem. Hierdie dinamiese ekwivalent sluit meer in as bloot die bepaling van ‘n tydlose teologie, want dit sou ook los van die spesifieke struktuur van ‘n spesifieke Bybelteks kon bestaan. Dit het meer te doen met die oordra van die spesifieke lyne en kontoere van die oorspronklike predikingsgebeure soos dit in die Bybelteks tot uitdrukking kom. Die spesifieke aanslag en doelwit van elke Bybelteks, die bepaalde verkondigingstruktuur daarvan bied die ruimte om die belofte van God se

handelinge na te spoor. Die dinamiese beweging van die teks het te doen met die inhoud van God se woorde of handelinge in die Bybelteks, met die wyse waarop dit gesê is en die aanleidende oorsake waarom dit gesê is. Kortom: om die evangelie in sy omvangryke verskeidenheid te verstaan, om die omvattende en bevrydende handelinge van God met mense goed in die oog te kry, moet 'n mens dus so getrou moontlik met die Bybelteks self omgaan.

'n Getrouer omgang met die Bybelteks impliseer onder andere 'n herontdekking van die ryke verskeidenheid van genres. Trouens, die beste wyse om die eenvlakkigheid van kortpad-moralisme teen te werk, is waarskynlik om dieper te delf in die meervlakkigheid van Bybelse tekste. Meervlakkigheid impliseer hier 'n honorering van die historisiteit, sosiaal-bepaaldheid, maar ook retoriese kenmerke van tekste, wat ook genres insluit. TG Long het in hierdie verband uitvoerig geskryf, en gewys op die rykdom van moontlikhede wat geleë is in die homiletiese hantering van byvoorbeeld die psalms, spreuke, gelykenis, briewe, ens. Die onderskeie aanslae van hierdie genres help predikers om beter met verskillende realiteite van die lewe in gesprek te tree, deurdat die onderskeie bewegings van tekste sterker in die oog kom (vgl. Long 1989: 23-39). Hierdie benadering help predikers ook om beter te verstaan dat Bybelse tekste inderdaad roep om (meervlakkige) verkondiging, dat tekste in hierdie sin wag om *gepreek* te word.

Smit (1985:107) bevestig ook dat die teks van die Heilige Skrif in wese 'n preekteks is. Na sy mening kan ons sonder teenspraak aanvaar dat die teks van herkoms 'n preekteks is, en dit is ook sy toekoms. Ons het te doen met verkondiging wat plaasgevind het in die verlede, in die Skrif neerslag gevind het, en wat weer verkondiging word wat in die hede plaasvind. Prediking is dus 'n beweging van die Skrifwoord na die mondelinge woord. Die prediking is as sodanig 'n *verkondingsgebeure*.

Ook Jonker wys op hierdie gebeurtenis-karakter van die prediking:

Dit is 'n eenmalige gebeurtenis waarby 'n geroepene van Christus, toegerus met die gesag van die apostels en profete, met 'n Woord van God na die gemeente toe gaan om dit in die Naam van die Drie-enige God in die midde van die versamelde gemeente te proklameer as God's Woord.

(Jonker 1976:79-80)

Die Bybel is God se Woord in mensewoorde, geskryf onder die inspirasie van die Heilige Gees. Die prediking is daarom een gestalte van die een Woord van die een God, naamlik die gepredikte Woord. God spreek sy Woord voortdurend, maar telkens op 'n ander wyse uit. Die Skrifgeworde Woord, deur die Heilige Gees self in die harte van skrywers gelê, is egter ons enigste bron vir kennis van die ander gestaltes. Omdat God se Woord 'n lewende Woord is, moet die Skrifgeworde Woord ook as lewende Woord *gepreek* word. Daarom het ons in die prediking, as dit ware prediking is, te make met die verkondiging van *God se Woord*. Dit is die amptelike bediening van die Woord in die vergadering van die gemeente. Daarom lê daar 'n onverbreekbare band tussen die preek en die Skrif, en moet die prediking geheel en al deur die Skrifwoord beheers word.

Smit (1985:109) wys daarop dat die Skrifgeworde Woord deur die vertolkende verklaring daarvan in die konkrete situasie van die gemeente weer as lewende Woord gehoor moet word. Die Woord van God kan, na sy mening, alleen in die prediking weerklink as die prediking 'n *gebeure van die Woord self* is. Die lewende spreke van God word alleen in die prediking gehoor as God self deur Sy Woord in die prediking spreek tot die gemeente hier en nou. Die Woord van God kom tot lewende spreke in die konkrete hede, omdat die Woord ons almal aangaan.

Dit is dus fundamenteel om te beseef dat die Bybel die unieke bron van alle Christelike prediking moet wees. Of, soos Perry (1965:7) dit stel: hoe meer 'n mens die Bybel as die Woord van God preek, hoe meer wil hy/sy dit preek. Oftewel: hoe dieper die prediker daarin delf en hoe langer hy/sy daarby bly, hoe meer sal hy/sy daarin vind om te preek. Dit baat nie veel as die prediking bloot handel oor lewens-situasies of lewens-analises, maar dit is nie Bybels, of dan 'n Bybelse benadering tot hierdie situasies en analises nie.

Perry en Sell (1983:51) onderstreep in hierdie verband dat daar 'n teologiese fokus op God moet wees en bly. Die basiese en uiteindelijke bron van 'n preek is, na hulle mening, God en nie die prediker of die gemeente nie. Die Bybel is die prediker se teks vir die verkondiging, en nie die nuutste boek oor sielkunde of self-hulp tegnieke nie. Die bedoeling van prediking is nie om van die Bybel ontslae te raak nie, maar die Bybel is dit waaroor prediking handel. Niemand kan egter, in Perry en Sell (1983:51) se opinie, getrou wees aan die Bybelse teks en tegelykertyd die gemeente ignoreer nie. Indien predikers nie getrou bly aan die Bybelteks nie, is die uiteinde dat hulle net goeie raad gee, in plaas daarvan om die goeie nuus oor te dra. Sonder die Bybelteks as hoofbron, word lidmate nie gekonfronteer met God nie, en hou predikers en lidmate die probleem en oplossing op 'n menslike vlak. Dit is deur die Bybelteks dat mense gekonfronteer word met hulle werklike probleme.

Sleeth (1986:40) verklaar dat predikers, voordat hulle na die preek oorspring, eers met die teks self moet leef, dit oor en oor moet lees, en tydig en ontydig daarby betrokke moet raak. Om met die teks te leef beteken meer as om net die gedeelte te lees en vergelykings te maak. Dit beteken 'n persoonlike betrokkenheid met die teks, 'n worsteling om verstaan, 'n volgehoue werk aan en met die teks. Dit is die mees pynvolle, en tog ook vrugtevolle ervaring wat deur predikers gesmaak kán word.

Wilson (1995:128) sluit hierby aan en ondersteep dat niks so belangrik is as die kwaliteit van die tyd wat 'n prediker met 'n teks deurbring nie. Tekste in die Bybel wat ons gewoonlik ontstig, lei dikwels tot goeie prediking. Alle tekste moet ons een of ander tyd op sommige vlakke van ons bestaan ontstig, omdat God se Woord nie inpas by ons status quo nie. Dit is volgens Wilson (1995:128) behulpsaam vir predikers om twee rolle aan te neem wanneer hulle met die teks omgaan. Die eerste rol is dié van die prediker as 'n literêre student. Hierdie rol vra 'n eerste reaksie tot die teks, sonder enige teologiese agenda, en laat die prediker net toe om te sien wat daar, literêr gesproke, in die teks is. Die tweede rol is dié van 'n teologiese student in 'n teologiese seminarium. Hierdie rol vra dat ons die outoriteit van die Woord as Woord van God ernstig opneem.

Markquart (1985:93) argumenteer weer dat die prediker onder die gesag van die Woord staan, daarna luister, daarmee worstel en daarin outoriteit kry. Die prediker moet, na sy mening, altyd onthou dat hy/sy self *onder* die Woord staan wat hy/sy preek en nie *daarvoor* of *daarbo* nie. Om daarvoor of daarbo te staan sou kon beteken om dit af te keer, die boodskap vir die prediker self te ignoreer en dit te manipuleer vir eie gewin. Om onder die Woord te staan beteken dat ons as predikers ons eie menslikheid, en dus feilbaarheid en afhanklikheid van God aanvaar. Gepaardgaande daarmee moet predikers hulself sien as luisteraars na die Woord van God. Dit beteken dat diegene wat daarna strew om die Woord te verkondig eers moet leer om daarna te luister, voordat hulle dit verkondig. Die prediker moet dus *persoonlik* met die teks omgaan, en nie bloot *professioneel* nie – alhoewel professionaliteit as sodanig uiteraard nie verkeerd is nie. Die prediker moet die teks inderdaad lees soos iemand wat self 'n boodskap van troos daarin soek en nie iemand wat slegs 'n preek daarvoor moet maak nie.

Cilliers (2004:98-106) sê dat ons as predikers geroep word om in die prediking hard by die teks te bly. Om in ons preekmaak-oorhaastigheid verlangsaam te word, op weg en op pad vanaf die teks, en om met die teks te verwyf, daarmee en daarin te kuier, totdat dit vir jou soos jou eie huis begin voel. Om só met die teks om te gaan dat dit op weg gaan saam met jou, by jou bly, nie langer as 'n platgestrykte cliché nie, maar as die vreemde en subsversiewe Woord van God, dat dit in jou bly rondwoel, lank nadat jy die Bybel toegemaak het.

Deur by die teks te bly ontdek predikers dat dit wel hulle is wat die preek maak, maar dat hulle nie die boodskap skep nie. Predikers verkondig en verduidelik die boodskap wat hulle ontvang het. Hulle boodskap is nie oorspronklik nie, maar word aan hulle oorhandig. Gevolglik, of 'n prediker dus 'n tematiese, doktrinale of tekstuele preek lewer, of oor 'n teksgedeelte of selfs sistematies deur 'n spesifieke boek preek, die beginsel sal altyd teenwoordig wees. Dit is: hy/sy verduidelik en verklaar die boodskap wat alreeds gegee is. In hierdie sin is die preek dus nie die prediker se woord nie, maar God se Woord (Ferguson 1985:192).

In sy boek, *Die lewende stem van die evangelie*, wys Cilliers op drie eienskappe van die Bybel wat vir predikers fundamenteel is.²⁰ Die Bybel is naamlik in die eerste plek 'n volledige menslike woord. Dit onderstreep die feit dat God in mensetaal praat, en dat die Bybel dus met behulp van literêre, historiese, en sosiologiese metodologieë gelees en geïnterpreteer moet word. Tweedens, is die Bybel 'n volledige goddelike Woord – daarom is dit juis bevrydend, as goeie nuus. Derdens, beskik die Bybel oor 'n unieke boodskap, en moet dit nie as handboek vir allerhande agendas en argumente misbruik word nie.

²⁰ Cilliers, J. 2004: *Die lewende stem van die evangelie. Nuut gedink oor die basiese beginsels van prediking*. Stellenbosch: SUN PRESS, 67-70.

Die doel van hierdie beklemtoning van die Bybel as fundamentele bron vir die prediking, is nie om 'n omvattende homiletiese metodiek uit te spel nie. Ons wil egter net hiermee onderstreep dat, sonder die Bybel as die fundamentele bron vir die prediking,, predikers maklik verval in moralitiese godsdienslesse en vermanings – soos ons reeds voorheen vermeld het. Dit is duidelik dat, wanneer die ryk inhoud en konteks van die Bybelteks op die een of ander manier in die prediking buite rekening gelaat of skeef getrek word, ten gunste van ander oorwegings, God se woorde vervang word met mensewoorde, dus woorde wat mense tot dade oproep en nie God se dade uitspreek nie – soos ons inderdaad in die moraliserende tendense in sommige van die geanaliseerde preke gesien het.

Sonder 'n verantwoorde omgang met die Bybel, kan predikers maklik eie betekenis in die teks inlees en bepaalde tekste vergeestelik. Dit kan op sy beurt weer lei tot veralgemenings en eensydige en oppervlakkige verduideliking van sekere temas, soos byvoorbeeld armoede. Partykeer vermy predikers die onaangename onderwerpe soos armoede en preek hulle wat mense graag wil hoor in plaas van wat hulle nodig het om te hoor; en dit lei byna onafwendbaar tot oorvereenvoudigde oplossings vir komplekse probleme.

Pieterse (1979:69-70) vat dit goed saam wanneer hy sê dat, in die verstaan van die teks, die rol van die tradisie nie uit die oog verloor moet word nie. Die geskiedenis van die kerk is 'n verstaanshulp vir die huidige spreke oor God, want die kerkgeskiedenis is niks anders as die geskiedenis van die Skrif nie. Die rol van die tradisie is dus dat dit 'n kanaal vrystel waarin die verstaan uit die verlede die mens van die hede toestroom, en só 'n hulp word in die huidige verstaan van die teks – teen alle veralgemenings of oorvereenvoudigings in. Na sy mening moet teologie as hermeneutiek juis die hindernisse wegruim wat die spreke van die teks verhinder. Sodra die hindernisse weggeruim is, kom die teks self tot spreke en spreek ons aan. Die omgang met die teks om die hindernisse weg te ruim, hou veral twee dinge in. Die eerste is 'n grondige kennis van, en begrip vir, die

huidige werklikheid. Tweedens moet grondige eksegesië gedoen word van die teks. Hierdie twee sake gaan hand aan hand. Predikers kán dus ook nie die taak ontloop om in die wêreld van die hedendaagse werklikheid in te beweeg en dit hermeneuties te interpreteer nie. Die beteken om die evangelie te verstaan as ‘n evangelie wat gerig is op die mens van die hede. Dit is dus die aard van die evangelie om die mens te ontmoet in sy of haar situasie. Die teks moet dus as *konkreet vir vandag* verkondig word.

Prediking van hierdie aard sal nie altyd as gewild beoordeel word nie. Dit kan selfs deur baie as dwaas bestempel word, inderdaad as ongemaklik. Prediking, as uitdrukking van die dwaasheid van die evangelie, bevat volgens Cilliers en Campbell vier dimensies (2012: 37-38). Eerstens is dit onderbrekend van aard, *interruptief*. Dit staan wars op die status quo van die heersende magte en belange. Tweedens, deurdat dit hierdie status quo onderbreek en selfs deurbreek, skep dit situasies van onsekerheid, van verlies van vorige, gewaande ankers en stabiliteite, open dit dus ‘n ruimte gekenmerk deur oorgang, deur *liminaliteit*. Derdens skep dit *nuwe visie*, nuwe insig in die alternatiewe wat deur die evangelie daargestel word, verbeeld dit gestaltes van God se nuwe wêreld midde-in die oue. En vierdiens roep dit op tot *onderskeidingsvermoë*, tot praktiese wysheid om dít te kan doen wat gedoen moet word, juis om God se nuwe wêreld midde-in die oue te laat aanbreek. Prediking van hierdie aard is dwaas, oftewel wys genoeg, om die wêreld van die hedendaagse werklikheid in die lig van die nuutheid van God se wêreld te interpreteer.

In die lig van die data wat ons versamel het, en die ontleding daarvan, is die vraag waarby ons nou stilstaan: Hoe lyk hierdie *wêreld van die hedendaagse werklikheid* waarbinne die Bybelse tekste gepreek moet word, in die besonder in VGK konteks?

6.4 Die rol van die gemeente

Breedweg gesproke sou ons kon sê dat mense wat in armoede leef, ook in die VGK, op soek is na 'n woord wat vertel van God se nabyheid in hul lewens, 'n woord wat 'n weg wys uit die duisternis van ongeregtigheid en ellende. 'n Woord wat aanspoor tot aktiewe deelname aan God se stryd vir geregtigheid en bevryding, en tegelyk tog geen opsweping tot sinlose en tydelike verligting is nie. 'n Woord wat aan die waarheid vashou dat God aan die kant van die onderdruktes, armes en wees is, en dat hulle op Hom kan staatmaak as hulle in Hom glo. Dat, net soos Hy die Een was wat deur die tyd van apartheid en verdrukking solidariteit gehad het met hulle nood en ang, so is Hy dit vandag nog. Lidmate soek nie 'n trooswoord dat alles eendag in die hemel reg sal wees nie, hulle soek nou in hul situasie 'n versekering. Dit is duidelik uit die antwoorde van lidmate in die vraelyste dat daar wel hier en daar oor hul situasie gepreek word, maar dat dit nie voldoende is nie. 'n Mens sou selfs hierdie onvoldoende prediking oor armoede as 'n krisis kon beskryf, gesien die omvang van armoede in VGK konteks.

As navorser wil ek op my oortuiging wys dat hierdie krisis nie geleë is in die onvoldoendenheid van die Woord nie, maar eerder in die onvermoë en die onwil van predikers om hierdie Woord eerlik en relevant aan die gemeente binne die konteks van hul lewenservaring te verkondig. Daar is wel faktore wat bydrae tot hierdie krisis en die eerste hiervan, en na my mening, ook een van die grootste faktore, is die feit dat predikers dikwels in gemeentes dien waar een prediker 'n lidmaattal van ± 2000 het. Om die Woord eerlik en relevant te kan verkondig, is een van die basiese beginsels dat predikers vertrouwd moet wees met hul lidmate se situasie; meer nog: dat predikers *solidariteit* met hulle gemeentes kan betoon, soos ons reeds voorheen beklemtoon het (vgl. Pieterse 2001:93). In sodanige gemeentes is dit nie sondermeer moontlik nie.

Sou 'n mens kyk na die vraelyste en die ontleding van die preke, is dit duidelik dat predikers nie noodwendig vertrouwd is met al hul lidmate se omstandighede nie, om die eenvoudige rede dat armoede iets is wat hoofsaaklik beskou word as 'n fenomeen wat daar buite is en nie in die gemeente self nie. Die klag teen die prediking is dus dat dit in werklikheid relatief min met die werklike lewe te doen het. Dit raak nie die werklikheid in sy kern nie. As prediking egter, myns insiens, enigsins 'n rol in die verandering van armoede wil speel, sal dit die volle werklikheid tot in sy grond moet begryp en verstaan. Hierin sit 'n soort wisselwerking: as die prediking gedien word, word ook die regte verstaan van die werklikheid gedien, omdat die prediking die geloof wek en die geloof weer die weg wys na 'n omvattender werklikheidsbegrip. Die prediker met die regte teologiese basis sal hom- of haarself voortdurend moet afvra of sy/haar preke waarlik met die werklikheid te doen het. Die prediking het immers te doen met die totaliteit van die werklikheid en dan met die werklikheid soos dit die mens in sy of haar totaliteit raak.

Een manier om predikers te help in hierdie situasie, volgens Pieterse (2001:94), is dat predikers tydens hul voorbereiding gedagtes en bydraes oor die betekenis van die teks by die lede van die gemeente, wat ook die armes insluit, moet kry. Dit is, na sy mening, deel van die eerste fase van die hermeneutiese sirkel. Die prediker sal verder met 'n groep van die gemeentelede moet gaan sit en hulle vra wat 'n spesifieke teks in die Bybel vir hulle sê. Watter gevoelens roep dit by hulle op? Wat was hul ervaring in die verlede met die teks? Hoe is dit voorheen verklaar? Watter troos, hoop, inspirasie, of negatiewe gevoelens wek die teks by hulle? Op grond van hierdie dialoog kan die prediker begin verstaan watter effek die teks sou kon hê in die preek en na welke kant toe hy of sy die boodskap van die teks kan uitbou. Deurdat die armes self ook aan die woord kom in hulle verstaan van die teks, maak hulle ook die boodskap van die teks hul eie. So kan die preek 'n groter invloed in hul lewens begin uitoefen.

Na Pieterse (2001:94f.) se mening moet hierdie groep mense met wie die prediker voor en na die preek gesels, van tyd tot tyd afgewissel word met ander groepe in die gemeente. Dit is belangrik om jongmense, kinders, volwassenes, ou mense, mans en vroue, werkendes en werkloses in die groepe te hê. Só kan die prediker 'n verteenwoordigende opinie van die gemeente verkry. Naas die groepe met wie daar dialoog voor en na die preek gevoer word, kan daar ook geleentheid in die diens ná die preek wees, waarin die hoorders vrae kan vra en 'n gesprek oor die preek aan die gang kan sit. Die prediker kry dan die geleentheid om sy of haar gedagtes helderder oor te dra en misverstande uit die weg te ruim. Hierdie praktiese werkswyse vra egter die houding van *solidariteit* by predikers waaroor ons reeds gepraat het, wat weer saamhang met die *openheid van die persoon* van die prediker vir ander se nood, en veral ook hulle sienings van hul situasies. Hier funksioneer die prediker nie meer as die alleenheerser op die kansel nie, maar as 'n dienaar wat *geroepe* is – soos ons voorheen beklemtoon het.

Markquart (1985:213) stel iets soortgelyk voor, maar koppel 'n tydperk van 18 maande aan voorbereidende gesprekke met die oog op verdere, gestruktureerde preekgroepe. Sy idee is om in hierdie maande die proses te skep en dit dan te gebruik as hulp tot die prediking. Die mense wat uiteindelik die prediker help met die ontleding van preke en ook help met die preekvoorbereiding moet ten minste, na sy mening, drie belangrike kwaliteite besit. Eerstens moet hulle die prediker liefhê en waardeer, en die prediker moet dit weet. Tweedens moet hulle die evangelie verstaan en waardeer. Laastens moet hulle die prinsiepe van orale kommunikasie waardeer en verstaan. Hierdie groep mense moet gekies word en vir 18 maande ontmoet en intensief werk aan aspekte van die prediking vir daardie spesifieke gemeente.

Die Amerikaanse homileet, John McClure, het breedvoerig geskryf oor die belang van die gemeente as 'n *interpreterende gemeenskap*, en dat die uitleggersvoorregte ten opsigte van die Skrif nie net aan predikante gegee is nie, maar aan die gemeente (1995: 30-32). Die stem van die ander, dikwels die

gemarginaliseerde ander (*other*), help ons om die stem van die Ander (*Other*, God) duideliker te hoor (1995:14). McClure pleit dus vir 'n *kollaboratiewe* tipe prediking, waarin die gemarginaliseerdes werklik hulle stemme kan vind en kan laat hoor. Hy laat hom as volg hieroor uit:

Collaborative preaching is a method that involves members of a congregation in sermon brainstorming. Preaching becomes a rhetoric of listening through which the biblical interpretations and theological insights of the congregation find a voice in the pulpit. When used over a period of time, collaborative preaching empowers members of a congregation to claim as their own the ideas, forms of religious experience, and theological vision articulated from the pulpit.

(1995:7)

Alhoewel die voorafgaande waarskynlik die preekproses vir die prediker makliker sal maak in terme van die identifisering van sekere behoeftes en temas in sy of haar gemeente, is dit, myns insiens, nie noodwendig die mees effektiewe, of enigste, manier om die probleem aan te spreek nie. Dit sal wel predikers help, maar die beste manier om werklik eerstehandse kennis rondom gemeente omstandighede en situasies op te doen, is om jou gemeente te ken. Jy moet hulle basiese behoeftes, hulle omstandighede, asook hulle gemeenskappe, en al die aspekte wat reeds voorheen genoem is, werklik *ken*.

Die enigste manier om werklik hierdie kennis op te doen, is om lidmate te besoek in hul omstandighede. Dit beteken, volgens Perry (1973:11), om die wesenlike probleme in die gemeente te identifiseer. As navorser pleit ek dus vir effektiewe, persoonlike kontak met lidmate in hulle omstandighede, sodat dit nie maar net een persoon se storie is nie, maar die breër gemeente se storie. Indien predikers as

leraars hul lidmate besoek en leer ken, maak dit identifisering oor sekere aspekte en lidmate se siening daaromtrent veel eenvoudiger. Tog, binne die geledere van die VGK, sal dié kerk veral moet gaan kyk na hoe effektief een leraar 2000 lidmate kan bedien, en of dit nie dalk bydrae tot die feit dat leraars nie effektiewe aandag aan die prediking – wat wesenlik vir die hartklop van die kerk is - skenk nie.

Die krisis in ons prediking sentreer vir die huidige, na my mening, hoofsaaklik rondom die inhoud van ons prediking. Dit word duidelik uit die inhoud van die preke wat ontleed is en mense se verstaan daarvan, asook in die verleentheid van ons predikers om in ‘n veranderde situasie in ons gemeenskappe nog die Woord van God op só ‘n manier te verkondig dat dit werklik tot mense spreek, dat dit inspireer en ook aanspreek. Indien ons vertrouwd is met lidmate se omstandighede kan ons ook die strukture aanspreek wat aanleiding gee, en bydra tot, die verdieping van die probleme van armoede.

Die inhoud van die prediking sal vanuit vergeestelike en moraliserende oproepe en lesse moet beweeg na konkrete sake rondom armoede. In die preek sal die prediker die punte wat ook op die agenda van die regering hoort, sit, en dit wat nie strook met die eise van die Woord van God nie, bekend maak. Die prediker kan egter alleenlik die profetiese stem van die kerk laat hoor in die Woordverkondiging indien hy of sy vertrouwd is met al die terreine van die lewe van sy of haar gemeente en identifiseer met die lydendes in die gemeenskap wat hy of sy dien.

Volgens Perry (1973:104) beteken dit dat daar nie net gepreek sal word oor persoonlike probleme nie, maar ook oor gemeenskapsprobleme, sowel as nasionale probleme. Die prediker moet konsentreer op die beskrywing van die kuur, net soos op die diagnose van die probleem. Die profetiese

verantwoordelikheid wat op die prediker rus, kan alleenlik vervul word wanneer die prediker praat oor die behoeftes van die gemeentelede. Predikers moet egter nie net tot mense se behoeftes preek in die lig van wat aan hulle bekend is deur hulle kennis van die gemeente nie, maar is as predikers ook onder die verpligting om gemeentelede aan te moedig as mense in 'n gemeenskap om korrupsie, onvoldoende behuising en ongeregtheid op arbeidsvlak teen te staan. Na Perry (1973:104) se mening, moet predikers as profete vandag as *etiese en sosiale verhoudingsbouers* die voortou neem as dit kom by die verbetering van gemeenskappe.

Perry (1973:111) neem dit verder deur te noem dat predikante ook probleme kan ontdek en identifiseer deur dit wat hy hul *pastorale roeping* noem. Dit is deur hierdie roeping dat predikers leer wat die spesifieke behoeftes van lidmate is. Dit behels indringende en getroue pastorale werk. Indien predikers hulself van mense distansieer sal hulle nooit predikers wees nie. Predikers moet byvoorbeeld gereelde hospitaal besoeke doen, wat hulle ook sal help in die identifisering van spesifieke probleme waarin lidmate leiding soek. Eintlik moet predikers gewoon net meer met hul lidmate *van persoon tot persoon* gesels, wat kan bydra dat mense openlik begin praat oor hul probleme. Hierdie gesprekke moet ook gesprekke met jong mense insluit, wat sal help om verdere areas van behoeftes te identifiseer. Die uitgangspunt bly dus: Predikers moet hulle lidmate en gemeenskappe ken om sodoende te weet wat om aan te spreek in hul prediking.

Leonora Tubbs Tisdale is van mening dat die modus van profetiese prediking tans inderdaad pastoraal van aard moet wees (2010: 29-40). In *pastorale profesie* kom die persoon van die prediker, die Persoon van God, en rekonstruktiewe onderbreking na vore. Volgens Tisdale het prediking van hierdie aard drie kenmerke, en is dit ook prediking wat, na haar mening, broodnodig is vir die tyd waarin ons leef. Eerstens wys pastorale profesie voortdurend op die feit dat God meeleving met hierdie wêreld het, en dit nooit prysgee nie. Die eerste toonaard

van hierdie prediking is dan ook nie oordeel nie, maar God se meeleving (*compassion*). Tweedens onderstreep pastorale profesie die feit dat God sy *beloftes nakom*, en dat die rykste realisering hiervan alreeds in die lewe, sterwe, en opstanding van Jesus van Nasaret gesien kan word, en derdens: dat pastorale profesie heenwys na God se *alternatiewe*, selfs, en veral, in ons donkerste ervarings van menswees. Ten diepste is pastorale profesie dus prediking van die *hoop* (2010: 5).

So 'n pastoraal-profetiese benadering is ingestel op God se Woord, maar ook op die behoeftes en vrae van die hoorders. Dit neem die hoorders ernstig op, en vra: Wat is dit wat lidmate werklik wil hoor, en ook, *wie* wil lidmate hoor? Lidmate vra inderdaad dikwels hierdie vraag: Wie preek? Die feit dat hulle weet wat gepreek gaan word (die Bybel), is nie noodwendig deurslaggewend vir hulle bywoning van eredienste nie. Volgens Nel (2001:65), gaan die aanspreek van lidmate nie buite die persoon van die (spesifieke) prediker om nie. Hulle weet, uit ervaring, deur wie se prediking hulle (pastorale) hulp en hoop sal ontvang. Hoorders van preke wil dus weet wie gaan preek. Hulle vra dit vooraf, wanneer hulle besluit of hulle die erediens gaan bywoon, of nie. Hulle wil weet wie op die kansel is. In Nel (2001:65) se opinie, bevestig ons verstaan van kommunikasie hierdie teorie. Uiteindelik weet predikers eers of hulle werklik gekommunikeer het wanneer daar van die hoorder terugvoer ontvang word. In beide kommunikasie en terugvoer speel die *wie*, die *persoon* van die prediker 'n groot rol.

Die doel van prediking lê, volgens Nel (2001:66), in die hoor daarvan. Maar mense hoor nie noodwendig wat gekommunikeer word nie; die hoorproses is gekompliseerd en gefiltreerd. Predikers moet dus daadwerklik in die skoene, of beter: ore van die hoorders klim, ten einde hulle preke meer hoor-baar te maak. Die motivering om te preek het baie te doen met die gewilligheid om die evangelie as persoon in die openbaar te kommunikeer. Om só persoonlik te preek beteken twee dinge; om jouself, jou persoon bloot te stel; en om direk tot en met die

hoorder te praat. Die voorwaarde is dat die prediker werklik gewillig is om by die gemeente betrokke te raak en om vir hulle verantwoordelikheid te aanvaar. Dan ervaar lidmate dat hulle as individue van belang vir die prediker is. Willimon beskryf sodanige predikers as volg:

They preach as if they were preaching to individual listeners and their problems...
engaging the living Word with the living people of God.

(Willimon 1981:15, 22)

Predikers word nie meer gedra deur die vroeëre neiging tot aanbidding van die pastor nie. Mense het egter diepliggende erkenning en eerbied wanneer hulle hierdie respek vir hulle, openheid vir hulle, verantwoordelikheid vir hulle, begeerte om met hulle direk te kommunikeer, by die prediker aanvoel. Die vraag is dus nie hoe die prediker hom of haarself evalueer nie; die vraag is hoe hulle wat luister, wat hoor, die prediker evalueer.

Die nabyheid en openheid van 'n prediker op die kansel is te opvallend 'n werklikheid - of afwesigheid - om hoorders te bluf. Dit gaan dus inderdaad om die prediker se *teenwoordigheid* op die preekstoel. Hoe belangrik hierdie teenwoordigheid op die preekstoel egter ookal is, vir die meeste mense is die prediker se teenwoordigheid in hulle nood en in hulle gemeenskap die belangrikste faktor. Predikers kan alleenlik verantwoorde etiese prediking op grond van goeie eksegetiese en hermeneutiese vaardighede lewer, maar ook vanuit 'n lewe as mens onder en met mense. Hoorders lees predikers, volgens Nel (2001:68), soos 'n boek, nog voordat predikers die Boek lees. Hulle hoor voordat predikers praat. Hoorders weet wie preek, daarom vra so baie van hulle inderdaad vooraf: wie preek?

Uit die ontleding van ons preke in die voorafgaande hoofstuk, het dit duidelik geword dat predikers tot 'n groot mate verby hul hoorders preek, juis omdat hulle nie vertrouwd is met hul omstandighede nie. Volgens Pieterse (1991:103) gaan die gemeente egter Sondae om na die preek te luister in die konteks van die erediens, en het die persoonlike verhouding tussen die prediker en die gemeentelid 'n invloed op lidmate se aanvaarding of nie-aanvaarding en verstaan van sy of haar boodskap. In intermenslike kommunikasie is die aard van die verhouding tussen die kommunikerendes van beslissende belang.

Tog is kennis van lidmate nie die enigste saak wat prediking en verandering by lidmate beïnvloed nie; daar is ook die werking van die Heilige Gees. Daar is immers 'n noue korrelasie tussen die verkondiging van die Woord en die werking van die Heilige Gees. Die Gees lê die verbinding tussen ons en Jesus Christus en deur sy verliggende werking in die verkondiging van die Woord veroorsaak Hy dat die Here tot ons kom en spreek in die prediking. Die Heilige Gees is dus die Brugbouer tussen ons en God, wat sy Woord spreek, 'n brug wat die verbinding lê sodat ons hierdie Woord kan verstaan, hoor, glo en daardeur verander kan word. Daar is 'n noue verband tussen die Heilige Gees, die prediking van die Woord en die kerk. Die prediking open perspektiewe en as die boodskap verstaan is, bring dit die gemeente in beweging. Die gemeente gaan leef dan in die praktyk die boodskap uit en maak dit waarlik konkreet. Hierin vergesel en bekragtig die Heilige Gees die gemeente. Die gemeente is 'n interpretatiewe gemeenskap aan wie die Gees gegee is. Die Gees is dus beide aan die Woord en aan die gemeente verbind. Die Woord word gehoor deur die gemeente in sy korporatiewe gestalte. Die verstaan is eers voltrek as die gemeente, as interpretatiewe gemeenskap wat ook deur die Gees gelei en verlig word, die Woord verstaan (Pieterse 1979:93).

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat ons nie die rol en die werking van die Heilige Gees moet misken in die prediking as medium van verandering nie. Die Gees is die finale verbinding, die groot tussenganger tussen die Hoof en die

liggaam, wat die *dunamos* aan die prediking verleen. Dit is alleen die Heilige Gees wat dit moontlik maak dat die lidmaat God se Woord waarlik ontvang en daardeur verander word. Die Heilige Gees, volgens Smit (1985:206), speel die beslissende rol as die Agent van verandering. Dit is die Heilige Gees wat die prediker positief verander en hom of haar roep om te dien, wat die Skrif ingee en verlig, wat sy of haar getuigenis inspireer en bekragtig en wat uiteindelik self mense se harte verander en herskep. In die lewering van die preek moet die prediker hom- of haarself ootmoedig oorgee aan die Heilige Gees. Uiteraard beteken dit nie dat die homiletiese arbeid en navorsing met die erkenning van die rol van die Heilige Gees opgehef word nie – die Gees neem eerder die verantwoorde arbeid aan die teks in diens van die verkondiging.

Volgens Jonker (1976:32), is dit noodsaaklik om in te sien dat ons die werk van die Heilige Gees nie spiritualisties moet opneem as iets wat die menslike aktiwiteit ophef nie. Wie dit só verstaan, maak, na sy mening, van die Heilige Gees ‘n konkurrent van die mens en meen dat die Heilige Gees nie ook kan werk waar die mens werk nie. Dan word nie meer verstaan dat dit juis kenmerkend van die werk van die Heilige Gees is dat dit die werksaamheid van die mens opneem en inskakel nie.

Muller (1961:334) sluit hierby aan as hy sê dat God Hom deur die arbeid van die prediker verbind met die mens wat Hy in heilige diens neem. Dit is die diepe geheim van alle ware prediking: dat God ons diens in sy diens opneem en in al ons diens ten nouste betrokke is. Hy verbly en verheug Hom oor die ware effek van die prediking. Die mag van die Woord, na Muller se mening, is die lewegewende mag van die Gees. Deur die *praesentia* en aksie van die Gees in die prediking en in die harte, word die prediking van hierdie Woord self lewend en lewegewend. Deur die Gees word die prediker tot ‘n Geesvervulde en besielde bedienaar van die Woord en deur die Gees word die gemeente tot boetvaardige hoorders en

gehoorsame dissipels. Die lewegewende en lewewekkende Gees maak waarlik 'n lewende Woordverkondiging en lewende gemeente in die wêreld moontlik.

Vir mense om te verander deur die prediking is daar egter ook ander faktore wat, in samehang met die werk van die Gees, in ag geneem moet word. Volgens Pieterse (1991:104) is dit belangrik om te beseef dat die hoorders aktief as verstaners in die proses betrokke is. Hulle selekteer en gee aandag aan bepaalde dinge wat deur die prediker gesê word. Dit waarvan hulle kennis neem in die preek word verder in vrye assosiasie gekombineer met hul eie opvattinge en ervarings. Die resultaat hiervan is dikwels 'n geheel ander teks as die inhoud van die prediker se preek.

Dit is inderdaad vir ons in hierdie navorsing van belang om te beseef dat die hoorders na die erediens en die preek kom met hulle eie werklikheid van ervarings, opvattinge en lojaliteite. Die hoorders het dus 'n voorverstaan wat voor die oordrag van die preek begin. Gepaardgaande daarmee, volgens Pieterse (1991:105), stel mense hul gemoedere alleen oop vir idees, gedagtes en standpunte wat met hul eie houdings en opvattinge ooreenstem. Dit is wat hy noem die invloed van primêre groepe. 'n Primêre groep is die kleingroep waarin 'n individu gesosialiseer is of waarin hy of sy aanvaar word, sodat die individu na die opvattinge en norme van die groep geslyp word. Die gesin, vriende, groep kollegas by die werk, spanmaats op die sportveld en ook die Bybelstudie of jeuggroep in die gemeente is voorbeelde hiervan. Die individu probeer voortdurend om sy of haar gedrag aan te pas by die verwagtinge, voorskrifte en houdings van die primêre groep. Indien hy of sy 'n boodskap hoor wat hiermee bots, word dit nie aanvaar nie. Dit beteken dat die hoorder met hierdie stel opvattinge, waardes en houdings na die preek gaan luister.

Dit is dus vir predikers in die eerste plek belangrik om te weet wat die behoeftes van hierdie primêre groepe is, om effektief in hierdie verband te kan preek. In die tweede plek beteken dit dat, indien 'n boodskap gepreek word asof armoede daarbuite is, dit verwerp sou kon word deur die primêre groep van armes wat deel is van die gemeente. Nog 'n verdere punt in hierdie verband, na Pieterse (1991:106) se mening, is om te beseft dat opinie-leiers 'n belangrike rol speel in plaaslike gemeenskappe waarin mense leef. Dit beteken dat die keuse wat mense maak om 'n idee wat met hul opvattinge bots te aanvaar of te verwerp, afhang van die opinie-leiers wat in elke gemeenskap aanwesig is. Leidende figure soos die leraar en die kerkraadslede is tipiese opinie-leiers. Die opinie-leiers sal aanvaarbare gedagtes oordra en op hul beurt weer ander opinie-leiers beïnvloed, wat weer ander mense in die gemeenskap beïnvloed sodat verandering kan plaasvind. Die beïnvloeding van mekaar geskied veral op persoonlike basis.

Dit beklemtoon weereens die feit dat die *vertrouensverhouding* tussen die prediker en die gemeente van uiterste belang is vir die aanvaarding of nie-aanvaarding van die boodskap deur die hoorder. Dit is dus duidelik dat die effektiwiteit van die boodskap onder andere ook bepaal word deur die beeld wat die hoorder van die prediker het. As hulle nie werklik die prediker ken as 'n *mens* mens nie, maak dit dat daar 'n ietwat skeptiese verhouding ontstaan, wat lei tot 'n negatiewe houding teenoor die prediker.

As lidmate, na Pieterse (1991:106) se mening, 'n negatiewe houding teenoor die prediker het, het hulle gewoonlik ook 'n meer skeptiese houding teenoor die boodskap wat die prediker bring, en sal hulle heel waarskynlik weinig aanneem van wat verkondig word. 'n Positiewe houding teenoor die prediker sal hulle positiewe stem teenoor dit wat gesê word. Dit is inderdaad 'n belangrike feit vir hierdie navorsing om van kennis te neem, naamlik dat, omdat die preek in die hart van al die veelvoudige verhoudings in die gemeente geskied, die prediker die geleentheid het om hierdie verhoudings positief om en op te bou.

Van wesenlike belang is hier die vraag: is verandering van die persoon en sy of haar omstandighede werklik moontlik deur middel van die prediking? Kán die prediking dan ooit enige verandering bewerk? Volgens Cilliers (2009:6), is verandering ‘n komplekse proses wat ook meervlakkig verstaan sou kon word, as persoonlike verandering, sosiale verandering, politieke verandering, ekonomiese verandering, ens. Dit is, na sy mening, nie altyd meetbaar nie en dit gebeur ook nie noodwendig oornag nie. Verandering blyk eerder ‘n proses van opbou te wees, van herbou, waarin ook die kerk as rolspeler in ‘n samelewing mag deelneem deur in die eerste plek te weier om situasies van immoraliteit te aanvaar, deur daaroor te begin praat en veral daarteen te begin handel, nie in ‘n negatiewe sin nie, maar positief, opbouend, vanuit die gesindheid en inhoud van die evangelie, omdat die waardigheid van die evangelie ononderhandelbaar is.

Ek sou as navorser ondubbelsinning wou antwoord: verandering kán plaasvind. My verstaan van die evangelie, en van die prediking, gaan uit van die voorveronderstelling dat dit onder andere gerig is op die opwek en die opbou van geloof, dit wil sê op ‘n verandering wat groei na die eise van God se wil bewerkstellig. Die aard van die inhoud van die evangelie is sodanig dat lidmate daarop met die oorgawe en verandering van hulle lewe kan en moet reageer. Saam met die bevrydende Woord van die evangelie werk die Gees deur vrye genade, ook in die prediking, om verandering in mense se lewens te laat plaasvind. Verder is predikers en hul werksaamhede in die gemeente ‘n belangrike skakel. Dit beteken dat predikers beide die beliggaamde boodskap en die medium in hierdie prosesse van verandering sou kon wees. Laastens, moet die preek relevant wees en inpas by die lidmate se omstandighede, sonder om die waarheid van die evangelie in te kort.

6.5 Afleidings, aanbevelings en voorstelle

In die voorafgaande versameling van data rondom prediking in 'n konteks van armoede, was die doelwit nie om die eksplisiete of implisiete bedoeling van predikers of die vermeende of werklike effek van die preke op armoede verligting in presiese en onverhandelbare detail te meet nie – eerder, soos vroeër ook gemeld, om bepaalde *tendense* aan te toon. Die volgende afleidings sou egter gemaak kon word:

- Die VG kerk behoort, in 'n situasie waarin armoede en ongeregtigheid as 'n lewensprobleem vererger het, 'n belangrike rol te speel in die stimulering van noodsaaklike veranderinge en verligting daarvan.
- Prediking is 'n medium van verandering, wat soos alle verbale kommunikasie gerig is op die vorming en verandering van waardes, oortuiginge en gedragswyses.
- Die verkondiging van die Skrifboodskap met sy klem op versoening en geregtigheid bevat die dinamiek waardeur die prediking 'n agent vir verandering kan wees. Daarom sou die prediking, as prediking van die Woord, sy hoë roeping verloën en in die proses die Woord van God grensloos versmal as die sosio-politieke en ekonomiese probleem van armoede nie daarin tot uiting kom nie.
- Verskillende tye (byvoorbeeld die tyd van post-apartheid), met verskillende aksente en sake wat die denke van mense beïnvloed, behoort 'n invloed te hê op die boodskap wat verkondig word, aangesien preke soos alle kommunikasie in 'n besondere sin 'n kommentaar op die tyd is.

- Laastens, kan prediking, in plaas daarvan om verandering te stimuleer, egter ook dienstig word aan die konservering van gedrag en waardes wat die bestaande vooroordele van ‘n bepaalde tyd laat presipiteer, en sodoende verval in algemene waarhede.

Met hierdie afleidings as agtergrond, word daar dus tot die volgende bevindinge gekom:

- Die preke wat ontleed is, gee nie blyke van grondige kennis van die sosiale werklikheid en wye spektrum van armoede nie. In die preke self is daar weinig, indien enige, uitsprake oor die sosiale en ekonomiese aspekte van armoede. Daarom is dit minder informatief en meer imperatief van aard. Die imperatief sentreer basies rondom die oproep tot algemene naasteliefde en ‘n Bybelse gesindheid van medemenslikheid, wat nie noodwendig verkeerd is nie, maar deur dit te doen word daar veronderstel dat armes hoofsaaklik buite die gemeente se grense is, en dat hulle die objek van hierdie betonings van naasteliefde en medemenslikheid is.
- Sosiale en ekonomiese waardes, instellinge en reëlins gee aan die mens ‘n bepaalde veiligheid wat nie aangetas mag word nie. Daarom is daar sterker weerstand teen veranderinge op sosiale en ekonomiese vlak, aangesien dit huis en haard, brood en botter meer aantass as veranderinge op politieke vlak. Blykbaar het die prediking hiervoor ‘n aanvoeling en word daar dus weggebly van hierdie terrein, met die gevaar dat dit die insnydende relevansie van die boodskap verloor. Die kerk mag egter nie terugtrek en emigreer na ‘n soort innerlike moraliteit nie. Die kerk moet eerder vanuit die evangelie die verworping van die samelewing teewerk – op pastoraal-profetiese wyse, soos voorheen vermeld.

- Die profetiese stem van die VG kerk het tot 'n groot mate sag ten opsigte van ongeregtigheid (soos byvoorbeeld strukturele armoede) geword. Opvallend is dan ook dat die prediking met groot voorliefde in baie algemene terme, indien enigsens, hieroor praat. Dit word op die oog af sterk gestel en met imperatiewe versier, maar is so voor die hand liggend dat dit niemand aanspreek of op enige iemand se tone trap nie. Dit blyk asof die prediking graag veilig wil speel, sonder enige oordeel oor enige negatiewe aangeleenthede. Die kerk mag egter nie swyg nie, want deur te swyg bestendig ons die bestaande etos.
- Hierby moet ook onthou word dat die VG kerk in die verlede sterk klem gelê het op dit wat idealitêr moet bestaan, en dat predikers in die verlede ook soms 'n duidelik weergawe gegee het van sekere feite; maar nou is dit asof hulle terugdiens van die waarheid ten opsigte van die verbetering of verslegting van armoede. Dit is asof daar 'n intuïtiewe aanvoeling is dat dit veiliger is om die preek te gebruik as medium vir die verandering van algemeen geestelike verhoudings en aangeleenthede, as van konkrete lewensgewoontes en omstandighede. Die eens magtige, profetiese uitsprake van die VG kerk het skynbaar sagter en sagter geword en dit is asof sekere sake, soos armoede, stelselmatig desensiteer word.
- Daar word ook 'n tendens bespeur om nie soseer te vra na wat waar is volgens die Skrif nie, maar eerder wat nuttig is vir die gemeenskap, wat bereik kan word in terme van die gehoorgemeenskap, maar dan hoofsaaklik in terme van sogenaamde geestelike aangeleenthede. Kortweg: die preek as 'n medium van informasie en transformasie word swak benut, in teenstelling met die geweldige potensiaal van die evangelie om juis deur middel van die prediking fundamentele veranderinge, ook op sosio-politieke vlak, te bewerkstellig.

Samevattend sou ons kon sê dat die probleem onder andere daarin geleë is dat die VG kerk in haar preke en benadering tot armoede tans 'n lae profiel handhaaf ten

opsigte van die verkondiging van die Bybelse waarhede en beginsels, wat juis 'n verandering kan bring in hierdie situasie van armoede. Waar en wanneer dit wel gedoen word, word dit op só 'n wyse gedoen dat dit skynbaar oneffektief en sonder trefkrag is. Dit bring ons tot die een onvermydelike konklusie, naamlik *dat prediking in die VG kerk nie sy rol en roeping met betrekking tot armoede verligting behoorlik vervul nie, en daarom 'n baie geringe bydrae lewer met betrekking tot die wesenlike en groeiende probleem van armoede.*

Op hierdie punt kan ons weer terugverwys na ons *navorsingsprobleem*, soos geformuleer in hoofstuk 1:

Watter rol kan die kerk, en in besonder die prediking, binne die paradigma van 'n teologie van rekonstruksie en gemeenskapsontwikkeling speel om die post-apartheid konteks van armoede fundamenteel te transformeer? Verteenwoordig die kerk 'n ruimte waarbinne, onder andere, fundamentele sosiale, politieke en humanitêre transformasie van die samelewing beliggaam kan word? Het die prediking die potensiaal om deurslaggewend mee te werk aan die skepping van hierdie ruimte - aangesien dit instrumenteel kan wees ten opsigte van aangeleenthede soos bewussynskepping, etiek, mobilisering, vernuwing van idees en verhoudings en dus die uiteindelijke herstel van die samelewing?

Dit wil voorkom asof ons bogenoemde konklusie *daarop wys dat*: die (VG) kerk blykbaar tans *nie* só 'n verteenwoordig ruimte nie, en die potensiaal van die prediking om só deurslaggewend mee te werk aan die skepping van hierdie ruimte vir verandering, word blykbaar *nie* genoegsaam benut nie.

As prediking werklik 'n medium van verandering in armoede-verligting wil wees, sal 'n aantal probleme uit die weg geruim moet word. Na my mening sluit die probleme onder andere die volgende in:

- Vanweë die feit dat predikers nie vertrouwd is met lidmate se omstandighede nie, beskik hulle nie oor, en gee hulle nie informasie deur, oor die feitlike situasies ten opsigte van sosiale werklikhede in hul gemeenskappe nie.
- Predikers is te algemeen in hulle interpretasie van Bybelse waarhede en beginsels. Daar is ‘n behoefte aan baie meer praktiese en toepaslike aktuele konkretisering daarvan.
- Predikers boet in aan geloofwaardigheid vanweë hul onbetrokkenheid en die gebrek aan kennis wat hul gemeente se omstandighede behels.
- Predikers ontduik die uitdaging en verantwoordelikheid om die *Skrif* te laat spreek oor sosiale en ekonomiese aspekte, soos dit ook tussen lidmate voorkom. Hiermee word onder andere bedoel dat hulle nie altyd bereid is om Bybelse riglyne aan te bied as dit ongewild en ongemaklik is nie.
- Predikers hou ook nie rekening met die psigologiese feit dat houdings en ingesteldheid, asook gedrag, slegs blywend verander kan word indien die persoon se oortuigings getransformeer word nie.
- Predikers maak hulle dikwels skuldig aan moralisme of eensydige (goedkoop) genade prediking in plaas van verantwoorde etiese prediking.

Met dit alles in ag genome, word enkele bondige aanbevelings, voorstelle en slotopmerkings gemaak, met die hoop dit dit, tesame met al die voorafgaande, ‘n bydrae mag maak tot die broodnodige diskussie wat rondom die prediking in die VG kerk, en ook in die breë kerk, na my mening behoort plaas te vind, veral met die oog op ons huidige tydsomstandighede. Dit is my oortuiging dat die prediking inderdaad ‘n medium van verandering en ‘n hulp tot gemeenskapsontwikkeling in ons tyd kan wees. In ‘n sekere sin handel dit hieroor dat die VGK as kerk binne die geleedere van die “gemeenskap van die armes” haar roeping moet herontdek. Die VGK het gepreek en opgetree teen ongeregtigheid en verdrukking in die

verlede (soos uitgedruk in die Belydenis van Belhar). Nou moet daar weer daadwerklik opgetree word teen armoede, deur 'n vennoot te wees in gemeenskapsontwikkeling. Dit sluit in breë trekke aan by die *doelwitte* wat vir die studie in Hoofstuk 1 in die lig van die navorsingsprobleem geformuleer is.

Dit is egter belangrik om te beklemtoon dat die aanbevelings, voorstelle en slotopmerkings wat hier volg, nie bedoel is om 'n bloudruk of resep te wees nie. Dit word aangebied met die hoop en verwagting dat dit elke leser sal stimuleer om met kreatiwiteit, in sy of haar eie omstandighede en volgens sy of haar eie ervaring en intuïsie, in afhanklikheid van die Heilige Gees, 'n eie poging aan te wend om die prediking opnuut te benut as medium van verandering in die bestryding van armoede in Suid Afrika. Dit vra egter ook dat predikers nie net op hulleself aangewese sal bly in hierdie proses nie, maar sal saamwerk met alle relevante rolspelers om 'n holistiese benadering tot armoede te versterk, wat inderdaad uitdrukking kan wees van 'n tydige teologie van rekonstruksie. Een van die doelwitte van die studie was juis om aan te toon dat volhoubare transformasie van 'n samelewing in armoede alleen kan plaasvind as diegene wat onder armoede ly, bemagtig word om *self, op kollaboratiewe wyse*, aan die oplossings ten opsigte van gemeenskapsontwikkeling mee te werk.

As algemene vertrekpunt stel ek voor dat kennis geneem word van bepaalde *teologiese en hermeneuties-homiletiese* oorsake agter die stilswye rondom prediking in situasies van armoede, asook agter die gebrekkige pogings in hierdie verband. Een van die doelwitte van hierdie studie was om aan te toon dat *prediking* in hierdie konteks van rekonstruksie as 'n deurslaggewende hulpmiddel gesien moet word. Die preekanalises en data wat versamel is, het egter getoon dat hierdie swye inderdaad 'n probleem en 'n realiteit is.

Deur nie werklik die probleem aan te spreek nie (deur te praat in die algemeen), neem die kerk 'n soort van neutrale houding in. Die neutraliteit of stilswye wat

geïdentifiseer is in die prediking ten opsigte van armoede is inderdaad grootliks te wyte aan teologiese probleme. Volgens Jonker (1976: 9; 118). is die oorsaak vir hierdie huiwering of stilswye geleë in die teologiese verwarring wat daar bestaan met betrekking tot die roeping en kompetensie van die prediker om die Woord in terme van die sosiale werklikheid te interpreteer en te konkretiseer. Dit doen die kerk onmeetlike skade aan. Die gevaar van hierdie neutraliteit is dat dit nie net tot die swye van die kerk oor brandende vrae soos armoede lei nie, maar dat die kerk totaal afwesig en daarom irrelevant ten opsigte hiervan raak.

‘n Ander teologiese oorsaak vir hierdie neutraliteit en stilswye is, volgens Smit, (1985:238) die feit dat prediking plaasvind binne ‘n bepaalde preektradisie. In die geskiedenis van die kerk was daar telkens die neiging tot konserwatisme waarin groepsdenke vasgevoers is tot onbeweeglike stereotipes; die neiging om veilig te speel en nie onnodig op tone te trap nie. Dit is ‘n aanvaarde feit, na sy mening, dat wanneer konserwatisme die prediking beheer en redigeer, dit meestal die semantiese korpus van die uitsprake in die prediking verarm. Voordat die teologiese oorsaak, oftewel die gebrekkige preekbegrip (wat byvoorbeeld net wentel rondom die geestelik-innerlike van die individu) nie opgeklaar word nie, sal die prediking grotendeels binne sy eie semantiese korpus bly sirkel – soos die geanaliseerde preke ook getoon het. Ook in hierdie geval is die opheffing van die oorsake die beste oplossing vir die probleem (vgl Smit 1985:237).

Naas hierdie teologiese probleme, en as uitvloeisel daarvan, is daar ook ‘n grondliggende hermeuties-homiletiese probleem, naamlik die gebrekkige of foutiewe interpretasie van die sosio-politieke werklikheid van armoede. Dit kom basies daarop neer dat die prediker nie vertrou is met die sosiale gemeenskap waarin hy of sy die boodskap kommunikeer, en waarbinne hy of sy die boodskap moet interpreteer nie. Predikers is dikwels onbekend met die verwysingsraamwerke van hul gehoor, hulle waarders, hulle lewensuitkyk en hulle

behoefte. Daarom kan predikers ook nie die prediking as informasiemedium op 'n hermeneuties-verantwoorde wyse benut nie.

Vervolgens, drie slotopmerkings met betrekking tot prediking as middel van verandering:

Eerstens: die tyd waarin ons leef vra 'n nuwe en onvoorwaardlike gehoorsaamheid aan die *Woord van God*. Predikers moet kom tot 'n eerlike selfondersoek van hulle *roeping* voor God en met nuwe visie en roepingsbewustheid God se Woord laat spreek in die hoorders se konkrete lewensituasies. Wanneer die werklikheid indruis teen die beginsels van die Woord van God, moet die prediker steeds God se Woord helder, duidelik en konkreet hieroor laat weerklink. God se Woord is soewerein en wil juis in die skynbaar onveranderbare sosiale werklikheid van armoede deurbreek. Wanneer predikers God se Woord laat spreek oor armoede is hulle ten diepste besig om God se reg en geregtigheid te proklameer. *Hierin lê die diepste grond vir enige verandering.*

Tweedens: predikers moet toesien dat hulle deeglik op hoogte is, en kennis dra van die sosiale werklikheid en omstandighede van die gemeentelede as hoorders van hulle preke. Nel (2001:73) wys daarop dat predikers wat hulle lidmate liefhet, nie anders kan as om verantwoordelikheid te aanvaar vir diegene vir wie hulle preek nie. Iemand wat liefhet, kan hom of haar nie ontrek van ander nie. Ons preke kan die beste inhoud bevat, maar inhoud is nie alles nie. Predikers moet hulle lidmate ken, hulle moet 'n *grondhouding van liefde* hê vir hulle lidmate. Predikers moet nie net alleen kennis dra van sy of haar hoorders se verwysingsraamwerk, lewensuitkyk en omstandighede nie, maar ook grondige kennis beskik oor die sosiale aangeleenthede waarvoor hulle uitsprake en oordele waag. Die enigste manier om dit te doen, is om 'n persoonlike openheid teenoor lidmate te behou, 'n solidariteit met mense, veral ook arm mense te betoon, en om mense werklik in hulle omstandighede te ontmoet. *Dit is 'n saak wat dringend deur die moderatuur*

van die VGK aangespreek moet word, aangesien 'n ratio van 1 prediker tot 2000 lidmate oneffektief, en selfs kontra-produktief is vir die werklike bediening van lidmate se behoeftes.

Derdens: mense volg primêre groepsleiers, soos reeds voorheen genoem. Predikers moet self eers praktiseer wat hulle aan hul gemeente voorstel; self eers beliggaam waartoe hulle ander oproep. Na elke preek wat gehandel het oor armoede moet daar 'n geleentheid geskep word waarin die gemeentelidde kans kry om hierdie beginsel toe te pas en uit te leef, sodat hul hulself daarin kan inoefen en paraat kan wees as hulle dit in hul eie unieke lewensituasie moet toepas. *In hierdie inoefening moet die prediker egter die voorganger wees. Woorde wek, maar daad trek. Die woorde en die gedagtes wat in die prediker se hart leef word só in 'n besondere sin simbolies van aard: toekomsklanke wat nou reeds in die gemeente gesien en gehoor word. Dit is seker die allerbelangrikste eis vir die prediking, want die boodskap van die Christelike hoop is 'n boodskap wat oproep tot verantwoordelikheid, tot 'n nuwe lewenswyse, tot 'n nuwe kwaliteit van lewe – tot hoop.*

Die tyd waarin ons leef, *roep hierom uit.*

BIBLIOGRAFIE

BAM G. 1984: Rondom Belydenis in die plaaslike kerk in: *'n Oomblik van waarheid*. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.

BERGMAN S. 2003: *God in Context. A survey of contextual theology*. London: Ashgate.

BIÉLER A. 1980: Gradual awareness of Social, Economic Problems (1750-1900), in De Santa (ed), *Separation without Hope: The Church and the Poor during the Industrial revolution and Colonial Expansion*, 3-29. Maryknoll: Orbis

BOTHA J. & NAUDE P. 1998. *Op pad met Belhar goeie nuus vir gister, vandag en more*. Pretoria: JL Van Schaik Uitgewers.

BOESAK A. 1979. *Die Vinger van God. Preke oor geloof en die Politiek*. Johannesburg: Ravan Press.

BOHREN R. 1971: *Predigtlehre*. München: Chr. Kaiser Verl.

BOWERS N. & AUGUST K. 2004: Engaging poverty: The Church as an organisation for change in *NGTT deel 45 Nommer 2 Supplementum 2004*, pp 416-427.

BROWN D. 2003: Faith Plus Persistence Pays Off.” Luke 18:1-8, in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice*. Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Charlice Press.

BRUEGGEMAN W. 1991: *Interpretation and Obedience. From Faithful Reading to Faithful living*. Minneapolis: Fortress Press.

BRUEGGEMAN W. 1993: *Texts under Negotiation. The Bible and Postmodern Imagination.* Minneapolis: Fortress Press.

BRUEGGEMAN W. 2003: Ancient Utterance and Contemporary Hearing in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice.* Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Chalice Press.

BRUWER E.C.D. 1988. Die verantwoordelikheid van die kerk ten aansien van Gemeenskapsontwikkeling in Suid-Afrika: in *Kerk en Gemeenskapsontwikkeling. Referaat gehou op kongres en gemeenskapsontwikkeling in Wellington.*

BRUWER E. 1996. *Beggars can be choosers.* IMER. Pretoria: University of Pretoria.

BURKEY S. 1993. *People First. A Guide to self Reliant, Participatory Development.* New York: ZED Books.

BUTTRICK D. 1987: *Homeletic: Moves and Structures.* Philadelphia: Fortress Press.

CAMPBELL C. 2002: *The Word before the Powers: an Ethic of Preaching.* Louisville: Westminster John Knox Press.

CHILDS J. 2000: *Preaching Justice. The Ethical Vocation of Word and Sacrament Ministry.* Harrisbrook: Trinity Press International.

CHILDS J. 2003: Enabling Grace in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice.* Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Chalice Press.

CILLIERS J. 1982: *Soos woorde van God: ontwerp van 'n preekanalitiese Model.* Universiteit Stellenbosch (D.TH Proefskrif)

CILLIERS J. 1994: *God vir ons. 'n Analise en beoordeling van Nederduitse Gereformeerde volksprediking (1960-1980).* Kaapstad: Lux Verbi.

CILLIERS J. 1996. *Die Uitwissing van God op die kansel. Ontstellende bevindinge oor Sui-Afrikaanse prediking.* Kaapstad: Galvin & Sales.

CILLIERS J. 2000. *Die Genade van gehoorsaamheid. Hoe evangelies is die etiese preke wat ons in Suid-Afrika hoor?* Wes-Kaap: NBD.

CILLIERS J. 2004: *Die lewende stem van die evangelie. Nuut gedink oor die basiese beginsels van prediking.* Stellenbosch: SUN PRESS, 'n Afdeling van AFRICAN SUN MEDIA.

CILLIERS J. 2007: Preaching as Language of hope in a context of HIV and AIDS in Preaching as a Language of hope. *Homilietica Societas. Studia Homilietica 6.* Cas, J., Lucy, L., Cilliers, J. (reds). Pretoria: Protea Book House.

CILLIERS J. 2009: Skrifbeskouing en ooredings-retoriek: Perspektiewe op Performatiewe Prediking in: *Acta Theologica 29 (1) 2009, 1-16.*

CILLIERS J; CAMPBELL, C. 2012: *Preaching Fools. The Gospel as a Rhetoric of Folly.* Waco, Texas: Baylor University Press.

CLINTON W. 2003: "State of the Union address available online March 2003 at www.fas.org/news/usa/2000/000127-sotu-text.htm"

CLOETE D. 1984: "... laat ons aan die belydenis vashou" in: *'n Oomblik van waarheid.* Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.

COFFIN W. 2003: The Politics of Compassion in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice.* Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Charlice Press.

CROSSIN J. 1998: *Walking in Virtue: moral decisions and spiritual growth in daily life.* Mahwah: Paulist Press.

CRADDOCK R. 1996: *The Gospel of God in Preaching as a theological task. World, Gospel, Scripture. In Honour of David Buttrick.* Long T.G. & Farley E. (reds). Louisville: Westminster John Knox Press.

DE GRUCHY S. 2003b: Of agency, assets and appreciation: Seeking some commonalities between theology and development. *Journal of Theology for Southern Africa, 117, pp. 20-39*

DE GRUCHY S. & ELLIS W. 2007: Christian leadership in ‘Another Country’: Contributing to an Ethical Development Agenda in South Africa Today in *De Gruchy, S., Koopman, N. & Strijbos, S. (reds.), From Our Side: Emerging Perspectives in Development and Ethics.* Leiden: Brill.

DE KLERK B, DE WET F & LETSOSA R 2009: Exposure to vulnerability as a new opportunity in preaching the gospel to vulnerable people. *Practical theology in South Africa, 24 (To be published)*

DE VOS, A.S. (red) 1998. *Research at grass roots. A primer for the caring professions.* Pretoria: JL Van Schaik Academic.

DICKINSON R. 1991: Development in Lossky N et al. *Dictionary of the Ecumenical Movement, 268-274.* Geneva: WCC Publications.

DINGEMANS, G.D.J. 1996. Practical theology in the academy: A contemporary overview. *The Journal of Religion 76 (1), pp. 82-96.*

DINGEMANS, G.D.J. 1996b. *Manieren van Doen. Inleiding tot de studie van de Praktische Theologie.* Kampen: Kok.

ELLIOT C. 1987. *Comfortable Compassion? Poverty, Power and the Church.* Londen: Hodder and Stoughton.

ERASMUS J., HENDRIKS J. & MANS G. 2006. Religious research as kingpin in the fight against poverty and AIDS in the Western Cape, South Africa. *Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch. HTS 62 (1): 293-311.*

ELS P. 1984: Die rol van die “uur” by ware en vasle profesie in: *‘n Oomblik van waarheid.* Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.

FELTMANN R. 1996: *Preaching for Transformation.* A Doctoral Dissertation submitted to the faculties of the schools of the Atlanta Theological Association in partial fulfillment of the requirements of the degree of Doctor of Ministry at Columbia Theological Seminary.

FERGUSON S. 1985: *Exegesis in The Preacher and Preaching. Riviving the Art in the Twentieth Century,* Logan, S.T. Jr. (red). Phillipsburg: Presbyterian and Reformed Publishing Company.

GAARDEN M. 2013: The Living Voice of the Gospel needs a Preacher. In *Viva Vox Evangelii – Reforming Preaching. Studia Homiletica 9.* Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.

GOVENDER S., KOEGELENBERG R., WESSELS N., WITBOOI B. 1992: “Development’ – The key to a New South Africa?, in *Koegelenberg, R.A. (ed) 1992. Church and Development: An Interdisciplinary Approach. Perspectives from Southern Africa and Europe. Report of the First Church and Development Conference.* Belville: EFSA.

GRÖZINGER A. 2008: *Homiletik.* Gütersloh: Gütersloher Verslaghaus

HAUWERWAS S. 1977: *Truthfulness and Tragedy: further investigations in Christian Ethics*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

HENDRIKS J. 1998. *Gemeenskapsontwikkeling as missionêre taak van die kerk. Werkstuk ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad Baccalareus Divinitatis*. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

HENDRIKS H. J. 2004: *Studying Congregations in Africa*. Stellenbosch: University of Stellenbosch, NetAct.

HERMELINK J. 2007: The Theological Understanding of Preaching Hope in *Preaching as a Language of hope. Homilietica Societas. Studia Homiletica 6. Cas, J., Lucy, L., Cilliers, J. (reds)*. Pretoria: Protea Book House.

IMMINK F & VERWEIJ A 2007: Dealing with the suffering of Jesus in the context of a suffering world: an example of empirical homiletics. (*In Vos, C.J.A., Hogan, LL. & Cilliers J. eds. Preaching as a language of Hope Pretoria Book House. P 141-154*).

ITTY C. 1980: The Church and the Poor in Asian History, in *De Santa J (ed), Seperation without Hope: The Churh and the Poor during the Industrial Revolution and Colonial Expansion*. Maryknoll: Orbis, pp. 137-154.

JONKER W. 1976: *Die Woord as opdrag*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel

KIM C. 1999: *The significance of prophetic preaching: the implications of Isaiah's message for contempory preaching*. Thesis (D.Th.) University of Stellenbosch, 1999.

KOEGELENBERG R. 1992: Church and Development: An Interdisciplinary Approach: Perspectives from Southern Africa and Europe. *Report of the First Church and Development Conference*. Bellville: EFSA.

KOEGELENBERG R. (red) 1994: Transition and Transformation: A Challenge to the Church. *Report of the Second Church and Development Conference*. Belville: EFSA.

KOEGELENBERG R. (red) 1995: The Reconstruction and Development Programme (RDP): The Role of the Church, Civil Society and NGO's. *Report of the Third Church and Development Conference*. Belville: EFSA.

KOOPMAN N. 2002: “ ... in a special way the God of the Destitute, the poor and the wronged...” a basic and neglected conviction of (Reformed) Theology?. *in Coertzen, P. (red). 350 Jaar Gereformeerde*. Bloemfontein: Barnabas, pp. 252-260.

KOOPMAN N & VOSLOO R 2002: *Die ligtheid van die lig: morele oriëntasie in postmoderne tyd*. Wellington. Lux Verbi BM

KORTEN D. 1990: *Getting to the 21st Century: Voluntary Action And The Global Agenda*. West Hartford, Kumarian Press.

KOTZE H. 2004: Responding tot the Growing Socio-economic Crisis? A Review of Civil Society in South Africa. *Development Update 4(4)*; pp. 1-32

KRITZINGER J. 1995: Studying religious communities as agents of change: An agenda for missiology. *Missionalia, 23(3) pp.336-396*

KRITZINGER J. 1996: Die stryd Teen Armoede. *Instituut vir Reformatoriese Studie*. FI (340). pp. 1-19

KURIEN C.T. 1974: *Poverty and Development*. Madras: Christian Literature Society.

LATEGAN B. 1995: Taking the Third public Seriously, in *Religion and the Reconstruction of Civil Society*. De Gruchy J W and Martin S (eds), Pretoria: Unisa, pp. 217-230.

LAWRIE D & CLOETE D 1988: Die Belydenis van Belhar, 1986: 'n eenvoudige uitleg. *Nederduitse Gereformeerde Sendingkerk in Suid-Afrika, Sinodale Kommissie. Eerste Uitgawe.*

LE BRUYNS C. & PAUW C. 2004: Looking in two ways. Poverty in South Africa and its ecclesiological implications in *Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif. Deel 45, Nommer 2 Supplementum 2004.*

LONG T. 1989: *The Witness of Preaching*. Louisville, Kentucky: Westminster/John Knox Press.

LONG T. 1996: *Preaching and the Literary Forms of the Bible*. Philadelphia: Fortress Press.

LONG T. 1996: *Preaching as a theological task: world, gospel, scripture. In honor of David Buttrick*. Louisville: Westminster John Knox Press.

LONG T. 2001: *Beyond the Worship Wars. Building Vital and Faithful Worship*. Herndon VA: The Alban Institute.

LOUW D. 1998: *A pastoral hermeneutics of care and encounter*. Cape Town: Lux Verbi.

LLOYD-JONES D. 1972: *Preaching and Preachers*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.

MALUKE S.D. 1999: *Christian community development model*. Pretoria: SD Maluleke.

MARKQUART E. 1985: *Quest for better preaching. Resources for Renewal in the Pulpit*. Minneapolis: Augsburg Publishing House.

McCLURE J.S. 1995: *The Round-Table Pulpit. Where Leadership and Preaching Meet*. Nashville TN: Abingdon Press.

McMICKLE M. 2003: Preaching in the Face of Economic Injustice, in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice*, Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Chalice Press.

McMICKLE M. 2007: Preaching on Issues of Poverty and Justice in *The Clergy Journal* 83(6), pp. 11–13.

MILLER D. 2003: The Prophet's Sons and Daughters, in *Just Preaching. Prophetic Voices for Economic Justice*, Resner, A. Jr. (red). St Louis: Family Promise, Chalice Press.

MITCHELL H. 1990: *Celebration & Experience in Preaching*. Nashville: Abingdon Press.

MOEHN W 1996: *God roept ons tot zijn dienst: een homiletisch onderzoek naar de verhouding tussen God en hoorder in Calvijns preken over Handelingen 4:1-6:7*. Kampen: Kok.

MUGAMBI J. 2003: *Christian Theology and Social Reconstruction. Theology of Reconstruction Series*. Nairobi: Acton Publishers.

MULLER B. 1961: *Die lewende Woord aan die mens van die hede. 'n Bespreking van die vrae rondom die aktuele Woordverkondiging.* Akademiese Proefskrif ter verkryding van Doktors Graad aan die Vrije Universiteit te Amsterdam.

MULLER B. 1989: *'n Ondersoek na Tendense in Afrikaanse Godsdienstige Uitsendings van die SAUK en na Hermeneutiese en Homiletiese Beginsels wat ten grondslag daarvan lê.* Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

NEDERHOOD J. 1985: *The Minister's Call in The Preacher and Preaching. Riviving the Art in the Twentieth Century, Logan, S.T. Jr. (red).* Phillipsburg: Presbyterian and Reformed Publishing Company.

NEL M, 2001: *Ek is die Verskil. Die invloed van persoonlikheid in die prediking.* Bloemfontein: CLF-Uitgewers.

ORTBERG J. 2010: Preaching like a Prophet. We dare not be silent about injustices, if only we can see them as God does. *In Leadership Journal.net*

OSMER R. 1990: *A teachable Spirit. Recovering the teaching office in the church.* Louisville: Westminster John Knox Press.

PARMAR S. 1975: Development: Priorities and Guidelines. *The Ecumenical Review* 27(1), pp. 5-15.

PAUW J. 2005: The Legacy of Beyers Naudé. In *Beyers Naudé Centre Series on Public Theology Volume 1.* Stellenbosch: Sun Press.

PERRY L. 1965: *A manual for Biblical Preaching.* Grand Rapids: Baker Book House.

PERRY L. 1973: *Biblical Preaching for Today's World. Includes sermon variation, life situation preaching, doctrinal communication.* Chicago: Moody Press.

PERRY L. & SELL C. 1983: *Speaking to Life's Problems. A Sourcebook for Preaching and Teaching.* Chicago: Moody Press.

PIETERSE H, 1979: *Skrifverstaan en prediking.* Pretoria: NG Kerkboekhandel.

PIETERSE H 1986: *Verwoording en Prediking:* NG Kerkboekhandel

PIETERSE H, 1988: *Die Woord in die Werklikheid: 'n teologie van die prediking.* Pretoria: NG Kerkboekhandel.

PIETERSE H. 1991: *Gemeente en prediking.* Pretoria: NG Kerkboekhandel.

PIETERSE H 1995a: *Desmond Tutu's Message. A Qualitative Analysis.* Kampen: Kok Pharos Publishing House.

PIETERSE H 1995b: *Second impression: communicative preaching.* Pretoria: Unisa

PIETERSE H. 2001: *Prediking in 'n konteks van armoede.* Universiteit van Suid-Afrika. Pretoria.

PIETERSE H. 2009: Beskouinge oor die prediking in situasies van armoede volgens homiletiese literatuur, in: *Praktiese Teologie in Suid-Afrika, Vol 24(1) 2009*, pp. 134-148

PIETERSE H. 2010: Die keuse van 'n model vir inhoudsanalise van preke oor armoede en aan armes as hoorders, in: *In die Skriflig 44(1)*, pp. 121-136

PIETERSE H. 2013: Prophetic preaching in the contemporary context of South Africa: *In die Skriflig*. Volume 47, Nommer 1.

RENDTORFF T. 1969: A Theology of Development? in *In Search of a Theology of Development, A Sodepax Report*, pp. 204-215, Geneva: Sodepax.

RENDTORFF T. 1971: Christian Foundation of Worldly Commitment, in *Land, P. (red.), Theology Meets Progress: Human Implications of Development*, pp. 85-103, Rome: Gregorian University Press.

ROBINSON P. 1984: Die Belhar Belydenis van 1982 in sendingperspektief in: *'n Oomblik van waarheid*. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.

ROBINSON G. 1994: Christian Theology and Development. *The Ecumenical Review* 46(3): 316-321

SLEETH R 1986: *God's Word and Our Words. Basic Homiletics*. Atlanta: John Knox Press.

SMEDES L. 1986: *Choices: making right decisions in a complex world*. San Francisco: Harper and Row.

SMIT D. 1984: "... op 'n besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en veronregte..." in: *'n Oomblik van waarheid*. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.

SMIT D. 1985: *Prediking as Medium van Verandering*. Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad van MAGISTER IN DIE TEOLOGIE. Universiteit van Stellenbosch.

SMIT D. 1998: ‘*Das Belhar-Bekenntnis: Entstehung, Inhalt, Rezeption, Relevanz*’, *Das Bekenntnis von Belhar and seine Bedeutung für die reformierten Kirchen in Deutschland*. Detmold: Lippische Landeskirche. (Afrikaanse vertaling).

SMIT D 2001: Church and Work. Questions concerning the Christian view of Calling in *Work as calling and Worship. Challenging thoughts for our day*. Botha, J. (red). Wellington: Lux Verbi. BM.

SMIT D 2006: “Bevrydende Waarheid?” Nagedink oor die aard van gereformeerde belydenis in *Acta Theologica 2006, Volume 26 (1)*. pp 134-158

STARK C. 2007: “Flickering Hope After 40 Years”: A Rereading of Moltmann’s Theology of Hope for Today’s Preaching in *Preaching as a Language of hope. Homilietica Societas. Studia Homilietica 6*. Cas, J., Lucy, L. & Cilliers, J. (reds). Pretoria: Protea Book House.

SWART I. 2000: *The Churches and The Development Debate. The Promise of a fourth generation approach*. Unpublished DPhil Dissertation Stellenbosch.

SWART I & VENTER 2001: NGO’s and Churches: Civil Society Actors and the Promise of Fourth Generation Development in South Africa, in *Coetzee, J, Graaff, J, Hendricks, F and Wood, G (reds.), Development: Theory, Policy and Practice*, 483-495. Cape Town: Oxford University Press.

SWART I. Meeting the Challenge of Poverty and Exclusion: The Case of Development and Participatory Action Research in a South African Practical Theological Context *gelewer op: 31 Maart 2007 te Berlin by die Internasionale konferensie van die International Academy for Practical Theology*.

SWART I. 2006: *The Churches and The Development Debate. Perspectives on a Fourth Generation Approach*. Stellenbosch: SUN PReSS.

SWART I. 2004a: The third public: Hermeneutical key to the theological debate on church and development. *Department Practical Theology and Missiology. University of Stellenbosch. Paper presented at annual meeting of the Society for practical Theology in South Africa held in Pretoria. 14-16 January 2004*

SWART I. Mobilising faith-based organizations for social development through a participatory action research (PAR) process. *Paper prepared for presentation at the 19th World Congress of the International Association for the History of Religions in Tokyo, Japan, 24-30 March 2005.*

SWART I. 2004b: Community-centred congregational ministry in South Africa: a plea for renewal. in *Supplementum 2004, Deel 45 Nommer 2.*

TERREBLANCE S. 2002. *A history of inequality in South Africa 1652-2002.* Pietermaritzburg: University of Natal Press.

The People's Voices. *National speak out on poverty hearings.* 1998. Commission for Gender Equality, South African Human Rights Commission & South African NGO coalition.

THOMAS M. 1972: Promotion of World Development Services and the Problem of Relationships. *Religion and Society 19(3): 35-46*

TISDALE L 2010: *Prophetic preaching: A Pastoral approach.* Louisville: Westminster John Knox Press.

TUTU D 1993: Facing the challenge of Africa. *Challenge. No 12, 5-6*

VAESSEN J 1997: *Tussen Schrift en preek: ontwerp van 'n analysemodel voor de Bijbelinterpretatie in preken met gebruikmaking van de tekstuele hermeneutiek van Paul Ricoeur.* Kampen: Kok.

VAN NIEKERK A. 2001: Is God veral die God van arm mense? in *Meiring, P. (red). So glo ons, pp.136-154*. Vereeniging: Christelike Uitgewersmaatskappy.

VILLA VICENCIO C. 1992: *A Theology of Reconstruction. Nation-Building and Human Rights*. South Africa: David Philip Publishers.

WEPENER C. & CILLIERS J. 2010: Ritual and the generation of social capital in contexts of poverty in *I. Swart, H. Rocher, S.Green, & J. Erasmus (reds), Religion and social development in post-apartheid South Africa, pp. 417-430*. Stellenbosch: Sun Press.

WILLIMON W 1981: *Integrative preaching: the pulpit in the center*. Nashville. Abingdon Press.

WILSON P 1995: *The Practice of Preaching*. Nashville: Abingdon Press.

WILLSON P.S & GAVENTA B.R 1998: Preaching as the Re-reading of Scripture. *Interpretation 52(4):392-404*

WINK W. 1987: *Jesus' third way. The relevance of Nonviolence in South Africa Today*. Lansdowne, Cape Town: Citadel Press.

WINK W. 1989: *Transforming Bible Study*. Nashville: Abingdon Press.

ZEGEYE A & MAXTED J. 2005: *Our dream deferred: The poor in South-Africa*. Pretoria: UNISA.

ADDENDA

Voorbeeld van toestemmingsbrief deur 4 verskillende leraars in Ring van Stellenbosch vir die opneem en verskaffing van Preke

UNIVERSITEIT•STELLENBOSCH•UNIVERSITY
jou kennisvennoot • your knowledge partner

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH INWILLIGING DEUR LERAARS OM DEEL TE NEEM AAN NAVORSING

Titel van Navorsing: Die rol van prediking in die bevordering van gemeenskapsontwikkeling: 'n kontekstueel-teologiese besinning.

U word gevra om deel te neem aan 'n navorsingstudie uitgevoer deur Ds Shaun Victor Burrows tans leraar van die VGK Franschhoek in die Ring van Stellenbosch wat besig is met sy Doktorale studies in die Departement Praktiese Teologie (021 8083577) onder leiding van Prof. Johan Cilliers aan die Universiteit Stellenbosch. As deel van hierdie navorsing moet daar ook empiriese navorsing binne bepaalde gemeentes plaasvind. Hierdie empiriese navorsing vind in die opneem en ontleding van preke volgens die Heidelbergse Metode plaas. Weens praktiese redes en omdat u 'n leraar van hierdie kerk is en omdat die Navorsing binne hierdie spesifieke Ring leraar is, word u gekies om deel te neem aan die studie.

1. DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie is om die VGK as kerk binne die geleedere van die "gemeenskap van die armes" hul roeping te laat herontdek. Die VGK het gepreek en opgetree teen ongeregtigheid en verdrukking in die verlede (uitgedruk in die Belydenis van Belhar). Nou moet daar weer daadwerklik opgetree word teen armoede deur 'n vennoot te wees in gemeenskapsontwikkeling.

2. PROSEDURES

Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, vra ons dat u die volgende moet doen:

Daar sal 'n bepaalde tydgleuf wees vanaf (Oktober 2012- Maart 2013) waarbinne ek u gemeente kan besoek (soos deur die kerkraad goedgekeur) en hierdie navorsing sal doen. Dit sal na afloop van die erediens vir ongeveer 'n halfuur wees en slegs deur die navorsers gedoen word. Hierdie empiriese navorsing vind in die vorm van die opneem van u preek op band waar tydens die erediens. Al wat u hoef te doen is om slegs doodgewoon te preek soos wat u elke Sondag doen.

MOONTLIKE RISIKO'S EN ONGEMAKLIKHEID

In die opneem van u preek word daar geen persoonlike inligting van u gevra nie en u as deelnemer bly anoniem in u betrokkenheid asook in die hele tesis. U sal dus nie identifiseerbaar wees nie en inligting sal slegs deur die navorsers asook die Promotor hanteer word.

3. MOONTLIKE VOORDELE VIR PROEFPERSONE EN/OF VIR DIE SAMELEWING

Die inhoud van hierdie studie beoog om die kerk te help om nuut na te dink oor haar betrokkenheid by gemeenskapsontwikkeling. Hierdie navorsing wil 'n oproep tot die kerk maak, veral die VGK as 'n kerk wat so 'n waardevolle Belydenis het, om haar stem te laat hoor ten opsigte van armoede. In die proses wil die navorsing veral bydra dat die kerk nuut sal dink oor haar prediking en die belangrike rol daarvan, veral in situasies van armoede.

4. VERGOEDING VIR DEELNAME

U deelname aan hierdie navorsing is absoluut vrywillig en daar is ongelukkig geen vergoeding daarvoor nie.

5. VERTROULIKHEID

Enige inligting wat deur middel van die navorsing verkry word en wat met u in verband gebring kan word, sal vertroulik bly en slegs met u toestemming bekend gemaak word of soos deur die wet vereis. Vertroulikheid sal gehandhaaf word deur middel van die feit dat u identiteit nie geopenbaar sal word in die navorsing nie. Dit sal slegs myself as navorsers en my promotor wees wat met die op band geneemde preke sal werk. Hierdie preke sal woord vir woord geskryf word voordat dit op die rekenaar gelaai word en eers in 'n geslote kluis geberg word, waartoe slegs die navorsers toegang het. Dit sal daarna op 'n rekenaar gelaai word wat met 'n wagwoord beskerm word.

Die navorsing beoog ook om u preek te analiseer ten einde vas te stel tot watter mate dit as etiese prediking in 'n konteks van armoede funksioneer. Soos reeds genoem sal hier gebruik gemaak word van die internasionaal erkende Heidelbergmetode wat in die tagtiger-jare ontwikkel is deur die Switserse homileet Rudolf Bohren en die Duitse skrywer Gerd Debus. Die uitgangspunt van hierdie metode is die feit dat elke preek in mindere of meerdere mate die prediker se teologie, of gebrek daaraan verwoord. Dikwels word die eintlike teologie wat die bepalende hermeneutiek dra, verberg in die skynbaar onbelangrike taalkonstruksies van 'n preekteks. Die Heidelbergmetode is 'n intratekstuele metode, wat deur 'n "close reading" van die preekteks deurdring tot die grondstrukture van die preek. Dit word bepaal wanneer die betrokke preek se eksplisiete taal (woorde, sinne, paragrawe) as sodanig noukering ontleed word. Dit word ook verder bepaal wanneer die implisiete taal, die onderlinge verbande tussen woorde, sinne en paragrawe ontleed word om so die grondmotiewe van die betrokke preek vas te stel.

6. DEELNAME EN ONTTREKING

U kan self besluit of u aan die studie wil deelneem of nie. Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, kan u te eniger tyd u daaraan onttrek sonder enige nadelige gevolge. U kan ook weier om op bepaalde vrae te antwoord, maar steeds aan die studie deelneem. Die ondersoeker kan u aan die studie onttrek indien omstandighede dit noodsaaklik maak.

7. IDENTIFIKASIE VAN ONDERSOEKERS

Indien u enige vrae of besorgdheid omtrent die navorsing het, staan dit u vry om in verbinding te tree met: Navorsingspersoneel: *hoofondersoeker: Ds Shaun Burrows by 021 876 2632 of Dirkie Uys Straat 37 Franschhoek 7690. Toesighouer: Prof Johan Cilliers by 021 808 3264 of Kamer 2017 Fakulteit Teologie Stellenbosch Universiteit.*

8. REGTE VAN PROEFPERSONE

U kan te eniger tyd u inwilliging terugtrek en u deelname beëindig, sonder enige nadelige gevolge vir u. Deur deel te neem aan die navorsing doen u geensins afstand van enige wetlike regte, eise of regs middel nie. Indien u vrae het oor u regte as proefpersoon by navorsing, skakel met Me Maléne Fouché [mfouche@sun.ac.za; 021 808 4622] van die Afdeling Navorsingsontwikkeling.

VERKLARING DEUR PROEFPERSOON OF SY/HAAR REGSVERTEENWOORDIGER

Die bostaande inligting is aan my,..... gegee en verduidelik deur **Ds. Shaun Victor Burrows** in *Afrikaans* en [*ek is/die proefpersoon is/die deelnemer is*] dié taal magtig of dit is bevredigend vir [*my/hom/haar*] vertaal. [*Ek/die deelnemer/die proefpersoon*] is die geleentheid gebied om vrae te stel en my/sy/haar vrae is tot my/sy/haar bevrediging beantwoord.

[*Ek willig hiermee vrywillig in om deel te neem aan die studie/Ek gee hiermee my toestemming dat die proefpersoon/deelnemer aan die studie mag deelneem.*] 'n Afskrif van hierdie vorm is aan my gegee.

Naam van proefpersoon/deelnemer

Naam van regsverteenvoordiger (indien van toepassing)

Handtekening van proefpersoon/deelnemer of regsverteenvoordiger
Datum

VERKLARING DEUR ONDERSOEKER

Ek verklaar dat ek die inligting in hierdie dokument vervat verduidelik het aan..... en/of sy/haar regsverteenvoorder..... Hy/sy is aangemoedig en oorgenoeg tyd gegee om vrae aan my te stel. Dié gesprek is in *Afrikaans* gevoer en [*geen vertaler is gebruik nie/die gesprek is in _____ vertaal deur _____*].

Handtekening van ondersoeker

Datum

Goedgekeur Subkomitee A 25 Oktober 2004

Voorbeeld van toestemmingsbrief deur lidmate van 4 verskillende gemeentes in die Ring van Stellenbosch vir deelname

UNIVERSITEIT•STELLENBOSCH•UNIVERSITY
jou kennisvennoot • your knowledge partner

UNIVERSITEIT STELLENBOSCH INWILLIGING DEUR LERAARS OM DEEL TE NEEM AAN NAVORSING

Titel van Navorsing: Die rol van prediking in die bevordering van gemeenskapsontwikkeling: 'n kontekstueel-teologiese besinning.

U word gevra om deel te neem aan 'n navorsingstudie uitgevoer deur Ds Shaun Victor Burrows tans leraar van die VGK Franschoek in die Ring van Stellenbosch wat besig is met sy Doktorale studies in die Departement Praktiese Teologie (021 8083577) onder leiding van Prof. Johan Cilliers aan die Universiteit Stellenbosch. As deel van hierdie navorsing moet daar ook empiriese navorsing binne bepaalde gemeentes plaasvind. Hierdie empiriese navorsing vind in die vorm van 'n vraelys plaas. Die vraelys hanteer vrae aangaande die prediking oor armoede en ook prediking se bydrae ter verligting daarvan binne die konteks van die VG Kerk. Omdat u 'n lidmaat van hierdie kerk is en omdat die Navorsers binne hierdie spesifieke Ring leraar is, word u gekies om deel te neem aan die studie.

9. DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie is om die VGK as kerk binne die geledere van die "gemeenskap van die armes" hul roeping te laat herontdek. Die VGK het gepreek en opgetree teen ongeregtigheid en verdrukking in die verlede (uitgedruk in die Belydenis van Belhar). Nou moet daar weer daadwerklik opgetree word teen armoede deur 'n vennoot te wees in gemeenskapsontwikkeling.

10. PROSEDURES

Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, vra ons dat u die volgende moet doen:

Daar sal 'n bepaalde tydgleuf wees vanaf (Oktober 2012- Maart 2013) waarbinne ek u gemeente kan besoek (soos deur die kerkraad goedgekeur) en hierdie navorsing sal doen. Dit sal na afloop van die erediens vir ongeveer 'n halfuur wees en slegs deur die navorser gedoen word. Hierdie empiriese navorsing vind in die vorm van voltooiing van 'n vraelys plaas. Die vraelys hanteer vrae aangaande die prediking oor armoede en ook prediking se bydrae ter verligting daarvan.

MOONTLIKE RISIKO'S EN ONGEMAKLIKHEID

In die voltooiing van hierdie vraelys word daar geen persoonlike inligting van u gevra nie en u as deelnemer bly anoniem in u betrokkenheid asook in die hele tesis. U sal dus nie identifiseerbaar wees nie en inligting sal slegs deur die navorser asook die Promotor hanteer word.

11. MOONTLIKE VOORDELE VIR PROEFPERSONE EN/OF VIR DIE SAMELEWING

Die inhoud van hierdie studie beoog om die kerk te help om nuut na te dink oor haar betrokkenheid by gemeenskapsontwikkeling. Hierdie navorsing wil 'n oproep tot die kerk maak, veral die VGK as 'n kerk wat so 'n waardevolle Belydenis het, om haar stem te laat hoor ten opsigte van armoede. In die proses wil die navorsing veral bydra dat die kerk nuut sal dink oor haar prediking en die belangrike rol daarvan, veral in situasies van armoede.

12. VERGOEDING VIR DEELNAME

U deelname aan hierdie navorsing is absoluut vrywillig en daar is ongelukkig geen vergoeding daarvoor nie.

13. VERTROULIKHEID

Enige inligting wat deur middel van die navorsing verkry word en wat met u in verband gebring kan word, sal vertroulik bly en slegs met u toestemming bekend gemaak word of soos deur die wet vereis. Vertroulikheid sal gehandhaaf word deur middel van die feit dat niemand se identiteit geopenbaar sal word in die navorsing nie. Dit sal slegs myself as navorser en my promotor wees wat met die voltooiende vraelys werk. Hierdie inligting op die voltooiende vraelys sal voordat dit op die rekenaar gelaai word eers in 'n geslote kluis geberg word, waartoe slegs die navorser toegang het. Dit sal daarna op 'n rekenaar gelaai word wat met 'n wagwoord beskerm word.

14. DEELNAME EN ONTTREKING

U kan self besluit of u aan die studie wil deelneem of nie. Indien u inwillig om aan die studie deel te neem, kan u te eniger tyd u daaraan onttrek sonder enige nadelige gevolge. U kan ook weier om op bepaalde vrae te antwoord, maar steeds aan die studie deelneem. Die ondersoeker kan u aan die studie onttrek indien omstandighede dit noodsaaklik maak.

15. IDENTIFIKASIE VAN ONDERSOEKERS

Indien u enige vrae of besorgdheid omtrent die navorsing het, staan dit u vry om in verbinding te tree met: Navorsingspersoneel: *hoofondersoeker: Ds Shaun Burrows by*

021 876 2632 of Dirkie Uys Straat 37 Franschhoek 7690. Toesighouer: Prof Johan Cilliers by 021 808 3264 of Kamer 2017 Fakulteit Teologie Stellenbosch Universiteit.

16. REGTE VAN PROEFPERSONE

U kan te eniger tyd u inwilliging terugtrek en u deelname beëindig, sonder enige nadelige gevolge vir u. Deur deel te neem aan die navorsing doen u geensins afstand van enige wetlike regte, eise of regsmiddel nie. Indien u vrae het oor u regte as proefpersoon by navorsing, skakel met Me Maléne Fouché [mfouche@sun.ac.za; 021 808 4622] van die Afdeling Navorsingsontwikkeling.

VERKLARING DEUR PROEFPERSOON OF SY/HAAR REGSVERTEENWOORDIGER

Die bostaande inligting is aan my,..... gegee en verduidelik deur **Ds. Shaun Victor Burrows** in *Afrikaans* en [*ek is/die proefpersoon is/die deelnemer is*] dié taal magtig of dit is bevredigend vir [*my/hom/haar*] vertaal. [*Ek/die deelnemer/die proefpersoon*] is die geleentheid gebied om vrae te stel en my/sy/haar vrae is tot my/sy/haar bevrediging beantwoord.

[*Ek willig hiermee vrywillig in om deel te neem aan die studie/Ek gee hiermee my toestemming dat die proefpersoon/deelnemer aan die studie mag deelneem.*] 'n Afskrif van hierdie vorm is aan my gegee.

Naam van proefpersoon/deelnemer

Naam van regsverteenvoordiger (indien van toepassing)

Handtekening van proefpersoon/deelnemer of regsverteenvoordiger
Datum

VERKLARING DEUR ONDERSOEKER

Ek verklaar dat ek die inligting in hierdie dokument vervat verduidelik het aan..... en/of sy/haar regsverteenvoordiger..... Hy/sy is aangemoedig en oorgenoeg tyd gegee om vrae aan my te stel. Dié gesprek is in *Afrikaans* gevoer en [*geen vertaler is gebruik nie/die gesprek is in _____ vertaal deur _____*].

Handtekening van ondersoeker

Datum

Voorbeeld van Briewe aan 4 verskillende gemeentes se Kerkrade in Ring van Stellenbosch

37 Dirkie Uys straat
Franschhoek
7690

15 Mei 2012

Ds.....
VGKSA
Suid-Afrika

Geagte Ds.....en Kerkraad

Insake: Empiriese Navorsing vir DTh Studies

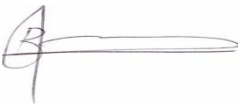
Ek groet u almal in die naam van Jesus Christus ons redder en Saligmaker en glo dat u en u gemeente die seëning van die Here op 'n daaglikse basis ervaar.

Ek is tans besig met my doktors graad onder die supervisie van Prof. Johan Cilliers by die Universiteit van Stellenbosch. Die tema van my dissertasie is: **“Die rol van prediking in die bevordering van gemeenskapsontwikkeling: 'n kontekstueel-teologiese besinning.”** Die doel van hierdie navorsing is om aan te toon dat *prediking* in 'n konteks van rekonstruksie as 'n deurslaggewende hulpmiddel gesien moet word. Dit het ook verder ten doel om aan te toon dat volhoubare transformasie van 'n samelewing in armoede alleen kan plaasvind as diegene wat onder armoede ly, bemagtig word om self aan die oplossings ten opsigte van gemeenskapsontwikkeling mee te werk.

'n Gedeelte van die navorsing moet binne die kerk na afloop van 'n gewone erediens gedoen word. Ek beplan om verskillende gemeentes binne die Ring van Stellenbosch te besoek vir 'n gewone erediens as 'n gewone lidmaat. Na afloop van die diens sal ek lidmate van u gemeente wat belangstel vra om 'n vraelys te voltooi. Hierdie betrokkenheid sal vrywilliglik plaasvind en niemand se identiteit sal geopenbaar word in die navorsing nie. Dit sal slegs myself as navorser en my promotor wees wat met die voltooide vraelyste werk. Dit sal al wees wat die deelname van u gemeente betref.

Ek glo dat u my versoek goedgunstig sal oorweeg en vra dat u asseblief skriftelik op my versoek sal reageer aangesien u brief ook ingesluit moet word by die dokumente wat aan die Etiese Komitee by die Universiteit van Stellenbosch gestuur moet word. Indien u my versoek goedkeur sal ek dit waardeer indien u my 'n bepaalde tydgleuf sal gun (Oktober 2012- Maart 2013) waarbinne ek u gemeente kan besoek. Dit moet ook asseblief genoem word in u antwoord op my versoek. Hierdie tydgleuf sal ruimte laat vir enige verdragings wat ondervind mag word tydens die navorsing.

U broer in Christus

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S.V. Burrows', written over a horizontal line.

Ds. S.V. Burrows

Sel: 084 3001 787, E-mail: shaunvb007@gmail.com

Antwoorde van 4 verskillende gemeentes se Kerkrade in Ring van Stellenbosch

Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika

Telefoon:

Rynse Gemeente Stellenbosch

☎ 1164
STELLENBOSCH 7600
TEL/FAKS: (021) 887 3848

**Epos: rynse@telkomsa.net
Faks: 021-8867785**

14 Augustus

Ds SV Burrows
Franschoek

Geagte ds Burrows

U word gegroet in daardie oorwinnende naam van ons Heer en Meester
Jesus Christus.

Hiermee stel ons u in kennis dat op die Kerkraadsvergadering van 29 Julie 2012
besluit is dat u mag voortgaan met u projek om die gemeentede na kerk te
gebruik om u vraelys te voltooi.

U kan self die datum vasstel en vir ons aanstuur sodat ons die lidmate kan verwittig.

Alle seën word u toegbid tot u projek.

Vriendelike groete

Ilze Fransman
Administratiewe beampte
Nms Br Gordon Olivier
Skriba Rynse VGK

KERKGEBOU
Rustenburgweg 5
Idasvallei
Posbus 6040
Uniedal
7612
Tel / Faks : 021 883 9380

VGGK IDASVALLEI

PASTORIE
Erasmusmithstr 6
Idasvallei
Stellenbosch
7600
Tel : 021 883 3919
dcarlo@telkomsa.net

16 Mei 2012

37 Dirkie Uys straat
Franshoek
7690

Geagte Ds SV Burrows

Re : Besoek aan gemeente tydens erediens

Ek groet u in die wonderlike naam van onse Heer en Meester , Jesus Christus .

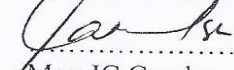
Ek vra om verskoning namens ds Bock en die Kerkraad dat ek nou eers op u versoek reageer.

Die Kerkraad het tydens haar algemene vergadering besluit dat u die kerk mag besoek . Ds Bock sai aan die gemeente verduidelik die doel van u besoek en hulle versoek om hul samewerking te gee met die voltooi van die vraelys .

U mag enige Sondag vanaf 3 Junie tot 29 Julie 2012 die gemeente besoek .

U moet net vir ds Bock of die Kerkkantoor in kennis stel watter Sondag u die erediens sai bywoon .

Vriendelike groete

.....
Mev JC Carelse
Skriba

VG KERK KOELENHOF GEMEENTE

Leraar: Ds DJ Meyer Tel. 021 865 2425 Cell. 084 465 2425
Posadres: Posbus 73 Koelenhof 7605
Kerkgebou: Hoek van Kromme Rhee pad en R44

Ds. SV Burrows
VGK Franschhoek

Geagte ds Burrows

Rakende u versoek om empiriese navorsing vir DTh studies in die VGK Koelenhof, verleen die kerkraad hiermee toestemming vir hierdie navorsing in die gemeente. Soos in u versoek aangedui kan dit plaasvind tussen Oktober 2012 – Maart 2012 soos ooreengekom.

Die uwe

Ds DJ Meyer
Gemeente Leraar

Kantoor: Langstraat, Cloetesville, me J. Samuels: (soggens) 021 8895091.

Scriba: Me J. Adonis, 021 889 5235

Leraar: Ds J.P. Coetsee, Hendricksestraat 45, Cloetesville, Stellenbosch, 7600
Telefoon 021 889 8245

08 AUGUSTUS 2012

Geagte dominee Burrows

Ek groet u in die wonderlike naam van ons Here Jesus Christus.

In die lig van u versoek is dit vir my aangenaam om u in kennis te stel dat die Kerkraad u versoek om navorsing in ons gemeente te doen, goedgekeur het. Dit kan geskied tussen Oktober 2012 tot en met Maart 2013. U kan enige tyd vir my of dominee Coetsee kontak.

Sterkte met u werk.
Die uwe in Christus.

J. P. G. Adonis

scriba

Vraelys gebruik binne die 4 gemeentes in die Ring van Stellenbosch

Die rol van Prediking in Gemeenskaps ontwikkeling: 'n Kontekstueel –teologiese besinning

Voltooi asb die vraelys en oorhandig dit aan die fasiliteerder

Verenigende Gereformeerde Kerk - _____

Demografiese Informasie:

Ouderdom: 18-29 30-39 40-49 50-59 60-69 70-79 80-89

GESLAG: Manlik Vroulik

Bediening: CYM Manne Bond Jeugkoor Brigade

CVB Kerkkoor Kerkraad

Ander: Spesifiseer _____

Sondag Kerkbywoning: 1 keer 'n maand 2 keer 'n maand Meer as 2 keer 'n maand

1. Ek is oortuig dat prediking verandering kan uitoefen oor samelewing strukture

Ja Nee Onseker

2. Kies asb een: Daar word oor die kerk se bydrae tot armoede verligting in hierdie gemeente gepreek

Gereeld somtyds
 Nooit Ander, _____

3. Glo u dat prediking mense se ingesteldheid ten opsigte van armoede kan verander?

Ja Nee Onseker

4. Dink u dat die VGK as kerk van die armes vir uself 'n groter bewusmakings-rol deur haar prediking het ten opsigte van mense se gesindheid teenoor armoede?

Ja Nee Onseker

5. Indien Nee of Onseker, verduidelik:

6. Stem u saam met die volgende stelling?

Indien daar meer oor armoede en mense se bydrae gepreek word, sal mense se gesindheid tov armoede verander.

Ja Nee Onseker

7. In jou opinie glo jy dat daar meer oor lidmate se gesindheid teenoor armoede gepreek moet word.

Ja Nee

8. Addisionele kommentaar?

Universiteits Etiek komitee toestemmingsbrief

Approval Notice New Application

26-Nov-2012
BURROWS, Shaun Victor

Protocol #: DESC_Burrows2012

Title: Die rol van prediking in die bevordering van gemeenskapsontwikkeling: n kontekstueel-teologiese besinning.

Dear Rev Shaun BURROWS,

The **New Application** received on **06-Nov-2012**, was reviewed by Research Ethics Committee: Human Research (Humanities) via Committee Review procedures on **29-Nov-2012** and has been approved.
Please note the following information about your approved research protocol:

Protocol Approval Period: **13-Nov-2012 -12-Nov-2013**

Present Committee Members:

Standard provisions

1. The researcher will remain within the procedures and protocols indicated in the proposal, particularly in terms of any undertakings made in terms of the confidentiality of the information gathered.
2. The research will again be submitted for ethical clearance if there is any substantial departure from the existing proposal.
3. The researcher will remain within the parameters of any applicable national legislation, institutional guidelines and scientific standards relevant to the specific field of research.
4. The researcher will consider and implement the foregoing suggestions to lower the ethical risk associated with the research.

You may commence with your research with strict adherence to the abovementioned provisions and stipulations.

Please remember to use your **protocol number (DESC_Burrows2012)** on any documents or correspondence with the REC concerning your research protocol.

Please note that the REC has the prerogative and authority to ask further questions, seek additional information, require further modifications, or monitor the conduct of your research and the consent process.

After Ethical Review:

Please note that a progress report should be submitted to the Committee before the approval period has expired if a continuation is required. The Committee will then consider the continuation of the project for a further year (if necessary). Annually a number of projects may be selected randomly for an external audit.

National Health Research Ethics Committee (NHREC) number REC-050411-032.

This committee abides by the ethical norms and principles for research, established by the Declaration of Helsinki, the South African Medical Research Council Guidelines as well as the Guidelines for Ethical Research: Principles Structures and Processes 2004 (Department of Health).

Provincial and City of Cape Town Approval

Please note that for research at a primary or secondary healthcare facility permission must be obtained from the relevant authorities (Western Cape Department of Health and/or City Health) to conduct the research as stated in the protocol. Contact persons are Ms Claudette Abrahams at Western Cape Department of Health (healthres@pgwc.gov.za Tel: +27 21 483 9907) and Dr Helene Visser at City Health (Helene.Visser@capetown.gov.za Tel: +27 21 400 3981). Research that will be conducted at any tertiary academic institution requires approval from the relevant parties. For approvals from the Western Cape Education Department, contact Dr AT Wyngaard (awynjaar@pgwc.gov.za, Tel: 0214769272, Fax: 0865902282, <http://wced.wcape.gov.za>).

Institutional permission from academic institutions for students, staff & alumni. This institutional permission should be obtained before submitting an application for ethics clearance to the REC.

Please note that informed consent from participants can only be obtained after ethics approval has been granted. It is your responsibility as researcher to keep signed informed consent forms for inspection for the duration of the research.

We wish you the best as you conduct your research.

If you have any questions or need further help, please contact the REC office at 0218089183.

Investigator Responsibilities

Protection of Human Research Participants

Some of the responsibilities investigators have when conducting research involving human participants are listed below:

1. Conducting the Research. You are responsible for making sure that the research is conducted according to the REC approved research protocol. You are also responsible for the actions of all your co-investigators and research staff involved with this research. You must also ensure that the research is conducted within the standards of your field of research.
2. Participant Enrollment. You may not recruit or enroll participants prior to the REC approval date or after the expiration date of REC approval. All recruitment materials that no human participants are involved in research prior to obtaining their informed consent. If you need to recruit more participants than was noted in your REC approval letter, you must submit an amendment requesting an increase in the number of participants.
3. Informed Consent. You are responsible for obtaining and documenting effective informed consent using **only** the REC-approved consent documents, and for ensuring that no human participants are involved in research prior to obtaining their informed consent. Please give all participants copies of the signed informed consent documents. Keep the originals in your secured research files for at least five (5) years.
4. Continuing Review. The REC must review and approve all REC-approved research protocols at intervals appropriate to the degree of risk but not less than once per year. There is **no grace period**. Prior to the date on which the REC approval of the research expires, it is **your responsibility to submit the continuing review report in a timely fashion to ensure a lapse in REC approval does not occur**. If REC approval of your research lapses, you must stop new participant enrollment, and contact the REC office immediately.
5. Amendments and Changes. If you wish to amend or change any aspect of your research (such as research design, interventions or procedures, number of participants, participant population, informed consent document, instruments, surveys or recruiting material), you must submit the amendment to the REC for review using the current Amendment Form. You **may not initiate** any amendments or changes to your research without first obtaining written REC review and approval. The **only exception** is when it is necessary to eliminate apparent immediate hazards to participants and the REC should be immediately informed of this necessity.
6. Adverse or Unanticipated Events. Any serious adverse events, participant complaints, and all unanticipated problems that involve risks to participants or others, as well as any research related injuries, occurring at this institution or at other performance sites must be reported to Malene Fouch within **five (5) days** of discovery of the incident. You must also report any instances of serious or continuing problems, or non-compliance with the REC's requirements for protecting human research participants. The only exception to this policy is that the death of a research participant must be reported in accordance with the Stellenbosch University Research Ethics Committee Standard Operating Procedures. All reportable events should be submitted to the REC using the Serious Adverse Event Report Form.
7. Research Record Keeping. You must keep the following research related records, at a minimum, in a secure location for a minimum of five years: the REC approved research protocol and all amendments; all informed consent documents; recruiting materials; continuing review reports; adverse or unanticipated events; and all correspondence from the REC.
8. Reports to Sponsor. When you submit the required reports to your sponsor, you **must** provide a copy of that report to the REC. You may submit the report at the time of continuing REC review.
9. Provision of Counselling or emergency support. When a dedicated counsellor or psychologist provides support to a participant without prior REC review and approval, to the extent permitted by law, such activities will not be recognised as research nor the data used in support of research. Such cases should be indicated in the progress report or final report.
10. Final reports. When you have completed (no further participant enrollment, interactions, interventions or data analysis) or stopped work on your research, you must submit a Final Report to the REC.
11. On-Site Evaluations, Inspections, or Audits. If you are notified that your research will be reviewed or audited by the sponsor or any other external agency or any internal group, you must inform the REC immediately of the impending audit/evaluation.

Sincerely,

Susara Oberholzer
REC Coordinator
Research Ethics Committee: Human Research (Humanities)